

ด้านหนึ่งของชีวิต

ชลบชลัยย์ พลังกูร

ด้านหนึ่งของชีวิต

ชลบชล์ยย์ พลาญกูร

พิมพ์ครั้งแรก 2556

1,000 เล่ม

ผู้เขียน : นลบลลัษย์ พलगูร

บรรณาธิการ : ศรัณย์ ทองปาน

พิสูจน์อักษรและจัดทำดัชนีคำ : วิษญดา ทองแดง

ออกแบบปก / จัดรูปเล่ม : ฌชา แจ่มประพันธ์กุล

คำนำของผู้เขียน

เมื่อจำกัดยังมีชีวิตอยู่ ดิฉันไม่เคยมีความกังวลเรื่องการดำรงชีวิตเลย มอบความไว้วางใจทุกอย่างให้เขา เพราะเชื่อมั่นว่าเขาจะนำเราไปในทางที่ดี และถูกต้อง และพร้อมที่จะร่วมทุกข์กับเราทุกวิถีทาง เรื่องร่วมสุขไม่จำเป็นต้องเอ่ยถึง

ทีนี้เมื่อไม่มีจำกัดแล้ว และดิฉันก็หาวิธีที่จะตามเขาไปไม่สำเร็จ การทำลายตัวเองด้วยวิธีใดก็ตาม ถ้าทำแล้วไม่สำเร็จ ตนเองก็จะกลายเป็นคนพิการ เป็นอัมพาต ก่อให้เกิดภาระแก่ลูกหลาน นานเข้าก็จะเป็นที่น่าเบื่อหน่ายเอือมระอา แล้วจิตใจตนเองก็จะทรมานอย่างแสนสาหัส

เมื่อคิดได้เช่นนี้ก็ต้องตัดสินใจอยู่สู้โลกต่อไป จนกว่าจะตายเอง ตามธรรมชาติ โดยจะแบ่งชีวิตเป็น 2 ส่วน - ส่วนหนึ่งจะหาความสุขให้ตนเอง โดยเริ่มคบหาสมาคมกับเพื่อน ๆ ซึ่งไม่เคยมีโอกาสดำเนินมาก่อน เช่น เพื่อนโรงเรียนราชินี เพื่อนจุฬาฯ เพื่อนนักเรียนอังกฤษ จะด้วยวิธีใดก็ตาม เจ้นพบปะสังสรรค์กันทุก ๆ 1-2 เดือน หรือไปเที่ยวด้วยกัน ทั้งในและนอกประเทศตามแต่โอกาสจะเหมาะ สำหรับเพื่อนนักเรียนอังกฤษนั้น เมื่อหมดจำกัดแล้วก็เหลือเพื่อนที่สนิทจริง ๆ เพียง 3-4 คน

อีกส่วนหนึ่งในเวลาเดียวกันนี้ จะหาความสุขโดยการทำประโยชน์ให้ผู้อื่นไปด้วย จะไม่ยอมทำตนเป็นคนรกโลกอย่างเด็ดขาด - คือนอกจากจะอุทิศเวลาแทบทั้งหมดให้เด็กนักเรียนโรงเรียนครูโณทยาน เพื่อให้โรงเรียนได้ผลดีตามอุดมการณ์ที่เราทั้งสองได้ตั้งร่วมกันไว้แล้ว หากมีเรื่องอะไรผ่านเข้ามาที่จะช่วยใครได้ในเรื่องอันควร ก็จะไม่ละโอกาสเลย ท่านผู้อ่านจะแยกแยะเห็นเองได้ว่า เรื่องไหนเป็นความสุขส่วนไหนของดิฉัน

ส่วนความทุกข์นั้นคิดว่าไม่มีอะไรจะยิ่งใหญ่ไปกว่าที่ได้รับมาแล้วนั้นนั้นไม่คิดกลัวความทุกข์เลย แต่ถ้ามีอะไรเกิดขึ้นอีกก็จะปลอบใจตนเองว่า คนอื่นที่เขามีความทุกข์มากกว่าเรายังมีอีกเยอะ ตัวเรายูมาได้เท่านี้ก็นับว่าเป็นเรื่องที่น่าพึงพอใจแล้ว นี่แหละคือระบบชีวิตของดิฉันเพื่ออยู่รอด

สารบัญ

ด้านหนึ่งของชีวิต	7
ความสุขที่ได้จากธรรมชาติ	9
งานอดิเรก คนตรี กีฬา หนังสือ	11
ชุมนุมนักเรียนราชินี ม. 8 รุ่น พ.ศ. 2475	19
สมัยคลังเต็นรำ	21
เพลงไทยเดิม รำวง	24
งานวันสิ้นปี ขึ้นปีใหม่	29
วันเด็ก วันลอยกระทง วันครู วันเกิดอาจารย์ปิ่น	32
ทดแทนคุณจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ออกร้านขาย beef steak เต็นรำ	37
มิสอักษรศาสตร์	
ร่วมเล่นละครในวันปิยมหาราช พ.ศ. 2515 - 2519 (5 ปี)	40

การท่องเที่ยวในประเทศ	47
เชิญเพื่อนมาอยู่บ้าน	47
อัยการสมทบ	48
การเตรียมตัวก่อนเดินทาง	51
ทำแผนผังถนนไปสี่ทิศ	52
พบเพื่อนเก่าที่ยโสธร	53
เรื่องจำที่ขอนแก่น	55
ฝรั่งคิดว่าเป็นร้านขายอาหาร	57
ไปแม่สะเรียง	58
พาคุณพ่อขึ้นรถไฟไปภาคเหนือ - กลับโดยเครื่องบิน	59
ไปแก่งกระจาน	62
หาดเจ้าสำราญ	63
ประจวบคีรีขันธ์	64
บทเรียนที่ไม่ถูกต้อง	65
ไร่กำนันจุล เพชรบูรณ์	66
ทอดกฐิน ราชบุรี กลัวผี	67
ท่องเที่ยวเลอันดามัน	71
เกาะสมุย เกาะพัง เกาะกระดาด	71
กระบี่ ภูเก็ต ปีภัสส์ได้ 2530 (กลอน)	74
ชุมนุมนักเรียนเก่าอังกฤษ (2528 - 2551)	83
เรื่องจำในวัยพุ่มม่าย	89
อีกเรื่องหนึ่งคล้าย ๆ กัน	91
ทำอะไรบ้างเมื่อเลิกโรงเรียนแล้ว	94
กิจกรรมประจำวันหลังจากปิดโรงเรียน (กลอน)	98

การท่องเที่ยวต่างประเทศ	100
การเตรียมการเดินทางไปกับคณะทัวร์	100
ได้พบคนแปลกๆ และได้ประสบการณ์แปลกๆ ในคณะทัวร์	102
ไปเที่ยวญี่ปุ่นและเข้าไปในเขตจินแดง	108
ไปยุโรปกับคณะทัวร์ครั้งแรก	119
พาคณะเพื่อนไปยุโรป	131
ไปอินโดนีเซีย	141
ไปออสเตรเลีย - นิวซีแลนด์	151
ไปเที่ยวอินเดียและพม่า	157
ไปพม่า - ร้างกุ้ง (ครั้งแรก)	171
ไปพม่าครั้งที่ 2 ไปพุกามและมัณฑเลย์ด้วย (กับทัวร์)	173
ไปเที่ยวประเทศรัสเซีย	176
ได้รับเชิญไปประเทศจีน	211
การท่องเที่ยวสหรัฐอเมริกา	222
ไปเที่ยวต่างประเทศครั้งสุดท้าย - ยุโรปตะวันออก	244
ดัชนีค้นข้อมูล	252

ด้านหนึ่งของชีวิต

ดิฉันคิดและเชื่อถือตามปรัชญาส่วนหนึ่งของโอมาร์ คัยยัม (Omar - Khayyam) กวีเอกชาวเปอร์เซีย ว่าชีวิตของเรานี้สั้น ฉะนั้นเราควรจะแสวงหา หรือกอบโกยความสุขจากชีวิตในโลกนี้อย่างถูกต้องและเหมาะสมให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยไม่ต้องเสียกำลัง ทุนทรัพย์ หรือเวลามากเกินไป หรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

Come, fill the Cup, and in the fire of Spring
Your Winter-garment of Repentance fling:
The Bird of Time has but a little way
To flutter--and the Bird is on the Wing.

.....

Ah, make the most of what we may yet spend,
Before we too into the Dust descend;
Dust into Dust, and under Dust, to lie;
Sans Wine, sans Song, sans Singer, and - sans End!

การไปเที่ยวชมธรรมชาติ ชมทะเล ภูเขา ชมความงามของพระอาทิตย์ขึ้น-ตก ชมภูมิประเทศแปลกๆ ตามเมืองต่างๆ จะให้ทั้งความรู้และความเพลิดเพลินใจ

ดวงอาทิตย์

งามเอ๋ยแสนงาม
 รัศมี สีทอง ระคนแดง
 ค่อยค่อยพ่น ขอบฟ้า ที่ละน้อย
 มีเมฆน้อย ลอยล่อง ติดตามมา
 ครั้นแบ่งบาน เต็มดวง ช่วงโชติจ้า
 ชูชีวิต ชาวประชา ทั่วหน้าไป
 ถึงยามเย็น ตอนอัสดง คด
 พระอาทิตย์ ยอแสง สวยตระการ
 ค่อยค่อยลับ เหลี่ยมไศล ไปทุกที่
 เมฆสีแดง สะท้อนแสง งามจับตา
 ต้องขอบคุณ ธรรมชาติ ประหลาดยิ่ง
 ทั้งเช้าเย็น เมื่อเรา คอยเฝ้ามอง

พระสุริย์ เมื่อยาม เริ่มทอแสง
 เจิดจ้า จัปจิต จำเริญตา
 แล้วเคลื่อนคล้อย ขึ้นเหนือ ยอดพญา
 มุ่งขึ้นสู่ ฟ้าผ่า นภาลัย
 เหมือนโคมใหญ่ ส่องหล้า ฟ้าสดใส
 คุณสุริย์ นั้นไฉร นานัปการ
 ถึงงามจด สดุดี จะไขขาน
 โคมดวงใหญ่ กีบกลาน จากนภา
 แต่ท้องฟ้า ยังมี แสงเจิดจ้า
 ปนสีเหลือง พร้อมสีฟ้า คอยรับรอง
 ที่ให้เรา หลายสิ่ง สุขสนอง
 ได้ความสุข โดยมีต้อง เปลืองเงินตรา

ดวงจันทร์

ดวงเอ๋ยดวงจันทร์
 ยามอาทิตย์ ลับพ้น พสุธา
 ประชาชน ได้พึง พาแสงจันทร์
 รัศมี ของเจ้า อ่อนละไม
 ยิ่งตอนจันทร์ เต็มดวง โชติช่วงหล้า
 ความเครียดคลาย โศกสลาย สิ้นตรอมตรม

ชาวพารา ใฝ่ฝัน คะเนิงหา
 ทั้งโลกา มีดมน ทุกหนไป
 ช่วยให้อจิต สุขสันต์ ชีพสดใส
 ชื่นฤทัย ชื่นตา คราพิศชม
 ช้าทรงกลด กลางนภา สดสวยสม
 ปลอ่ยอารมณ์ ให้สบาย ไปกับจันทร์

ธรรมชาติ - ความสุขที่พบได้โดยมิต้องซื้อหา

หมู่โจดเขา ห้วยเหว ถ้ำคูหา
ลงบ่อบึง ทะเลสาบ คลองไกล่ไกล
บางสายธาร ไหลผ่าน พงไพรกว้าง
แล้วรวมกัน เป็นแม่น้ำใหญ่ไม่เบา
ในทะเล เล่าก็ มีเกาะแก่ง
ใครหนอใคร ตกแต่ง ไว้สมนาม

อันทิวทัศน์ ทั้งหมด ที่กล่าวนี้
ธรรมชาติ จัดแต่ง มิวทวน
สนน้อยใหญ่ เรียงราย บนยอดเขา
เกาะปันปาย แยกย้าย คล้ายช่วงชิง
ข้างในถ้ำ คูหา แลประหลาด
เหล่าหินย้อย ใหญ่่น้อย ละลานตา
ได้ทะเล ไม้ น้ำ งามระยิบ
แซมสลับ กัลปิงหา อยู่เรียงราย

นอกเหนือสิ่ง ไรชีวิต เหล่านี้แล้ว
สัตว์มีส่วน ให้เรา สุขอนันต์
เมื่อยามกว้าง ย่างย่อง เปลี่ยนที่ท่า
เขาเป็นกิ่ง แดกก้าน สมรูปทรง
ชะนีน้อย ห้อยโหน โยนตามแม่
ยังจับจิต ยามพิศ สกฤณา
ฝูงนกยูง รำแพน แสนสง่า
ธรรมชาติ สามารถ เหลือกำลัง

น้ำตกพา ให้เกิด ธารน้ำไหล
แยกต่อไป เลี้ยวทุ่งหญ้า ไร่นาเรา
แควต่าง ๆ ลดเลี้ยว จากชอกเขา
มิชบเขา พุงสู่ ทะเลงาม
ราวกับสร้าง สร้างไว้ ให้จิตหวน
ตะลึงแล เมื่อยาม พินิจยล
ทุกแห่งมี เครื่องประดับ ไม่สับสน
ดั่งทุกสิ่ง มีชนม์ชีพจริงจริง
ห้วยเหวเล่า ไม้เลื้อย ไม่หยุดนิ่ง
กล้วยไม้อิง แอบสลับ จับนัยนา
จิตรกรวาด ภาพไว้ กระมังหนา
มณฑนา- กรเห็น เป็นได้ฉาย
ปะการัง ประดับ เลิศเหลือหลาย
สุดบรรยาย สีสวยสด งดงามครัน
ยังมีสิ่ง เพรตแพรว อีกมหันต์
ลองด้นค้น คุณสัตว์ ในไพรพง
สุดสง่า สวยสนิท จิตไหลหลง
คอรระหง ชูเชิด บรรเจิดตา
น่ารักแท้ ท่าทาง ไร้อิยงสา
ป้อนภักษา ลูกเล็ก ในรวงรัง
แทบไม่เชื่อ สายตา เกินคาดหวัง
สีสนทั้ง ลวดลาย ปลายหางงาม

เหนื่อยอดไม้ มักมี ผีเสื้อน้อย
 เริงระบำ มียุค สักโมงยาม
 หันลงไป ดูใต้ ทะเลบ้าง
 ต่างรูปร่าง ต่างขนาด มากมายมี
 นี่เป็นเพียง ส่วนหนึ่ง อันน้อยนิด
 คนมีจน ถือสิทธิ์ เท่าเทียมกัน
 เป็นยอดแห่ง ความสุข โดยเนื้อแท้
 ก็ร้อยวัน พันปี ก็โมงยาม
 หากมีมี อมบุญย์ ประทุษร้าย
 ทลายเขา ทำลายป่า วาไรธาร
 ตัวเรานั้น เป็นหน่วย หนึ่งของโลก
 ควรสำนึก ในส่วนเล็ก แห่งหทัย
 ช่วยต่อต้าน ช่วยผลาญ เหล่ามารร้าย
 เพื่อลูกหลาน ภายหน้า ได้พากัน
 ที่ปากบั้น ทะนุถนอม ธรรมชาติ
 ได้ชื่นชม ความงาม ของโลกา

ระริกปึก ค่อยค่อย มิดิจขาม
 แสดงความ อิสระ และเสรี
 ปลาใหญ่น้อย ต่างต่าง หลากหลายสี
 ลวดลายสี ให้เห็น เป็นอัครรรย
 ที่โลกได้ อุทิศ ให้เรานั้น
 ได้เสพสุข หลุหรรรย์ ในความงาม
 เพราะมิแปร เปลี่ยนไป ให้ต้องถาม
 โลกจะงาม ดังเดิม ตลอดกาล
 ตั้งหน้าตา ทำลาย ทุกสถาน
 ทำลายสัตว์ จนวนศ์วาน วอดวายไป
 จะยังโศก เศร้าจิต ได้ไฉน
 รับภาระ ขจัดภัย ร่วมใจกัน
 ให้แหลกลาญ มอดมลาย ตั้งใจฟัน
 เกิดทุนบรรพ-บุรุษ สุดบูชา
 ให้เขามี โอกาส ได้หรรษา
 โดยมีต้อง ชื้อหา แต่อย่างใด

การฟังดนตรีต่าง ๆ ทำให้เกิดสุขใจ ไม่ว่าจะเป็นเพลงชาติใดภาษาใดก็ตาม ยิ่งถ้าเรารู้จักเพลงนั้นอยู่ก่อนแล้ว เราจะชื่นชมกับความไพเราะของเพลงมากกว่า และได้เปรียบกว่าคนที่เพียงฟังไปที่อ ๆ

การชมกีฬาก็เช่นเดียวกัน ถ้าเรารู้จักวิธีเล่นกีฬานั้น ๆ เราจะรู้ว่ากีฬา นั้น ๆ เล่นดี - ไม่ดี และเราจะรู้สึกสนุกไปด้วย

แม้แต่การกินอาหาร ไม่ว่าจะเป็นอาหารไทย จีน แวก ฝรั่งเศส ถ้าเรารู้จักว่าอาหารนั้น ๆ ควรมีรสนั้น ๆ เราจะรู้สึกอร่อย มีความสุขในอาหารนั้น มากกว่าคนอื่น ๆ ที่กินไม่เป็น

ยิ่งการอ่านหนังสือยิ่งแล้วใหญ่ หนังสือมีหลายประเภท เราเลือกอ่านได้ตามรสนิยมของเรา เรื่องอ่านเล่น เรื่องนักรบ ฯลฯ จิปาถะ ล้วนแต่ทำให้เรามีความสุขทั้งนั้น ยิ่งถ้าเราอ่านได้หลายภาษา เราก็ได้เปรียบคนอื่นมากมาย

ด้วยเหตุดังที่กล่าวมาแล้วนี้ ฉันทันจึงเชื่อมั่นว่าถ้าเราเรียนรู้มากขึ้นเท่าใด เราก็จะได้รับความสุขจากโลกมากขึ้นเท่านั้น โดยไม่มีการจำกัดว่าอายุเท่าใด และเรียนเรื่องอะไร สนใจทางไหนก็เรียนทางนั้นก่อน เรียนเข้าไปเถอะ ไม่ต้องมัวลังเลว่าจะเรียนดีหรือไม่ ถ้าเรื่องนั้นเป็นเรื่องถูกกฎหมาย ถูกศีลธรรม ท่านจะไม่ได้ได้รับความเสียหาย มีแต่ทางได้เท่านั้น

“No one is too old to learn.”

ชุมนุมนักเรียนราชินี ม. 8 รุ่น พ.ศ. 2475

ในปี พ.ศ. 2505 - 30 ปี หลังจากที่เรากรุณดิฉัน จบ ม. 8 (2475) จากโรงเรียนราชินีแล้ว กระว่าเราคงอายุประมาณ 45-50 ปี มีพวกเรา 3-4 คน ที่ได้พบกัน มีความเห็นร่วมกันว่าเราน่าจะรวบรวมเพื่อนรุ่นเดียวกันให้มาพบกันสักที ก่อนที่จะแก่และตายจากกันไป - ระหว่าง 30 ปีที่เราไม่ได้พบกันนั้น ก็เป็นเพราะต่างคนต่างมีเรื่องรับผิดชอบ ส่วนมากนั้นมีเหย้าเรือนลูกเต้าที่จะต้องดูแล มาตอนนี้ลูกๆ โตและเรียนจบกันเป็นส่วนใหญ่ ภาระจึงน้อยลง คงจะปลีกตัวมาพบเพื่อนได้ไม่ยากนัก

กัณหา เคียงศิริ (ก. สุรางคนางค์) ออกความคิดว่าก่อนอื่นต้องประกาศทางหนังสือพิมพ์ ขอให้ทุกคนมาร่วมรับประทานอาหารกันที่โรงเรียนครูโทยาน (โรงเรียนของดิฉัน) ใกล้สี่แยกราชเทวี เวลา 11.30 น. แต่วันที่จะไร้งานไม่ได้ กัณหารับเป็นผู้จัดการเรื่องนี้ เพราะเธอมีพรรคพวกเป็นนักหนังสือพิมพ์หลายคนที่จะช่วยเราได้โดยไม่ยากนัก

ดิฉันมาคิดว่าเราไม่ได้พบกันมานานถึง 30 ปี เช่นนี้ ใครจะมีรูปร่างหน้าตาเปลี่ยนแปลงไปบ้างอย่างไรก็ไม่รู้ สงสัยว่าหลายคนคงจะจำกันไม่ได้ ทางที่ดีพิมพ์ชื่อทุกคนไว้แจกกันจะดีกว่า ดิฉันจำชื่อเพื่อนได้หมดทุกคน เพราะจำกลอนเรียงรายชื่อที่ท่านหญิงหนู (ม.จ. ศศิธรพัฒน์วดี) แต่งไว้ครั้งกระโน้นได้

นักเรียน ม. 8 ราชินี รุ่น 2475

ม.จ. ศศิธรพัฒน์วดี ราชินี เพื่อนร่วมชั้นของเราคนหนึ่ง ได้ประพันธ์คำกลอนเกี่ยวกับเรื่องพวกเรา 24 คน ไว้ดังนี้

1. กัณหา เอวกี่ (กัณหา เคียงศิริ - ก. สุรางคนางค์)

2. สูงลิ่ว อัมพิกา (อาจารย์อัมพิกา มีกังวาล)
3. เป็นบ้า ศศิธร (ม.จ. ศศิธรพัฒน์วดี รัชนี้)
4. แสนงอน ประหยัด (ประณิธิ วิมุกตะนันท์)
5. อืดอืด เบญจา (คุณหญิงเบญจา แสงมะลิ)
6. สุธีรา คนเก้ (สุธีรา เกษมศรีฯ)
7. ขาเป้ สิริ (สิริ วรรณาวิน)
8. ช่างติ จรูญ (จรูญ กมลาศน์ฯ)
9. ลมุล คนหิม (นิลุบล กุลแพทย์)
10. จุ่มจิม สกุด (สกุนตลา โพธิประสาท)
11. ชีฉุน ลักษณะ (ลักษณะ วงศาโรจน์)
12. เอะอะ ฉลบท (ฉลบทลัษย์ พลาญกูร)
13. อ้วนกรบ สมหมาย (สมหมาย ศรีแหลมสิงห์)
14. ชี้อย แม่แดง (สุพัตตา ศรีเพ็ญ)
15. กุ้งแห้ง มาลี (มาลี อติแพทย์)
16. จู้จี้ สงวน (สงวน ช่วยจุลจิตร)
17. อ้วนเตี้ย เจริญ (เจริญใจ กิตติกุล)
18. ดูเพลิน นิ่มนวล (คุณหญิงนิ่มนวล สุทัศน์ฯ)
19. ยิ้มยวน ศรีสุข (ศรีสุข เจริญสุข)
20. ช่างสนุก นวลศรี (นวลศรี วัลยะวงนิก)
21. สุดดี ทองกร (ทองกร สุวรรณภารต)
22. สุดอง อุบล (อุบล สุรทินท์)
23. เก่งลั่น แม่เล็ก (สุปานิ สหสสถานนท์)
24. เสียงแจ็ก ดาวเรือง (ดาวเรือง กะริสนันท์ - ถึงแก่กรรมตั้งแต่
เป็นนิสิตจุฬาฯ)
หมดเรื่อง พวกเรา

แล้วก็ป็นจริงดังคาด เมื่อทุกคนมานั่งรวมกันในโต๊ะเดียวกัน และได้รับแจกแผ่นรายชื่อ่นั้นแล้ว ต่างก็นั่งมองหน้ากันและมองคู่อีกต่าง ๆ ในเวลาเดียวกัน แล้วก็เริ่มต้นด้วยเสียงหัวเราะก่อน เพราะจำกันไม่ได้จริงๆ แล้วเสียงถามกันว่า “เธอคือ...ใครไหม ?” แย่งกันถามคำถามเดียวกันนี้แข่งแซ่ไปหมด มีความรู้สึกคล้ายกับตอนเป็นนักเรียน ที่ต้องถามเช่นนี้ก็เพราะว่าบางคน เช่นกันหา เคยได้ชื่อว่าเป็นคนหาเธอแล้ว แต่เดี๋ยวนี้เธอเธอไม่แล้ว เรียกได้ว่าอ้วนทีเดียว หน้าตาก็จึงพลอยเปลี่ยนไปด้วย

หลังจากปล่อยให้หัวเราะขบขันกันอยู่พักใหญ่แล้ว เพื่อไม่ให้เสียเวลา ฉันทน์จึงอ่านรายชื่อและชี้ตัวเจ้าของชื่อให้ฟังจนครบ ตอนนี้เสียงเปลี่ยนไปเป็น “ฮะ” “เฮ้” “จริงหรือนี่” “ตายจริง ! ไม่น่าเชื่อ” ฯลฯ แล้วเราก็ร่วมรับประทานอาหารกัน คุยกันอย่างสนุกสนานให้คุ้มกับที่ได้พบกันนาน ได้มีความเห็นพ้องกันว่าเราน่าจะพบกันสักเดือนละครั้ง เจริญ(ใจ) รับประทานอาหาร “จะเอาอะไรมาคุยกันล่ะ วันนี้ฉันคุยหมดเรื่องแล้ว” แต่ปรากฏว่าในเดือนต่อไปนั้น คุณเจริญเธอพูดเสียไม่หยุดปากเลย !

หลักการของเรามีอยู่ว่าจะร่วมรับประทานอาหารกลางวันกันที่ร้านอาหารสักแห่งหนึ่งที่มีห้องเล็กพิเศษเป็นส่วนตัว เพราะเกรงว่าพวกเราจะเอะอะมะเท่งกันเป็นที่รำคาญของแขกอื่น ค่าใช้จ่ายจะเฉลี่ยกันออก วันนี้ให้ตกลงวันที่สำหรับเดือนต่อไปเสียก่อน เลือกเอาวันที่คนจะมาได้มากที่สุด ขอให้ป็นวันอาทิตย์ เพราะวันเสาร์ยังมีคนที่ต้องสอนพิเศษอยู่หลายคน ส่วนสถานที่นั้นเมื่อตกลงที่ไหนได้แน่นอนแล้ว ฉันทน์จะเป็นผู้บอกไป ฉะนั้นให้ทุกคนเขียน address ของตนพร้อมเบอร์โทรศัพท์ทั้งไว้ได้ด้วย

ทีนี้มีผู้ออกความเห็นที่เราควรจะไปเยี่ยมโรงเรียน (ราชินี) เพื่อกราบเฝ้าท่านอาจารย์ และกราบเยี่ยมครูเก่าๆ ทุกคนที่ยังอยู่ด้วย แล้วอีกคนเสริมว่าเราควรจะให้ของที่ระลึกแก่โรงเรียนในนามรุ่นเรา แต่จะต้องติดต่อทางโรงเรียนก่อนว่าจะยินดีรับหรือไม่ - แล้วก็เลยสรุปความเห็นกันได้ว่าจะให้

ผู้ใส่หนังสือสักสองใบ เพื่อเอาไว้ในห้องสมุดของโรงเรียน

การติดต่อทางโรงเรียน เรื่องผู้ และการไปจ้างทำตู้นี้ ใครเป็นผู้รับผิดชอบก็จำไม่ได้แน่ อาจจะเป็นกัณฑ์ เพราะเขาถนัดทางนี้ แต่อย่างไรก็จะต้องให้เสร็จภายในเวลาเดียวกันครั้งต่อไป

หลังจากนี้ดิฉันและเพื่อน ๆ ใต้ไปติดต่อร้านอาหาร ร้านแรกจำไม่ได้ว่าที่ไหน แต่ตอนหลัง ๆ ที่กินประจำคือร้านแคร์คีนและครัวชวนชม ถนนงามวงศ์วาน ดิฉันพิมพ์ชื่อและ address พร้อมทั้งเบอร์โทรศัพท์ของทุกคน แล้วส่งไปให้ครบคน รวมทั้งบอกสถานที่ที่จะเลี้ยงกันด้วย ส่วนวันที่และเวลาได้บอกกันไว้แล้ว

เสร็จจากการเลี้ยงเดือนต่อมา เราพากันไปที่โรงเรียนราชินีบน ส่วนตู้สองใบนั้นดูเหมือนทางร้านจะได้ส่งไปในเวลาใกล้เคียงกัน ที่ผาผู้สตั๊กไว้ว่า “อุทิศโดยนักเรียนมัธยม 8 พ.ศ. 2475” หรืออะไรทำนองนี้ และเราได้เห็นตู้ของเราบรรจุไว้ในห้องสมุดของโรงเรียนตามที่ต้องการด้วย

เราได้กราบเฝ้าท่านอาจารย์อื่น (ม.จ. วงศ์พิทยสุตา เทวกุล) และกราบเยี่ยมครูเก่าทุกคน แล้วได้ขอประทานอนุญาตท่านอาจารย์ให้ร่วมถ่ายรูปหมู่กับพวกเราด้วย

วันนั้นเราทุกคนกลับบ้านด้วยความสุข ชื่นชม และดีใจที่ได้ทดแทนบุญคุณโรงเรียน แม้แต่จะเป็นเพียงสิ่งเล็กน้อยเช่นนั้น

หลังจากนั้นเราก็พบกันทุกเดือนตามที่ได้อัดกลงกันไว้แล้วแต่ต้น เราต้องใช้ร้านอาหารที่มีห้องพิเศษเล็ก ๆ เพราะเมื่อพวกเราได้พบกันแล้ว ทุกคนจะมีความรู้สึกเหมือนได้กลับไปเป็นนักเรียนอีก จะพูดคุยกันอะอะสรวลเสเฮฮาเสียงดัง ถ้าไปอยู่รวมกับลูกค้ายื่น ๆ เกรงจะเป็นที่รำคาญแก่เขา

แต่หลังจากไม่กี่ปี เราเปลี่ยนวิธีการคือสลับไปเลี้ยงกันตามบ้านบ้าง โดยเปลี่ยนไปตามบ้านที่มีสถานที่สะดวก และไม่เป็นที่ยุ่งยากแก่เจ้าของบ้านมากนัก เช่นบ้านกัณฑ์ สุริรา นิมนวล และดิฉัน - แล้วหลังสุดเลย

เอาเป็นว่ามาที่โรงเรียนดิฉันแห่งเดียว เพราะโตะเก้าอี้มีตั้งไว้พร้อมอยู่แล้ว ไม่ต้องใช้แรงงานมาก และที่จอดรถก็สะดวกด้วย

ได้เล่าข้ามไปว่า หลังจากที่เรากำลังตื่นพบกันครั้งแรกประมาณ 2-3 ครั้ง เราเริ่มไปรับคุณครูสำนวน (ครูประจำชั้น) คุณครูสารทิ (แม่บ้าน) และ คุณครูณิม (ครูขับร้อง) มาร่วมด้วย โดยเฉพาะคุณครูสำนวนนั้น เมื่อถึงวันเกิดของท่าน เราจะเอาของขวัญไปกราบท่านถึงบ้าน ของขวัญของเราที่คุณครูชอบมากที่สุดคือแก้อื่นวมที่เอนได้หมุนได้ และมีมารองเท้าต่างหาก อีกตัวหนึ่ง คุณครูบอกว่าท่านนั่งเก้าอี้ของเราทั้งวันและทุกวัน ก็คงจะจริง เพราะหลังจากที่ปีจำไม่ได้ แก้อี้ตัวนั้นเริ่มชำรุดและเราก็เอาตัวใหม่ไปให้ท่านอีก

กราบอวยพรวันเกิดคุณครูสำนวน อมาตยกุล 15 มิถุนายน 2525

สิบห้า มิถุนายน วนมาแล้ว
ต่างตระเตรียม ภายใจ ให้สราญ
พระคุณครู ซึ่งจิต เหล่าศิษย์นัก
วิชาที่ ครูประสิทธิ์ ประสาทมา
ยังจำได้ ถ้วนทุกคำ ครูพรา่สอน
ครุมิเห็น แก่เหน้อยยาก แต่อย่างไร
ถึงโอกาส วันเกิด ประเสริฐนี้
พร้อมกันมา โดยมีพัก ต้องดักเตือน
ขอคุณครู จงไร้ โรคพาพร
ช่วยปกป้อง คุ่มครองครู ทุกเมื่อไป

บรรดาศิษย์ ผ่องแผ้ว เกษมสานต์
เพื่อพบพาน คุณครู ยอดบุชา
ศิษย์ตระหนัก ทัวกัน ด้วยหรรษา
ได้ช่วยพา ชีวิตเรา เข้าหลักชัย
ทุกบทกลอน กระจ่างแจ้ง แดลงใจ
พระคุณไชริ่ ยากยิ่ง จะลืมเลื่อน
ศิษย์สุดแสน อินดี หาไหนเหมือน
มิกลาคล่ื่อน เพื่อกราบ อวยพรชัย
ขออำนาจ พระไตรรัตน์ อันศรีใส
ให้ครูสุข ภายใจ ชั่ววันรันคร

มีอยู่สองครั้งที่เราจัดอาหารไปเลี้ยงกันที่บ้านท่านในวันเกิดของท่าน เราจัดภาชนะและเครื่องใช้ไม้สอยไปพร้อม เพื่อไม่ให้เป็นที่ยุ่งยากแก่ท่าน เราปลื้มใจมากเมื่อเห็นว่าคุณครูชอบใจและแสดงให้เห็นว่าท่านมีความสุขจริงๆ

ใน พ.ศ. 2525 เมื่อเรากลับมาพบกันได้ครบ 20 ปี และเป็นเวลาที่เราจากโรงเรียนมาครบ 50 ปี เรามีการเลี้ยงฉลองพิเศษ โดยจัดเลี้ยงกันที่โรงแรมรามาร์คเด้นส์ ตอนนั้นพวกเราอยู่พร้อมหน้ากันดี

เมื่อ พ.ศ. 2530 กันหาได้รับการประกาศให้เป็น “ศิลปินแห่งชาติ” เราดีใจกันมาก และได้จัดการเลี้ยงพิเศษขึ้น โดยดิฉันได้รับมอบให้แต่งกลอนแสดงความยินดีแก่เธอ และยังได้แต่งกลอนให้แทนคุณครูสำนวนด้วย - อนึ่งเพื่อนร่วมรุ่นของเราสองคน คือนิมนวลและเบญญา ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้าเป็นคุณหญิงทั้งคู่

คุณครูสารภีถึงแก่กรรมเป็นคนแรก ต่อมาอีกหลายปี คุณครูสำนวนก็ตามไป และคุณครูถนิมได้ย้ายบ้านไปอยู่ไกล ส่วนพวกเราเองก็เริ่มชรามากปวดขา ปวดเข่า เดินไม่สะดวก และบ้างก็เจ็บป่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ ต่าง ๆ กัน การพบปะกันจึงค่อย ๆ ห่างไป เป็น 2-3 เดือนครั้ง แล้วในที่สุดก็เลยหยุดไปโดยปริยาย

อวยพรกัณหาเมื่อได้เป็นศิลปินแห่งชาติ

ยี่สิบสี่กุมภาพันธ์
ก. สุรางคนางค์ได้รับสดุดี
ในประเพณีวรรณกรรมอันล้ำเลิศ
ได้รับโล่-เข็มเชิดชูเกียรติชัย
บรรดามิตรร่วมชั้นด้วยกันมา
แสนปลาบปลื้มค้ำในดวงมาน
สนับสนุนกัณหาแม่เพื่อนแก้ว
สู่ปากเพียรเขียนคั่นมานานปี
บัดนี้เธอได้รับผลสัมฤทธิ์
ขอปวงโรคโศกศัลย์พล้นบรรเทา
อายุยืนยาวยิ่งร้อยปีปลาย
ชื่อเสียงพริ้งเพราพรเปรตเลิศเลอ

ฉนำเบิกสองห้าสามศูนย์คลี
ให้เป็นศรีศิลปินปิ่นชาติไทย
แสนประเสริฐยากยิ่งหาเปรียบได้
เป็นสิริวิไลแก่งศ์วาน
ณ ราชนิโสภาศึกษาสถาน
จึงผจงส่งสารมายินดี
เธอสมควรยิ่งแล้วนะ โฉมศรี
ด้วยพรสวรรค์อันมีมาแต่เยาว์
จงชื่นชมชีวิตสิ้นหงอยเหงา
อีกทั้งเหล่าอมิตรร้ายพ่ายบุญเธอ
สุขสันต์พร้อมใจกายสพเสมอ
เกียรติคุณหนุนเสนอทั่วสากล
จากเพื่อนราชนิ 2475
กุมภาพันธ์ 2530

แต่งแทนคุณครูสำนวน อวยพรกัณหา

ครูปลื้มจิตที่เห็นศิษย์เกริกเกียรติก้อง
เพื่อแสดงความยินดีแสนปรีดา
จงสิ้นโศกปราศโรคภัยพิบัติ
ให้อายุยืนยาวกว่าร้อยปี

ครูได้แต่รำร้องเทวธามหา
เพื่ออวยพรแก่กัณหาศิษย์คนดี
จงสบสุขโสมนัสสวัสดิ์ศรี
ให้เกียรติเพิ่มพูนทวียิ่งขึ้นเทอญ
สำนวน อมาตยกุล
กุมภาพันธ์ 2530

ชุมนุมรุ่น ม. 8 ราชนี 2475 (มีนาคม 2526)
ครบ 50 ปี ที่ออกจากโรงเรียน

พวกเรา ม. 8 ราชนี
เราพบปะ ร่วมสนุก กันทุกเดือน
เราพบกัน มาแล้ว ยี่สิบปี
บัดนี้เรา ล่วงเข้า วัยชรา
คุณครู ล้านวนไชรี ไม่เคยเว้น
ฉลบทยัง แข็งแกร่ง ไม่เสื่อมคลาย
ลักษณะ เจริญ และทองกร
ประณิธิ คอยช่วย เตือนอุบล
นิมนวล มีน้ำใจ ไม่เห็นห่าง
กันหา และมาลี ไม่สบาย
อัมพิกา สอนพิเศษ ตลอดชาติ
สกุลชอบ ติดตาม สุธีรา
จรรยา จำ วานอย่า มัวรักเหยา
ถ้าคราวหน้า ยังขึ้น ทำเลอะเลือน
ศศิธร จรไป ต่างประเทศ
ยังแต่ สมหมาย อีกผู้เดียว
คิดถึงเพื่อน รุ่นเรา ที่ล่วงลับ
สิริ ฤมล เลขา สุดอาลัย
เดือนมีนา- คมนี่ ก็ได้ครบ
ที่เราจาก โรงเรียน มาทุกคน

รุ่นสองสี่ เจ็ดห้า หาใครเหมือน
และเยี่ยมเยือน ผู้ที่ โรคบิดา
เวลาช่าง เร็วรี ไม่รอท่า
แต่จิตใจ วิญญูณ์ ยังเพริศพราย
เพราะท่านเอ็น- ดูเรา อยู่เหลือหลาย
ส่งจดหมาย เวียนทั่ว ทุกตัวคน
จิตสังวร ไม่ค่อยขาด เลยสักหน
ยังศรีสุข อีกคน ห่วงหลานยาย
นวลศรี มักหลงทาง ไม่สมหมาย
เบญจา ค่อยเคลื่อนคลาย จากโรคา
แต่กระนั้น ก็ไม่ขาด ได้เห็นหน้า
สุพัตตา อยู่ปักษ์ใต้ ส่งใจเยือน
สงวนเล่า จะว่า อย่างไรเพื่อน
พวกเรา จะขอเตือน ด้วยไม้เรียว
อยู่สุดเขต ไกลเกิน ยิ่งเขาเขียว
ที่เราเที่ยว สืบค้น จนอ่อนใจ
อยากให้เขา ได้กลับ ปิ่นมาใหม่
อีกดาวเรือง ผู้จากไป แต่เยาว์ชนม์
ห้าสิบปี บรรจบ อย่างจน
ขอให้เรา รอดพ้น จากภัยพาล

เลี้ยงฉลองครบ 50 ที่เรียนจบจากโรงเรียนราชินี
โรงแรมรามาการ์เด็นส์ 26 มิถุนายน 2526
(เลี้ยงวันเกิดคุณครูสำนวนด้วย)

วันนี้ ช่างสุขใจ ใจจะเหมือน	บรรดาเพื่อน ร่วมจิต คิดสังสรรค์
ฉลองครบ ครึ่งศต- วรรษพลัน	ที่เราผัน ผายพราก จากโรงเรียน
ยังคิดถึง เมื่อเราเคย ร่วมสนุก	ร่วมชนชุก เกียจคร้าน งานขีดเขียน
คิดถึง พระคุณครู ผู้พากเพียร	คุณแสงเทียน ส่องให้ เราได้ดี
ครึ่งกระนั้น เราไม่เคย รู้จักทุกข์	จะเรียน- เล่น ล้วนแต่สุข เกษมศรี
บัดนี้เรา บรรลุแล้ว ก่อนชีวิต	ต่อแต่นี้ นับจะได้ กำไรมา
ใครจะรู้ อนิจจัง ของสังขาร	อาจมีการ เปลี่ยนไป ได้ทุกท่า
เห็นหลักหลัก ร่วมสนุก สุขเฮฮา	แล้วอาจจะ มรณา จากกันไป
ฉะนั้นขอ เราจง ตั้งจิตมั่น	ร่วมกันใช้ กำไรนั้น อย่างสดใส
ให้เป็นสุข ทุกวัน เดือนปีไป	หมั่นพบกัน เข้าไว้ อย่าเริดรา

เพลงประจำรุ่น ม. 8 ราชินี 2475

เรา ม. 8 ราชินี ปีเจ็ดห้า	รักกันมาก ยากจะหา เสมอสอง
คุณครู สำนวนด้วย ช่วยประคอง	เป็นหลักทอง ให้ผูกรัก สามัคคี
เราร้อยรัด ดวงหทัย แนบสนิท	ด้วยโซ่ทอง แห่งชีวิต วิษณุศรี
จะจันเกลียว กระชับแน่น ขึ้นทุกปี	จนกว่าชีพ เรา จะมลาย

สมัยคลั่งตื่นรำ

สมัยหนึ่งในเมืองไทยเราเกิดการคลั่งตื่นรำขึ้นขนานใหญ่ ไม่ว่างานไหน ๆ ที่ค่อนข้างจะใหญ่หน่อย จะจบงานด้วยการตื่นรำเสมอไป โดยเฉพาะงานทางราชการ รัฐมนตรีกับภริยา และข้าราชการผู้ใหญ่ต่าง ๆ ส่วนมากจะต้องตื่นรำเป็น ฉะนั้นจึงเกิดโรงเรียนสอนตื่นรำขึ้นมากมายหลายแห่ง

น้องชายและน้องสาวของดิฉันเป็นครูสอนตื่นรำ (ไม่ถึงกับเป็นอาชีพ) เขาสอนใครต่อใครมาเยอะแยะแล้ว จึงมาคิดว่าทำไมพวกพี่ ๆ (พวกเพื่อนดิฉัน) จึงไม่หัดตื่นรำบ้าง ถือเสียว่าเป็นการออกกำลังกายที่ดีก็แล้วกัน ดิฉันเห็นด้วย เพราะได้แก่ตัวเอง คือดิฉันสอนนักเรียนรำวงอยู่ทุกวัน รู้สึกว่าได้ผลดีต่อสุขภาพ ทำให้แขนขาคล่องแคล่วว่องไว และคือน้ำหนักของร่างกายได้ด้วย - ในที่สุดทุกคนก็เห็นเช่นเดียวกัน จึงเปิดพลอร์ขึ้นที่โรงเรียนครูโทยานในภาคเช้าของวันเสาร์ โดยใช้ห้องนอนสำหรับนักเรียนอนุบาลนอนกลางวันนั่นเอง เมื่อเก็บเครื่องนอน ซึ่งมีเพียงหมอนกับเสื่อเท่านั้น ห้องก็ว่างเปล่าโล่งโถง ใช้ได้สบาย

ตอนนั้นพวกดิฉันดูเหมือนจะอายุไม่ต่ำกว่า 45 ปี เพื่อนคนหนึ่งเป็นเลขานุการหญิงคนแรกของกรมอัยการ ฉะนั้น สมาชิกตื่นรำของเราจึงประกอบไปด้วยท่านอัยการกับภริยา และพวกลูกน้องหนุ่ม ๆ ในกรมอัยการหลายคน ซึ่งอายุคงจะราว ๆ 30 ปี รุ่งเดียวกับน้องชายดิฉันนั่นเอง พวกนี้บางคนก็ตื่นเป็นมาบ้างแล้ว

ผู้นำที่เข้มแข็งของเรา คือท่านอัยการเลิศ จุฬารัตน กับคุณบุปผา ภริยาของท่าน (คุณพ่อคุณแม่ของคุณอักษราทร จุฬารัตน) ท่านทั้งสองตื่นรำได้ตลอดแทบทุกเพลง โดยไม่แสดงความรู้สึกเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าเลย มีหน้าขำ ท่านยังร้องเพลงเก่งอีกด้วย เพลงโปรดของท่านคือเพลงร้องคู่ซึ่งท่านร้องคู่กันเอง ชื่อ “เพลงรัก” (จำไม่ได้แน่) ท่านทำให้เราเพิ่มการร้องเพลงขึ้น

เพิ่มความสุขครึกครื้นขึ้นอีกมาก

สมาชิกของเรานอกจากที่กล่าวแล้ว ยังมีรัฐมนตรีท่านหนึ่งกับภริยามาร่วมด้วย และนิสิตมหาวิทยาลัย (ลูกของเพื่อน) ที่เรียนจบแล้วจะมีการฉลองปริญญา ซึ่งหมายความว่าต้องมีการเดินรำด้วย ก็ได้มาหัดเดินรำที่นี่ รวมความว่าสมาชิกของเราประกอบไปด้วยเด็กหนุ่มสาวจนถึงคน (เกือบจะ) แก่ทีเดียว

ดนตรีสำหรับการเต้นรำนั้นเราใช้แผ่นเสียง สมัยนั้นแผ่นเสียงเป็นแผ่นกลมใหญ่ หมุนไปโดยหีบเสียงไฟฟ้า ดิฉันสะสมแผ่นเสียงไว้มากมายแล้ว แต่ถ้าสมาชิกคนใดมีแผ่นเสียงเพลงโปรดของตนเองก็นำมาเล่นได้หลายคนนำแผ่นเสียงมาทำให้ครึกครื้นขึ้นอีก เพราะเราได้ฟังเพลงทำนองเดียวกันแต่หลาย ๆ เนื้อร้อง ไม่ต้องฟังซ้ำซากให้เกิดความเบื่อหน่าย เป็นต้นว่าเพลง Waltz ก็จะมีเนื้อร้องเป็นภาษาอังกฤษหลายเพลง และภาษาไทยอีกหลายเพลง

เพื่อให้มีเวลาช้อปปิ้งขึ้น และเพื่อให้เพิ่มความสัมพันธ์ยิ่งขึ้น เราตกลงกันว่าพวกสมาชิกผู้ใหญ่จะนำอาหารมาคนละอย่าง มาสมทบกับอาหารของดิฉันและเพื่อน ๆ เพื่อกินกลางวันร่วมกัน (พวกเด็กๆ ไม่ต้องเอามา) เราเริ่มซ้อมประมาณ 9.30 น. ซ้อมกันได้จนถึงเที่ยง ไม่ต้องรีบร้อนกลับไปกินที่บ้าน และเมื่อกินเสร็จแล้วใครจะอยู่สนทนากันต่อไปอีกก็ได้ตามใจชอบ (ตามปกติวันอาทิตย์เรานัดไปเที่ยวกันอีก)

เพลงที่เราหัดคันทันนั้น เริ่มต้นด้วยจังหวะ Waltz, Beguine, Quick-Waltz, Quick Step ไปจนถึง Tango แล้วก็แถมจำพวก Rock, Cha-Cha-Cha, Rumba และมักจะจบลงด้วย Samba

เราไม่เพียงแต่เดินตามแบบธรรมดาเท่านั้น ยังได้เรียนกลเม็ด step แปลก ๆ ของแต่ละทำนองเพลงอีกด้วย เช่นมีการหมุนตัว พลิกตัว เพราะน้องชายดิฉันได้ศึกษา step ใหม่ๆ จากนิตยสารที่มาจากเมืองนอกอยู่เรื่อย ๆ

เป็นธรรมชาติของคนที่ไม่หัดอะไรก็ตาม เมื่อหัดได้พอสมควรแล้ว ก็ย่อมอยากจะแสดงฝีมือจริงๆ บ้าง พวกหัดเต้นรำก็เช่นเดียวกัน ทุกคนก็อยากแสดงฝีมือในงานจริงบ้าง

ตอนนั้นเรามีเพื่อนเป็นนางพยาบาลอาวุโสสองคน คนหนึ่งอยู่โรงพยาบาลศิริราช อีกคนหนึ่งอยู่โรงพยาบาลจุฬาฯ ทั้งสองโรงพยาบาลนี้ คณะพยาบาลจะมีการประชุม - เลี้ยงอาหารประจำปี โดยเกณฑ์ให้พวกอาวุโส ชื้อโต๊ะอย่างน้อยคนละโต๊ะ เพื่อนทั้งสองของเราต้องถูกเกณฑ์ด้วย และเขาทั้งคู่ก็เต้นรำไม่เป็น (ทั้งสองงานจะจบด้วยการเต้นรำ) เขาเห็นว่าถ้ายกโต๊ะให้พวกเราเสียก็จะคุ้มกว่าให้คนอื่นที่ไม่เต้นรำ ฉะนั้นเขาก็เชิญเรา รวมหญิงชาย 9 คน (รวมตัวเขาอีกหนึ่งคนเป็น 10 เต็มโต๊ะ) พวกเราผู้หญิงไม่กล้าเต้นรำกับคนอื่น นอกจากพวกเดียวกันที่ซ้อมไว้ด้วยกัน ฉะนั้นจึงต้องเอาพวกผู้ชายของเราไปด้วย เป็นอันว่าเรามีสองที่แน่ๆ แล้ว ที่จะออกไปแสดงฝีมือทุกปี

นอกจากนี้ก็มีงานคณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเชิญเรา 10 คนทุกครั้งที่เขาจัดงาน เพราะผู้ใหญ่ในคณะนั้นเป็นญาติกับดิฉัน - แล้วก็ แน่ละ ! งานแต่งงานของลูกๆ ของเพื่อน หรืองานครบรอบแต่งงานของเพื่อน ๆ ก็มีการเต้นรำเสมอ เป็นอันว่าในปีหนึ่งๆ เราก็ได้ออกงานหลายหนทีเดียว

ในงานเต้นรำแต่ละแห่งมักจะมีคนเต็มฟลอร์ ไม่สะดวกแก่การเต้นแทงโก้ (Tango) เลย แทงโก้มีอยู่ 8 จังหวะ พอเดินไปได้เพียง 4 จังหวะก็ชนคนอื่นแล้ว ต้องตั้งต้นใหม่ ไม่สนุก แต่ทุกแห่งจะมีที่ว่างเสมอตรงหน้าเก้าอี้ที่พวก VIP ของงานนั่งดู เพราะนักเต้นรำส่วนมากไม่กล้าไปเต้นใกล้ผู้ใหญ่ แต่น้องชายของดิฉันชอบพาพวกเราไปเต้นตรงนั้นทุกครั้งที่มีเพลงจังหวะ Tango เขาบอกว่าจะต้องไปกลัวอะไร ถ้าไม่ไปตรงนั้นก็จะไม่ได้เต้น Tango เลย ตัวดิฉันเองไม่ออกไปเพราะพวก VIP เหล่านั้นดิฉันรู้จัก

เกือบทุกคน พอใครคนหนึ่งเหลือบมาเห็นก็จะตะโกนล้อเลียนต่าง ๆ เป็นต้นว่า “เฮ้ ! คุณฉลบเท้าไฟมาแล้ว !”

ครั้งหนึ่งในงานที่บ้านญาติคนหนึ่ง ดิฉันเต้นเพลง Cha-Cha-Cha กับ นพ. รุ่งธรรม ลัดพลี ซึ่งเป็นนักเรียนร่วมรุ่นกับน้องชายของสามีดิฉัน (นพ. กัมปนาท พลางกูร) และรู้จักกันดีมาก พอเพลงจบเดินออกมา หมอ รุ่งธรรมก็บอกดิฉัน พร้อมหัวเราะว่า “เป็นผู้หญิงต้องตามผู้ชายนะครับ ไม่ใช่ นำเสียเอง ผู้ชายเขาจะไม่ชอบ คุณฉลบเป็นครู คงชินกับการนำนักเรียนนั่นเอง” ดิฉันก็อดหัวเราะไม่ได้ และรู้ทันทีว่าดิฉันคงเดินนำผิด ๆ คาบจังหวะมาแล้วแน่ ๆ แต่เธอเกรงใจ ปลอ่ยให้เดินจนจบเพลง

มีเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับการไปเดินร่ำที่งานพยาบาลศิริราช ครั้งแรก เพื่อนที่เป็นเจ้าของโต๊ะและไม่เดินร่ำอยากกลับบ้านตั้งแต่ยังไม่ 5 ทุ่มเลย แต่พวกนักเดินร่ำทั้งหลายนั้น เป็นธรรมดาที่อยากอยู่ดึก ๆ เราบอกเธอยังกลับไม่ได้ เพราะบางคนกำลังเดินร่ำอยู่ ต้องรอให้ออกมาครบเสียก่อน เสร็จแล้วพอคนหนึ่งออกมา อีกคนหนึ่งก็แอบเข้าไป ทำสลับกันอยู่อย่างนั้น เป็นอันว่าไม่มีการครบกันสักที เพื่อนเจ้าของโต๊ะทำท่าอ้อนใจ เหมือนอยากจะร้องไห้ เธอบอกว่าถ้ากลับบ้านดึกมาก เพื่อนบ้านเขาจะคิดอย่างไรก็ไม่รู้ เราบอกว่า “คิดอย่างไรก็ช่างปะไร ไม่ใช่กังวลอะไรของตัว” แต่ในที่สุดเราสงสารเธอ เลยต้องยอมกลับบ้านก่อนงานเลิก

เรียนเพลงไทยเดิมและรำวงมาตรฐาน

ดิฉันสอนร้องเพลงไทยเดิมให้แก่นักเรียนครูโทยานทุกชั้นด้วยตัวเอง ตามหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาฯ กำหนด ไม่มีใครช่วยสอน เพราะคนสมัยใหม่มักไม่รู้จัก และสนใจแต่เพลงไทยสากล แต่ถึงแม้ดิฉันจะร้องเพลงไทยเดิมได้ถึง 70 - 80 เพลง แต่ก็ยังมีบางเพลงที่ไม่เคยรู้จัก จึงจ้างครู

จากศิลปากรมาสอนพิเศษ สัปดาห์ละหนึ่งชั่วโมงในวันหยุด

ดิฉันเกณฑ์ให้ครูผู้ช่วย 2-3 คนมาร่วมเรียนด้วย และเรียนอย่างตั้งใจมาก จดทำนอง-ลีลา และทำเครื่องหมายจังหวะไว้ครบถ้วน เมื่อครูไปแล้วก็ซ้อมอีกหลาย ๆ ครั้ง กันลื้ม และซ้อมอีกทุกวัน จนกระทั่งถึงสัปดาห์ต่อไปเมื่อครูมาก็ร้องให้ครูฟังได้ถูกต้อง และได้ต่อเพลงใหม่อีกเพลงทุกสัปดาห์ ไม่ต้องเรียนซ้ำซากเสียเงินอีก เพราะค่าเรียนค่อนข้างแพง เป็นอันว่าดิฉันจ่ายค่าสอนเพียงเพลงละชั่วโมงเดียวเท่านั้น

สมัยนั้น รำวงมาตรฐานกำลังแพร่หลาย ดิฉันก็จ้างครูจากศิลปากรอีกคนหนึ่งมาสอน โดยมีครูผู้ช่วย และนักเรียนประจำอีก 4-5 คน ร่วมเรียนด้วยก็เหมือนกับการเรียนร้องเพลงนั่นแหละ รำวงมาตรฐานมีอยู่ 10 บท 10 ท่า เราเรียน 10 สัปดาห์ก็จบ เพราะดิฉันซ้อมแล้วซ้อมเล่าให้แม่นยำ เมื่อเห็นว่าชำนาญดีแล้วก็เริ่มสอนนักเรียนต่อไป โดยมีครูผู้ช่วยเป็นลูกมือช่วยสอนด้วย

ระยะนั้นเมื่อมีงานเลี้ยง - เดินรำแล้ว มักนิยมให้มีรำวงปนอยู่ด้วยแต่ดนตรีจะเล่นเพียง 3-4 เพลง ไม่เคยครบ 10 ท่า นักเดินรำธรรมชาติทั้งหลายมักจะรำอยู่ท่าเดียว น้อยคนนักที่จะรำถูกต้องตามแบบฉบับเพื่อน ๆ ดิฉันไม่ได้เรียนรำวง จึงไม่ยอมออกรำเลย ส่วนดิฉันถือว่าเป็นการซ้อมออกโรง จึงต่อสู้อย่างไม่ลดละเสมอ ! ดิฉันรำอย่างมั่นใจเพราะรู้ว่าตนเองได้เปรียบคนอื่น ๆ อยู่แล้ว

ตามปกติงานเดินรำมักจะเลิกประมาณสองยาม (หรือตี 1) พวกเราก็ออกกันงานเลิกเสมอ แล้วแะกิน supper (ข้าวต้มกุ๊ย) ก่อนจะกลับบ้าน แต่การทำเช่นนี้ต้องเสียเวลามาก เพราะกว่าจะหาร้านที่ใกล้กับงานนั้นได้ และเมื่อสั่งอาหารแล้วกว่าจะได้ครบอีกนาน เลยเปลี่ยนนโยบายใหม่ ให้ทุกคนเอารถมาจอดทิ้งไว้ที่บ้านดิฉัน แล้วรวมกันไปโดยรถคู่กันเดียว รถคู่นี้มีม้าขาวขุนวมตลอดสองข้างของรถ จึงจุคนได้มาก และคนขับรถก็จะนอนหลับได้

อย่างสบายระหว่างที่คอยเราเดินร่ำ ดังนั้นเขาจึงไม่รังเกียจในการคอยมากนัก ส่วนฉันทันทีเตรียมข้าวต้มและกับข้าวพร้อมทั้งเครื่องใช้ไม้สอยไว้พร้อมเอาไว้ในตู้อาหารนักเรียนในโรงอาหารที่อยู่ติดกับที่จอดรถ โดยส่งคนที่บ้านให้อุ่นข้าวต้มให้พร้อมเวลาสองยาม โดยวิธีนี้เราก็ประหยัดเวลาได้มาก ไม่ต้องเสียเวลาเล่นหาร้าน ตรงมาบ้านก็ได้กิน supper ทันที และต่างก็ได้กลับบ้านของตนเร็วขึ้นมาก

มีงานเดินร่ำครั้งหนึ่งที่จะเวียนกล่าวถึงเสียมิได้ คืองานเลี้ยงส่งคุณอักษรารท บุตรคุณเลิศ ไปเรียนต่างประเทศ ตอนนั้นคุณเลิศเป็นหัวหน้าอัยการอยู่ที่จังหวัดสมุทรสาคร ท่านลงทุนเช่ารถไฟสายแม่กลอง หนึ่งหรือสองโบกี้จำไม่ได้แน่ ให้รับเพื่อน ๆ จากกรุงเทพฯ ไปงานที่สมุทรสาคร แต่ละพวกเราไปกันครบถ้วนทีเดียว และพอไปถึงที่นั่น พบผู้คนคับคั่งจริง ๆ คุณเลิศคงเชิญข้าราชการทั้งจังหวัด และเพื่อน ๆ ของท่านทั้งหมดที่นั่น ซึ่งเป็นของแน่ที่ว่าคุณเลิศไปอยู่ที่ไหนก็จะได้เพื่อนมากเสมอ

หลังจากกินอาหารกันอิ่มหน้าสำราญแล้ว ก็ถึงตอนสำคัญที่สุดของงานคือการเดินร่ำ ท่านลงทุนสร้างพลอร์ใหญ่โตสวยงาม วงดนตรีมาจากที่ไหนไม่ทราบ แต่เห็นนักร้อง ธานินทร์ อินทรเทพ ขึ้นรถไฟมาคันเดียวกับเรา จำได้ว่าเราสนุกสนานกันมากที่สุด เพราะรู้สึกว่าเป็นกันเองจริงๆ ไม่ต้องระแวงระวังตัวอะไร ตัวคุณเลิศกับคุณบุพผาก็สนุกไม่แพ้เรา เดินร่ำเสียแทบไม่เว้นเพลงเลย คงคิดว่าจะให้คุ้มกับที่ได้ลงแรงลงเงินสร้างพลอร์ใหญ่โตนี้ขึ้นมา

ส่วนตัวเจ้าของงานจริงๆ ก็คุณอักษรารทนั้นไม่รู้ว่าจะไปอยู่ไหน คงต้องได้รับหน้าที่สำคัญในการรับแขก หรือดูแลความเรียบร้อยอะไรพวกนั้น แต่จำได้ว่าพวกเราไม่ได้พบเธอ หรือพบก็คงจะนิดหน่อย จำไม่ได้ เพราะพวกเรามุ่งไปที่คุณพ่อคุณแม่ของเธอมากกว่า

งานเลกติ 1 กว่าๆ เราขึ้นรถไฟคันเดิมกลับ ไม่รู้ว่าจะรถคันนั้นจอดรออยู่

หรือวกกลับมาอีก แต่รถไฟสายนี้เล่นซ้ำมาก กว่าเจ็ดสถานีวงเวียนใหญ่ ก็ตี 3 กว่าแล้ว เห็นรถเงินบาททองโก่งกับรถจักเริ่มขาย เราก็เลยถือโอกาส กินอาหารเช้าเสียให้รู้แล้วรู้รอดไป จะได้ไม่ต้องไปยุ่งที่บ้าน จำไม่ได้ว่าเรากลับบ้านโดยวิธีใด คงจะเป็นรถแท็กซี่มากกว่าวิธีอื่น

เมื่อดิฉันไปเที่ยวอิตาลีในปีต่อมา คุณอัคราทรได้กรุณาพาไปเที่ยว และไปกินพิซซ่ากันที่ร้านเล็กๆ แห่งหนึ่งในชอย ซึ่งเธอบอกว่าอร่อยกว่าร้านใหญ่ๆ บนถนนใหญ่ซึ่งนักท่องเที่ยวชอบไป ต้องคนที่อยู่ที่นั่นนานพอสมควรจึงจะรู้จักร้านเล็กๆ นี้ ต้องขอขอบคุณคุณอัคราทรไว้ ณ ที่นี้ อีกครั้งหนึ่งด้วย

งานเดินรำที่อยากเอ่ยถึงอีกแห่งหนึ่งคืองานบนหาดบางแสน ซึ่งจัดขึ้นประจำปีในเดือนเมษายนระหว่างฤดูตากอากาศ งานนี้น่าขันที่สุดคือคนแน่นเอียด เบียดเสียดกันจนไม่ว่าเพลงจังหวะไหนก็เดินตามไม่ได้ทั้งนั้น คนตรีบรรเลงไป นักเดินรำก็ได้แต่เพียงกระดุกกระดิกเท้าขยับตัวไปนิดๆ เพื่อไม่ต้องอ้าอยู่กับที่เท่านั้น ยิ่งถึงตอนรำวงยิ่งแล้วใหญ่ จะยืนแขนยื่นมือออกไปทางไหนก็ไม่ได้ เดียวจะไปทิ่มแทงตาคนอื่นเขา ก็ได้เนบแนบไว้กับตัว แล้วก็เอามือ “ควักกะปิ” อยู่อย่างเดียวนะ มองดูแล้วก็ไม่เห็นว่ามันจะสนุกตรงไหน แต่คนมาที่หลังก็ยังเพิ่มเข้าไปเรื่อยๆ คงนึกว่าไหนๆ ก็ตั้งใจมาแล้ว เข้าไปเบียดเล่นกับเขาบ้าง ให้ขึ้นชื่อได้ว่าได้เคยมาเดินรำที่หาดบางแสนแล้ว ก็จะถูกเกี๋ย - ส่วนพวกเรานั้นสมัครใจยืนฟังดนตรีอยู่ที่ถนนอย่างดีก็เพียงตามจังหวะดนตรีอยู่ในใจ พอเมื่อขากลับบ้านคิดว่า

ดิฉันมีกระท่อมเล็กกระจัด 3-4 หลัง อยู่ติดถนนลงทะเล ตรงข้ามกับที่ตั้งมหาวิทยาลัยบูรพาเดี๋ยวนี้ (ตอนนั้นเป็นเพียงสวนมะพร้าว) พวกเราชอบไปบางแสนกันบ่อยๆ เพียงเพื่อไปเล่นน้ำ สูดโอโซน และกินอาหารทะเล ซึ่งชื่อของสดมาทำกินเองจากตลาดหนองมน ไม่มีใครรังเกียจที่จะนอนเบียดกันอยู่ตามกระท่อมเล็กๆ นี้อยู่เลย

ที่หน้ากระท่อมหลังหนึ่งมีศาลาย่อมๆ มีม้านั่งรอบสามด้าน มีโต๊ะใหญ่ตรงกลาง เป็นที่สำราญของเรา คุยกัน กินข้าว หรือจะเล่นไพ่ก็ที่นี่ สมัยคลั่งเดินรำนั่น ดิฉันเห็นมีที่ว่างอยู่หน้าศาลาก็เลยให้ลาดซิเมนต์เป็นลานกว้างขนาดเดินรำ 5-6 คู่ได้อย่างสบาย ตอนกลางคืนแขวนไฟราวสีเขียวๆ แดงๆ รอบสามด้าน เปิดเพลงแล้วซ้อมเดินรำกัน บรรยากาศคล้ายอยู่ในภัตตาคารเล็กๆ กินอาหารเสร็จก็ออกไปเดิน หัวเราะ และคุยกันอะอะวืงเข้าวืงออกจากฟลอร์ได้ตามสบาย สนุกกว่าสถานเดินรำจริงๆ ด้วยซ้ำไม่ต้องเสียเงินเสียทองด้วย หาที่ไหนได้อย่างนี้

เมื่อคุณเลิกลายไปเป็นหัวหน้าอัยการที่เชียงใหม่แล้ว การท่องเที่ยวต่างจังหวัดประจำสัปดาห์และการเดินรำของเราก็อ่อนๆ ลดดิกริลลงทีละน้อยๆ ประจวบกับสมัชชานิยมการเดินรำแบบบอลรูมเปลี่ยนไปเป็นการ “คืน” เราที่เคยเลิกเด็ดขาด ซึ่งตอนนั้นพวกเราอายุเข้าไปตั้ง 60 กว่าปี การหมุนหัว หมุนตัวเริ่มไม่คล่อง เกรงว่าต่อไปจะกลายเป็น “หัวหมุน” ทุกคนจึงเห็นพ้องต้องกันด้วยความยินดีว่าสมควรแก่เวลาเสียแล้ว

สำหรับคนอื่นจะได้ผลอะไรจากการเลิกเดินรำนั่น ดิฉันไม่ทราบแน่ แต่ตัวดิฉันเองนั้น ผลที่ได้แน่คือน้ำหนักของร่างกาย ! เดิมที่เคยหนัก 60 กว่ากิโล มันค่อยๆ ขึ้น ไม่มีการลดเลย ไปจนถึง 79.8 จวนจะ 80 อยู่แล้ว หมอบังคับให้ลดอาหาร ให้ออกกำลังกายเพื่อลดไขมัน ดิฉันบังคับตัวเองเรื่องอาหารได้ ลดลงมาเหลือ 69-70 แต่ยังไงๆ ก็ไม่ลดต่อไป ส่วนเรื่องออกกำลังกายนั้น หมอบอกว่า “ก็ปีมาแล้วที่ตัวเลข HDL มันบอกว่าคุณไม่ออกกำลังกายเลย เรื่องนี้ใครช่วยคุณไม่ได้ คุณต้องช่วยตัวคุณเอง” ดิฉันยังนึกสงสัยเลยว่า ถ้ายังคงเดินรำอยู่เรื่อย ๆ HDL จะดีขึ้นไหม และน้ำหนักจะลดลงอีกได้ไหมหนอ !

งานวันสิ้นปีและฉลองวันขึ้นปีใหม่

ที่โรงเรียนครุโทยานันท์ ทุกๆ วันที่ 31 ธันวาคม นักเรียนและครูจะมีงานเลี้ยงฉลองรื่นเริงกัน นักเรียนทุกชั้นจะมีการแสดงต่างๆ โดยได้ฝึกซ้อมกันไว้เป็นเดือนๆ แล้ว งานจะเริ่มประมาณ 9.30 น. มีการแสดงบนเวทีซึ่งนักเรียนโตๆ เป็นผู้จัดสร้างและตกแต่งขึ้นเอง การร้องรำทำเพลงมีหลายรายการเสียจนกระทั่งกระดานดำแทบจะไม่มีที่พอให้เขียน ลูกหลานของใครแสดงอะไร ก็มักจะมีผู้ปกครองมาชมและถ่ายรูปเอาไว้เป็นที่ระลึกมองไปทางไหนก็เห็นแต่กล้องถ่ายรูปปลานตาไปหมด ถึงตอนเที่ยงก็หยุดพักเพื่อรับประทานอาหารร่วมกัน

นักเรียนและครูแต่ละคน หรือแต่ละกลุ่ม จะจัดอาหารมากันเอง คนละเล็กคนละน้อย อาหารอะไรๆ ก็อร่อยทั้งนั้น สำหรับวันนี้ ทางโรงเรียนจัดข้าวและเครื่องดื่มไว้ให้ เราเชิญผู้ปกครองให้มาร่วมเลี้ยงกับเราด้วย โรงเรียนของเราเป็นโรงเรียนเล็ก เด็กต่างชั้นก็รู้จักกันเป็นส่วนมาก เราพยายามทำอะไรๆ ให้เป็นกันเอง ไม่มีพิธีรีตอง ให้บรรยากาศคล้ายกับบ้านให้มากที่สุด - เมื่อกินอาหารเสร็จแล้ว (บางครั้งมีการแสดงต่อตอนบ่ายอีกเล็กน้อย) งานของนักเรียนจบลงเพียงนี้

ตอนเย็นจะเริ่มงานของพวกผู้ใหญ่ (เพื่อน ๆ คิฉัน) ซึ่งส่วนมากก็เป็นสมาชิกสโมสรเดินรำของเรานั่นเอง เขาจะทำอาหารมาร่วมกับอาหารที่คิฉันจัดไว้รับรอง ระหว่างนี้เปิดดนตรีโดยแผ่นเสียงธรรมชาติ และมีเครื่องขยายเสียงเพื่อให้ครึกครื้น รอบบริเวณงานติดไฟราวสีเขียว ๆ แดง ๆ และติดลูกโป่งสีต่างๆ เต็มไปหมด เพื่อให้ดูเป็นงานเป็นการจริงๆ ประตูลูกใหญ่ของโรงเรียนทั้งด้านขาเข้าและขาออกเปิดกว้าง ผู้คนในซอยนั้นมักจะมายืนมุงดูกันอย่างหนาแน่น

เด็กเล็ก ๆ ที่เปลี่ยมาแล้วทั้งวันจะต้องกินอาหารก่อน แล้วก็จะถูกไล่

ให้ไปนอนเป็นรุ่นแรก ซึ่งส่วนมากก็จะง่วงนอนและยินดีที่จะปฏิบัติตาม พวกเด็กโตหน่อยอนุญาตให้กินอาหารพร้อมผู้ใหญ่ได้ กินกันไปคุยกันไป เสียงหัวเราะเฮฮาไม่ขาดสาย กินเสร็จก็เริ่มการเดินรำเลยเพื่อไม่ให้เสียเวลา !

พอถึงเที่ยงคืนร่วมกันร้องเพลงต้อนรับปีใหม่ การเดินรำปกติเลิกเวลา ตี 1 พวกแขกผู้ใหญ่กลับบ้าน แต่พวกเจ้าของบ้านต้องจัดการดูแลตรวจตรา ข้าวของที่จะใส่บาตรในตอนเช้าให้เรียบร้อยเสียก่อนจึงจะเข้านอนได้ - มีพวกวัยรุ่นขึ้นไปไม่ยอมนอนเลยตลอดคืน ใครหิวก็มีขนม ผลไม้ และของกินเล่นเบาๆ จัดวางไว้บนโต๊ะข้างๆ ฟลอร์ให้เป็น supper ได้อย่างดี

ตอนเช้ามืด 6 น. พวกผู้ใหญ่เจ้าของบ้านจะช่วยกันกับเด็กๆ ที่อยู่ได้รู้ๆ จัดโต๊ะสำหรับใส่บาตร เราใช้โต๊ะกินอาหารยาวของนักเรียนวางเรียงรายต่อๆ กันจากประตูทางเข้า แล้วโค้งไปถึงประตูทางออก เราได้บอกกล่าวเชิญชวนพวกเพื่อนบ้านล่วงหน้าหลายวันแล้ว ให้มาใส่บาตรร่วมกัน ฉะนั้นผู้คนก็จะมากันเต็ม ทุกๆ เจ้าจะจัดของของตนไว้บนโต๊ะที่เราจัดไว้ให้ เรามิมนต์พระวัดใกล้ๆ มารับบิณฑบาต ปกติจะมีมา 15-20 รูป

ประมาณ 6.30 น. พระจะเดินผ่านตั้งแต่ต้นทางเข้าและไปออกที่ประตูทางออก เราต้องเตรียมถังพลาสติกใบใหญ่ไว้ถวายพระทุกองค์ เพื่อให้ลูกศิษย์ที่เดินตามหลังมาได้ใส่อาหารซึ่งจะล้นจากบาตรด้วย ข้าวปลาอาหารมากมาย แม้แต่ถังก็เต็มปริ่ม ทุกคนหน้าตาเบิกบานแจ่มใส มีความสุขที่ได้ทำบุญร่วมกันในวันปีใหม่นี้

พอพระกลับไปแล้ว ดิฉันและพวกพี่น้องลูกหลานก็จะรีบกินอาหารเช้าซึ่งธรรมดาจะเป็นข้าวต้ม เพื่อความง่ายและสะดวก แล้วก็ขนของขึ้นรถตู้ ของเหล่านั้นคือของขวัญสำหรับไปรดน้ำญาติผู้ใหญ่ ซึ่งเราไม่ต้องไปซื้อหาที่ไหน เอาของขวัญที่นักเรียนเอามาให้ดิฉันเมื่อตอนกลางวันก็เหลือหลายแล้ว คิดปายไว้ว่าห่อไหนขึ้นไหนจะให้ใคร แล้วเอาวางเรียงและสุ่มกันไว้ โดยของที่จะให้ก่อนก็เอาไว้ข้างบนสุด เรามีแผนฝังบ้านต่างๆ

ไว้แต่ละถนน ส่วนมากจะเริ่มที่ถนนสุขุมวิท แล้วไปสีลม พุ่งมาเมฆ
เราพยายามแวะแต่ละบ้านไม่นานนัก เพราะเกรงเวลาจะไม่พอ แต่บางบ้าน
เตรียมขนมไว้เลี้ยงเรา ก็ต้องเสียเวลามากหน่อย

เราจัดอาหารใส่ปิ่นโตใหญ่มากติดรถไปด้วย และกะให้ไปถึงบ้าน
คุณอาบ้านแรกทางฝั่งธนฯ เวลาเที่ยงพอดี เพื่อจะได้ขอสถานที่พักกินข้าว
กลางวัน และคุณอาก็มักจะทำอาหารไว้ให้เราด้วย คุณอาหลายคนและญาติ
อื่นๆ ทางฝ่ายคุณพ่อ ส่วนมากอยู่ทางฝั่งธนฯ ไม่ไกลกันนัก ทุกปีกว่าจะ
กลับถึงบ้านก็ค่ำ คินั่นแนใจว่าทุกคนหลับเป็นตาย

ปีแรกๆ ที่จัดไปรดน้ำผู้ใหญ่ นั่น คนเบียดกันไปเต็มรถ แต่พวกที่อยู่
ได้รุ่งไม่ได้นอนตลอดคืนเลยมักจะกลับไปในรถ พอถึงบ้านใครที่ก็ต้อง
ลุกกระชากลากถูกันลงไป หนักๆ เข้าพวกนี้ก็เลยของดไป สมาชิกริม
ลดลงทุกปี ประกอบกับท่านผู้ใหญ่ก็ค่อยๆ ล่วงลับไปด้วย เราเลยกลับถึง
บ้านเร็วขึ้นๆ

ดิฉันทำอยู่เช่นนี้จนกระทั่งไม่มีญาติผู้ใหญ่เหลืออยู่เลย ทั้งสาย
พลจันทร์ และสายมหานิรานนท์ ตัวดิฉันกลายเป็นผู้มีอาวุโสสูงสุดในสอง
ตระกูลนี้แล้ว เดี่ยวนี้ก็เลยกลายเป็นผู้ถูกเขารดน้ำ !

การไปหาผู้ใหญ่ทุก ๆ คนนี้ ผลพลอยได้ที่เกิดตามมาก็คือพวกลูก
หลานของแต่ละบ้านจะได้จำพวกเราได้ เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ในการ
เป็นญาติให้กระชับแน่นยิ่งขึ้น - คุณลุงคนหนึ่งถือว่าการขอพรของเรานั้นเป็น
เรื่องจริงจังมาก ท่านสวดคำพระอะไรต่ออะไรยืดยาว แล้วยังต่อด้วยการ
ให้พรเราทุกแง่มุมอีกด้วย พวกเราอี๊ดอืดใจ เกรงว่าจะไปที่อื่นได้ไม่ทัน
ตามเวลา ดิฉันเรียนท่านว่า “คุณลุงคะ เราได้พรมากพอแล้วละค่ะ เรายังจะ
ต้องไปอีกหลายแห่ง” ท่านก็ว่า “จะรีบไปไหนกันนักกันหนานะ” แต่แล้ว
ก็รวบรัดจบพรลงโดยเร็ว ปีหลังเมื่อเราไปที่บ้านนี้อีก เราต้องรีบเรียนท่าน
เสียแต่แรกว่า “คราวนี้ขอพรสั้นๆ หน่อยนะค่ะ !”

งานวันเด็ก

เมื่อมีการจัดงานวันเด็กขึ้นเป็นทางการในวันเสาร์ที่สองของเดือนมกราคม เราเห็นว่ามันใกล้กับวันปีใหม่มาก และพวกเด็ก ๆ ก็อยากให้มีงานวันเด็กมากกว่า เราจึงจัดงานขึ้นปีใหม่ของนักเรียนในภาคเช้า - กลางวันเสีย เปลี่ยนไปมีงานวันเด็กแทน โดยมีการละเล่น เลี้ยงอาหาร และจับฉลากแบบเดียวกับงานปีใหม่ทุกประการ นอกเสียจากว่างานวันเด็กนี้จะเลิกเพียงครึ่งวันเท่านั้น เพื่อว่าผู้ปกครองจะได้พาเด็ก - ลูกหลานของตนไปชมกิจการและสถานที่สำคัญควรดู ตามที่ทางราชการได้จัดไว้ให้เด็กโดยเฉพาะ

แต่สำหรับผู้ใหญ่แล้ว งานวันปีใหมภาคเย็น - ค่ำ ยังคงเป็นเช่นเดิมไม่เปลี่ยนแปลง

วันลอยกระทง

สมัยเมื่อโรงเรียนครูโทยานตั้งขึ้นครั้งแรกที่ริมถนนพญาไท ใกล้สี่แยกราชเทวินั้น มีคลองเล็กๆ อยู่ภายในรั้วของโรงเรียนด้านหน้า บรรดาครูและนักเรียนประจำลอยกระทงกันในคลองนี้ แต่ต่อมาเรามีความจำเป็นต้องถมคลองเพื่อขยายเนื้อที่สนามออกไปตามจำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้น ฉะนั้นคลองนี้จึงหมดไป แต่ยังมีคุน้ำริมถนนพญาไทไปตลอดทางด้านซ้ายของโรงเรียน คุน้ำจะไหลลงที่คลองแสนแสบ ใกล้วังสระปทุม ตรงสะพานหัวช้าง ส่วนทางด้านขวา จะไปหยุดที่สี่แยกราชเทวี เราจึงเปลี่ยนนโยบายพากันออกไปนอกโรงเรียนและลอยกระทงกันในคุน้ำ

ตอนกลางวัน ครูการฝีมือจะให้นักเรียนบางชั้นทำกระทงคนละใบ ใครจะตกแต่งให้สวยงามอย่างไรก็ได้ ขอแต่ให้ลอยน้ำได้ไม่ล่ม มีคะแนนให้สำหรับไปรวมกับการสอบข้อมประจำภาคด้วย ทำเสร็จแล้ว อนุญาตให้

เอากลับไปลอยที่บ้านได้ เด็กๆ สนุกกับการทำกระทงนี้

ส่วนนักเรียนประจำสนุกไปยิ่งกว่านั้น นอกจากครูจะพาออกไปลอยกระทงในคูริมนนพญาไท หน้าโรงเรียนแล้ว เรายังเอารูปที่นักเรียนเอามาไหว้ครูทุกๆ ภาค (ปีหนึ่งมีสามภาค) และได้เก็บสะสมไว้หลายร้อยดอก มาชุบน้ำมันแล้วแจกพวกลอยกระทงคนละประมาณ 10 ดอกแต่ละรอบ รูปนี้จะเอาไปปักเรียงรายที่ริมคูใกล้บาทวิถี ห่างกันประมาณ 1 เมตร ตลอดไปทั้งด้านขวาและซ้ายของโรงเรียน เป็นระยะทางมองดูไกลพอใช้ แล้วก็จุดขึ้นพร้อมๆ กัน รูปชุบน้ำมันจะสว่างจ้า ไฟลูกโพล่งน่าดูมาก ผู้คนแถวนั้นพากันมายืนดู รถราที่ผ่านไป-มา ก็จอดดูกันเป็นแถว พอรูปชุดแรกโหมรก็เต็มไปด้วยอีกรอบ หลังจากรูปดับหมดแล้ว ก็กลับเข้ามาเล่นร้าวกัน อนุญาตให้อยู่ดึกพิเศษกว่าธรรมดาเล็กน้อย - เมื่อย้ายโรงเรียนมาอยู่ถนนประชาชื่นเลิกรับนักเรียนประจำ และไม่มีคลองใกล้เคียงให้ลอยกระทง แต่ทั้งครูและนักเรียนก็ยังนึกถึง และพูดถึงการลอยกระทงที่โรงเรียนเก่ากันอยู่เสมอ

วันครู

เมื่อเอ่ยถึงวันเด็กแล้ว ก็อดมิได้ที่จะพูดถึงวันครู ทางราชการให้โรงเรียนปิด 1 วัน เพื่อเน้นให้ผู้คนระลึกถึงพระคุณของครู และให้มีเวลาได้ไปแสดงความกตัญญูตอเวทิตาต่อครู

สำหรับกิจกรรมของตัวครูโรงเรียนครูโทยานเองนั้น ปีแรกๆ ทางโรงเรียนได้จัดอาหารใส่รถตู้ให้บรรดาครูประจำไปใส่บาตรที่คุรุสภา หลังจากนั้นดูเหมือนจะมีการเลี้ยงอาหารและมีการแสดงต่างๆ ตลอดวัน แต่มาปีหลังๆ การใส่บาตรจำเป็นต้องตื่นเช้ามาก สมาชิกจึงลดจำนวนลงทุกที และในที่สุดก็เลิกไปเลย ไม่รู้ว่าทางคุรุสภายังคงจัดงานเช่นเดิมหรือไม่

ในกรุงเทพฯ ดิฉันมีสถานที่ศึกษาอยู่สองแห่ง คือโรงเรียนราชินีและจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่องการทดแทนบุญคุณโรงเรียนและทดแทนบุญคุณของคุณครูโรงเรียนราชินีนั้น ดิฉันได้เขียนไว้ในเรื่อง “การชุมนุมนักเรียน ม. 8 รุ่น พ.ศ. 2475” แล้ว

ทีนี้จะขอเล่าถึงจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยบ้าง การเรียนชั้นอุดมศึกษาทั่วไปนั้น ส่วนมากนักเรียนจะไปฟังเลกเชอร์แล้วก็กลับบ้าน ไม่ได้มีโอกาสคลุกคลีกับครูเหมือนเมื่อเรียนตามโรงเรียน แต่สำหรับพวกเราที่ได้เรียนฝึกหัดครูนั้น มีพิเศษกว่าแผนกอื่น เพราะจะมีครูที่ดูแลนอกเวลาเรียนธรรมดาด้วย ท่านผู้นี้คือ อาจารย์ ม.ล. ปิ่น มาลากุล ผู้อำนวยการแผนกฝึกหัดครูของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ท่านผู้นี้นอกจากจะสอนในชั้นในภาคต้นแล้ว เมื่อนักเรียนถูกส่งไปฝึกสอนตามโรงเรียนต่างๆ ท่านจะติดตามเที่ยวไปดูแลนักเรียนของท่านทุกคน ว่าใครจะมีข้อข้องใจอะไร ไม่สบายใจเรื่องอะไรหรือไม่ อันนี้แหละที่ทำให้นักเรียนทุกคนสนิทสนมกับท่านมากกว่าครูอื่นๆ ทั่วไป

ฉะนั้นเมื่อมีวันครูเกิดขึ้นในวันที่ 16 มกราคม พวกเราลูกศิษย์ของท่านทุกรุ่นทั้งหญิงชาย จึงได้มีการประชุมกัน เชิญท่านมารับประทานอาหารกลางวันร่วมกับเรา เพื่อให้แต่ละคนได้มีโอกาสกราบแสดงความกตัญญูกตเวทิตาคุณต่อท่าน ได้ไพบูลย์ในการจัดงานนี้คือคุณหญิงกระจางศรีรักตะกนิษฐ นักเรียนรุ่นเดียวกับดิฉันเอง เธอได้เสาะหานักเรียนรุ่นต่างๆ ที่เป็นศิษย์ท่านให้ช่วยบอกกันต่อไป และได้ขอ address และเบอร์โทรศัพท์ของทุกคนไว้ล่วงหน้าหลายวัน เมื่อได้พบปะปรึกษากัน 3-4 รุ่น พอสมควรแล้ว ก็เลือกสถานที่จัดงานและกำหนดเวลา แล้วก็ โทร. บอกไปบ้าง เขียนไปบอกไปบ้าง เพื่อขอทราบจำนวนคนที่จะมาร่วมประชุม เพื่อสะดวกแก่การจัดอาหาร ดิฉันมีรายชื่อและ address ของเพื่อนร่วมรุ่นทั้งหมด จึงมีส่วนช่วยเขาบ้างเรื่องนี้

ครั้งแรกจำได้ว่าเราประชุมกันที่โรงแรมรัตนโกสินทร์ (รอยัล) ได้สมาชิกมาไม่น้อย และปีต่อไปก็เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ - การจัดของขวัญสำหรับโปรดน้ำอาจารย์นั้น กระจ่างศรีเป็นคนจัดทั้งหมด แล้วเราก็เฉลี่ยเงินกันสำหรับค่าใช้จ่ายทุกอย่าง เมื่อเงินเหลือเท่าใดก็กราบมอบให้อาจารย์ด้วยการที่มีเงินเหลือนั้นก็เพราะศิษย์ส่วนมากให้เกินกว่ารายเฉลี่ย

ตอนแรก ๆ เราเปลี่ยนสถานที่ประชุมไปตามโรงแรมต่าง ๆ โดยปรึกษากันในการพบกันครั้งแรก แล้วก็ครั้งต่อ ๆ ไป แต่ภายหลังเห็นว่าที่โรงแรมสวนดุสิตสะดวกกว่าที่อื่น เพราะกระจ่างศรีเคยเป็นผู้อำนวยการวิทยาลัยสวนดุสิตมาก่อน การสั่งจัดสถานที่ สั่งอาหาร สะดวกสบายมาก ก็จึงตกลงให้มีการประชุมที่นั่นทุกปีเรื่อยมา

ในการประชุมกันนี้ ศิษย์ทุกคนปลานปลื้มที่ได้มีโอกาสกราบอาจารย์ถึงตัว และเนื่องจากอาจารย์เป็นที่เคารพรักของศิษย์ทุกคนจริงๆ แม้แต่ศิษย์ที่อยู่ต่างจังหวัดหลายคนก็ได้มาร่วมเสมอมิได้ขาด โฆษกหรือพิธีกรของงานนี้คือ ม.ล. จิตรสาร ชุมสาย ตลอดกาล คุณจิตรสารเป็นเพื่อนรุ่นเดียวกับดิฉัน และกระจ่างศรีนั่นเอง ภารกิจของเธอ คุณประคิน เป็นศิษย์อาจารย์ปิ่นด้วย ฉะนั้นเธอจึงคงจะรู้สึกยินดีเป็นพิเศษที่จะได้ทำหน้าที่นี้ เธอมีวิธีหยอ่เพื่อนคนนี้ ยั่วเย้าเพื่อนคนนั้น ขอให้คนโน้นเล่าเรื่องอะไรต่ออะไร ทำให้บรรยากาศของงานครึกครื้นไม่เงียบเหงา มีแต่เสียงหัวเราะกันตลอดเวลา ที่สำคัญที่สุดคือพวกเราปลื้มใจที่เห็นอาจารย์มีสีหน้าอímเอิบและพลอยสนุกสนานไปกับเราด้วย รวมความว่าวันที่ 16 มกราคมของทุกปี เป็นวันแห่งความสุขของอาจารย์กับศิษย์ สำหรับดิฉันนั้นทั้งภาพและบรรยากาศของวันเหล่านั้นยังติดตาติดใจอยู่อย่างชัดเจน และคงจะไม่มีวันลบเลือนไปจนกว่าชีวิตจะหาไม่

วันเกิดของอาจารย์

นอกจากวันครูแล้ว เฉพาะรุ่นของดิฉันยังมีวันพิเศษซึ่งไม่ได้รวมกับรุ่นอื่น ๆ คือรุ่นเราจะไปกราบอาจารย์ในวันเกิดของท่าน 24 ตุลาคม และก็ตามเคย กระเจ้าศรีจัดเรื่องของขวัญ และดิฉันช่วยส่งหนังสือเวียนถึงเพื่อนๆ เรามักจะนัดพบกันที่โรงแรมแอมบาสเดอร์ (Ambassador) ใกล้ๆ บ้านท่าน หรือไม่ก็ส่วนนอกของบ้านท่านนั่นเอง ใครมาก่อนก็ต้องคอย พอรวบรวมกลุ่มได้พอสมควรแล้ว ก็จะเข้าไปกราบท่านพร้อมๆ กัน เรามักจะพบเพื่อนรุ่นอื่น ๆ ที่นั่นด้วยเสมอ อนึ่งในงานนี้ มีการทำบุญ มีญาติพี่น้องและลูกหลานของท่านกับแขกอื่นๆ อีกมากมาย เราจึงไม่รบกวนเวลาของท่านมาก เพียงแต่กราบแล้วก็ออกมาเท่านั้น ไม่เหมือนงานวันครู

ดิฉันเป็นนักเรียนราชินีร่วมรุ่นกับคุณปานตา น้องสาวคนสุดท้องของท่าน และดิฉันยังได้รู้จักกับญาติพี่น้องของท่านอีกหลายต่อหลายคน ท่านเหล่านี้มักจะชวนให้ดิฉันอยู่ร่วมรับประทานอาหารกลางวันด้วย แต่หลาย ๆ ปี ดิฉันจึงจะอยู่สักครั้งเพราะเกรงใจ เนื่องด้วยตัวท่านเองก็เหนื่อย และผู้จัดงานทุกคนก็เหนื่อยกันมาก ยังจะต้องมารับแขกอื่นอีก ดูไม่ค่อยจะเหมาะสมนัก

วันปีใหม่

วันนี้ทุกคนต่างก็มีญาติผู้ใหญ่ของตนเองที่จะต้องไปรดน้ำขอพร ฉะนั้นเราจึงไม่นัดกันเลย เรื่องไปกราบอาจารย์ ต่างคนต่างไปตามเวลาต่าง ๆ กัน แต่ส่วนมากมักจะเป็นภาคเช้า และทุกๆ ที่ไม่ได้นัดกัน เราก็มักจะได้พบกันเสมอ วันนี้ก็เหมือนกับวันเกิดของท่าน แขกหรือมากมาย เรากราบขอพรท่านแล้วก็ลากลับเลย ตกลงเป็นอันแน่แล้วว่า เราได้กราบครู

ที่เรารักและเคารพที่สุดอย่างน้อยปีละสามครั้ง (ถ้าไม่ขาด)

ดิฉันขอเล่าแถมในที่นี้สักหน่อยเกี่ยวกับตัวดิฉันเองในการไปกราบเยี่ยมอาจารย์ คือวันหนึ่งดิฉันบังเอิญไปได้ข่าวจากคุณหญิงบุญเลื่อน เครือ-ตราฐ ว่าอาจารย์จะเดินทางไปต่างประเทศในวันนั้นเวลานั้น ตัวดิฉันไม่เคยได้ไปส่งหรือรับอาจารย์มาก่อนเลย จึงถือโอกาสคราวนี้ขอไปส่งท่านบ้าง

อาจารย์คงแปลกใจมากที่พบดิฉัน ท่านแก้มือที่ที่ดิฉันแล้วถามคนรอบๆ ข้าง (เพื่อนดิฉันทั้งนั้น) ว่า “เอ คนนี้ใครกันนะ ลืมชื่อไปแล้ว” ทุกคนพากันหัวเราะ แล้วท่านพูดต่อไปว่า “รู้ไหม ฉลบทเขามาหาฉันปีละสองหนไม่มากไม่น้อย !” ท่านพูดเป็นนัยว่าใครๆ คนอื่นเขาไปหาท่านปีละหลายๆ ครั้ง แต่ดิฉันไปเพียงสองหนปี๊บบ ดิฉันยังไม่เคยมีโอกาสรียนแก้เลยที่ท่านพูดผิด เพราะดิฉันไปกราบท่านอย่างน้อยปีละสามครั้ง ดังที่ได้เล่ามาแล้ว ไม่เคยขาดเลย จึงขอถือโอกาสในที่นี้กราบเรียนต่อดวงวิญญาณของท่านได้โปรดรับรู้ว่าดิฉันไปสามครั้ง จริงๆ นะคะ ไม่ตกไม่หล่น !

มาคิดดูอีกที อาจารย์อาจจะอยากบอกว่าตัวดิฉันเองก็เคยพูดผิดเหมือนกัน คือเมื่อตอนดิฉันอยู่ที่ประเทศอังกฤษ ได้เขียนจดหมายถึงเพื่อนคนหนึ่งเล่าให้เขาฟังว่า ดิฉันเขียนถึงอาจารย์ตั้ง 10 หน้า อาจารย์ไม่เห็นตอบเลย เพื่อนคนนี้ไปบอกอาจารย์ อาจารย์จึงเขียนมาถึงดิฉันว่า ดิฉันเขียน 9 หน้าะ ไม่ใช่ 10 แล้วอาจารย์ก็เขียนเล่ากิจวัตรประจำวันของท่าน ซึ่งโดยมากเกี่ยวกับโรงเรียนเตรียมฯ ราวกับเขียนไดอารี่ส่งมาให้ดิฉันปิกเบือเรอ ยิ่งกับจะประชด ! แต่ดิฉันก็ได้อ่านจดหมายฉบับนี้นับครั้งไม่ถ้วน และยังเก็บไว้จนกระทั่งทุกวันนี้

ทดแทนคุณจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ดิฉันเรียนอักษรศาสตร์ที่จุฬาฯ นั้น พวกผู้หญิงรวมกันเช่ารถ

แท็กซี่รับส่ง เหลือจ่ายกันคนละ 6 บาทต่อเดือนเท่านั้น แต่เราต้องไป - กลับตรงเวลา เพื่อไม่ให้แท็กซี่ต้องเสียเวลาคอย ฉะนั้นจึงไม่มีโอกาสได้ทำประโยชน์ให้มหาวิทยาลัยเลย แม้แต่จะไปดูฟุตบอล ไปช่วยเชียร์ฟุตบอลก็ทำไม่ได้ - ครั้งหนึ่งในการประชุมตั้งกรรมการในคณะอักษรศาสตร์ มีผู้เสนอจะให้ดิฉันเป็นกรรมการแผนกอะไรก็ได้ไม่ได้แล้ว ดิฉันต้องขอปฏิเสธเขา แรงความจำเป็นให้เขาฟัง เพราะพวกกรรมการต่าง ๆ นั้นจะต้องอยู่ทำงานนอกเวลาทั้งนั้น

ฉะนั้นเมื่อถึงคราวที่แผนกอักษรศาสตร์ตั้งได้ครบ 40 ปี มีการฉลองเป็นเรื่องใหญ่ ม.ล. จิตรสาร นักเรียนรุ่นเดียวกับดิฉันเป็นกรรมการใหญ่ในงานนี้ ได้มาขอร้องดิฉันให้ช่วยไปออกร้านขายอาหารเล็ก ๆ สักร้านหนึ่ง ดิฉันถือเป็นโอกาสที่จะได้รับใช้จุฬาฯ บ้าง จึงรับปากเขาด้วยความเต็มใจ ดิฉันขอร้องให้เพื่อนร่วมรุ่นโรงเรียนราชินีคนหนึ่ง ซึ่งเชี่ยวชาญทางโภชนาการมาก เพราะเคยไปเรียนมาจากประเทศอังกฤษ และเป็นผู้ดูแลเรื่องอาหารทั้งหมดของโรงพยาบาลศิริราชมาช่วยจัดการให้ แล้วขอร้องเพื่อนร่วมรุ่นจากโรงเรียนราชินีอีก 2-3 คนมาช่วยด้วย

เราตั้งร้านขายสเต็กเนื้อ (beef steak) ซึ่งปรุงรสเสร็จในตัว และกินกับผักสลัดทำเป็นจานเล็ก ๆ ขายเพียงจานละ 10 บาท เท่านั้น เพราะไม่คิดเอาค่าไร ได้รับคำชมเชยว่าอร่อยมาก และขายดีเหลือเกิน คนจัด 2-3 คนยังจัดไม่ทัน ต้องคอยคิวกัน เราทำไป 100 หรือ 200 จาน จำไม่ได้แน่ แต่จำได้ว่าขายพริบเดียว หหมดก่อนร้านใคร ๆ - เสร็จแล้วเราก็นั่งดูเขา และไปเดินซื้อของร้านอื่น ๆ กิน ดิฉันได้พบนักเรียนครูโยธยานที่ไปเรียนจบอักษรศาสตร์หลายคน พวกนั้นดีใจมากที่ดิฉันไปร่วมงานกับเขา

เสร็จเรื่องกินแล้ว ก็เริ่มการเดินร่ำ เพื่อน ๆ ดิฉันชอบเดินร่ำ แต่เขาไม่ยอมออกไปเดิน เพราะเขาไม่ใช่บัณฑิตจุฬาฯ ดิฉันจะนั่งเป็นเพื่อนเขา แต่คุณจิตรสารไม่ยอม จุฑดิฉันออกไปจนได้ คนตรีเล่นติดต่อกันหลายเพลง

เหลือเกิน แต่ครั้นแล้วก็หยุดปั๊บ เปลี่ยนเป็นเพลงร่าวก ตอนนี้อยู่คนทยอยออก จากฟลอร์กันเป็นแถว อ้างว่าไม่ถนัดในการรำ ทำให้ฟลอร์โหรงเหรง คิฉันเรียนรำมาตรฐานจบมาแล้ว รำตามทำนองเพลงต่างๆ ได้สบายมาก แต่ตอนที่ต้องเปลี่ยนไปรำกับคนที่รำไม่เป็น ได้แต่แบบควักกะปืออย่างเดียวนั้น ไม่สนุกเลย แต่นึกในใจว่าไหนๆ ก็ตั้งใจมาช่วยเขาแล้ว ก็เลยต้องอยู่ในฟลอร์จนเพลงจบ

ภาคสุดท้ายคือการลงคะแนนเลือก “มิสอักษรศาสตร์” คุณจิตรसारออกมาเกริ่นก่อนว่า มิสอักษรศาสตร์นั้น ไม่จำเป็นต้องเป็น Miss แต่จะเลือกคนที่อุทิศเวลา กาย และใจมาช่วยงานนี้มากที่สุด พวกเรายังไม่กลับบ้าน รอดูว่าใครจะได้ตำแหน่งนี้ - เชื้อไหมคะ ? คุณจิตรसार ประกาศดังๆ ว่า “คุณฉลบทลัษย์ พलगูร” คิฉันตกใจหมด หันไปบอกเขาว่า “บ้า !” เด็กรุ่นน้องๆ หันมาดูกันใหญ่พร้อมกับส่งเสียงเฮสนั่นหวั่นไหว เขาประกาศขอให้ออกไปปรับถ้วยรางวัล คิฉันไม่ยอมออกไป เสียงเด็กๆ ทั้งหญิงและชาย โดยเฉพาะพวกลูกศิษย์คิฉันเองด้วย ตะโกนขอให้คิฉันออกไป แล้วมีใครคนหนึ่งจำไม่ได้แน่ว่าเป็นใคร แต่คงจะเป็นนักเรียนชายร่วมรุ่นของคิฉัน มางูคิฉันออกไป

ถ้วยรางวัลสำหรับมิสอักษรศาสตร์ ในวาระครบ 40 ปีนี้ เป็นถ้วยที่เล็กที่สุดในโลก ! สูงประมาณ 1 นิ้ว ทำด้วยเงินกาไหล่ทอง ไม่รู้ว่าเขาไปค้นคว้าได้จากที่ไหน คุณจิตรसारชูถ้วยให้คนดูก่อนจะให้ ตอนนี้อยู่มีทั้งเสียงหัวเราะเสียงเฮปนกันดังลั่นและยืดยาว เพื่อนๆ ของคิฉันและแม่แต่ตัวคิฉันเองก็ยั้งอดหัวเราะไม่ได้ นึกเสียว่าเขาเล่นตลกบ้าง บอๆ ทำให้ผู้คนสนุกสนานกันก่อนจบงานก็ดีเหมือนกัน !

คิฉันได้ทดแทนคุณจุพาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไปอย่างหนึ่งแล้ว

ร่วมเล่นละครในวันปิยมหาราช

ในปี พ.ศ. 2515 คณะกรรมการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อันประกอบด้วยคุณชำนาญ ยุวบูรณ์ คุณบุญรอด บิณฑสันต์ คุณบัญชา ลำช้า คุณเฉลิม ประจวบเหมาะ คุณสมภพ จันทรประภา และคนอื่นๆ อีกหลายคน ได้มีการประชุมกัน พวกผู้หญิงเช่น คุณหญิงกระจ่างศรี รักตะกนิษฐ คุณยิ่งพันธ์ มุนิกานนท์ คุณหญิงบุญเลื่อน เครือตราฐ และดิฉัน ได้รับเชิญไปร่วมด้วย

ที่ประชุมดำริว่าตามที่ทางมหาวิทยาลัยได้จัดคณะนิสิต-นิสิตาไปบรรเลงดนตรีส่งวิทยุในวันปิยมหาราช 23 ตุลาคม อันเป็นวันสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์) เพื่อถวายสักการบูชา และแสดงความกตัญญูตเวทีตาคู่ต่อพระองค์ท่านต่อเนื่องเสมอมานั้น มาปีนี้เห็นว่าน่าจะคิดทำอะไรให้แตกต่างและยิ่งใหญ่กว่านั้นบ้าง หลังจากที่ได้แสดงความคิดเห็นต่างๆ กันหลายอย่างแล้ว ที่ประชุมเห็นพ้องต้องกันว่าการเล่นละครเฉลิมพระเกียรติน่าจะเป็นสิ่งที่เหมาะสมที่สุด

ฉะนั้นจึงตกลงกันขอร้องให้คุณสมภพ จันทรประภา ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในทางนี้ แต่งบทละครขึ้น โดยให้มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับการที่พระองค์ทรงเลิกทาสอันเป็นการกระทำที่ยิ่งใหญ่ ไม่เพียงแต่เป็นที่ชื่นชมสรรเสริญของปวงประชาราษฎร์ทั้งประเทศของพระองค์ท่านนั้น พระเกียรติคุณยังได้เผยแพร่ไปยังนานาประเทศ ทำให้ประเทศสยามได้ก้าวหน้าเป็นประเทศทันสมัยของโลกด้วย

คุณสมภพได้แต่งบทละครพูดชื่อ “ฉัตรแก้ว” โดยดำเนินเรื่องตามที่ได้ตกลงกันไว้ แล้วหลังจากนั้น คุณสมภพเลยใช้นามปากกาว่า “ฉัตรแก้ว” เป็นการถาวร - คุณสมภพมีคณะพรรคของเธออยู่แล้ว จึงไม่ลำบากในการหาเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ เพียงแต่ต้องช่วยกันเสาะหาตัวแสดงเอก ๆ เท่านั้น

จำได้ว่า มี ม.ร.ว. เบญจภา จักรพันธุ์ (ไกรฤกษ์) เป็นนางเอก คุณพลสุข เหล็กพูล นิสิตวิเศษฯ เป็นพระเอก คุณอรรรถ วิสูตรโยธาภิบาล นิสิตรัฐศาสตร์สมัย พ.ศ. 2476 เป็นพระรอง และคุณหญิงอุบล หุวะนันท์ นิสิตอักษรศาสตร์สมัยไล่ ๆ กันเป็นนางรอง - ส่วนตัวประกอบนั้นก็เอาง่าย ๆ คือให้ผู้หญิงพวกเรานี้แหละช่วยแสดงจะได้ไม่ต้องเสียเวลาไปหาที่ไหน - ที่แรกดิฉันปฏิเสธเด็ดขาด แต่เขาบอกว่าเขาจะซุ่มกันที่สโมสร นิสิตเก่าใกล้สี่แยกปทุมวัน ซึ่งใกล้บ้านดิฉัน ไม่น่าปฏิเสธ เป็นอันว่าต้องยอมแพ้ เพราะอันที่จริงก็ไม่ต้องทำอะไรมากเลย ชั่วแต่แต่งตัวเป็นไทยโบราณ นุ่งโจงกระเบน ห่มสไบ นั่งจับกลุ่มเล่นไพ่ตอง เป็นแบ็กกราวด์ให้ฉากนั้นน่าดู ไม่โหรงเหรง ขณะที่ตัวเอกเขาเจรจากันอยู่ แต่ดิฉันนี่สิ เล่นไพ่ตองไม่เป็นเลย ไม่รู้ด้วยซ้ำว่าแต่ละคนจะต้องตั้งต้นด้วยไพ่กี่ใบ ก็เลยจำเลื่องมองเพื่อน ๆ และทิ้งไพ่บ้างเก็บบ้างตามอย่างเขา !

ละครนี้แสดงที่โรงละครแห่งชาติ กราบบังคมทูลเชิญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถด้วย ก่อนวันแสดงจริงมีการซ้อมใหญ่ เก็บเงินตูก ๆ การแสดงเป็นไปโดยเรียบร้อย แต่พอถึงวันจริงมีเหตุการณ์ตื่นเต้นวิตกกังวลเป็นอย่างมากทางหลังฉาก เพราะนางรอง (คุณหญิงอุบล) ยังไม่ปรากฏตัวเลย ไม่รู้ว่าหายไปไหน คิดต่อไม่ได้ ในเมื่อคนอื่น ๆ พร้อมกันหมดแล้ว และเวลาที่จะแสดงก็ใกล้เข้ามาแล้ว คุณสมภพได้โผไถ่อยู่ตกใจมากที่สุด เพราะเป็นวันที่ในหลวงจะเสด็จเสียด้วย เธอมาถามดิฉันว่าถ้านางรองไม่มาจริง ๆ ดิฉันจะแสดงแทนได้ไหม เพราะไม่ต้องเปลี่ยนเครื่องแต่งตัว อาจจะเดิมเครื่องประดับอะไรอีกเล็กน้อยเท่านั้น ส่วนบทเจรจาก็จะให้คนบอกบทเอา

ดิฉันตกใจ ถ้าจำเป็นจริง ๆ แน่ละ ก็ต้องทำให้ได้ เพราะเราซุ่มกันมาอย่างช้าของแล้ว บทของนางรอนั้น พวกเรา (ผู้หญิง) ก็ได้เห็น ได้ยินอยู่ทุกครั้ง แต่คิดว่ายังงี้ ๆ ที่อุบลคงจะต้องมาทัน (ดิฉันเรียกคุณหญิงอุบลว่าพี่

เพราะเธอเป็นนักเรียนราชินีรุ่นพี่) ดิฉันพยายามบอกคุณสมภพให้ใจเย็น ๆ ไว้ก่อน พุดยังไม่ทันขาดคำ พี่อุบลวิ่งกระหืดกระหอบเข้ามา ทุกคนทั้งนักแสดงและเจ้าหน้าที่โล่งอกอย่างพรรณนาไม่ถูกเลย แต่คุณสมภพยังโกรธอยู่ ไม่พูดอะไรเลย พี่อุบลมากระซิบบอกดิฉันว่า “พี่เล่นไฟเปลวไปนิด ไม่ทันดูเวลา !”

หลายคนกระวีกระวาดช่วยพี่อุบลแต่งตัว ซึ่งก็ไม่ต้องใช้เวลามากนัก ขณะนั้นในหลวงเสด็จพอดี อาจจะเป็นเพราะพี่อุบลรีบแต่งตัวเร็วเกินไป การแต่งหน้าอาจจะยังไม่เรียบร้อยนักก็ได้ ตอนหลังเราได้ดูวิดีโอที่เขาถ่ายไว้ พี่อุบลก็ได้ดูด้วย เธอบอกดิฉันว่า “ต่อไปนี่พี่จะไม่มีวันออกทีวีอีกเด็ดขาด เพราะมันทำให้หน้าตาพี่แก่เป็นบ้าเลย !”

ตัวละครสำคัญ ๆ แสดงได้ดีทุกคน ตอนละครเลิก ตัวแสดงต้องไปกราบถวายบังคมส่งเสด็จที่ประตูโรง สมเด็จฯ ทรงชมคนโน้นคนนี้ และทรงชมคุณสุรพล วิรุฬักษ์ ผู้จัดการได้สวยงามมาก และจัดชุดกระบำสลับาได้อย่างน่าดูน่าฟังเป็นที่สุดด้วย สรุปว่าได้รับคำชมเชยมาก ผู้ดูไม่ผิดหวังเลย

ต่อมาถึงปี พ.ศ. 2516 ก็เลยคิดเล่นเรื่อง “สาวเครือฟ้า” เจ้าหน้าที่ชุดเดิม แต่ตัวแสดงสำคัญ ๆ เปลี่ยนไป คราวนี้ ม.ร.ว. สุชาติจันทร์ ประวิตร เป็นนายร้อยตรีพร้อม ส่วนนางเอกชื่ออะไรลืมไปแล้ว จำได้แต่ว่าสวยงามจริงๆ พวกดิฉันต้องถูกเกณฑ์ให้เป็นพี่ ป้า น้ำ อา ของนางเอก บางคนขอลาเพราะบ้านไกลไม่สะดวก แต่คราวนี้ได้คุณหญิงบุญเลื่อน เครือตราฐ เพิ่มเข้ามา

คราวนี้เป็นละครพูดสลับริ่อง ใช้เพลงไทยเดิมทั้งหมด

คุณสุรพลแสดงฝีมือยอดเยี่ยมของเธอยิ่งขึ้นไปอีก

ราว ๆ วันที่ 11 - 12 ตุลาคม พวกเรา (รวมทั้งตัวดิฉันด้วย) ไปที่สวนอัมพร เพื่อดูแลจัดสถานที่ เพราะคราวนี้จะเปลี่ยนมาแสดงที่นั่น เพื่อ

ในหลวงจะได้เสด็จง่ายเข้า ไปดูการจัดเวทีและการจัดที่นั่งด้วย คิดว่าดูเสีย
แต่เนิ่น ๆ จะได้ไม่มีอะไรขาดตกบกพร่อง

พอถึงวันที่ 14 ตุลาคม เกิดเหตุการณ์ใหญ่ นักศึกษาเดินขบวน
เรียกร้องขอรัฐธรรมนูญ เพราะรัฐบาลขณะนั้นไม่ได้ใช้รัฐธรรมนูญมาตั้ง
10 ปีแล้ว ประชาชนเข้าร่วมกับนักศึกษาเป็นแสน ๆ คนเต็มถนนราชดำเนิน
เหตุการณ์บานปลาย นักศึกษาและประชาชนถูกยิงตายมากมายก่ายกอง
จนในที่สุดต้องมีการเปลี่ยนรัฐบาล

เมื่อเรื่องเป็นเช่นนี้ ก็รู้เวลาที่เราจะแสดงละครแล้ว ในหลวงรับสั่ง
ให้เปลี่ยนไปแสดงทางโทรทัศน์แทน และตั้งแต่นั้นมาละครจุฬาฯ ก็แสดง
ทางโทรทัศน์ในคืนวันที่ 22 ตุลาคม ของทุกปี

พ.ศ. 2517 แสดงเรื่อง “ตุ๊กตายอดรัก” เรื่องนี้มีเพลงมาก จึงหา
คนแสดงค่อนข้างยาก เพราะคนที่ร้องเพลงไทยเดิมได้นั้นมีน้อยลงทุกวัน
สิตลา เรื่องศิริ เป็นนางเอก คุณอดิศัย โพธารามิก เป็นพระเอก และ
ดูเหมือนเรื่องนี้แหละที่เธอไปชวน นพ. ยุทธ โพธารามิก ญาติของเธอ
มาเป็นพระรองด้วย ส่วนดิฉันนั้นได้เลื่อนชั้นไปเป็นแม่ของนางเอก ต้อง
ร้องถึง 8 เพลง

ถึงตอนที่คุณสมภพ เล่นเองง่ายเข้าแล้ว โดยส่งบทให้ทุกคน
ท่องจำเอาเอง แล้วให้ไปหัดร้องเพลงซึ่งตนจะต้องร้องเองด้วย เพราะ
ผู้แสดงทุกคนล้วนแต่มีฐานะต่ำมาก จะนัดให้วางพร้อมกันเพื่อมาซ้อมแต่ละที
นั้นยากจริง ๆ คงจะซ้อมได้ไม่กี่ครั้ง อนึ่ง เธอพูดว่าเชื่อมือ เชื่อว่าทุกคน
ทำได้ !

เรื่องบทพูดนั้นไม่ต้องห่วง ใคร ๆ ก็ท่องได้อย่างเธอว่า แต่ตอนเพลง
นี้สิ คนอื่นจะประสบความสำเร็จอย่างไรหรือไม่ ดิฉันไม่ทราบ แต่ดิฉันเอง
นั้น ถ้าฟังเพลงที่ร้องคนเดียวก็ไม่ยาก แต่ถึงเพลงที่จะต้องร้องโต้ตอบกับ
คนอื่นนี่ลำบาก โดยเฉพาะตัวพ่อนางเอกนั้น ผู้แสดงคือคุณภาวส บุนนาค

เธอรับใช้ใกล้ชิดในหลวง หาเวลาปลีกตัวมาซ้อมไม่ได้เลย ที่นี้ดิฉันซึ่งเป็นแม่นางเอกจะต้องร้องโต้ตอบกับเธอ ก็ต้องให้คุณสมภพแสดงแทนไปพลาง ๆ

คุณภาวาสั่งมาว่า ไม่ต้องเป็นห่วงเธอ เพราะเธอร้องเพลงไทยเดิมได้รับรองว่าคงจะต่อเรื่องกันได้นะ แล้วในที่สุดเธอก็มาซ้อมหนึ่ตอนก่อนจะแสดงจริงไม่กี่วัน ปรากฏว่าเพลงที่เธอต้องร้องเองคนเดียวนั้นพอไปได้ แต่พอถึงเพลงที่จะต้องโต้ตอบกับดิฉันนั้น ต้องไปเทียบเสียงกับเสียงระนาดของวงดนตรีคุณครูสุจิตต์ คุริยประณีต ไม่เช่นนั้นมันไปกันคนละทางสองทาง ไม่ได้เรื่องเลย อย่างไรก็ตาม ในที่สุดทุกอย่างก็เรียบร้อย

มีเรื่องจำขึ้นที่นั่นเล่าก็คือว่า นางเอก (สิตลา) กับแม่ (ดิฉัน) จะต้องมีการร้องเพลงที่ร้องเพลงร่วมกัน และร้องให้ไปในเวลาเดียวกันด้วย (เพราะถูกทำตุ๊กตาแตกหัก กลัวจะถูกพ่อทำโทษ) แต่เราทั้งสองคนทำร้องให้หลอกๆ ไม่เป็น ทำอย่างไรๆ น้ำตาก็ไม่ออก เลยตกลงกันว่า ให้ดิฉันนั่งแล้วให้ลูกชบตัก แต่ต้องไม่ให้หน้าชบสนิท เพื่อให้ร้องเพลงได้ ส่วนดิฉันก็ก้มตัวชบไปบนหลังลูก แต่ไม่ชบสนิทแบบเดียวกัน แล้วเวลาร้องเพลง - ร้องให้นั้นก็ทำเสียงสะอึกสะอื้น และทำตัวกระเพื่อมขึ้น ๆ ลง ๆ ให้ดูเหมือนกำลังร้องให้จริงๆ แต่ต้องระวังไม่ให้ผู้ดูเห็นหน้า !

อย่างไรก็ดี ละครสำเร็จลงด้วยดีตามที่คาดหวังไว้ - แต่ตอนนี้ดิฉันบอกคุณสมภพว่า ปีต่อไปถ้าจะให้ดิฉันเล่นอีกก็จะเล่นให้จนถึงอายุ 60 ปีเท่านั้น (ขณะนั้นอายุ 58 ปีแล้ว) การที่คุณสมภพอยากให้ดิฉันแสดงนั้น เพราะเธอแอบรู้ว่าดิฉันเป็นครูสอนเพลงไทยเดิมแก่นักเรียนทุกชั้น เธอจะได้ไม่ต้องเสียเวลาไปเที่ยวแสวงหาผู้หึงอายุมากที่ร้องเพลงไทยเดิมได้ เป็นการตัดปัญหาไปเปละหนึ่งอย่างง่าย ๆ

ปี พ.ศ. 2518 คราวนี้ดูเหมือนจะเล่นเรื่อง “ยี่งิ้วยี่งิ้ว” เนื้อเรื่องเป็นไปทางขบขัน คุณอดิศัยเป็นพระเอกตามเคย และเท่าที่ดิฉันทราบ ดูเหมือนจะเป็นพระเอกตลอดกาล ด้วยเหตุเดียวกันคือจะหาชายหนุ่มที่

รูปร่างหน้าตาดี และร้องเพลงไทยเดิมได้นั้นยากมาก คุณสมภพก็เลยยึด คุณอดิศัยไว้แน่น ส่วนนางเอกเป็นใครจำไม่ได้ เอาเป็นว่าสวยมาก และ ร้องเพลงเก่งก็แล้วกัน

ในเรื่องนี้ดิฉันแสดงเป็นหญิงแก่มาก อายุไม่ต่ำกว่า 80 ปี - เพิ่งได้รู้ว่าการจะทำให้เหมือนคนแก่นั้นไม่ใช่ง่าย หลายคนช่วยกันแนะให้ทำอย่างนั้น อย่างนี้ แต่ก็ยังไม่สมใจ จนกระทั่งเมื่อได้ไปเรียนเชิญคุณครูเยื่อน ศรีไกรวิน (มารดาคุณรัตน์ ศรีไกรวิน) ครูละครอาวสุ มาเพื่อให้ช่วยติชม ท่านบอก ให้ทำตัวโค้ง หลังงอ แล้วเอาแขนทั้งสองไขว้หลัง เดินค่อมๆ เข่าตัวนิดๆ พูดเสียงเครือๆ นั่นแหละจึงได้การ

ความรู้อีกอย่างหนึ่งที่ได้จากท่านก็คือว่า ท่านองเพลงบางเพลงอาจจะ ร้องทอดเสียงให้โอดครวญ หรือจะร้องแบบกระแทกให้เป็นเสียงดุด่าก็ได้ มีอยู่เพลงหนึ่งซึ่งเขาส่งบทมาให้ดิฉันซ้อมร้องเอาเอง ดิฉันก็ร้องได้ถูก ท่านองแล้ว แต่เป็นเสียงธรรมดา ไม่เหมาะสมกับอารมณ์ในเรื่อง คุณครูเยื่อน ท่านร้องเพลงเดียวกันนี้ แต่แบบเกรี้ยวกราด ดึงดั่ง เหมาะสมกับบทบาท จริงๆ ฟังแล้วแทบไม่เชื่อว่าเป็นท่านองเดียวกับที่ดิฉันร้อง ทุกคนพากันดีใจ ด้วยเป็นอย่างมาก

พ.ศ. 2519 ละครซื้อเรื่องอะไรจำไม่ได้ แต่คุณอดิศัยเป็นพระเอก ตามธรรมเนียม ปีนี้ดิฉันอายุ 60 ปีแล้ว บอกคุณสมภพว่าจะแสดงเป็น ครั้งสุดท้าย มาลองนึกๆ ดูก็ขำดี ตอนที่ว่าเมื่อแสดงครั้งแรกนั้น เป็น สาวโบราณ อายุขนาดสาวใหญ่ คงประมาณ 30-40 ปี ปีต่อมาก็เป็นหญิง โบราณแบบเดียวกัน แต่อายุมากขึ้น แล้วก็มากขึ้นทุกทีจนถึงอายุ 80 ปีแล้ว ถ้าต่อไปจะให้อายุถึง 100 ปีหรือไร ?

ข้อ่าอย่างหนึ่งเกี่ยวกับตัวดิฉันเองนั่นก็คือว่า ละครทั้งหมดที่แสดง มานี้ ตัวแสดงต้องหาเครื่องแต่งตัวมาเอง ดิฉันเริ่มด้วยการไปซื้อผ้าลาย ผืนหนึ่งสำหรับนุ่งโจงกระเบน แล้วก็หาकिनด้วยผ้าผืนเดียวกันนี้ตลอด

ที่แสดงตั้งแต่ พ.ศ. 2515 จนถึง 2519 เพราะว่าเวลาของการแสดงห่างกันตั้งปี ใครจะมาจำได้ แม้แต่คนในคณะแสดงเองก็ไม่มีใครสังเกตเรื่องนี้เลย แต่แต่ละ ตัวเสื้อที่ดูเหมือนใช้อยู่สองปีนั้น เปลี่ยนจากแขนยาวมาเป็นสามส่วน ส่วนผ้าสไบสีต่างๆ ก็ขอยืมของเด็กนักเรียน ซึ่งทางโรงเรียนมิได้ให้การแสดงในวันงานต่างๆ เป็นอันว่าไม่ต้องลงทุนมากมายอะไรเลย

นอกจากนี้ ในละครเรื่องสุดท้ายที่ดิฉันแสดงด้วย ต้องมีฉากจำลองตลาด บังเอิญดิฉันมีส่วนอยู่ที่ถนนงามวงศ์วาน ตามปกติคนเฝ้าสวนก็เก็บผักผลไม้ไว้ให้ทุกสัปดาห์อยู่แล้ว เช่น มะพร้าว กล้วย มะละกอ ผักบุ้ง ดอกแค ใบข่อย อดกระถิน ฯลฯ ดิฉันให้เขาเก็บมาให้มากที่สุดเท่าที่จะมี แล้วขอยืมตะกร้า กระบุง กระจาด ตะแกรง ฯลฯ ของเขามาหมดด้วย แม้ค่าก็ต้องไปหาที่ไหน ขวนครูโรงเรียนดิฉันเองมา 3-4 คน (เครื่องแต่งตัวหามาเอง) มานั่งขายผักอยู่มุมหนึ่ง เท่าที่กล้องโทรทัศน์จะถ่ายออกมาให้น่าดูได้

ไม่ใช่ดิฉันคนเดียวเท่านั้น นักแสดงอื่นๆ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ต่างๆ ด้วย ใครมีอะไรน่าดูที่จะเอามาประดับฉากแต่ละห้องให้สวยได้ ก็ขนเอามากันเอง เช่น โต๊ะ ตู้เล็ก ๆ เก้าอี้ แจกัน รูปทั้งตั้งและแขวน ฯลฯ ทั้งหมดนี้ทำกันด้วยความเต็มใจเป็นอย่างยิ่ง

ดิฉันแกล้งกระซำคุณสมภพว่า จูฬาฯ ของเรานี้ช่างยากจนเสียจริงๆ นะ แสดงละครทั้งที่ไม่เห็นต้องลงทุนอะไร

วันที่ 6 ตุลาคม 2519 มีเหตุการณ์เกิดขึ้นคล้ายๆ กับเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ผู้คนล้มตายทำนองเดียวกัน ดิฉันใช้เวลาส่วนมากไปกับนักศึกษา 19 คน ที่ถูกจับไปจำคุก ไม่ค่อยมีจิตใจซ่อมละครเลย (ดิฉันได้เขียนรายละเอียดของเรื่องนี้ไว้ในหนังสือ *บทความประกอบชีวประวัติ* แล้ว) ฉะนั้นจึงเป็นการเหมาะสมที่สุดที่จะเลิกแสดงเสียตามที่ตั้งใจไว้

ต่อมาอีก 2-3 ปี คุณสมภพยังคง โทร. มาชวนอยู่เรื่อยๆ ดิฉันบอกกราบขอปฏิเสธเธอ แต่ยังคงดูละครวันปิยมหาราชทางโทรทัศน์อยู่ทุกปี

การท่องเที่ยวภายในประเทศ

ดิฉันยังไม่ได้เล่าว่า เพื่อนของดิฉันนั้นมีสองคณะ คณะแรกคือนักเรียนร่วมรุ่น ม. 8 โรงเรียนราชินีตามที่ได้เล่าไปแล้ว แต่คณะที่ท่องเที่ยวไปไหนๆ ด้วยกันมากมายนั้นเป็นอีกคณะหนึ่ง

เพื่อนคณะหลังนี้มีพวกร่วมรุ่น ม. 8 รวมอยู่ด้วยอีกสามคนคือ ลักษณะ วงศาโรจน์ ทองกร สุวรรณภารต และประณิธิ วิมุกตะนันท์ นอกนั้นก็เพื่อนนักเรียนราชินีเหมือนกันแต่รุ่นต่ำกว่า 1-2 ปี ดิฉันเรียกวันนี้ว่ารุ่นสมทบ มี 1. ราศี รัตนไชย 2. อุไร แสงสกา 3. มณี ระบภัย 4. จรัส ฅ มหาไชย 5. บุญอาบ บุญยานนท์ 6. คุณอาบอุไร สุคันธนาถ 7. ระวี ถาวรบุตร ขณะที่เขียนนี้ ดิฉันมองดูรูปหมู่ของเราด้วยความเศร้าสลดใจ เพราะทุกคนได้ลาโลกไปหมดแล้ว ทั้งดิฉันผู้เขียนไว้แต่เพียงคนเดียว

ลักษณะ วงศาโรจน์ นอกจากจะเป็นเพื่อน ม. 8 รุ่นเดียวกันแล้ว ยังเป็นญาติกับดิฉันด้วย เธอยังเป็นโสดและอยู่กับหลานๆ เธอคงจะเหงาจึงชวนทองกรไปอยู่ด้วย เพราะทองกรก็ยังเป็นโสด และอยู่กับหลานๆ แบบเดียวกัน สองคนนี้ไม่เคยคลาดกันเลย จนเพื่อนๆ ขนานนามว่า “ปาทองโก้”

เชิญเพื่อนมาอยู่ด้วย

ดิฉันมีบ้านแฝดในถนนงามวงศ์วาน บ้านด้านหนึ่งว่างอยู่ และตัวดิฉันเองก็ตัวคนเดียว (สามีตาย) จึงชวนทั้งลักษณะและทองกรมาอยู่ที่บ้านแฝด ซึ่งอยู่ในบริเวณเดียวกับบ้านที่ดิฉันอยู่เอง ตรงข้ามฝั่งถนนก็มีบ้านของเพื่อนร่วมรุ่นอีกคนหนึ่งคือเจริญใจ กิตติกุล ทั้งนี้เพื่อสะดวกแก่การไปไหนมาไหน เวลาที่มีประชุมกันก็ประหยัดเวลาที่จะต้องวิ่งรับวิ่งส่ง เมื่อทั้งลักษณะและทองกรมาอยู่ตามคำชักชวนของดิฉันแล้ว เราก็ก็นั่งคุยกันบ่อยๆ โดย

มีเจริญใจไปด้วย เพื่อน ๆ หลายคนพากันอิงฉาเราตาม ๆ กัน อยากมาอยู่กับเราบ้าง

ลักษณะเป็นเลขานุการหญิง กรมอัยการ เป็นอัยการหญิงคนแรกของประเทศไทย เธอชอบท่องเที่ยว และเนื่องจากเธอรู้จักอัยการทั่วประเทศไทย เธอจึงเดินทางไปจังหวัดต่าง ๆ โดยไม่กลัวอันตรายจากโจรสลัวร์

วันหยุดสุดสัปดาห์ธรรมดาวันนั้น วันเสาร์ใช้ไปกับการหัดเดินรำ และสมาชิกเดินรำนั่นแหละ วันอาทิตย์ยังทรงหัด มีกำลังไปเที่ยวจังหวัดใกล้ ๆ อีก เช่น สุพรรณบุรี ราชบุรี เพชรบุรี ชัยบุรี และปทุมธานี เป็นต้น เมืองชัยบุรีนั้นไปบ่อยที่สุด เพราะคุณทวน ดิสนวนนท์ เป็นอัยการอยู่ที่นั่น ถนนจากกรุงเทพฯ ยังโหลกเขลามาก ทางฝั่งขวาที่เป็นคลองนั้นมองไปเป็นแต่ป่า ต้องใช้เรือข้ามไป ยังไม่มีสะพานเลย

เราเอากับข้าวไปคนละอย่าง คุณเพ็ญจิต ภริยาของคุณทวน ก็ทำไก่อบฟางเลี้ยงเราทุกครั้ง เพราะทุกคนชอบ ดิสนวนใจที่ทำเสร็จได้ใน 7 นาที เลยเอาแบบไปทำเลี้ยงพวกฝรั่ง ซึ่งตอนนั้นผลัดกันมาเป็นแขกของดิสน์ บางคนมาคนเดียว บางทีมาเป็นกลุ่ม พวกนี้ชอบไก่อบฟางมาก เพราะทำต่อหน้า สะอาด ไว้วางใจได้ ไม่ต้องกังวลเรื่องท้องไส้จะเสีย

อัยการสมทบ

ดังที่ได้เคยกล่าวแล้วว่าลักษณะเป็นเลขานุการ กรมอัยการ เธอมีหน้าที่ดูแลสารทุกข์สุกดิบและเรื่องจิปาตะของบรรดาอัยการทั่วไปด้วย เป็นต้นว่า เรื่องการสร้างบ้านที่อยู่ของอัยการ ระยะนั้นกรมอัยการมีนโยบายปลูกบ้านใหม่ หรือปรับปรุงบ้านให้อัยการทั่วประเทศ เพราะบ้านเรือนเก่าทรุดโทรมมากแล้ว เริ่มทำไปทีละ 5-6 หลัง ตามผลที่ได้สำรวจแล้วว่าบ้านที่จังหวัดไหนเสื่อมโทรมมากที่สุด ควรจะทำก่อน แล้วก็ค่อย ๆ เรียงกันไปตามงบประมาณ

ที่มีให้ประจำปีนั้นๆ ลักษณะต้องเดินทางไปตรวจบ้านเหล่านี้ด้วยตนเอง ทั้งที่กำลังสร้างและสร้างเสร็จแล้ว ตามปกติเธอจะมีลูกน้องทั้งชายและหญิง ไปช่วย 2-3 คน โดยใช้งบประมาณของทางราชการ

แต่ลักษณะมาคิดคว่ำถ้ำชวนเพื่อน ๆ ไปด้วย โดยเราออกค่าใช้จ่ายเอง ทั้งหมด จะเป็นการยืมคนเดียวได้คนหลายตัว คือ 1. ทำงานของราชการ สำเร็จผล 2. ประหยัดเงินของรัฐ 3. ตนเองจะได้สนุกสนาน ไม่เบื่อหน่าย เคร่งเครียด เพราะไปกับเพื่อน ๆ ได้ไปปรกิษาอัยการหลายท่านก็เห็นด้วย และแนะละ พวกเราเห็นด้วยทุกคน การไปแบบนี้เราเรียกตัวเองว่า “อัยการ สมทบ”

เป็นอันว่าการไปเที่ยวต่างจังหวัดของเราแบ่งเป็นสองประเภท เมื่อไร ลักษณะจำเป็นต้องไปตรวจงาน เราก็ไปด้วยแบบอัยการสมทบ การตรวจงานนี้มีปีละหลายครั้ง และบางครั้งไปทีเดียวหลายจังหวัดที่อยู่ใกล้เคียงกัน การไปเที่ยวทั้งสองประเภทนี้ทำให้ฉันได้เห็นทุกจังหวัดทั่วประเทศไทย แต่ลักษณะเขาบอกว่าเขาเที่ยวทั่วประเทศมานานแล้ว บางจังหวัดไปตั้ง 4-5 ครั้งก็มี แต่การไปกับเพื่อน ๆ นั้นสนุกกว่ามาก

ทุกวันสุดสัปดาห์ที่หยุดติดกันสามวัน เราไม่เคยละเว้นที่จะไปค้างต่างจังหวัด ตามปกติลักษณะจะโทร. ไปถึงอัยการจังหวัดนั้นๆ ขอให้เขาจองที่พักไว้ให้ หรือบางทีเขาก็ให้พักที่บ้านอัยการหนุ่มโสด โดยเจ้าของบ้านย้ายไปอยู่กับเพื่อนชั่วคราว แต่ครั้งเราจะไปอย่างน้อยสองจังหวัด ถ้าเป็นช่วงโรงเรียนปิดภาค ก็จะไปครั้งละหลาย ๆ วัน โดยรถคู่ของฉันทันทุกครั้งที่

ครั้งหนึ่งไปสุพรรณบุรี ไปกินกุ้งและปลาแม่น้ำตามระเบียบ และค้างคืนด้วย บังเอิญเขามีงานเลี้ยง - เต้นรำกัน เราไม่ได้ไปร่วมกับเขา แต่มองเห็นเขาได้ไกลๆ จากบ้านพักของเรา เจ้าของบ้านที่เราไปพักอยู่ชี้ให้ดูว่าคนนั้นผู้ว่าฯ คนนั้นนายอำเภอ ฯลฯ เราถามว่าทำไมเขาจึงจำได้ในระยะไกลเช่นนั้น เขาบอกว่าสันนิษฐานเอาจากทั้งคู่ เพราะในเมืองสุพรรณฯ นั้น สามภริยา

จะต้องเดินรำด้วยกัน เปลี่ยนคู่มือเมื่อไรเป็นเกิดเรื่องใหญ่โต ! อีกครั้งหนึ่งที่จังหวัดสุพรรณบุรีนี้ เราได้ไปค้างคืนที่โรงแรม ดูงานแสดงประวัติศาสตร์ไทยรบกับพม่า มีการชนช้าง ฯลฯ

ทางด้านกาญจนบุรี ไปเที่ยวหลายครั้งช่วงที่มีการแสดงแสง-เสียง ริมแม่น้ำแคว แอ็บจันทบุรีก็เลือกไปในหน้าผลไม้ ตามปกติเมื่อไปถึงจังหวัดใด อัยการจังหวัดนั้นจะมาคอยต้อนรับ บางครั้งเราไม่ค้างที่นั่น เขาก็นำไปส่งยังจังหวัดอื่น ซึ่งอัยการจังหวัดใหม่นี้จะมารับด้วย เขาส่งและรับกันเช่นนี้ตลอดทุกคราวไป เราจึงอุ่นใจในการเดินทาง

ทางภาคอีสาน เราไปหลายจังหวัด ผ่านโคราชนับครั้งไม่ถ้วน ไปขอนแก่น อุบลฯ อุดรฯ มหาสารคาม ยโสธร สกลนคร ฯลฯ เราเคยไปที่จังหวัดสุรินทร์เพื่อดูงานช้างด้วย

ครั้งหนึ่งไปถึงเมืองหนองคายและข้ามไปเที่ยวเวียงจันทน์ อัยการที่หนองคายบอกเราว่าไม่ต้องเสียเวลาแลกเงิน เขาส่งกระเป๋าแบบjem sabond ให้เราถือไป ข้างในเต็มไปด้วยเงินลาว นับกันไม่หวาดไม่ไหว เขาบอกว่าเหลือเท่าไรค่อยมาคิดเงินใช้เขา !

การเตรียมตัวก่อนเดินทางท่องเที่ยวในประเทศ

สมัยเมื่อดิฉันเริ่มเดินทางในประเทศนั้น ทั้ง ๆ ที่มีพวกอัยการดูแลช่วยเหลือแล้ว แต่ดิฉันมักจะถามเพื่อน ๆ พวกรัฐศาสตร์ที่ได้เคยรู้จักสนิทสนมกันตอนเรียนที่จุฬาฯ ว่าใครเป็นนายอำเภอในที่ที่ดิฉันจะไป และตอนหลัง ๆ เมื่ออายุมากขึ้น ก็ต้องถามว่าใครเป็นผู้ว่าฯ ในที่นั้น ๆ ทำเช่นนี้ไม่ผิดหวังเลย เพราะไหนจะจิตใจที่ได้พบเพื่อนเก่า และไหนจะได้รับความช่วยเหลือเล็ก ๆ น้อย ๆ จากเขา เช่นครั้งหนึ่งไปอำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต เพื่อนนายอำเภอที่นั่นจัดพาพวกเราทั้งหมดไปตั้งกองกินน้ำชาที่ชายหาด ดินน้ำเลย

อีกครั้งหนึ่งไปภาคอีสาน จำไม่ได้ว่าจังหวัดอะไร ไปถามหาผู้ว่าฯ บังเอิญเขาไม่อยู่ จึงทิ้งโน้ตไว้ แล้วพวกอัยการพาเราไปกินอาหารที่ร้านนอกเมือง ไกลพอใช้ พอกินไปได้หน่อย ผู้ว่าฯ ขับรถตามมา ดิฉันเกรงใจบอกขอใบที่อุดสำหรับแลกกลับมาตามมา เขาบอกว่า “ไม่ได้สิ เพื่อนเก่ามาทั้งที นี่ถ้าสวยกว่านี้นะ ไปไกลถึงไหนก็ต้องตามให้เจอ !” พวกอัยการหัวเราะครืน เพื่อนคนนี้ชวนให้ดิฉันไปเที่ยวตลาด ดิฉันเกลียดตลาดสดมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว เพราะส่วนมากจะเฉอะแฉะและไม่ค่อยสะอาด ดิฉันเคยลื่นหกล้มมาแล้ว เขาบอกว่า “โง่จริง ! ไปตลาดแล้วจึงจะรู้ว่าเมืองนั้น ๆ ร่ำรวยหรือยากจนอย่างไร และอะไรเป็นสินค้าพิเศษพื้นเมืองของเขา”

ตอนไปปักยี่ได้ครั้งหนึ่ง ม.จ. ทองคำเปลว ทองใหญ่ เป็นผู้ว่าฯ สงขลา พอเห็นหน้าก็ร้องว่า “อ้าว คุณสลบไสลนี่เองรี ดีใจมากที่ได้พบ มีอะไรให้ช่วยบ้างไหม ?” อัยการคนหนึ่งบอกว่าเรากำลังจะไปเที่ยว (ที่ไหนจำไม่ได้) ถักรถของผู้ว่าฯ วาง จะให้ขอยืมได้ก็ดี เพราะตอนนั้นทางราชการเพิ่งเปลี่ยนรถใหม่เอี่ยม (แบบรถจี๊ปคันใหญ่) ให้ผู้ว่าฯ ทั่วประเทศ ท่านทองฯ รับสั่งว่า “เอาเลย ด้วยความเต็มใจ เพราะวันนี้จะไม่ใช้รถ”

ทำแผนผังถนนสายใหญ่ๆ ไปยังทั้งสี่ภาคของประเทศ

รถตู้ที่เราจะไปเที่ยวไหนๆ ด้วยกันนั้น เป็นรถ Ford Thames ของดิฉันเอง ครั้งหนึ่งไปจวนจะถึงโคราชอยู่แล้ว เกิดทำพิษ น้ำในหม้อน้ำแห้งผาก ส่งไอร้อน ต้องหยุดเติมน้ำทุกๆ กิโลเมตร เกราะหัดดีที่มีพวกเด็กหนุ่มมกรมอัยการไปด้วย 2-3 คน ผลัดกันเอาถังลงไปตักน้ำจากคลองเล็กข้างถนนมาเติม ดิฉันใจสั่น เพราะเกรงว่าจะไปไม่ถึงโคราช ต้องจอดengahกลางทางที่ไม่มีบ้านช่องผู้คน แต่ครั้นเติมน้ำได้ 6-7 ถัง ก็เหมือนเทพดาฟ้าดินมาโปรด มองไปเห็นอุโมงค์มรดกแห่งหนึ่งจึงแวะเข้าไป ชายคนหนึ่งซึ่งดูเหมือนจะเป็นเจ้าของอุโมงค์เดินออกมาดู แล้วร้องว่า “อ้อ ! Ford Thames นั้นเอง แหม ไม่ได้เห็นมานานแล้ว” ได้รับความว่าตัวเขาเองเคยเป็นช่างอยู่อยู่ Ford Thames ที่กรุงเทพฯ แต่ลาออกมาทำงานส่วนตัวหลายปีแล้ว เขายินดีที่จะช่วยซ่อมให้เรา เขาทำอะไรกับมัน (ดิฉันก็ไม่เข้าใจ) อยู่ประมาณ 20 นาที รถของเราก็เรียบร้อย เล่นต่อไปได้โดยสวัสดิภาพ

อีกครั้งหนึ่ง บนถนนสายเดียวกันนี้ เป็นความผิดของคนขับรถที่ไม่ได้เช็คน้ำมัน เมื่อรู้สึกว่าน้ำมันกำลังจะหมด ทั้งๆ ที่เอาน้ำมันสำรองมาใช้แล้ว พวกเราก็ใจไม่ดีกันทุกคน เกรงว่าจะต้องจอดรถengahอยู่ข้างทางที่ห่างไกลจากผู้คน ป้อน้ำมันจะอยู่ห่างไกลอีกเท่าไรก็ไม่รู้ แต่ก็ตั้งใจเล่นไปอีกหน่อย สวรรค์โปรดตามเคย มองเห็นปั๊มอยู่ข้างหน้า พอรถเข้าไปในปั๊มน้ำมันหยดสุดท้ายก็หมดพอดี ช่างโชคคืออะไรเช่นนั้น !

ตั้งแต่นั้นมา ดิฉันเลยเอากระดาษแข็งมาสีแผ่น เขียนแผนที่ถนนทั้งสี่ทิศว่ามีอุโมงค์หรือปั๊ม หรือโรงแรม อยู่ข้างทางตอนกิโลฯ ไหนบ้าง แล้วทั้งแผนผังนี้ไว้ในรถ แต่กระนั้นทั้งดิฉันและเพื่อน ๆ ยังต้องช่วยกันเตือนคนขับให้เช็คน้ำมันก่อนออกรถเสมอ

ครั้งหลังที่สุดที่รถคันนี้ทำให้ดิฉันกลุ่มใจ ก็คือในเมืองโคราชนั่นเอง

ไม่รู้ว่เกิดอะไรขึ้น รดเล่นไปก็มืเสียงบั้งๆ ดังพอสมควร ดิฉนกรงว่ได้ ท้องรดจะมีอะไรหลุดออกมา แต่ว่ตอนนั้นอยู่ในเมือง จึงไม่หนักใจมากนัก ดิฉนให้เพื่อนๆ ไปกินเลี้ยงกับพวกอัยการ แต่ว่ตัวดิฉนเองต้องเอรดไปที่อู่ ให้เขตรวส่วนสำคัญๆ ของรดว่มีอะไรชำรุด ช่วงตรวอยู่นาน แล้วบอก ว่ส่วนสำคัญของรดยังอยู่ในสภาพดีทุกอย่าง รับรองว่จะแล่นกลับไปถึง กรุงเทพฯ ได้ แต่ว่เมื่อไปถึงแล้ว ควรเอาเข้าอู่ตรวให้ละเอียดอีกที อาจจะ ต้องเสียเวลามากหน้อย อย่างไรก็ตาม เสียงบั้งๆ นั้นก็ยังไม่หาย ดิฉนหวั่นใจ ว่ถ้ารดขึ้นไปตามบนภูเขาดอนคำกีนจะน่ากลัวเพียงใด ยิ่งกว่านั้น วันนั้น เป็นวันที่ 16 พฤษภาคม และรุ่งขึ้น 17 พฤษภาคม โรงเรียนก็จะเปิดแล้ว

ขากลับผ่านเห็นร้านก๋วยเตี๋ยวมณนซึ่งเล่ลือกันว่ในหลวงโปรด คงจะอร่อยมาก ก็เลยแวะหยุดกินที่นั่น แต่ว่คงเป็นแค่ข่าวลือ เพราะไม่เห็น ได้ความเลย เรเคยกินที่อร่อยมากกว่านี้มาแล้วหลายแห่ง

พอรดออกจากร้านก๋วยเตี๋ยวจ้ได้ครู่เดียว ถนนเป็นหลุมบ่อเร่อ คนขับไม่ทันเห็น รดตกลงไปกระแทกโครมใหญ่ ทุกคนตกใจหมด แต่ว่ปรากฏว่รดไม่เป็นอะไร มีหน้าชำ้เสียงบั้งๆ ที่เรากลั้วหนักหนาก็เลยหายไป ด้วย !

พบเพื่อนเก่าที่ยโสธร

ครั้งหนึ่งเราไปเที่ยวยโสธร ซึ่งตอนนั้นยังคงเป็นเพียงอำเภอ แต่กำลัง จะยกฐานะขึ้นเป็นจังหวัดแล้ว อัยการที่นั่นทั้งหมดรวมกันขอเลี้ยงอาหาร กลางวันแก่เรที่กัตตาคารแห่งหนึ่ง เขาดั่งโต๊ะยาวเหยียด กับข้าวที่ยกมาตั้ง ก็เป็นพวกอาหารจีน หมูเห็ดเปิดไก่ ซึ่งไปที่ไหนก็กินแต่อาหารแบบนี้ จน พวกเรารู้สึกเบื่อบ้างแล้ว แต่เผอิญวันนั้นเราไปไหนกันมาก่อนก็จำไม่ได้ กลับมาถึงช้าไปหน่อย ประมาดเที่ยงครึ่งแล้ว ทุกคนเริ่มหิว จึงไม่คิดรังเกียจ

อัยการจังหวัดมาขอโทษ บอกว่าขอความกรุณาคอยอีกนิดหน่อย เพราะท่านผู้พิพากษาอยากขอมาร่วมด้วย แล้วบังเอิญท่านกำลังมีแขกผู้ใหญ่ อยู่ พวกเราทุกคนคอยได้ แต่ตุ่ม น้องสาวของดิฉันหิวมากกว่าเพื่อน บอกว่าถ้าอีกประเดี๋ยวท่านผู้พิพากษายังไม่มา เขาก็ขอโทษที่จะต้องกินก่อน เพราะคอยไม่ไหวแล้ว

ขณะนั้นเองเห็นผู้ชายคนหนึ่งเดินเข้าประตูมา ทั้งดิฉันและน้อง (ตุ่ม) แปลกใจมาก เพราะเขาเป็นชาวแม่กลอง และคุ้นเคยกับครอบครัวของเรามาก ที่สุด เทพจะเรียกว่าเป็นพี่น้องกันก็ยังได้ เขาเป็นเพื่อนสนิทกับน้องชายดิฉัน เรียกดิฉันว่าพี่ และเคยมาอยู่บ้านเราเป็นเวลานาน ทั้ง ๆ ที่บ้านของเขาก็อยู่ ใกล้ ๆ นั้นเอง เขาจากมาอยู่กรุงเทพฯ นานกว่า 10 ปีแล้ว โดยที่ไม่ได้ส่ง ข่าวคราวไปให้ทางแม่กลองทราบเลย ตอนนีตุ่มลืมหิวไปชั่วคราว เพราะมีการ ชักไข่ไล่เสี่ยงกันเป็นการใหญ่ เขาถามเร่ว่ามาโยธราทำไม เราก็บอกว่า มาเที่ยวกับพวกอัยการ ไม่ได้มาธุระสำคัญอะไร แล้วย้อนถามว่าเขามาทำอะไรอยู่ที่นั่น เขาบอกว่าเขามาเป็นผู้พิพากษา ! ตุ่มร้องดั่งว่า “อ๊วย นี่อะไรหรือคะ ท่านผู้พิพากษาที่เรากำลังคอยอยู่ !” แล้วทุกคนก็หัวเราะ

เป็นอันว่าพวกอัยการไม่ต้องห่วงต้อนรับขับสู้ท่านผู้พิพากษาอีกแล้ว เพราะเขาชอบนั่งติดกับดิฉันและน้อง ถ้ามถึงทุกคนในครอบครัวของเรา และเพื่อนทางแม่กลองด้วย แล้วก็ซดก๊วยพุดถึงเรื่องเก่าแก่ที่สนุกสนานของเรา ตลอดเวลาที่กินอาหารนั้น

คุยกันไปคุยกันมา ได้ความว่าตัวเขาชอบเดินรำมาก ก็พอดีกับตุ่มซึ่งเป็นนักเต้นรำตัวเอก เขาเลยชวนพวกเราให้ไปอบลฯ คืนวันนั้น เพื่อไปเดินรำ เพราะที่โยธรายังไม่มีสถานที่เช่นนั้น พวกเราชอบเดินรำก็จริง แต่เห็นว่าไม่คุ้ม ปล่อยให้ตุ่มไปคนเดียวก็แล้วกัน เขาบอกว่าจะพาเราไปเยี่ยมภริยาของเขาซึ่งเป็นชาวแม่กลองเหมือนกันและรู้จักคุ้นเคยกับเราดี เขาชอบพอกันมาตั้งแต่ครั้งอยู่แม่กลองแล้ว แต่เราไม่รู้ว่าเขาแต่งงานเมื่อไร ดิฉันนึก

ในใจว่าดีแล้ว ให้ตุ้มชวนเขาไปอุปสมบท ด้วย เป็นเพื่อนกัน แต่ที่ไหนได้ พอไปพบภริยาของเขากลายเป็นแบบคนบ้านนอก 100 % กินหมากปากเปราะ ฟันดำ เขาดีใจมากที่ได้พบเรา แต่ปฏิเสธเด็ดขาดที่จะไปสถานที่เดินรำ !

ดูเหมือนจะเป็นการไปเที่ยวครั้งเดียวกันนี้ ที่พวกอัยการให้เราพวกผู้หญิงนั่งรถคันเดียวกันเพื่อจะได้คุยกันสนุก ส่วนพวกเขาแยกไปอีกรถหนึ่ง พวกเราคุยกัน หัวเราะเฮฮา กรีดกรีด เพราะไม่มีใครที่จะต้องเกรงใจ แต่พอผ่านอำเภออำนาจเจริญ (เดี๋ยวนี้ก็เป็นจังหวัดแล้ว) ตอนพลบค่ำ คนขับรถรีบบอกว่าแถวนี้โจรผู้ร้ายชุกชุมมาก น่ากลัว ถ้ามันเห็นว่ารถมามีแต่ผู้หญิง อย่างนี้อาจจะเกิดอันตรายได้ เท่านั้นแหละ พวกเรารีบปิดม่านทั้งหมดแล้ว ราวกับนัดกัน ทุกคนก้มหน้าอวดตัวลงต่ำสุด เหมือนกับกลัวว่าอะไรจะหล่นลงทับหัว เสียงเฮฮาก็เงียบกริบในทันที แต่กระนั้นก็ยังมีความอดหัวเราะ กึกกักกันค่อย ๆ ไม่ได้ คอยถามคนขับรถตลอดเวลาว่าพ้นเขตอันตรายหรือยัง ! พอเขาบอกว่าเลยเขตมาแล้ว ทั้งหมดก็ถอนใจใหญ่ ยึดตัวขึ้นนั่งตามปกติ แล้วต่างก็ถามกันว่าเมื่อไหร่เราก็มัวหลงไปทำไม ทั้งๆ ที่ม่านก็ปิดหมดแล้ว คำตอบก็คือว่า “เออ จริงนะ ทำไมทำอย่างนั้นก็ไม่รู้สิ”

เรื่องข้าขันที่ขอนแก่น

มีเรื่องข้าขันที่จะขอเล่าเสริมสักหน่อย คือมีเพื่อนคนหนึ่งซึ่งไม่ได้อยู่ในคณะท่องเที่ยวนี้ สามียางเธอรับราชการตำแหน่งใหญ่โตที่ขอนแก่น เธอชวนเราไปเที่ยว พวกเราทุกคนจึงนัดไปร่วมกันโดยรถตู้ของเพื่อนคนหนึ่ง ยกเว้นฉินฉินและเพื่อนอีกคนหนึ่งซึ่งอยากไปโดยสารไฟฟ้ามักกว่า

พวกที่ไปรถตู้ไปถึงก่อน และพากันมารับเราที่สถานีรถไฟ โดยมีเพื่อนที่เป็นเจ้าของบ้านมาด้วย เขาเล่าว่าที่แรกเขาหนักใจ ไม่รู้ว่าเรามาตู้ไหน และเขาควรจะยืนคอยตรงไหน เพราะรถขบวนนั้นยาวมาก แต่พอรถไฟล์

เข้าสถานี เขาต้องหัวเราะกันกึกก้องใหญ่ เพราะได้ยินเสียงเราสองคนซึ่งเสียงดังทั้งคู่ จึงไม่อยากที่จะวิ่งมารับเลย (ตอนนั้นเราสองคนก็หนักใจ จึงเถียงกันเสียงดังว่าควรจะมีองหาเพื่อน ๆ ทางไหน และเขาจะมารับเราหรือไม่ เพราะรถไฟจอดไม่นานนัก)

เวลานั้นดึกแล้ว หลังเที่ยงคืน เกือบตี 1 เพื่อน ๆ เล่าว่าพวกเขายังไม่ได้นอนเลย นั่งเล่นไฟกันคอยเวลามารับเรา ที่นี้ตอนกลับบ้าน เจ้าของบ้านจำไม่ได้ว่าบ้านของตนอยู่ที่ไหน คนขับรถตู้ก็เพิ่งมาจากกรุงเทพฯ ไม่รู้ทาง เขาพาเราเล่นไปถนนนั้น ถนนนี้ ซอยนั้น ซอยนี้ เสียเวลาตั้งเกือบชั่วโมงแล้ว ก็ยังหาไม่พบ ผ่านบ้านแห่งหนึ่ง เพื่อนคนหนึ่ง (มาจากกรุงเทพฯ) ชี้ว่าเธอจำได้ว่าเป็นบ้านหลังนั้น เจ้าของบ้านก็ยืนยันว่าไม่ใช่ ตกกลางคืนต้องลัดทิว ไปถามตำรวจว่าบ้านของข้าราชการตำแหน่งนั้น (สามีของเธอ) อยู่ที่ไหน โดยไม่บอกว่าเธอเป็นภริยา เมื่อตำรวจบอกให้ ไปถึงบ้านก็คือบ้านหลังที่เพื่อนคนนั้นชี้แน่นอน เจ้าของบ้านแก้ตัวว่าเธอเพิ่งตามสามีมาอยู่ได้ 6 เดือนเท่านั้น ไม่เคยมองบ้านจากทิศนั้น ได้แต่มองอีกทางหนึ่ง ! เธอขอร้องไม่ให้เล่าให้สามีฟังเพราะอายเขา !

ไปถึงบ้านเกือบตี 3 แล้ว ดิฉันเห็นเขาปูที่นอนเรียงกันไว้เป็นแถวยาว แต่พวกเราอยากคุยกันมากกว่า จึงไม่ได้ใช้ที่นอนนั้นเลย คุยกันสนุกสนานจนรุ่งเช้า

หนหนึ่งเราไปถึงจังหวัดเลย พวกอัยการพาไปปิกนิกบนภูเขา และเราไปถ่ายรูปกันที่ได้ป้ายใหญ่ซึ่งบอกว่าเป็นจุดที่หนาวที่สุดในกรุงสยาม แต่ปรากฏว่าวันนั้นร้อนมากทีเดียว ! เมื่อเรากลับบ้านแล้ว 2-3 วัน เขาจึงมาบอกว่าอากาศเปลี่ยนแปลง และเริ่มหนาวจริง ๆ

เมื่อคุณเลิกย้ายไปอยู่ที่เชียงใหม่ เพื่อนฝูงไปส่งมากมาย และเราได้ไปเยี่ยมหลายครั้ง เมื่อคุณทวนย้ายไปอยู่นครสวรรค์ซึ่งเป็นบ้านของเธอเอง ก่อนไปเชียงใหม่เราจะแวะนครสวรรค์ เยี่ยมเยียนคุณทวนเสมอ

ครั้งหนึ่งเราขึ้นรถไฟไปกันหลายคน เราคุยกันไม่หยุดปาก เข้าแห้ว และล้อเลียนกัน หัวเราะเสียงดังสนุกครึกครื้น ตอนลงที่นครสวรรค์ ผู้ชายคนหนึ่งร้องว่า “อ้าว ลงแล้วหรือครับ เสียตายจริง ผมนั่งฟังคุณมาตลอด กำลังสนุกทีเดียว”

ที่นี่เราอยากจะไปเยือนภูมิพลอีกโดยไม่ค้างคืน พวกเราขึ้นรถตู้สองคันออกจากบ้านคุณทวน เเคราะห์ดีที่คนขับถามเราว่าจะไปเยือนไหน เพราะคนขับอีกคันหนึ่งบอกว่าจะไปเยือนเจ้าพระยา ถ้าไม่ถามกันก็คงไปคอยกันเกือทั้งวัน

เมื่อเราไปจังหวัดไหน พวกอัยการจะรวมกันเลี้ยงอาหารเรา บางเมืองมีอัยการมาก ที่นครสวรรค์ตอนนั้นมีอัยการมากกว่า 10 คน คุณโอภาสอรุณทิพย์ ก็เป็นหนึ่งในนั้นด้วย และแน่ละ ก่อนจากมาเราก็เลี้ยงตอบแทนเขาทุกครั้ง พวกเราจึงคุ้นเคยกับอัยการเป็นส่วนมาก และทุกปีเมื่อมีการประชุมอัยการทั่วประเทศที่กรุงเทพฯ เราจะเชิญพวกเขามารับประทานอาหาร โดยอัยการที่กรุงเทพฯ และพวกเรา “อัยการสมทบ” จะช่วยกันทำอาหาร

ฝรั่งเศสว่าบ้านเราเป็นร้านอาหาร

ครั้งหนึ่งดิฉันจัดให้เลี้ยงที่บ้านสวนของดิฉัน ถนนงามวงศ์วาน เชื่อมกับโรงแรมโกลเด้นดรากรอน (Golden Dragon) เราเปิดประตูใหญ่และประดับไฟสีต่างๆ ด้วย โดยตั้งโต๊ะที่สนาม เลี้ยงแบบบุฟเฟต์ มีฝรั่งคนหนึ่งกับภริยาที่พักอยู่ที่โรงแรมแวะเข้ามา ถามว่าร้านของเราขายอาหารไทยหรือเปล่า ! เราบอกเขาว่าเราเลี้ยงกันระหว่างเพื่อน ๆ ถ้าเขาอยากกินอาหารไทยก็เชิญร่วมกับเราได้ รับรองว่าอาหารของเรานั้นทำอย่างดี อร่อยกว่าตามร้านธรรมดาๆ แน่นนอน ปรากฏว่าเขารับคำเชิญของเราด้วยความยินดี

ไปแม่สะเรียง

เราไปเชียงใหม่หลายครั้ง เพราะคุณเลิศเตรียมจัดบ้านไว้รับรองเพื่อนๆ เสมอ หนหนึ่งถึงกับปูที่นอนเรียงแถวไว้คอยทำ แต่เราบังเอิญนัดกับเพื่อนคนอื่นไว้เรียบร้อยแล้ว เธอผิดหวังมาก ครั้งนั้นเราจะต่อไปถึงแม่สะเรียง เจ้าหน้าที่ป่าไม้ซึ่งเป็นเพื่อนกับอัยการ บอกว่าเอารถของเขาไปดีกว่า เพราะคนขับรถชำนาญทางนั้นมากกว่าเรา และทางก็ไม่ค่อยจะดี เราจึงตกลง

พอเดินทางไปได้หน่อยหนึ่ง โดยที่คนขับรถป่าไม้ขับเร็วอย่างกับเครื่องบิน น้ำกล้วมาก เพื่อนคนหนึ่งอุตส่าห์พูดกับเขาดีๆ ว่า “พอคุณพวกฉันนะไม่ไหวห่มุ่สวานะ จินไปเร็วอย่างนี้ ประเดี๋ยวกี้ช็อกตายกันหมด” แต่คนขับกลับตอบว่าเขาเคยแต่ขับแบบนี้ !

โชคดีที่เทพดาฟ้าดินเห็นใจเรา เราได้กลิ่นไหม้ คนรถหยุดรถลงไปดู แล้วบอกว่ารถเสียไปไม่ได้แล้ว แทนที่เราจะกลุ่มใจว่ามาอยู่กลางทางซึ่งห่างจากเชียงใหม่มากแล้ว ทุกคนกลับดีใจที่ได้หยุดพักเสียที พอรถของพวกอัยการตามมาถึง เขาขอโทษขอโพยที่ทำให้เราลำบาก รถคันหนึ่งต้องกลับไปเชียงใหม่เพื่อเปลี่ยนเอารถใหม่มา พวกเราทุกคนยินดีที่ต้องคอยบางคนไปจดเลขหลักกิโลฯ ตรงนั้นไว้เพื่อกลับไปซื้อล็อตเตอรี่ !

ครั้นมาถึงที่ไหนก็จำไม่ได้แล้ว แต่เป็นสำนักงานของผู้รับสัมปทานทำถนน ชื่อคุณก้าน รัตนสาขา ซึ่งเราหลายคนรู้จัก คุณก้านบอกว่าถนนยังไม่ได้ทำจริง ๆ เลย เป็นแต่กรุยทางไว้เท่านั้น และรถต้องขึ้นเขาไปเกือบตลอด เอารถของท่านไปจะปลอดภัยกว่า เราจึงต้องเปลี่ยนรถอีกครั้ง รถพวกอัยการส่งเราได้แค่นี้ แต่ให้อัยการบางคนมาเป็นเพื่อนกับเราด้วย คุณก้านอุตส่าห์เลี้ยงอาหารอย่างดีให้เราแบบโต๊ะจีน มีหน้าซ้ายังมีผ้าร้อนให้เช็ดมืออีกด้วย เราสงสัยจริงว่าอยู่ในป่าดั่งไกล ทำเช่นนี้ได้อย่างไร

จริงอย่างที่คุณก้านบอกไว้ ต้องมีระเบิดหินนำหน้าไป ตอนขึ้นเขารถต้องหยุดเป็นระยะ ๆ เพราะต้องรอให้เขาระเบิดและเกลี่ยทางก่อน ตอนแรกพวกเรายกกันเฮฮา อะละฮัน แต่ขึ้นเขาสูง บางตอนหมื่นหมื่นมาก มองลงไปดูแล้วเสียวไส้จริง ๆ เสียวยุ้ย ๆ เฝียบลง ตอนหลังถึงกับแทบหยุดหายใจกันทุกคน แต่กระนั้นก็ไม่มีใครคิดย่อท้อ มุ่งมั่นจะไปให้ถึงแม่สะเรียงให้ได้ การเดินทางตอนนี้เสียเวลามาก ไปถึงแม่สะเรียง เขาจัดบ้านเล็ก ๆ ไว้รับรองเราตั้งหลายหลัง ตั้งเตียงนอนเสียเต็มไปหมด แต่เราบอกเขาว่าอยากนอนด้วยกันมากกว่า เลยเลือกบ้านที่ใหญ่กว่าเพื่อนหลังหนึ่ง เอาเตียงออกหมดแล้วปูที่นอนเรียงกันในห้องเดียว เบียดเสียดกันไม่ว่า ขอให้สนุกอย่างเดียวเป็นพอ !

อีกการที่นั่นเล่าว่า ที่แม่สะเรียงตอนนั้นไม่ค่อยมีโจรผู้ร้าย เขาไปอยู่ที่นั่นเกือบปีแล้ว เพิ่งมีคดี 18 เรื่องเท่านั้น รุ่งขึ้นเราเตรียมจะต่อไปแม่ฮ่องสอน แต่มีรถโดยสารคันหนึ่งกลับมาเล่าว่า เมื่อวานนี้รถคว่ำระหว่างทาง คนตายหลายคน พวกเรานักท่องเที่ยวที่ขึ้นชื่อว่าทรหด ทุกคนเริ่มใจเสีย เลิกลั่นความตั้งใจ ขอเดินทางกลับเชียงใหม่ดีกว่า ! แต่ตอนหลังเราก็ไปถึงแม่ฮ่องสอนจนได้

พาคณพ่อกุณแม่ไปภาคเหนือ - ประสบการณ์บนรถไฟ

ทางภาคเหนือนั้น ดิฉันจะไปน้อยกว่าภาคอื่น นอกจากเมืองเชียงใหม่และเมืองใกล้เคียง ๆ เช่น ลำปาง ลำพูน เชียงราย พะเยา ซึ่งไปหลายครั้ง ครั้งหนึ่งน้องชายของดิฉันซึ่งรับราชการอยู่ที่จังหวัดพิษณุโลกจะแต่งงานกับเจ้าสาวชาวสวรรค์โลก แต่จะแต่งที่บ้านพ่อแม่ของเธอที่จังหวัดสุโขทัย น้องดิฉันอยากให้คุณพ่อกุณแม่ไปมาก ดิฉันก็เลยอาสาจะพาท่านไปเองทั้งสามเมืองนี้

คุณพ่อฉันเป็นคนู้เรื่องอาหารและเรื่องความสะดวกสบายมาก ไม่ชอบจากบ้านไปไหนโดยไม่จำเป็น ฉันจึงพยายามทำทุกอย่างเพื่อมิให้ท่านเบื่อการเดินทางครั้งนั้น เช่นอาหารเช้าที่จะรับประทานบนรถไฟ ไม่ทราบว่าคุณอยากจะทานแบบไข่ลวก หรือแบบข้าวต้ม จึงต้องเตรียมไปทั้งสองอย่าง ลวกไข่ไปจากบ้าน มีขวดเกลือ พริกไทยพร้อม แล้วทำข้าวต้มใส่กระติกเพื่อเก็บความร้อน ส่วนกับข้าวข้าวต้มก็ใส่ถ้วยเล็กๆ ไป มีกระติกน้ำแข็งซึ่งแช่ผ้าขนหนูผืนเล็กๆ ไว้ และมีกระติกน้ำร้อนอีกต่างหาก

เมื่อรถไฟออก คุณโดยสารในตู้ที่เราั่งมีไม่กี่คน คุณพ่อบอกว่าน่าจะมีตำรวจรถไฟหรือเจ้าหน้าที่เดินไปเดินมาเพื่อให้ความอบอุ่นใจแก่ผู้โดยสารบ้าง ฉันมองไปรอบๆ ข้างหลังเห็นผู้ชายคนหนึ่ง แต่งเครื่องแบบสีกากี นั่งดื่มเหล้าอยู่คนเดียว ท่าทางหงอยเหงาหรือวังวน หรือเมาก็ไม่ทราบได้ ไม่รู้ด้วยว่าเขาเป็นเจ้าหน้าที่รถไฟหรือเปล่า แล้วก็ไม่ได้เอาใจใส่กับเขาอีก

ฉันจัดให้คุณพ่อเลือกอาหารเช้า พอรับประทานเสร็จก็ส่งผ้าขนหนูทั้งร้อนและเย็นให้เลือกเพื่อจะได้เช็ดหน้าเช็ดมือ พอดื่มฝ่นปรอยมา ฉันก็ต้องปิดหน้าต่างรถ แล้วกลัวว่าจะร้อน ก็เลยพัดให้ค่อยๆ สำหรับคุณแม่ ฉันไม่ต้องทำอะไรให้เลย ท่านช่วยตัวเองได้อย่างดี

ฉันชวนคุณพ่อคุยเรื่องต่างๆ เพื่อให้เวลาล่วงไปโดยไม่เบื่อ ส่วนมากฉันเป็นผู้พูด จำไม่ได้ว่าคุยเรื่องอะไรบ้าง แต่ที่จำได้ก็คือเล่าถึงรถไฟที่ประเทศอินเดีย และเล่าว่าที่อังกฤษและยุโรปนั้นเขาใช้รถไฟเป็นส่วนมาก เมื่อใกล้จะถึงพิษณุโลก เราเตรียมเก็บข้าวของ ผู้ชายคนที่นั่งอยู่ข้างหลังฉันลุกขึ้นมาช่วย และพูดว่า “จะลงละหรือครับ ผมนั่งดูคุณปรนนิบัติคุณพ่อ คุยกับคุณพ่อเพลินมาหลายชั่วโมงแล้ว เดียวกลัวคุณพ่อจะร้อน เดียวกลัวว่าจะเย็นไป ผมมีพ่อแม่ที่อายุราวๆ นี้ และผมก็ทำงานรถไฟ แต่เสียใจที่ไม่มีปัญญาพาพ่อแม่ไปไหนได้เลย ลูกสะใภ้อย่างคุณนี่ ผมไม่ให้ 100 % หรือ

ครับ ขอให้ 500 % เลย” ดิฉันทั้งตกใจและแปลกใจ ไม่ยักรู้ว่าคุณคนนั้น
แกนั่งอยู่ที่เดียวตลอดเวลา เพราะดิฉันนั่งหันหลังให้เขา ดิฉันบอกเขาว่าดิฉัน
ไม่ใช่ลูกสะใภ้ เป็นลูกแท้ๆ คุณพ่อยังหัวเราะเลย เขาบอกว่าเพิ่งกลับมา
จากไปทำงานในอินเดีย ไปที่เมืองละฮอร์ (Lahore) หรืออะไรทำนองนี้ จำได้
ไม่แน่แน่ก แล้วเขาพูดอะไรคล้ายๆ จะรู้ว่าดิฉันเป็นนักเรียนทุน ดิฉันแปลกใจ
ก้มลงดูที่กระเป๋าเดินทางว่าติดชื่อมาหรือเปล่า เพราะเขาอาจจะเห็นชื่อดิฉัน
และเคยได้ยินชื่อดิฉันก็ได้ แต่ปรากฏว่าไม่ได้มีชื่อติดไว้เลย บางทีตอนที่
ดิฉันเล่าอะไรๆ ให้คุณพ่อฟัง อาจจะพูดอะไรเกี่ยวกับเรื่องนี้ก็ได้ - พูดกัน
ได้เท่านี้ก็ต้องลงจากรถไฟแล้ว ดิฉันสืบถามว่าเขาชื่ออะไร และก็ไม่ได้บอก
ชื่อของดิฉันแก่เขา ต่อไปจึงจะพบกันอีกก็คงจำกันไม่ได้

กลับกรุงเทพฯ โดยเครื่องบิน

คุณพ่อคุณแม่ดิฉันไม่เคยขึ้นเครื่องบิน อยากจะลองนั่งดูบ้าง ก็เลย
ตกลงกลับโดยเครื่องบิน บังเอิญเครื่องตกหลุมอากาศ โคลงเคลงและ
กระแทกขึ้นๆ ลงๆ อย่างแรง น่ากลัวมาก น้องชายดิฉันซึ่งเดินทางมาด้วย
บอกว่าเขาเคยขึ้นเครื่องบินกว่า 20 ครั้งแล้ว เพิ่งจะมาพบอากาศเลวมาก
คราวนี้เอง ดิฉันมองไปที่คุณแม่ดิฉัน เห็นท่านนั่งเฉย ไม่สะอึกสะเทือน
อะไรเลย ส่วนตัวดิฉันเองนั้นเริ่มเมามากขึ้นทุกที ผู้โดยสารสุภาพบุรุษ
ท่านหนึ่งสังเกตเห็น ได้ร้องบอกพนักงานหญิงซึ่งยืนจับกลุ่มคุยกัน 3-4 คน
ให้มาดูแลดิฉัน เขามองมาแล้วก็ไม่ทำอะไรเลย ดิฉันพยายามกลั้นใจไม่ให้
อาเจียน แต่พอมาถึงเหนือคอนเมือง กลั้นไม่อยู่ เลยอาเจียนเสียเป็นวรรค
เป็นเวอร์ คุณพ่อพูดว่าไปไหนๆ มาทั่วโลกแล้ว ทำไมมาเมาเครื่องบินแค่นี้
เอง ดิฉันมารู้ทีหลังว่าท่านทั้งสองคิดว่าเป็นธรรมดาของเครื่องบินที่จะ
โคลงเคลงเช่นนี้ จึงไม่รู้สีกะหรือกลัวเลย !

ไปแก่งกระจาน

ครั้งหนึ่งมีเรื่องน่าขัน เราไปแก่งกระจานกันตั้งแต่สถานที่นั้นยังไม่เสร็จดี มีรถไปด้วยกันหลายคัน วันก่อนไปนั้นได้นัดแนะกันให้คนนี้ทำอาหารอย่างนั้น คนโน้นทำอาหารอย่างนี้ต่าง ๆ กัน กะกันว่าจะเป็นปิกนิกที่สมบูรณ์แบบที่สุด พอรถขึ้นไปสูงพอสมควร ได้ที่เหมาะ ก็จอดรถชมวิวธรรมชาติน้ำไหล แล้วก็จัดการปูเสื่อเอาอาหารออกมาเรียงรายมากมายก่ายกอง ล้วนแต่น่ากินทั้งนั้น

ทีนี้จะเริ่มกินละ “ข้าวอยู่ที่ไหน ?” เสียงคนที่หิวกร้องถามพวกผู้หญิงซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบเรื่องอาหาร ทุกคนต่างช่วยกันมองหา “เอ๊ะไม่เห็นมีเลย ใครเป็นคนรับจะเอาข้าวมาล่ะ ?” ไม่มีเสียงตอบ “ตายแล้ว ! จริง ๆ ด้วย เราลืมเรื่องข้าวเสียสนิท” ใครคนหนึ่งนึกขึ้นได้

ตอนนี้ถ้าใครได้ถ่ายรูปสีหน้าคนต่าง ๆ ไว้ก็คงจะขันดี คนที่หิวก็หน้าเสียหน้าเบ้ คนที่มีอารมณ์ขันเก่งก็หัวเราะงอหาหย บางคนหน้าบึ้ง ไม่รู้จะเห่อดตาลเอากับใคร แต่คุณพระยังคงช่วยเราเสมอ คนหนึ่งยกขนมปังแถวยาวแถวหนึ่งชูขึ้น ร้องว่า “ไชโย ! นี่ไง แบ่งกันคนละนิดก็แล้วกัน !” แล้วเราก็พยายามเลือกกินอาหารแบบทอด ๆ ผัดจืด ๆ ซึ่งกินเปล่าได้ไม่ต้องใช้ข้าว แต่เจ้ากรรม อาหารเป็นแบบเผ็ด ๆ เสียส่วนมาก ยังจำได้ว่าดิฉันถูกเกณฑ์ให้ทำพะเนงเนื้อว้าว อย่างไรก็ตามเรามีขนมผลไม้ไปด้วยไม่น้อย ก็พอให้อิ่มท้องกันไปได้บ้าง

ทีนี้ตอนจะกลับ ปรึกษากันว่ากับข้าวเหลือมากมาย จะกินกันได้อีกมือหนึ่งอย่างสบาย อัยการท่านหนึ่งหัวไวบอกว่า “เราไปแวะบ้านอัยการเมืองเพชรกันเถอะ ขอข้าวเขานั่น แล้วก็กินอาหารเย็นกันให้เสร็จก่อนจะแยกย้ายกันกลับบ้าน” ทุกคนเห็นดีด้วย เพราะยังงี้ ๆ เราก็ต้องผ่านเมืองเพชรอยู่แล้ว

พอไปถึงบ้านอัยการเพชรบุรี ท่านคงจะดีใจที่เห็นพรรคพวกมา
มากมายเช่นนั้น แต่ก็คงจะอึดอัดใจเรื่องจะจัดเลี้ยงอาหารอย่างไรดี เพราะ
มากันโดยไม่บอกล่วงหน้าเลย แต่เราเข้าใจท่านและบอกว่าจะมาขอข้าวกิน
อย่างเดียวเท่านั้น กับข้าวไม่ต้องห่วง มีเยอะเยอะกินกินเสียอีก ท่านได้ฟัง
เช่นนั้น ก็บอกว่า “เอ มาแบบนี้ดิฉัน มาทุกวันยังได้ !”

ไปหาคนเจ้าสำราญ

หาคนเจ้าสำราญนั้น อันที่จริงอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ เพียงประมาณ
150 กิโลเมตรเท่านั้น แต่พวกเขาคิดอยากจะไปค้างแรมที่นั่น หลายคนบอก
ว่าอยากจะลองไปนอนเตียงเดียวกับจอมพล ป. พิบูลสงคราม คู่สักที่

ไม่ว่าจะไปที่ไหนก็ตาม ดิฉันขึ้นชื่อว่าจะมีเครื่องใช้ไม้สอยที่จำเป็น
ไปด้วยครบทุกอย่าง ใครต้องการอะไรที่ตนลืมเอาไปด้วย มาถามดิฉัน
ดิฉันจะมีให้ทุกครั้งไป ก็ดิฉันจะจำว่า ครั้งนั้นๆ มีคนต้องการสิ่งนั้นๆ แล้ว
หาไม่ได้ ดิฉันก็จะเอาเผื่อไปให้ เช่นดิฉันไม่สูบบุหรี่ แต่จะมีไม้ขีดไฟอยู่
ในกระเป๋าถือตลอดเวลา เพราะเคยเห็นถามหากันอยู่บ่อยๆ เรื่องนี้เป็นที่
รู้กันทั่วไป และบางคนออกจะเห็นเป็นเรื่องขบขัน

ตอนรถไปถึงหาคนเจ้าสำราญ ยังไม่ทันจะขนของลงหมด คุณเลิศ
บอกใครๆ ว่า “คราวนี้ผมจะเอาชนะคุณฉลบทได้แน่ ผมต้องการของอย่าง
หนึ่งซึ่งคุณฉลบทต้องไม่มีเด็ดขาด ผมปวดท้องเสียดื้อๆอยากได้ยาฤษณา
กลับ” หลายคนไม่รู้จักยานี้ เพราะเป็นยาค่อนข้างโบราณ แต่ดิฉันใช้อยู่
ประจำ และบังเอิญเอาติดไปด้วย ขวดเล็กนิดเดียว เพิ่งซื้อมาใหม่ๆ ยัง
ไม่ได้เปิดด้วยซ้ำ เอาไปอย่างนั้นเอง เผื่อจะมีคนท้องเสีย ไม่ได้คิดว่าจะต้อง
ใช้จริงๆ หรือ

เมื่อทุกคนรู้ว่าดิฉันมียากฤษณากลับที่คุณเลศต้องการ ต่างก็หัวเราะกันครืน ส่วนคุณเลศนั้น เอามือกุมศีรษะบอกว่า “คราวนี้ผมยอมแพ้แล้ว ยอมแพ้จริงๆ !” แล้วก็รับยาไป

ไปประจวบคีรีขันธ์

ครั้งหนึ่งเราไปประจวบคีรีขันธ์กันเอง ไม่เกี่ยวกับทางอัยการ รวมกันไปในรถตู้ของดิฉันคันเดียว ได้ไปเช่าบังกะโลไว้ จะเป็นของเทศบาลหรือของทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์จำได้ไม่แน่แน่ เราออกตั้งแต่เช้ามืด ที่นี้มัวแต่แะโน่นแะนี่จนบ่ายโมงกว่าแล้วยังไม่ถึง ทุกคนเริ่มหิวมากขึ้น ๆ จึงตกลงกันว่าให้ช่วยกันมองดูทั้งสองข้างทางให้ดี ถ้าเห็นมีร้านอะไรที่พอจะมีของกินรองท้องบ้าง ก็ให้หยุดเลย

เราไปหยุดหน้าร้านก๋วยเตี๋ยวแห้งหนึ่ง มองดูโล่งโล่งดี ทำทางสะอาดพอสมควร รถยังไม่ทันจะจอดซิดขอบถนนให้เรียบร้อยด้วยซ้ำ ทุกคนกรูกันลงไปล้อมรอบเจ้าก๋วยเตี๋ยว เสียงพูดว่า “เอาเส้นเล็กแห้ง ไม่ใส่พริกนะ” “ของฉันทันใหญ่ น้ำ ไม่ใส่ถั่วอก” “ของฉันท้มยา...” “ของฉันท...” “ของฉันท...” ฯลฯ แซดไปหมด จีนผู้ทำก๋วยเตี๋ยวเปิดตาอ้าปากหวอ ทำอะไรไม่ถูก ดิฉันเลยสั่งด้วยเสียงดัง (ตามธรรมชาติ) ว่า “ลือไม่ต้องฟังใคร ทำแห้งห้าชาม น้ำห้าชาม มาก่อน ใส่เครื่องทุกอย่างที่ลือเคยทำก็แล้วกัน จะได้เร็ว ๆ” เพื่อนดิฉันคนหนึ่งพูดว่า “คุณครูอนุบาลแกล่นะ ทุกคนหยุดพูดได้ !” แล้วก็หัวเราะกันครืน พอก๋วยเตี๋ยวเสร็จทีละชาม ต่างก็รีบรับกันไป ไม่เห็นใครดูว่าเส้นเล็กหรือใหญ่ น้ำหรือแห้งเลย ดูกินกันอย่างเอร็ดอร่อย และแทบทุกคนขอชามที่สอง เพราะว่าหิวจัดกันจริง ๆ

บทเรียนที่ไม่ถูกต้อง

อีกครั้งหนึ่ง เราไปแบบเดียวกันนี้ คือไปเช่าบังกะโลไว้ จะเป็นที่จะอำหรืออะไรก็ไม่กล้ายืนยัน แต่ว่าเราเจตที่ต้องหิวโหยกันเมื่อครั้งก่อน คราวนี้บอกให้ทุกคนเตรียมอาหารติดตัวไป เพื่อเกิดอะไรผิดพลาดขึ้นจะได้ไม่ต้องอดอยาก เราภูมิใจว่าเราได้บทเรียนที่ดีแล้ว

ทีนี้เมื่อไปถึงบังกะโลที่เช่าไว้ มีระเบียบยาว เราก็รื้อข้าวของเอาของกินที่เตรียมกันมาวางเรียงรายเป็นแถว ที่น่าขันก็คือว่าแทบทุกคนมีหม้อหั่วซึ่งรูปร่างคล้ายคลึงกันมากราวกับนัดกันไว้ ขนาดก็ใหญ่ใกล้เคียง เมื่อเปิดหม้อทั้งหลายดูแล้ว ต่างก็อ่อนใจไปตามๆ กัน ทุกคนส่ายหน้าพร้อมทั้งหัวเราะกันยกใหญ่ด้วย เพราะว่าเราเช่าบ้านไว้จะอยู่เพียงสองวัน แต่อาหารที่เกือบจะเต็มทุกหม้อนั้น จะกินไปได้ไม่ต่ำกว่าเจ็ดวัน คือนอกจากหม้อแกวยาวแล้ว ยังมีถุงขนม - ผลไม้เรียงต่อไปอีกมากมาย - เอาละ ทีนี้ต้องมาช่วยกันเลือกว่าอะไรที่จะเก็บไว้ได้นาน ให้แยกไว้ต่างหาก สำหรับเอากลับไปกินกันต่อที่บ้านกรุงเทพฯ !

บทเรียนที่ 1 ไม่ยกถูก บทที่ 2 นี้จะใช้ต่อไปได้ไหมหนอ ? ขออย่าให้ต้องมีบทที่ 3 เลย !

ไปเที่ยวไร่กำนันจุล เพชรบูรณ์

สมัยหนึ่ง ไร่กำนันจุลเป็นที่เลื่องชื่อลือนาม ว่าเป็นไร่แบบสมัยใหม่ มีอุปกรณ์และวิธีการดีกว่าไร่อื่นๆ ที่เคยมีชื่อมาก่อน ผลไม้เริ่มแรกด้วยส้มเขียวหวาน และส้มตรา (แบบส้มแซ่) พืชผักต่างๆ มากมายหลายชนิด และที่สำคัญอีกอย่างคือมีการเลี้ยงโคนมพันธุ์ต่างประเทศ ซึ่งได้ผลดีเยี่ยมทางมหาวิทยาลัยเกษตรฯ ได้ขอส่งนักศึกษาไปดูงานและฝึกงานเป็นรุ่นๆ

ทางเจ้าของไร่ได้เปิดให้ประชาชนทั่วไปได้ไปดู ถ้าจะขอยู่ค้างคืน ก็จะคิดค่ากินอยู่อย่างน้อยที่สุดเท่าที่จำเป็นเท่านั้น

ท่านอัยการที่เรารู้จักดี 2-3 คน พร้อมด้วยพวกผู้ช่วย (สมาชิกเด่นรำของเรานั้นแหละ) ขวนท่านเลขาฯ ไปดูไร่นี้ โดยจะจองที่พักเพียงคืนเดียว ท่านเลขาฯ มาชวนเราต่อ และแน่ละ หลายคนก็ยินดีไปด้วย ไปครั้งนี้เป็นเรื่องส่วนตัว ไม่ได้เกี่ยวกับทางราชการ แต่เราใช้จองในนามของ “เลขาฯ กรมอัยการกับคณะ” วิธีการไป-กลับนั้นจะใช้นานพาหนะอะไรจำไม่ได้ เข้าใจว่าคงไปโดยรถไฟเสียมากกว่า

เมื่อไปถึงไร่ เห็นกระดานป้ายใหญ่เบือเร่อ เขียนไว้ว่า

วันที่..... คณะเลขาฯ กรมอัยการ ค้าง 1 คืน

ท่านเลขาฯ และภริยา ห้องพิเศษ หมายเลข...

ผู้ติดตาม ห้องที่... ถึง...

พวกเราทุกคน รวมทั้งตัวท่านเลขาฯ ด้วย อดหัวเราะไม่ได้เมื่อเห็นคำว่า “ภริยา” เมื่อพวกเจ้าภาพรู้ความจริงก็พลอยร่วมหัวเราะด้วย อย่างไรก็ตาม เขายืนยันขอให้เลขาฯ ใช้ห้องพิเศษนั้น - เลขาฯ เป็นคนจึกกล้วยผีมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว กล่าวขอใจและขอโทษเขา บอกว่าอยากนอนคุยกับเพื่อน ๆ มากกว่า และขอยกห้องพิเศษนั้นให้ท่านอัยการ (ผู้ชาย) อยู่กันอย่างสบาย

พอถึงตอนกินอาหารกลางวัน เขาจัดของแพง ๆ จำพวกหมูเห็ดเป็ดไก่ให้เรา ซึ่งอร่อยทุกจาน แต่พอเราเดินผ่านที่พวกนักศึกษากำลังกินอยู่ เห็นพวกผักสดล้วนน่ากินทั้งสิ้น จึงให้คนแอบไปกระซิบบอกเจ้าภาพว่า ตอนเย็นเราอยากกินน้ำพริกผักและผัดผักต่าง ๆ อย่างพวกนักศึกษามากกว่า เจ้าภาพออกปากว่าคณะนี้กินง่ายนอนง่ายดี เจ้าภาพสบายใจ แล้วเขาพาเราไปดูผลงานต่าง ๆ ของเขาที่น่าสนใจมาก ได้ไปดูการรีดนมวัว ซึ่งแม่โคตัวเดียวผลิตได้ตั้งหลายถัง

ต่อมาภายหลังลูกหลานก้านันจุลได้มาเข้าเรียนที่โรงเรียนดิฉันหลายคน จนกระทั่งเมื่อโรงเรียนย้ายจากถนนพญาไทมาอยู่ที่ถนนประชาชื่น ทาง

โรงเรียนต้องการต้นไม้ต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนได้รู้จัก เช่นต้นหางนกยูง ตะแบก ราชพฤกษ์ ศรีตรัง ฯลฯ คุณครูณักร์ได้กรุณาจัดมาให้อย่างละ 1 - 2 ต้น รวมทั้งให้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลงพร้อมเครื่องฉีด และหมั่นมาดูแลให้ด้วย ต้นไม้เหล่านี้่อกดอกให้ความสวยงามแก่โรงเรียน และยังเจริญงอกงามอยู่จนบัดนี้

นอกจากนี้ เมื่ออาวีกาญจน์ (ลูกคุณครูณักร์) จบจากโรงเรียนนี้ คุณครูณักร์มาขอร้องว่าจะคิดพัฒมให้ห้องอาหารนักเรียน (ตามปกติทางโรงเรียนไม่รับของบริจาคจากผู้ปกครอง) เธออ้างว่าอาวีกาญจน์มาอยู่โรงเรียนนี้ สอบได้ที่ 1 มาตลอด ก็เลยได้รับทุนเล่าเรียนตั้งแต่ต้นจนจบ เธอยังไม่เคยได้มีโอกาสช่วยบำรุงโรงเรียนเลยสักบาทเดียว ขอคิดพัฒมให้เป็นทีระลึกแก่อาวีกาญจน์สักอย่าง ดิฉันจึงต้องยอมจำนน

เกี่ยวกับการกลัวผี

เมื่อได้เอยถึงการกลัวผีแล้ว ทำให้ย้อนนึกไปถึงอีกเรื่องหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นสมัยไปทอดกฐินต่างจังหวัด ดิฉันตั้งใจไว้ตั้งแต่เมื่ออายุครบ 60 ปี ว่าจะทอดกฐินทุกปีไปจนตาย เพราะว่ากันว่าทำบุญด้วยการทอดกฐินนี้ได้กุศลแรงกว่าอย่างอื่น จะจริงหรือไม่ก็ตาม แต่มันทำให้เราใจสบาย มีความสุข นั่นก็พอเพียงแล้ว

การทอดกฐินนั้นเริ่มต้นด้วยคณะเล็ก ๆ คือคณะเพื่อนร่วมเที่ยวที่เรียกว่า “รุ่นสมทบ” เท่านั้น เราตกลงกันว่าจะไปทอดตามวัดที่ยากจนในต่างจังหวัด ให้เราแต่ละคนเลือกวัดคนละปี เวียนกันไปครบถ้วนตามจำนวนคนในคณะ แล้วก็กลับมาตั้งต้นคนแรกอีกครั้งหนึ่ง ทีนี้เมื่อพวกญาติมิตรของเรารู้เรื่องก็ขอมาร่วมทำบุญด้วย คณะจึงใหญ่ขึ้น ยิ่งทางฝ่ายดิฉันนั้น ทั้งครูในโรงเรียนบางคน และผู้ปกครองบางคนก็รู้เรื่องก็มาขอร่วมด้วยอีก

และแน่ละ ทางด้านพวกอัยการก็จะเว้นเสียมิได้ เลยกลายเป็นคณะใหญ่ทีเดียว แต่ส่วนมากเขาเอาเงินมามอบให้ มิได้เดินทางไปต่างจังหวัดด้วยได้เงินถวายวัดรวมแล้วก็นับว่าก้อนโตพอใช้

ส่วนเรื่องการทอดกฐินจริงๆ นั้น เรามีพรรคพวกอัยการจังหวัดนั้นๆ ช่วยจัดการติดต่อให้ และขอให้ทางวัดแจ้งแก่ผู้คนทั่วไปให้มาร่วมทอดได้ให้เรียกว่า “กฐินสามัคคี” ทุกแห่งไป

ครั้งหนึ่ง ดิฉันเป็นผู้เลือกทอดกฐินที่จังหวัดราชบุรี ที่ซึ่งลักษณะและดิฉันมีญาติพี่น้องอยู่มาก พวกเราเจ้าภาพแท้ๆ ได้ร่วมไปรดน้ำของดิฉัน และไปค้างคืนที่บ้านคุณตาคุณยายของดิฉันก่อนวันทอดจริงวันหนึ่ง - บ้านนี้ไม่มีคนอยู่ เป็นเรือนไม้แบบไทยโบราณชั้นเดียว แต่กว้างขวางใหญ่โตมาก มีเรือนสองหลัง หันหน้าเข้าชนกัน ตรงกลางเป็นที่โล่งใหญ่ ใช้เป็นห้องรับแขก ด้านหลังมีเรือนแถวยาวหลายห้องขวางต่อกับเรือนสองหลังนี้ด้วย นอกชานทั้งกว้างและยาว มียุงข้าวที่ใหญ่มากและแข็งแรงมาก กับมีโรงหุงข้าวกระต๋าย เพราะสมัยก่อนมีทาสอยู่เป็นครวๆ ในห้องเรือนแถวนั้น จึงต้องหุงข้าวด้วยกระต๋ายจึงจะพอกิน

เมื่อไปถึงบ้าน ดิฉันให้คนเฝ้าบ้านเปิดประตูหน้าต่างทุกห้อง มีอยู่ห้องหนึ่งเป็นที่ตั้งโต๊ะหมู่บูชาที่ใหญ่มาก มีพระพุทธรูปใหญ่เล็กหลายสมัย ตั้งสลับอกุกับโกศที่บรรจุอัฐิบรรพบุรุษหลายชั่วคนมาแล้ว ทั้งพระทั้งโกศรวมแล้วกว่า 100 ชิ้น ดิฉันบอกให้ทุกคนกราบพระและเจ้าที่เจ้าทางให้ กลุ่มครองเรา ตอนนี้สังเกตได้ว่าหลายคนชักรู้สึกใจไม่ดีแล้ว ปรึกษากันขอไม่นอนในห้องใดทั้งนั้น ขอนอนรวมกันทั้งหมดบนกระเบื้องบ้านซึ่งทั้งกว้าง ยาว และโล่ง มองเห็นไปทั่ว

เราลัดกันอาบน้ำในห้องน้ำซึ่งมีอยู่สองห้อง ห้องด้านหน้าติดกับตัวเรือน ห้องด้านหลังติดกับเรือนแถว บางคนยังไม่อาบรอกินข้าวก่อน พอกินข้าวเสร็จประมาณ 18.30 น. มีคนเข้าอาบห้องหน้าอยู่ เจริญใจ (กิตติคุณ)

จึงเข้าอาบน้ำหลัง ตอนนั้นเรียกว่าพลบค่ำแล้ว ขณะที่กำลังอาบน้ำอยู่ สุนัขเจ้ากรรมมาจากไหนก็ไม่รู้ มาส่งเสียงหอนดังและโหยหวนทางด้านหลังบ้าน เจริญเล่าว่าเขาหัวใจแทบหยุดเต้น ล้างตัวหมดไม่หมดก็ช่าง รีบกระโจนออกวิ่งออกมาพรวดพราด ทุกคนเห็นใจเธอจริง ๆ แต่ก็อดหัวเราะหาได้ไม่ เพราะหัดที่เจ้าหมาตัวนั้นไม่หอนต่อ คงจะวิ่งออกจากไต้ถุนบ้านไปแล้ว

ทีนี้ถึงตอนนอน เรากางมุ้งติดกันเป็นแถวไม่ต่ำกว่าห้าหลัง แล้วม้วนผ้ามุ้งด้านที่ติดกันเป็นเส้นเกลียวจากปลายล่างขึ้นไปชิดเพดานมุ้ง เอาเข็มช้อนปลายกลัดติดไว้ให้แน่น เมื่อทำอย่างนั้นตลอดทุกหลังแล้วมองดูเหมือนอุโมงค์ยาว ทุกคนที่นอนจะมองเห็นกันหมด - เอาละ เกิดปัญหาใหม่ขึ้นอีก ว่าใครจะนอนริมทั้งสองข้าง ไม่ใช่เจริญและลักษณะแน่ ๆ รับรองได้ จำได้ว่าดิฉันนอนด้านหนึ่ง อีกด้านจำไม่ได้ว่าใครเป็นผู้เสียสละ ! เราเปิดไฟสว่างจ้า และนอนคุยกันจนกระทั่งง่วงหลับไปที่ละคน

รุ่งเช้ารีบกินข้าวกินปลาเพื่อไปวัด มีคนมานำทางไป วัดชื่ออะไรจำไม่ได้ แต่เป็นวัดที่เล็กและยากจนมาก ตั้งอยู่ห่างไกล ต้องแล่นรถผ่านทุ่งนาไปตั้งนาน เมื่อถึงทางเลี้ยวจะแล่นผ่านทุ่งนานั้น เห็นมีกลุ่มตำรวจ 3-4 คน พร้อมด้วยรถจักรยานยนต์ยืนอยู่ได้ร่มไม้ ทำท่าเหมือนคอยต้อนรับใครอยู่ เราแล่นผ่านไปและคิดว่าเจ้านายคนไหนหนอ ช่างคิดจะมาทางวิบากที่เรา กำลังมา ซึ่งไม่น่าจะมาเลย เอ๊ะ ! หรือเขาจะไปทอดกฐินวัดเดียวกับเรากระมัง แต่ช่างเถิด เป็นใครก็ช่าง เราไม่สนใจ

เมื่อไปถึงวัดเห็นผู้คนอยู่กันเยอะแยะแล้ว เราร่วมทำพิธีเลี้ยงพระเสร็จก็เลี้ยงอาหารกัน (ทอดกฐินก่อนหรือหลังเลี้ยงพระจำไม่ได้) พอกินไปได้สักหน่อย เพื่อนอัยการจังหวัดนั้นที่มาร่วมงานด้วยถามว่าตอนมานั้นเราเห็นตำรวจกลุ่มหนึ่งไหม เราบอกว่าเห็น และถามว่าพวกเขาคอยรับใครนะ ไม่เห็นมีเจ้านายในงานนี้เลย เขาบอกว่า “คอยรับพวกคุณนะซี ดายแล้วตอนนี้เขาอยู่ที่ไหนล่ะ ?” “ก็คงยืนคอยอยู่ตรงนั้นแหละ ป่านนี้หิวตายแล้ว”

เขาต้องส่งตำรวจอีกคนไปตามพวกนั้นกลับมา เป็นระยะทางไม่น้อยกว่า 10 กิโลเมตร ตำรวจพวกนั้นคงนึกค่าเราในใจว่า นึกว่าเจ้านายจะมารอเก่งโก้ หรรหรา ดันมารอดูเก่าแก่ปุโรหิต แล้วใครจะตรัสรู้ได้ละ ส่วนเราก็คิดจะตอบเขาว่าก็เราไม่ใช่เจ้านายนี่หนา จะรู้ได้อย่างไรว่าจะมีคนมาคอยรับ ยากบ้าไปเอง ช่วยไม่ได้

เราทอดกฐินร่วมกันมาได้หลายปี แต่ครั้งหนึ่งเราไปพบพระที่มี พุทธกรรมไม่น่านับถือ ไม่น่าไปทำบุญด้วย เราสลดใจ แต่ก็ยังคงทำการ ทอดกฐินต่อไป โดยนึกเสียว่าคงจะไม่มีพระแบบนี้อีก ต่อมาอีกไม่กี่ปี เรา พบอีกรูปหนึ่ง แล้วก็อีกรูปหนึ่ง ทั้งสามรูปนี้เป็นคนละแบบกัน แต่ก็ เป็นแบบที่ดิฉันไม่สามารถเคารพบูชาได้ เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ดิฉันจึงเลิกทอดกฐิน คิดว่าเราทำบุญกับพระที่เรารู้จักดีแล้ว รู้ว่าท่านสมควรได้รับการนับถือแล้ว จะดีกว่าที่จะสุม่ไปหาพระที่ไม่เคยรู้จักมาก่อน จนไปพบคนไม่ดี และก่อให้เกิดความท้อแท้ใจในการทำบุญดังที่ได้ประสบมาแล้ว

ท้องทะเลอันดามัน

ระยะหนึ่งมีเรือท้องทะเลสามลำซึ่งเป็นทีนิยมกันมาก ฉลันได้ไปครบหมดทั้งสามลำนี้ จึงได้เห็นเกาะต่าง ๆ มากมาย ล้วนแต่สวยงามทั้งนั้น ได้ไปถึงเกาะตะรุเตาซึ่งเคยเป็นที่คุมขังนักโทษการเมืองด้วย

เมื่อพวกเราลงเรือครั้งแรก เราอาจจะทำท่างั้นไปบ้าง โดยที่ไม่รู้ว่าควรจะไปไหนก่อนและควรจะทำอะไรก่อน พวกลูกเรือซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือผู้โดยสารมาเล่าให้เราฟังว่าครั้งแรกที่เห็นกลุ่มเรา เจานึกว่าเที่ยวนี้เห็นทีจะงานหนักเสียแล้ว เพราะดูจากสีผมก็เห็นเทาๆ เหมือนกันทั้งนั้น แต่ครั้นเมื่อเขาให้ลงเรือเล็กต่อไปถึงฝั่งแต่ละที พวกเราไม่เคยย่อ ไม่ยอมแพ้ ลงไปกับเขาทุกครั้ง ส่วนพวกเจ้าหน้าที่ซึ่งต้องมาขึ้นเรียงรายคอยใส่-ถอดเสื้อชูชีพให้ผู้โดยสารก็ยิ้มเมื่อเห็นเราช่วยตัวเองได้ดี เพียงให้เขาช่วยนิดๆ หน่อยๆ เท่านั้น เขาบอกว่าเคยมีคนโดยสารวัยขนาดรามาแล้ว และพวกเขาต้องช่วยกันอุ้มขึ้นอุ้มลงอย่างทุลักทุเล เขาบอกว่า “เที่ยวหน้าคุณมากันอีกนะครับ !”

เกาะสมุย - เกาะพะงัน

เกาะสมุยเป็นที่นิยมมากเกาะหนึ่ง โดยเฉพาะพวกชาวต่างชาติ ครั้งหนึ่งเราเคยไปทอดกฐินกับเพื่อนคนหนึ่งซึ่งเป็นชาวเกาะสมุย และเป็นอดีตผู้ว่าฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เราซาบซึ้งใจไปกับผู้ว่าฯ ที่เห็นชาวพื้นเมืองที่นั่นต้อนรับคณะกฐินอย่างเอิกเกริกมโหฬาร ผู้คนเต็มไปด้วยหรรษาทั้งเกาะ สิ่งประทับใจพวกเราอย่างหนึ่งคือภูเขามะพร้าว ไม่รู้ว่าเขาเอามะพร้าวที่หั่นที่แสนลูกมาทำเป็นภูเขาทั้งใหญ่และสูง และไม่ว่าใครมาเจ้าหน้าที่ก็จะเอาน้ำมะพร้าวนั้นมาเลี้ยงแขก โดยไม่ต้องให้กินน้ำเปล่าเลย

อาหารการกินมากมาย่ายกอง ใครมากินได้ทั้งนั้น เรารู้สึกปลาบปลื้มไปกับเขาจริงๆ

ดิฉันเห็นว่าเกาะสมุยอยู่ไม่ไกลจากเกาะพะงัน เลยขอร้องพวกข้าราชการที่นั่นให้ช่วยจัดคนพาไปเกาะพะงัน บอกว่าจะไปเยี่ยมพรรคพวกที่นั่น เขาก็จัดหาจัดเรือและผู้นำผู้ติดตามให้ในทันที เมื่อเรือไปเทียบท่าที่ฝั่ง ขึ้นไปก็เป็นร้านกาแฟเล็กๆ ดิฉันถามเขาว่าจะไปบ้านพวกพงศ์พ้งันจะไปอย่างไร เขายิ้มและบอกว่าตัวเขาเองก็นามสกุลพงศ์พ้งัน รถโดยสารเล็กๆ ที่เล่นไปมาในเกาะนั้นสายหนึ่ง เจ้าของก็นามสกุลพงศ์พ้งัน ฉะนั้นหาไม่ยากเลย

จริงอย่างเขาว่า ดิฉันถามทางไปบ้านอารมณ พงศ์พ้งัน หนึ่งใน 19 คน ของพวกนักศึกษา 6 ตุลา 2519 ที่ถูกคุมขังอย่างไม่ยุติธรรมเป็นเวลาเกือบสองปี อารมณเสียชีวิตด้วยโรคมะเร็งไม่นานนักหลังจากได้รับการปลดปล่อย ตอนเรนอนป่วยอยู่นั้น ดิฉันไปเยี่ยมเธอทุกวันอาทิตย์ไม่เคยขาด พวกญาติๆ ก็บอกว่าเธอจะตั้งหน้าตั้งตาคอย “คุณป้า” เสมอ อารมณเป็นคนดีมากในเรื่องความคิดความอ่าน ตลอดจนอุปนิสัยใจคอ เธอได้รับแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าของพวก 19 คนนั้น ดิฉันไปเกาะพะงันเพื่อเยี่ยมมารดาของเธอ ซึ่งสนิทสนมกับดิฉันมากตลอดเวลาที่อารมณยังมีชีวิตอยู่

พอเข้าในบ้าน มารดาของอารมณแปลกใจมากที่เห็นดิฉัน เธอวิ่งเข้ามาโถมกอดแน่น และร้องไห้สะอึกสะอื้นอยู่ครู่ใหญ่ ก่อนที่จะได้เจรจาถามไถ่ว่าดิฉันมาได้อย่างไร เธอรู้ว่าดิฉันรักอารมณมาก เธอว่า “เห็นคุณป้าก็เหมือนเห็นอารมณด้วย” เธอเรียกดิฉันว่า “ป้า” ตามอย่างที่อารมณเรียก ดิฉันบอกเธอว่าดิฉันยังคงติดต่อกับภริยาและลูกสาวของอารมณอยู่เสมอซึ่งเธอดีใจมาก

การไปทอดกฐินที่เกาะสมุยครั้งนี้คุ้มค่ามากกว่าไปที่อื่นใด เพราะดิฉันได้รับผลพลอยได้ที่อยากได้ที่สุดมานานแล้ว ถ้าไม่ได้ไปเกาะสมุย ดิฉันก็

คงไม่มีโอกาสได้ไปเกาะพังน อารมณ์คงจะดีใจมากถ้าได้รู้ว่าดิฉันไปเยี่ยมมารดาของเธอ

เกาะกระดาด

มีอยู่คราวหนึ่ง เราพร้อมคณะทัวร์ของ World Travel Service ไปเที่ยวเกาะกระดาด ลูกทัวร์เป็นคนไทยกับชาวต่างชาติประมาณครึ่งต่อครึ่ง ตอนอาหารกลางวันในเรือนั้น เขาจัดข้าวผัดให้พวกฝรั่ง และข้าวคลุกกะปิสำหรับคนไทย แต่ปรากฏว่าพวกฝรั่งมาแย่งกินข้าวคลุกกะปิของเราเกือบหมด !

พอถึงเกาะ เขาให้ทยอยกันลงเรือเล็กไปขึ้นฝั่ง พอดิฉันไปถึงฝั่ง ยังไม่ทันจะก้าวออกจากเรือเล็ก ได้ยินเสียงตะโกนมาแต่ไกลว่า “คุณฉลบทอยู่ที่ไหน ? มีคนมาขอพบ” ดิฉันแปลกใจมาก ใครหนอจะมาพบเราที่เกาะกลางทะเลเช่นนี้ ? ยังไม่ทันที่จะคิดอะไรต่อไป ก็มีเสียงตามมาอีกว่า “ครูครับ ผมเองครับ” แล้วชายหนุ่ม (ใหญ่) คนหนึ่งก็ปราดมาไหว้ถึงตัว เธอชื่อปุ้ม รังควร (ชื่อจริงลืมไปแล้ว) เจ้าของเกาะกระดาดนั่นเอง ดิฉันรู้มานานแล้ว แต่ไม่เคยคาดว่าจะพบตัวเธอที่นั่น

ปุ้ม รังควร เป็นบุตรของคุณวรกิจบรรหาร และคุณชลอ รังควร คุณวรกิจฯ มาซื้อเกาะและทำธุรกิจเกี่ยวกับมะพร้าว ท่านปลูกมะพร้าวหลายหมื่นหลายแสนต้นบนเกาะนี้ และชอบใช้ชีวิตอยู่บนเกาะมากกว่าที่จะอยู่บ้านที่กรุงเทพฯ ปล่อยให้คุณชลอ ภริยา ดำเนินกิจการโรงพิมพ์อักษรนิติแต่ผู้เดียว คุณชลอเป็นที่รู้จักกันอย่างดีทั่วไปในหมู่นักเขียนทั้งหลาย เช่น คุณกุหลาบ สายประดิษฐ์ คุณมาลัย ชูพินิจ คุณสด กุรมะโรหิต คุณโชติ แพร่พันธุ์ ฯลฯ ทุกคนเรียกท่านว่า “คุณพีชโล” และคุณพีชโลนี่แหละที่ร่วมกับคุณกุหลาบ คุณสด สนับสนุนให้ดิฉันตั้งโรงเรียนอนุบาลของตนเอง ลูกคุณกุหลาบได้เลขประจำตัว 1 ปุ้มมาเข้าพร้อมกับน้องสาวของเธอชื่อ

ชูลีพร สองคนนี่คงจะได้เลขประจำตัว 3, 4

เมื่อจำกัด สามิของดิฉันจะเดินทางไปประเทศจีนเพื่อทำงานให้เสรีไทยได้ดินนั้น ก็ได้คุณพี่ชื่อนี้เองที่เซ็นหนังสือรับรองให้

พอคุณพ่อคุณแม่เสียชีวิตหมดแล้ว ปุ่มจึงไปจัดการธุรกิจที่เกาะกระดาดแทน และได้คิดอ่านสร้างรีสอร์ทขึ้น เขาเคยชวนดิฉันให้ไปเที่ยวเกาะนี้มานานแล้ว แต่ดิฉันไม่สบโอกาสเหมาะที่จะไปสักที ตอนหลังเขาขายเกาะให้รัฐบาล แล้วไปซื้ออีกเกาะหนึ่ง (จำชื่อไม่ได้) สร้างรีสอร์ทใหม่ที่นั่น พอเสร็จเขายังฝากให้คนมาบอกว่า ถ้าจะไปเมื่อไร เขาจะจัดการให้โดยตลอด แต่ดิฉันก็ยังไม่ได้ไปจนบัดนี้

การไปเกาะกระดาดครั้งนั้น ดิฉันอยู่อย่างหนึ่งคือเขาจัดอาหารค่ำให้นั่งกินบนหาดทรายเกือบติดน้ำทะเลทีเดียว จุดเทียนปักเป็นวงใหญ่ให้ครบจำนวนคน เลี้ยงอาหารทะเลโดยใช้เปลือกหอยที่ใหญ่มากและแบนแทนจานข้าวธรรมดา และจานกับข้าวอื่นก็เป็นเปลือกหอยทั้งหมด รู้สึกว่าโรแมนติกมาก แต่บรรดาเพื่อน ๆ ของดิฉัน enjoy การเปลี่ยนที่เล่นไฟเสียมากกว่า เหลือแต่ดิฉันคนเดียวที่เล่นไฟไม่เป็น

กระบี่

ลูกศิษย์ (หญิง) ของดิฉันคนหนึ่ง เมื่อเรียนจบแล้วก็รับราชการและได้แต่งงานกับข้าราชการเหมือนกัน วันหนึ่งสามิภริยากู่นี้ไปเที่ยวเมืองกระบี่และท่องเที่ยวตามเกาะแก่งรอบ ๆ แถบนั่น เขาประทับใจในความงามของทิวทัศน์แถบนั่นมากเสียจนกระทั่งชวนกันลาออกจากราชการ ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองกระบี่ แล้วประกอบอาชีพโดยตั้งโรงแรมเล็กๆ ขึ้นที่อ่าวพระนาง และให้น้องสาวของเธอที่อยู่กรุงเทพฯ เป็นธุระจัดหาคณะทัวร์ส่งไปให้พักที่โรงแรมของเธอ กิจการของทั้งสองอยู่ในขั้นที่เจริญดีพอใช้

หลานสาวของดิฉันคนหนึ่งเรียนอยู่ร่วมรุ่นเดียวกับศิษย์คนนี้ และบังเอิญสามีของเธอเป็นชาวกระบี่ แต่ได้ขายที่ทางไปหมดแล้ว ได้ชวนพวกเราเสโลกันไปเที่ยวกระบี่ โดยไปพักที่โรงแรมนี้ ซึ่งเจ้าของกรูมายกห้องหนึ่งให้ฟรี และลด 50 % ให้ห้องอื่นทุก ๆ ห้อง มีหน้าซำ ยังเลี้ยงต้อนรับเราด้วยอาหารทะเลเป็นการใหญ่ เราพักอยู่ที่นั่นหลายวันด้วยความสุขและสบายใจ เพราะมีความรู้สึกเป็นกันเองมาก เราเที่ยวไปทั่วเมืองกระบี่ เห็นเรือใหญ่ ๆ จอดคอยรับผู้โดยสารไปเที่ยวพังงาหลายลำ แต่เราไม่ได้ไป เพราะแถวพังงา เขาพิงกัน เหล่านั้น เราไปเที่ยวมาหมดแล้ว

เพื่อน ๆ พู่ว่าดิฉันโชคดีที่เป็นครู มีลูกศิษย์กระจัดกระจายอยู่ทั่วไปไม่ว่าจะไปเหนือไปได้ ก็จะพบลูกศิษย์จนได้

เที่ยวภูเก็ต

ดิฉันเคยไปภูเก็ตหลายต่อหลายครั้ง โดยไปกับคณะทัวร์ทางรถยนต์บ้าง ไปทางเครื่องบินบ้าง โดยเฉพาะเมื่อตอนไปลงเรือ *Andaman Princess* กับ *Andaman Queen* และอีกลำหนึ่งจำชื่อไม่ได้ ก็ต้องไปลงเรือที่ภูเก็ตทุกครั้ง และไปแบบนั้นต้องพักตามโรงแรมต่าง ๆ

แต่ครั้งหนึ่งเราไปกันเอง ไปพักที่บ้านเพื่อนซึ่งเป็นเจ้าของไนต์คลับหลายแห่ง เจ้าของบ้านผู้ชายสองคนจบจากต่างประเทศและชอบเดินร่าทั้งคู่ เมื่อเขาเห็นว่าพวกเราหลายคนก็ชอบเดินร่าเหมือนกัน หลังจากพาไปเที่ยวที่ต่าง ๆ แล้ว คำวันหนึ่งก็พาพวกเราพร้อมทั้งครอบครัวของเขาด้วยไปเที่ยวไนต์คลับแห่งหนึ่งที่ริมทะเล ไนต์คลับแฉฉนี้แปลกกว่าที่อื่น คือเปิดโล่ง ไม่ต้องติดเครื่องทำความเย็น อาศัยรับลมทะเลอย่างเดียว พวกเราที่ไปคราวนี้เป็นผู้หญิงล้วน ไม่มีผู้ชายไปด้วยเลย เขาบอกว่าจะให้พวกหลานชายหนุ่ม ๆ มาช่วยเป็นคู่เต้นรำให้เรา เราต้องอะอะบอกว่าไม่ได้ชอบเดินร่า

มากถึงอย่างนั้น พวกเด็กหนุ่มๆ คนไหนบ้างจะอยากเดินกับคนแก่ ตกลงเป็นอันว่าพวกเราเดินกับท่านเจ้าภาพสองคนนั้นคนละเพลงสองเพลง พอหอมปากหอมคอ เพียงให้ขึ้นชื่อว่าได้เคยมาเดินรำที่ภูเก็ตรแล้ว !

ส่วนที่น่าขันของเรื่องคือว่า บริกรรมภาวนาเราว่าจะดีอะไร พวกเรา 2-3 คน ไม่ทันคิด ตอบแทนไปเลยว่าเอาชาจีนร้อนหมดทุกคน บริกรรมมองหน้าเรา คงคิดว่าแปลกมาก ไม่เคยพบเคยเห็น มาในดึกกลับแล้วมาสั่งชาจีนร้อน เขาบอกว่าไม่มี เรารู้สึกตัวเหมือนกัน เลยบอกไปว่าอะไรก็ได้ แต่เจ้าภาพท่านสั่งบริกรรมว่า “ไปหาชาจีนร้อนมาให้ได้ก็แล้วกัน !” พวกเราอดขันตัวเองไม่ได้ และเกรงใจเขามากด้วย

ปักยี่ไต้

ทางทิศใต้ของประเทศจริงๆ นั้นเราไปหลายครั้ง ส่วนมากเราจะไปแบบ “อัยการสมทบ” และไปเสียแทบทุกจังหวัด โดยเฉพาะเมืองที่อยู่ไกลๆ เราจะไปโดยรถไฟ จรณอนโทนั้นเป็นที่คุ้นเคยรู้จักดีของเรา ก่อนเดินทาง เลขานุการจะติดต่อไปยังจังหวัดที่จะไปถึงจุดแรก และบอกวันเวลาไปยังจังหวัดต่างๆ ที่อยู่ใกล้เคียงด้วย การไปไกลๆ นั้นเรามักจะไปครั้งละหลายจังหวัดเสมอ จังหวัดใดที่เราไม่มีพรรคพวกที่จะไปอยู่ด้วย เราก็ขอให้เขาช่วยจองโรงแรมตามจำนวนคนในคณะ แต่ส่วนมากเขาจะไม่ยอมผู้ช่วยอัยการหลายคนซึ่งส่วนใหญ่เป็นชายโสดจะสละบ้านให้เรา แล้วตัวเขาไปอยู่ร่วมกัน เขายืนยันกับเราว่าไม่ลำบากเลย กลับสนุกดีด้วยซ้ำ และก็เพียง 1-2 วันเท่านั้น

ที่เมืองหนึ่ง จำไม่ได้ว่าที่ไหน เมื่อเราเข้าไปซื้อของในร้านหนึ่ง หญิงเจ้าของร้านแปลกใจ ถามว่าเรารวบรวมผู้หญิงล้วนอายุขนาดเดียวกันมาเป็นกลุ่มใหญ่เช่นนี้ได้อย่างไร เขาเคยเห็นแต่ครอบครัวใหญ่ๆ มีทั้งชาย หญิง

และเด็ก ๆ พอเราบอกว่าเราเป็นเพื่อนกันมาตั้งแต่เป็นนักเรียนกว่า 50 ปีแล้ว เขาชอบใจและชมเชยเราเป็นการใหญ่

เมื่อไปทางใต้แล้ว ก็ต้องเลยเข้าไปมาเลเซียด้วย ไปซื้อของจำพวก กระป๋อง และถุง - ห่อ ซึ่งราคาถูกมาก เพื่อเอามาฝากคนกรุงเทพฯ

เราไปปิ้งด้วย ตอนจะข้ามชายแดนนั้น มีรถจอดเรียงรายยาวเหยียด เพื่อขอใบผ่านแดน แต่คนที่พาเราไปเป็นทนายความที่มีชื่อ และรู้จักกับเจ้าหน้าที่ด่านทุกคน เขาถือกระดาษแบบฟอร์มจากโต๊ะนั้นไปโต๊ะนี้จนครบ แล้วเราก็ได้ผ่านไปโดยไม่ต้องเสียเวลาเข้าคิวรอ (ซึ่งที่จริงก็ไม่เป็นการถูกต้องนัก)

เห็นจะพอแล้วสำหรับการท่องเที่ยวในประเทศไทย ต่อไปจะเป็นการเที่ยวต่างประเทศ ซึ่งคณะของเราจะไปด้วยกัน

เรื่องการเที่ยวปักษ์ใต้ในหน้าร้อนครั้งหนึ่งซึ่งเราไปกันถึงแปดวันนั้น ดิฉันได้เขียนเล่าเป็นกลอนไว้แล้วดังต่อไปนี้ :-

เที่ยวปักยี่ใต้ หน้าร้อน 2530

วันอังคาร ที่สิบสี่ เดือนเมษา
 พวกเรา ทั้งหก ยกขบวน
 ลักษณะ ประณีต งดงาม
 จลนตาม ไปด้วย กับทองกร
 ออกจาก หัวลำโพง สิบสี่ น.
 สิบหก น. ไม่คลาด สักนาที
 จิบกาแฟ ของจลน ที่เตรียมมา
 น้ำแข็งก็ ค่ำมเพียง นิดหน่อยแถม
 จะนั่งที่ ลูกที่ แสนลำบาก
 สิบเก้า น. กระจะเพาะยัง ไม่ทันเบา
 กินอาหาร เสริจสรรพ ไม่ทันนาน
 ถึงไม่่วง แต่เห็น ต้องจำทน
 จะคุยต่อ ก็ไม่ค่อย สะดวกนัก
 รถกระซาง แกว่งกวัด พัดหัวคลอน

สองชั่วโมง รถไฟ เสียเวลา
 คุณอรัญ- วรรณ¹ มีน้ำใจ
 ยี่สิบหก กิโลเมตร ขับไปส่ง
 เมืองนราธิวาส นิवासเนา
 บ่ายวันนั้น พากัน ชมดำหนัก
 ดินไม้ใหญ่ มากมาย เรียงรายขึ้น

แห่ง พ.ศ. สองห้า สามศูนย์ถ้วน
 เชิญชวน กันไปทัศ- นาจร
 แล้วยังมี เจริญใจ ไปพักผ่อน
 รถโทนอน ปรับอากาศ สะอาดดี
 สนุกสนาน หัวร่อ กันเต็มที่
 เจริญรี ธิบแจก แซนค์วิชแฮม
 คนละถ้วย ไม่กล้า จะขอแถม
 เพราะห้องน้ำ ไม่แจ่ม อย่างบ้านเรา
 พวกก็แก่ ยุ่งยาก ไม่อยากเข้า
 ประณีต แจกกล่องข้าว ทั่วตัวคน
 พนักงาน มาทำเตียง ไม่สับสน
 ปีนบันได ขึ้นบน ขึ้นเตียงนอน
 ตัดสินใจ ขอมพัก ลงหนุนหมอน
 แต่ไม่นาน ก็นอน ม่อยหลับไป
 ถึงต้นหยงมัส สิบ น. กว่า ยังจำได้
 คุณพงษ์แมน² ด้วยไซ้ คอยรับเรา
 ยังโรงแรม ต้นหยง ไม่ห้งอยเหงา
 ที่ซึ่งเรา พักอยู่ ถึงสี่คืน
 แห่งวังทัก- ยิดราช นิเทศน์
 ไม้ดอกอื่น หลากหลายบาน ชานฤดู

¹ คุณอรัญ - วรรณ นราภักษ์

² คุณพงษ์แมน เจริญสง

คำหนักนี้ ตั้งอยู่ บนภูเขา

ลาดชันลง ตรงซิด ดิดวารี

วันรุ่งขึ้น ตรงไป สุโขงโก-ลก

เพื่อจับจ่าย ข้าวของ ควรนิยม

ล้ำเข้าเขต ถิ่นตู จ่ายของกิน

ซ็อกโกแลต ซากาแฟ บานตะไท

ซื้อด้วยเงิน บาทได้ ไม่เสียคณันท์

คนละลัง สองลัง ด้วยสังวร

วันศุกร์ไป เทียวน้ำ- ตกบาโจ

น้ำไหลแรง พรั่งพรู น่าดูครัน

คุณวรรณมา จัดข้าวย่า ไปปิกนิก

มีเพื่อนฝูง ร่วมไปด้วย ช่วยเสอา

อายุเข้า ปูนี่ รักสบาย

จะไปไหน ต้องให้ เวลาเตรียม

เช้าวันเสาร์ เขาให้ โบอนุญาติ

เข้าสู่รัฐ กลั่นตัน มิทันนาน

มาเลเซีย เคยไป มาหลายครั้ง

รสปร่าแปร่ง อยากให้ ใครช่วยเตือน

ได้เห็นวัง³ น้ำตา ประชาราษฎร์

พวกเจ้านาย ใครอยู่ สุขสบาย

ลองแวะไป คูร้าน สรรพสินค้า

เพราะราคา ค่อนข้าง จะถูกดี

ชมเสร็จสรรพ รีบกลับ เขาร้องขอ

ด้านหนึ่งเล่า เป็นหน้าผา สง่าศรี

ริมทะเล เป็นที่ แสนชวนชม

ทุกคนพก ทรัพย์ไปด้วย ตามเหมาะสม

ตามที่สบ อารมณ์ แล้วต่อไป

ทุกสิ่งสิ้น มีพร้อม ให้เลือกได้

ราคาถูก กว่าใน พระนคร

พวกเราต่าง ซื้อกัน ไม่ยิ่งหย่อน

ถึงลูกหลาน ที่มีจรร ไปด้วยกัน

นับว่าใหญ่ อักโข สูงมหันต์

เป็นชั้นชั้น ลดหลั่น กันลงมา

พร้อมน้ำยา น้ำพริก ช่างสรรหา

บ่ายกลับมา นอนพัก ตามธรรมเนียม

ต้องพักผ่อน ร่างกาย ไม่อายนิยม

จีนทำเทียม หนุ่มสาว ไม่เข้าการ

พวกเราจึง สามารถ ขั้วผ่านด่าน

โกตาบารู คือสถาน ที่เราเยือน

อาหารยัง ไม่เอา ไหนเลยเพื่อน

ทุกอย่างเพื่อน กลืนไม่ค่อย จะลงเลย

โอ้อุนาถ ไร่เมตตา นิจาเอ๋ย

ไม่เหลียวเลย แลทุกข์ ประชาชี

ซื้อได้ผ้า ตัดเสื้อ มาหลายสี

แต่อย่างอื่น ของเรามี มากกว่าไกล

ด้วยด่านปิด สิบแปด น. รอไม่ได้

³ วังของสุลต่านกลั่นตัน ไล่ที่ราษฎรเพื่อสร้างวังนี้

เวลาเขา ลำหนี่⁴ เวลาไทย
ผ่านตากไป ท่านให้ หุคกินข้าว
เที่ยวสนุก แต่ก็ต้อง อดอมแรง

วันอาทิตย์ กำหนด ออกเดินทาง
ลานรา- ธิวาส ด้วยใจจน
คุณอรัญ- วรรณ ตามมาส่ง
มุ่งโรงแรม รีเจนต์ เป็นสำคัญ
ซึ่งสะอาด งดงาม ได้รางวัล
แล้วเะกราบ หลวงพ่อทวด ยอดบูชา

ถึงหาดใหญ่ เวลา ราวเที่ยงครึ่ง
แล้วรีบลา ไปหาหมอ ไม่นั่งนอน
โรงแรมรี- เจนค์มี ที.วี.ให้
แต่ของกิน เรามี กองพะเรือ
ฉลบโยน ทั้งทุกวัน น่ารำคาญ
วันจันทร์ไป สงขลา สะพานหินฯ
เยี่ยมชาวบ้าน ทอผ้า สองสามแห่ง
ออกมาร้าน แผลลอย ริมธารา
สีสวยสวย น่าดู มิใช่น้อย
คุณกำชัย⁵ พาลง เรือใกล้เคียง
ที่แรกชัก หัวใจ แทนทองกร
เพราะเธอออก จะเป็น คนขี้เมา
เชิงสะพาน หินฯ นี้ ลมดีแน่

หนึ่งชั่วโมง ตรงไม่ มีเปลี่ยนแปลง
แล้วจำอ้าว กลับแน่น ไม่แอบแฝง
ไว้อัดแรง ของเข้า กระเป๋าตน
ตามตาราง ที่แจ้ง ไว้แต่ต้น
อ่าลาเพื่อน ทุกคน จิตผูกพัน
จากตันหยง ตรงไป หาดใหญ่นั่น
ตามทางนั้น ได้แะคู เมืองยะลา
หลายปีนั้น ไม่มี ใครเกินหน้า
วัดช้างให้ เขตปัตตา- นินคร
คุณอรัญ ส่งถึง โรงแรมก่อน
จิตเรแสน อารมณ์ เมื่อจากเธอ
พร้อมของโน ตู้เย็น เค้นเสนอ
เจริญเพื่อ ชื่อขนม แล้วไม่กิน
เป็นลูกหลาน คงจะดี ให้โคดดิน
ข้ามไปถิ่น เกาะยอ อยู่ต่อมา
ขายไม่แพง แต่ไม่ต้อง จิตปรารถนา
ซื้อได้ผ้า หลายชุด จากพุมเรียง
ชุดละเพียง หนึ่งร้อย จึงไม่เกี่ยง
สั่งอาหาร จัดเลี้ยง กลางวันเรา
เกรงเรือจะ โคลงคลอน แกว่งเขย่า
มีแต่เสา ใหญ่ใหญ่กัน กันเรือไกว
ดีกว่าพัด- ลม-แอร์ เป็นไหนไหน

⁴ เวลาท้องถิ่นของมาเลเซีย ก่อนเวลาของไทย 1 ชั่วโมง

⁵ คุณกำชัย วาณิชอุปถัมภ์กุล

อาหารทะเล เลิศรส ถูกหทัย
 ขับริดข้าม สะพานดินฯ ตอนที่สอง
 แล้วลงแพ ขนानยนต์ อย่างเคยมา
 ร้านอาหาร นานา ช่างมากมาย
 เราหยุดชม ทิวทัศน์ ริมฝั่งชล
 เย็นวันนั้น คุณกำชัย กำกับการ
 ของท่านเอง “หงษ์หยก” ถิ่นรื่นรมย์
 ฟังเพลงกลอ-ดนตรีเพราะ เสนาะโสต
 ทุกโต๊ะเต็ม เพียบพร้อม บรรดาแฟน

วันอังคาร รุ่งขึ้น ต้องจำจร
 ความจริงนั้น ใจจิต คิดรวนเร
 แต่จองตัว รถไฟ ไว้เรียบร้อย
 จิงยินดี กลับตาม กำหนดเดิม
 เรานั่งรถ คันสุดท้าย ทั้งไปกลับ
 จึงต้องเตรียม ของกิน ไปตามเพลง
 พอถึงบ้าน กราบกราน เหล่าเทพไท
 พันโรคภัย ปลอดภัยได้ อย่างพร้อมเพรียง

สรุปแล้ว การไป ปักขัได้นี้
 ปลื้มกับความ รุ่งเรือง ของเพื่อนไทย
 บ้านเรือน ดีกราม งามตระหง่าน
 ถนนกว้าง งามลาด สะอาดตา
 โรงแรมมาก-มายพร้อม ภัตตาคาร
 ขาวมาเลย์ ชีวิตคง จะชบเซา

โดยเฉพาะคณะเรา ไปคราวนี้
 ลักษณะ หัวหน้าคณะ ที่นำไป

เราทุกคน กินได้ เกินอัตรา
 ด้วยหมายปอง เขาหัวแดง อยู่เบื้องหน้า
 ขึ้นเลียบฝั่ง สะมิหรา ที่น่ายล
 ตั้งเรียงราย ริมทะเล ใต้ต้นสน
 ไกลฝั่งเจ็ท ที่คน ชอบชวนชม
 รับไปยัง ภัตตาคาร สุดสวยสม
 ขนนิยม รู้จักทั่ว หาดใหญ่แดน
 อาหารโปรด เลิศหรู อร่อยแสน
 และเนืองแน่น ไปด้วย ขาวมาเลย์
 จากหาดใหญ่ นคร มหาเสน่ห์
 ใครโมเม อยู่ต่อ ขอแถมเติม
 ทั้งอดโรย กันไม่น้อย สุดจักheim
 เพราะสุขเสริม ไหนจะเท่า บ้านเราเอง
 ไกลลิบลิบ อีกทั้ง เดินไม่เก่ง
 เพราะกรังเกรง อาหารหมด รถเสียบึง
 ที่ช่วยให้ พวกเรา หลบหลีกเสี่ยง
 รู้สึกเยี่ยง ยกขุนเขา จากทรวงใน
 ได้ความรู้ เกินที่ จะขานไข
 ทั้งหาดใหญ่ โก-ลก แปลกผิดตา
 ห้างร้าน หนาแน่น ทุกทิศา
 การจราจร-จรชักไขว่ ไม่บางเบา
 อีกสถาน เริงรมย์ กำจัดเหงา
 จึงแห่เข้า มาสนุก ในเขตไทย
 สะดวกสบาย ยากที่ บรรยายได้
 ได้พวกอัย-การเก่า รักไม่จาง

สละเวลา พาไป ทัวแห่งหน
อาหารทั้ง กลางวัน-เย็น ไม่เว้นวาม
ปฏิเสธ อย่างไร ไม่สำเร็จ
ท่านบอกว่า สิบปีแล้ว ที่รอมมา
ฝ่ายเจริญ บังเอิญพูด ถึงเกี่ยวดอง
ถามส่งไป โดยไม่ คิดระแวง
ประหลาดใจ ไยโลกนี้ จึงแคบนัก
ให้คุณโอ⁸ สั่งอา-หารนานา
คืนวันนั้น คุณโอ ทำงานหนัก
คอยระวัง เดิมอาหาร มิพอเธอ

ขอขอบคุณ มิตรสหาย ทั่วทุกคน
เอาใจใส่ ฝึกฝนเรา ตัวเป็นเกลียว
หวังว่าเรา คงจะได้ มีโอกาส
เจริญมาเยี่ยม กรุงเทพฯ บ้างเป็นไร

ขออำนาจ คุณพระ รัตนตรัย
เกียรติยศ ปรากฏ ทั่วดินแดน
ปราศจาก ทุกภัย ไร้โรค
ทรัพย์สินโปรย ไหลหลั่ง ดังฝนพรหม

บริการ รยนต์ และทุกอย่าง
เปลี่ยนเจ้ามือ คนกลาง แต่ละครา
บอกว่าเจ็ด ไม่มา แล้วคราวหน้า
โอกาสนี้ ขออาสา รับเต็มแรง
คุณจำเริญ⁶ เจ้าของ โรงน้ำแข็ง
คุณอ้อยแจ้⁷ ว่านั่นคือ คุณพ่อตา
คุณจำเริญ มิพัก รีบมาหา
เชิญเรามา รับประทาน ที่บ้านเธอ
มิยอมพัก ดูแลเรา สม่าเสมอ
สงสารเธอ ได้กินเพียง น้อยนิดเดียว
ที่ขวยขวาน ช่วยเรา ฝ่าแลเหลียว
พาเราเที่ยว พากิน หลายถิ่นไกล
ได้รับใช้ ตามสามารถ ที่ทำได้
พวกเราจะ ดีใจ ได้ทดแทน
บันดาลให้ ครอบครัวคุณ สบสุขแสน
อย่าได้รู้ ขาดแคลน ชนนิยม
ทุกสิ่งสรรพ ปราศรณา จงเสร็จสม
ได้ชื่นชม ชีพไม่น้อย กว่าร้อยปี

⁶ คุณจำเริญ วัฒนยากร

⁷ คุณพงษ์แมน เจริญส่ง

⁸ คุณกิตติภา ภริยาคุณพงษ์แมน บุตรสาวคุณจำเริญ

การชุมนุมนักเรียนเก่าอังกฤษ รุ่นก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2

ตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 สงบลงเมื่อ 15 สิงหาคม 2488 พวกเราเพื่อน ๆ นักเรียนเก่าอังกฤษก็ยังไม่ได้พบปะสังสรรค์กันอย่างแต่ก่อนเลย จนกระทั่งมาถึง พ.ศ. 2528 คุณวัฒนา อิศรภักดี และคุณยศ บุญนาค ร่วมกันคิดหาหนทางให้เราได้พบกันอีก (เอาเฉพาะพวกที่อยู่อังกฤษก่อนสงครามโลกเท่านั้น) โดยเรียกตัวเองว่า น.อ.ก.ส. ดิฉันถูกเกณฑ์ให้เป็นตัวศูนย์กลางส่งจดหมายเวียนไปถึงทุกคน บอก วัน-เวลา-สถานที่ ที่เราจะประชุมสังสรรค์และร่วมกันอาหารกัน แต่ส่วนมากก็กินที่ ส.น.อ. (สมาคมนักเรียนเก่าอังกฤษ) ที่ถนนเพชรบุรี ทุกวันจันทร์สิ้นเดือน เวลา 12.00 น. ได้รายชื่อและที่อยู่มาถึง 70 คน แต่ที่พลัดกันมาจริง ๆ ไม่ได้เกิน 40 คน

นอกจากส่งจดหมายเวียนแล้ว ดิฉันยังมีเรื่องทำอีกหลายอย่าง คือเมื่อถึงวันเกิดของเพื่อนคนใดก็จะแจ้งให้ที่ประชุมทราบ และขอให้ผู้มีอาวุโสสูงสุดกล่าวคำอวยพรให้แก่เพื่อนผู้นั้น

ตามธรรมดาเราจะแชร์คำอาหารกันแต่ละครั้ง แต่มาตอนหลัง ๆ ผู้ที่เป็นเจ้าของวันเกิดมักจะขออนุญาตเลี้ยงเพื่อนทั้งหมด โดยท่านจะนำอาหารมาเอง หรือมาขอให้เราจัดให้ บางครั้งคนที่เกิดในเดือนเดียวกันก็ขอเป็นเจ้าภาพร่วมกัน

ในวันปีใหม่ ตามปกติจะจัดให้มีการจับฉลากกัน ผู้ใดมีของหลายสิ่งอยากจะเอามาอุทิศให้เป็นรางวัลฉลาก เราก็ยินดีรับ (ส่วนมากจะเป็นเสื้อผ้าชนิดต่าง ๆ) แต่ทั้งนี้ตามความสะดวกใจ ใครลืมนำของมา หรือไม่สะดวกที่จะเอามา เราก็มีของไว้ให้

เมื่อญาติสนิทของเพื่อนคนใดเสียชีวิต เช่น คุณพ่อ คุณแม่ สามี ภริยา หรือบุตร หรือแม้แต่ตัวเพื่อนเองเสียชีวิต ผู้ที่รู้จะแจ้งแก่ที่ประชุมให้ยื่น

ไว้อาศัยตามประเพณี และดิฉันจะจัดพวงหรีด และนัดวันไปเคารพศพร่วมกัน ถ้าไม่มีใครไป ดิฉันก็จะจัดการไปเอง

ตอนเริ่มประชุมแรกๆ คุณวัฒนาเป็นผู้จัดการสั่งอาหารจากครัวของสมาคมนั่นเอง ต่อมาครัวยุบไป คุณวัฒนาต้องเที่ยวหาสั่งอาหารจากที่อื่นซึ่งทำไม่ได้ง่าย หรือมีฉะนั้นราคาก็จะสูงเกินไปโดยไม่จำเป็น

ฉะนั้นจึงตกลงกันว่าดิฉันจะเป็นผู้ทำอาหารเอง ขอให้สั่งมาว่าใครอยากกินอะไรในคราวต่อไป ส่วนมากไม่ค่อยมีคนยอมสั่ง เหมามาให้ดิฉันคิดเอาเองเสมอ ดิฉันมีน้องสาวคนหนึ่งชื่อ พันโทหญิงมีสุข เข้มมสอาด ทำงานอยู่ที่กรมพลธิการทหารบก เป็นผู้เชี่ยวชาญในการทำอาหาร ได้มาช่วยจัดการทำให้ถึงที่ ส.น.อ. เอง ดิฉันก็เลยหมดความกังวลในเรื่องนี้

ตามปกติคุณวัฒนาจะเป็นผู้ทำบัญชีรับ-จ่าย และช่วยเดินเก็บเงินเอง แต่เมื่อคุณวัฒนาถึงแก่กรรมแล้ว ก็มีคุณประยูร วิญญูรัตน์ และคนอื่นๆ ช่วยกันทำแทน

ตอนที่คุณประเสริฐ เรื่องสกุล ยังมีชีวิตอยู่ เรามีจุลสารออกทุกเดือน ซึ่งเธอรับเป็นบรรณาธิการให้ พวกเราต่างก็ถูกขอร้องให้ส่งข้อเขียนต่างๆ ไปสมทบลงในจุลสารนี้ มีการโต้เถียงล้อเลียนกันเป็นการสนุกสนาน ดิฉันเองยังถูกบังคับกับกลายๆ ให้ส่งเรื่องไป เราทำเช่นนั้นอยู่หลายปี จนคุณประเสริฐถึงแก่กรรม ไม่มีใครยอมรับทำต่อ เป็นอันว่าจุลสารก็หมดไปโดยปริยาย

ก่อนที่จะเราจะเลิกประชุมกัน 2-3 ปี เราได้ทราบว่าคุณประภาสศรีภริยาของคุณชุมเจษฎ์ เป็นผู้ที่มีฝีมือทางการครัว เธอได้ทำอาหารให้กรมทรัพยากรธรณีของสามีของเธออยู่หลายปี มีเครื่องใช้ไม้สอยพร้อม เราจึงไปขอร้องเธอให้ช่วยรับทำให้เรา ซึ่งเธอก็เต็มใจรับโดยดี ต่อหลังผู้มาประชุมเหลือจำนวนน้อยลง คุณเรืองยศ ภริยาคุณประสงค์ พิบูลสงคราม กับคุณมณี ภริยาคุณประพจน์ วัชรากัย ยังได้มาร่วมให้กำลังใจมาร่วมกับเราด้วย แต่หนักๆ เข้าคนน้อยลงอีก จึงเปลี่ยนไปกินกันที่สปอร์ตคลับบ้าง ไปโกลคลับบ้าง จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2551 นี้

ชุมนุมนักเรียนเก่าอังกฤษ ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2

(น.อ.ก.ส.) 70 คน

(พ.ศ. 2528 - 2551)

ผู้ที่ถึงแก่กรรมก่อน พ.ศ. 2546

1. ยศ บุญนาค	2. วัฒนา อิศรภักดี
3. ประเสริฐ เรื่องสกุล	4. มณี สิริวรสาร
5. ม.ร.ว. จีรี วรวรรณ	6. ช่วย ทองใบ
7. พร ศรีจามร	8. กัลย์ อิศรเสนา
9. สมสุข โปษยานนท์	10. พิมล กลกิจ
11. บัวเรศ คำทอง	12. อภัย จันทวิมล
13. เจริญ ธรรมพานิช	14. สว่าง สามโกเศศ
15. รจิต บุรี	16. ม.จ. สุวินิต กิตติยากร
17. สวัสดิ์ ศรีสุข	18. ม.จ. อังณา จักรพันธุ์
19. ม.ร.ว. สังคีต ศิสกุล	20. สมจิตร สิงหนตร
21. กิตติ หวังหลี	22. สวัสดิ์ บุญปลุกษ์
23. พัฒนพงษ์ รินทกุล	24. สมาน มันทาภรณ์
25. เสนาะ นิลกำแหง	26. เสนาะ ตันบุญยืน
27. กษาน จาติกวณิช	28. วิทย์ ศิวะศรียานนท์
29. ประพฤทธิ์ ณ นคร	30. อรุณ สรเทศน์
31. ชุนพิศดารพิริยุทธ	32. ทวี จุลละทรัพย์
33. โกเมท เครือตราฐ	34. สนั่น สุมิตร
35. บุญเยี่ยม มีสุข	36. ม.ล. เกษตร สนิทวงศ์
37. ทศ พันธุมเสน	38. ศรีศุภร์ เปาโรหิตย์
39. บุญถิ่น อัดถากร	40. โต บุญนาค
41. บวย นิลวงศ์	42. จำนง สุ่มสวัสดิ์

43. ประเสริฐ ปทุมานนท์	44. สกล رسانนท์
45. แดง คุณะดิลก	46. พิศ อวตบุญ
47. ประสงค์ เตมียาจ	48. ประสงค์ พิบูลสงคราม
49. ประพัทธ์ กวานนท์	50. ยล สมานนท์
51. พิสุทธิ นิมนานเหมินท์	52. คลุ้ม วัชรโบล
53. ไพโรจน์ คุ่มไพโรจน์	

ถึงแก่กรรมหลังจาก พ.ศ. 2546

54. สมมาทย์ สุขยางค์	55. สุนทร สิงหะ
56. วิจารณ์ ณ ป้อมเพชร	57. ม.จ. รุจยากร อาภากร
58. เฉลียว ทองอุทัย	59. ม.ล. จิรายุ นพวงศ์
60. สุนทร หงส์ดลารมภ์	61. ชุมเจษฎ์ จรัสชวนะเพา
62. สมิทธิ มะกรสาร	63. ลิ้ม คุณวิศาล
64. ประยูร วิญญูรัตน์	65. วัลลภ นิवासันนท์

ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ใน พ.ศ. 2551

1. ประจิตร ชสสุนทร	2. อร่าม บุรณศิริ
3. มนตรี สุพานิช	4. ประพนธ์ วัชรราชย์
5. จลนชลย์ พลางกูร	

นอกจากทำหน้าที่ต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว ดิฉันยังมีหน้าที่พิเศษสุดท้ายคือ เขียนคำไว้อาลัยสำหรับเพื่อนที่จากเราไปก่อน เท่าที่จำได้เขียนไว้ดังนี้ :-

คุณยศ บุญนาค	คุณวัฒนา อิศรภักดี
คุณวิทย์ ศิวะศรียานนท์	คุณสมมาทย์ สุขยางค์

คุณประยูร วิญญรัตน์
คุณสุนทร สิงหะ

คุณชุมเจษฎ์ จรัสขนะเพท

ไหน ๆ เขียนมาถึงตรงนี้แล้ว ขอออกนอกเรื่องถึงความเศร้าซึ่งอยู่ในใจดิฉันมาตลอด และคงจะยังคิดติดไปจนถึงวันสิ้นชีวิต ถ้าดิฉันยังไม่ได้เล่าให้ใครฟัง

คุณพร ศรีจามร มีภริยาเป็นชาวอังกฤษ และถึงแก่กรรมไปก่อนนานแล้ว ส่วนลูกสาวคนเดียวก็แต่งงานแล้วไปอยู่เมืองนอก โดยทิ้งเธอไว้กับลูกชายปัญญาอ่อนคนเดียว ตามปกติคุณพรจะไม่ขาดการประชุมเลย ตอนกลับบ้านดิฉันมักจะไปส่งเธอเสมอ

แต่เมื่อตอนที่เธอป่วย ขาดประชุมไป ดิฉันไปเยี่ยมเธอแทนเพื่อน ๆ แต่พอไปกอดครึ่งประตูใหญ่ ต้องคอยตั้งนานมากกว่าที่เธอจะโงะเขมาเปิด และเธอไม่เชิญดิฉันเข้าบ้าน เราจึงได้แต่ยืนคุยกันที่ประตูนั่นเอง - ได้รับความภายหลังว่า เธออยู่เพียงสองคนกับลูกชาย มีคนรับใช้เฉพาะเวลา บ้านช่องจึงรกรมาก หนังสือกองเต็มไปหมด ฝุ่นเต็ม เธอจึงไม่อยากให้ใครไปเห็น

เมื่อรู้เช่นนี้แล้ว ดิฉันก็เลยไม่ไปอีก ได้แต่ลง โทร. ไปเยี่ยมบ้าง ก็ไม่มีคนรับ เข้าใจว่าเธอคงจะลูบมาที่โทรศัพท์ลำบาก ก็เลยไม่ได้ติดต่อกันอีกเลย นึกเอาเองว่าเธอคงอยากจะนอนพักผ่อนอยู่กับบ้าน มากกว่าที่จะพยายามมาพบเพื่อน แต่ที่ไหนได้ หลังจาก 4-5 เดือน ได้ข่าวว่าเธอเสียชีวิตที่โรงพยาบาลหลังจากไปนอนป่วยอยู่ถึง 3 เดือน

พวกเรา (โดยเฉพาะดิฉัน) เสียใจมาก เพราะไม่เคยมีใครส่งข่าวเรื่องการป่วยของเธอเลย เธอคงจะนอนคิดเสียใจว่าเพื่อน ๆ ข้างใจดำ ไม่มีใครไปเยี่ยมเธอสักคนเดียว ดิฉันนึกวาดภาพเธอนอนแช่อยู่คนเดียวถึง 3 เดือนแล้ว รู้สึกผิดจริง ๆ เธอเคยพูดยกย่องชมเชยดิฉันในที่ประชุมหลายต่อหลายครั้ง เมื่อดิฉันได้ช่วยทำอะไร ๆ ให้เพื่อน ๆ ซึ่งดิฉันต้องคอยห้ามเธอไว้ แต่ก่อน

ตาย เธอคงจะรู้สึกว่าเขาเข้าใจผิด ที่แท้ดิฉันเป็นคนใจดำเหมือนคนอื่น ๆ นั้นเอง !

อีกคนหนึ่ง - คุณสุนทร สิงหะ เขาเคยมาร่วมประชุมกับเราสองครั้ง แล้วก็หายเงียบไปเลย ดิฉันพยายามตามตัว โดย โทร. ถึงเขาครั้งหนึ่ง และอีกครั้งหนึ่งได้พบตัวจริง ถามว่าเขาไม่พอใจใครหรืออะไรจึงไม่ยอมไปพบเพื่อน ๆ เขาได้แต่ยิ้ม ปฏิเสธว่าไม่มีอะไร แล้วก็ยังใจแข็งไม่ยอมมาอีก พวกเราจึงตกใจมากเมื่อรู้ ๆ ก็ได้ข่าวว่าเขาถึงแก่กรรม

ภริยาและลูก ๆ ของเขามหาหาดิฉัน เพื่อขอให้เขียนคำไว้อาลัยถึงเขา แล้วเล่าให้ฟังว่าสุนทรนอนป่วย ลูกไม่ได้มาตั้ง 2-3 ปีแล้ว ตอนหลังถึงกับพูดไม่ได้เลย แต่มือยังขยับได้ - ตอนก่อนตายไม่กี่วัน เขาคงจะรู้ตัว เรียกเอากระดาก - ดินสอมา แล้วเขียนชื่อ นลพชลชัย ได้อย่างถูกต้อง ตอนนี้แหละที่ดิฉันสะเทือนใจที่สุด นึกถึงทีไรต้องร้องไห้ทุกครั้ง เขาคงอยากพบเพื่อนก่อนตาย และรู้ว่าถ้าบอกดิฉันได้เพียงคนเดียว เพื่อนคนอื่น ๆ ก็จะได้รู้ทุกคน ความจริง ภริยาของเขาก็เป็นเพื่อนนักเรียนชั้นเดียวกับน้องสาวดิฉันด้วย ติดต่อกันได้ไม่ยากเลย

ดิฉันสงสัยเขาจริง ๆ ถ้าเขาได้เห็นหน้าเพื่อนสักหนก่อนตาย ก็คงจะมีความสุขไม่มากนักน้อย เขาอาจจะเข้าใจว่าพวกเรารู้ข่าวการป่วยของเขาจากภริยาและลูก ๆ เขาแล้ว แต่ก็ไม่มีใครไปเยี่ยมเขาเลย จิตใจเขาคงเหี่ยวแห้ง ผิดหวัง และเสียใจมาก - ถ้าวิญญูณมีจริง ขอให้วิญญูณของเขาได้รับทราบด้วยว่าเพื่อนทุกคนรักเขา คิดถึงเขา และเศร้าใจมากที่ไม่ได้พบเขา ก่อนเขาจะจากไป

เรื่องขำในวัยพุ่มม่าย

หลังจากจำกั๊ด (สามีดิฉัน) ถึงแก่กรรมไปแล้วหลายปี เช้าวันหนึ่ง เพื่อนรุ่นพี่ของจำกั๊ดคนหนึ่งมาหาดิฉัน เธอคนนี้อายุแก่กว่าจำกั๊ดหลายปี แต่จำกั๊ดจะถือเสมือนว่าเป็นรุ่นเดียวกัน เพราะจำกั๊ดชอบทำตัวแก่กว่าอายุจริงต่อเพื่อน ๆ ในกลุ่มของเขา ซึ่งอันที่จริงแล้วเขาอายุน้อยที่สุด อย่างไรก็ตามเพื่อนคนนี้ไม่มีใครจะสนิทกับจำกั๊ดมากนัก และตัวดิฉันเองก็รู้จักเขาแต่เพียงผิวเผิน แต่รู้จักพี่น้องผู้หญิงของเขาแทบทุกคน เพราะอยู่โรงเรียนเดียวกัน เธอเป็นคนในตระกูลสูงอย่างที่เราชอบเรียกกันว่า “ผู้ดี” และครอบครัวใหญ่มาก เธอแต่งงานแล้ว แต่หย่ากับภริยามาหลายปีแล้วด้วย

เธอบอกว่าจะมาขอคำปรึกษาและขอความช่วยเหลือจากดิฉัน คือว่าเธอคิดจะแต่งงานใหม่ ไม่ต้องการสาวรุ่น ๆ เพราะเกรงว่าจะไม่รู้จักรับผิดชอบ ต้องการหญิงที่อายุประมาณ 30-35 ปี ถึงจะเคยแต่งงานมาแล้วก็ไม่รังเกียจ ถ้าเป็นคนดี เธอว่าดิฉันมีพรรคพวกเพื่อนฝูงเยอะแยะ เห็นมีใครที่จะแนะนำให้ได้ไหม ยิ่งเป็นพวกครูก็ยิ่งดี จะได้เข้าใจอะไรง่าย ๆ

ดิฉันตอบไปทันทีว่า เรื่องอย่างนี้ต้องใช้เวลานึกหน่อย จะตอบปุบปับไปอย่างไรได้ ตอนนี้นัยน์กไม่ออกเลย ความจริงดิฉันมีเพื่อนสนิทหลายคนที่ยังไม่ได้แต่งงาน แต่คิดดูแล้วแต่ละคนก็จะเข้ากับเขายาก เพราะเพื่อนดิฉันล้วนแต่เป็นคนง่าย ๆ ชอบตกลงไปทุกกันทั้งนั้น แต่ส่วนเธอผู้นี้เป็นคนมีระเบียบเรียบร้อย กลัวว่าจะอยู่กันไม่ยืด อนึ่ง แต่ไหนแต่ไรมาแล้วดิฉันไม่ชอบจับคู่ให้คนที่เรารู้จักดีทั้งสองฝ่าย เพราะเกรงว่าถ้าเขาเกิดทะเลาะเบาะแว้งกัน เราเองจะลำบากใจ โดยที่ไม่รู้ว่าเขาข้างไหน ในกรณีนี้ยังดีที่ว่าเธอคนนี้ไม่ใช่เพื่อนสนิทของดิฉัน

ทีนี้ลองมาคิดดูว่าอยู่ ๆ ทำไมเธอมาขอคำปรึกษาดิฉัน เพราะว่าตามปกติเธอก็ไม่เคยไปมาหาสู่ดิฉันอย่างเพื่อนนักเรียนอังกฤษทั้งหลาย แต่ช่างเถอะ ดิฉันเป็นคนชอบช่วยเหลือใคร ๆ อยู่แล้ว และเรื่องนี้ก็ดูจะไม่ลำบากยากเย็นอะไรนัก คงพอจะช่วยกันได้

วันที่เธอมาหาดิฉันนั้นบังเอิญเป็นวันเลือกตั้งผู้แทนราษฎร ทางราชการได้มาขอสถานที่โรงเรียนดิฉันเป็นหน่วยเลือกตั้ง ฉะนั้นจึงมีผู้คนเต็มไปหมด ดิฉันออกมานั่งดูที่ระเบียงหน้าบ้าน เพื่อว่าทางเจ้าหน้าที่เขาจะต้องการอะไรบ้าง - เราคุยกันไปคุยกันไปเป็นเวลาค้างหลายชั่วโมงจนกระทั่งเที่ยง ดิฉันก็เสียมารยาท ไม่เชื่อเชิญเธอให้อยู่กินอาหารกลางวันด้วย เพราะไม่แน่ใจว่าจะสมควรหรือไม่ เนื่องจากเธอเป็น “ผู้ดี” จะมากินข้าวแกงอย่างดิฉันไหวหรือ ในที่สุด ดิฉันก็ปล่อยให้เธอลากลับไป แล้วก็ - ท่านจะเชื่อไหม ดิฉันลืมเรื่องนี้เสียสนิททีเดียว จึงไม่ได้ดำเนินการอะไรเลย

หลังจากนั้นสักหนึ่งสัปดาห์เห็นจะได้ เพื่อนนักเรียนอังกฤษผู้ชายคนหนึ่งซึ่งดิฉันสนิทสนมดีมาหาดิฉัน และถามว่าเพื่อนผู้ดีคนนั้นเขามาหาอะไรไหม ? และเขาพูดว่าอะไรบ้าง ? ดิฉันงง แต่ก็นึกขึ้นได้ จึงเล่าให้เขาฟังทั้งหมด และถามเขาว่าอย่ารู้ไปทำไม มีอะไรสำคัญนักหรือ หรือว่าตัวเขาก็ได้รับการปรึกษาด้วยเหมือนกัน

เขาหัวเราะชอบใจใหญ่ แล้วบอกว่า “คุณนี่ช่างไร้เดียงสาเสียจริง ๆ เขามาพูดเช่นนั้นก็เพื่อจะให้ให้คุณแต่งงานกับเขา ยังไม่รู้อีกหรือ ?”

ดิฉันยิ่งงงมากขึ้น ทำไมมันไม่เคยเข้าไปในหัวดิฉันเสียเลยก็ไม่รู้ ว่าผู้หญิงที่เขาขอให้หาให้นั้นหมายถึงตัวดิฉันเอง แล้วเพื่อนคนนั้นรู้ได้อย่างไรว่ามันเป็นเช่นนั้นจริง เขาอาจเข้าใจผิดก็ได้ - เขาตอบว่าไม่เข้าใจผิดเลย เพื่อนคนนั้นเล่าให้เขาฟังเองว่าได้มาหาดิฉันแล้ว แต่ไม่ได้เรื่อง ! เขาจึงรู้ - เพื่อนผู้ดีคนนั้นคงคิดแน่ว่า เมื่อดิฉันโง่บัดซบเช่นนั้น เรื่องไม่สำเร็จก็ดีแล้ว ขอขอบคุณสวรรค์ !!

ต่อจากนั้นอีกหลายเดือน ดิฉันได้ข่าวว่าเขาแต่งงานแล้วกับเพื่อนห่าง ๆ ของดิฉันคนหนึ่ง ซึ่งตรงกับที่เขาต้องการเปียบเลย เธอเป็นสาวโสดอายุประมาณ 35 ปี เป็นคนในตระกูลค่อนข้างสูง และข้อสำคัญเธอเป็น “ครู” เสียด้วย !

เพื่อนหญิงคนนี้ก็คงไม่รู้ว่าสามีเธอเคยมาพูดหว่านล้อมดิฉัน และตัวสามีเองก็คงรู้ว่าดิฉันรู้ความตั้งใจของเขาแล้ว ระยะเวลา ๆ เราได้พบกันบ่อย

ขึ้น และสนิทสนมกันมากขึ้น แต่เราต่างทำตัวเหมือนว่าไม่เคยมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นเลย

อีกเรื่องหนึ่งซึ่งคล้าย ๆ กัน

เรื่องนี้เป็นเรื่องของเพื่อนชายรุ่นพี่ของจำกดอีกเหมือนกัน ทั้งจำกดและดิฉันรู้จักกันก่อนข้างดี และดิฉันนับถือเธอมากพอใช้ เธอแต่งงานแล้วและมีลูกโตแล้วหลายคน แต่เธอแยกกันอยู่กับภริยามาแล้วหลายปี เธอเป็นคนในตระกูลดี แต่ไม่ถึงกับที่เราเรียกว่า “ผู้ดี” หรือพวก “ไฮโซ” อะไรทำนองนั้น

หลังจากที่จำกดเสียชีวิตไปแล้วไม่ต่ำกว่า 10 ปี เช้าวันหนึ่ง ดิฉันบังเอิญมีธุระจำเป็นต้องไปที่บ้านเธอ จะเป็นเรื่องอะไรจำไม่ได้แล้ว เห็นเธอกำลังปรุงอาหารเช้าแบบอังกฤษด้วยตัวเอง จึงถามเธอว่าทำไมจึงต้องทำเอง เธอว่าได้เคยให้คนใช้ทำหลายครั้งแล้ว อ่อนไฟไปบ้าง แก่ไฟบ้าง ราคาญ จึงทำเสียเองให้รู้แล้วรู้รอดไป ดิฉันยังนึกในใจว่าเธอเป็นคนง่ายดี ใจเย็น และใจดีด้วย

วันหนึ่งเมื่อเพื่อน ๆ หลายรุ่นนัดพบปะสังสรรค์และรับประทานอาหารร่วมกัน เธอคนนี้เป็นคนชอบอยู่กับบ้าน ไม่ชอบไปงานเิกเกริก แต่พวกเพื่อน ๆ รบเร้าเข้าชี้ ขอให้เธอไปร่วมด้วย เธออ้างว่าวันนั้นคนรถจะไม่อยู่ หรืออะไรทำนองนั้น บังเอิญเส้นทางจากบ้านดิฉันที่จะไปงานเลี้ยงต้องผ่านบ้านเธอ เพื่อน ๆ เลยขอร้องให้ดิฉันรับเธอไปด้วย เธอหมดข้ออ้างที่จะปฏิเสธ และก็ไม่อยากขัดใจเพื่อน ทั้ง ๆ ที่รู้สึกว่าคุณบังคับกตลขย ๆ

ลูกชายคนหนึ่งของเธอประสบเหตุการณ์เข้าพอดี เขาดีใจใหญ่ มาบอกดิฉันว่า “ครูช่วยชวนคุณพ่อไปไหน ๆ บ่อย ๆ นะครับ ท่านอยู่บ้านคนเดียวเหงา” ดิฉันถามว่า “ทำไมเธอไม่พาท่านไปเองเล่า” เขาว่าถึงพาไปท่านก็คงไม่สนุกไปกับเด็ก ๆ คนละวัยกับท่าน และตัวเขาเองก็เลยจะพลอยไม่สนุกและไม่สบายใจไปด้วย

ที่นี้เรื่องการพบปะกับเพื่อนๆ ก็เป็นเรื่องธรรมดา และดิฉันก็เห็นเป็นธรรมดาที่จะรับเธอผู้นี้ไปด้วย – วันหนึ่งขณะที่นั่งรถไฟ ดิฉันเห็นเธอถือหนังสือเล่มหนึ่งจึงพูดขึ้นว่า “คนที่ชอบอ่านหนังสือนี้นะคะ ไม่มีวันเหงา” เธอพูดว่า “ใครบอกว่าไม่เหงาละ หนังสือนี้อ่านๆ ไปแล้วมันก็ไม่ค่อยสนุกเท่าไร” ดิฉันบอกว่า “เลือกหนังสือที่สนุกมากๆ ที่ใครๆ เขารวบรวมกันทั้งนั้นสิคะ” เธอว่า “ถึงอย่างนั้นก็เถอะ อ่านไปคนเดียว ไม่มีใครที่อ่านเหมือนๆ กัน มากๆ ถกเถียงกัน มันก็เท่านั้น เดี่ยวเดี๋ยวก็เบื่อไปเอง” ดิฉันว่า “ทำไมไม่ให้ลูกๆ ของคุณมาคุยเรื่องหนังสือกับคุณด้วยละคะ เขาอาจจะชอบอ่านเหมือนคุณก็ได้” เธอร้องว่า “โอ๊ย ! เขาไม่ชอบหรอก เสียเวลาเปล่าๆ” “อ้าว ถ้าเช่นนั้น จะทำยังไงดีละ ? จะหมดปัญญาเองง่ายๆ หรือคะ ?”

ดิฉันเล่าให้เธอฟังว่า เมื่อสงครามเลิกใหม่ๆ หนังสือฟ็อกเกตบูคราคาแพงมาก และยังไม่ค่อยมีเข้ามาในเมืองไทยเท่าใดนัก ดิฉันอยากอ่านหนังสือหลายเล่ม แต่ไม่ยอมเปลืองสตางค์ จึงไปเป็นสมาชิกของห้องสมุดเนลสันเฮย์ (Nelson Hay's Library) อ่านเสียค่าใช้จ่ายไปเลย ล้วนแต่นวนิยายที่มีชื่อทั้งนั้น หรือไม่เรื่องนักสืบก็สนุกตื่นเต้นดี เธอหนึ่ง ไม่ต่อเรื่อง รู้สึกว่าเธอคงไม่ชอบอ่านหนังสือประเภทนี้

ต่อมาอีกระยะหนึ่ง เธอคงเบื่อหรือคิดอะไรก็ไม่ทราบ เพื่อนๆ ก็ไม่อยากเข้าชี้เธอต่อไป เราก็เลยไม่ได้พบกันอีก

วันหนึ่งดิฉันไปงานแต่งงานหลาน ได้พบกับลูกของเธออีกคนหนึ่ง เขาถามดิฉันว่า “เมื่อไรครูจะคิดแต่งงานใหม่สักทีละครับ” ดิฉันตอบว่า “แต่งได้ยังไงล่ะ จีนแต่งไปก็เป็นการของสามีละ เพราะครูจะไม่มีเวลาดูแลสามีเลย เธอที่รู้ว่าครูสอนนักเรียนจากเช้าถึงค่ำทุกวัน ไม่ใช่หรือ !” เขาพูดว่า “อ้อ อย่างนั้นหรือครับ ?” พอติมีแขกคนอื่นแทรกเข้ามา เราก็เลยหยุดพูดกัน

ต่อมาอีกเพื่อนนักเรียนอังกฤษคนหนึ่งพูดเปรยๆ คล้ายจะบอกเป็นนัยว่าเพื่อนหลายคนเคยคิดว่าดิฉันคงจะลงเอยกับเธอผู้นั้นเสียอีก !

เอาอีกแล้วหรือนี่ ! ดิฉันไม่เคยคิดเรื่องนั้นแม้แต่บ่อย และเธอคนนั้นจะคิดอย่างที่เพื่อน ๆ คิดหรือเปล่าหนอ ? แล้วไหนจะเรื่องลูกของเธอที่ถามถามดิฉันเรื่องการแต่งงานอีกล่ะ ทำไมเขาจึงถามสิ่งที่คนธรรมดาไม่น่าจะถามกัน โดยเฉพาะเมื่อดิฉันเป็นครูเขา มันจะเกี่ยวข้องกับพ่อของเขาหรือเปล่า ดิฉันพูดกับตัวเองว่า “เรื่องนี้่น่าคิดอยู่นา !”

ดิฉันโง่บัดซบซ้ำสองจริงๆ หรือนี่ ถึงจะจริงก็ช่างเถอะ โง่แล้วทำให้ไม่ต้องยุ่งใจก็ดีแล้ว ต้องขอ “ขอบคุณสวรรค์” เหมือนกัน

ดิฉันไม่เคยเล่าเรื่องทั้งสองนี้ให้ใครฟัง เพิ่งจะนึกอยากเขียนลงไว้ให้ติดในประวัติส่วนตัวเล่น ๆ เท่านั้นเอง ท่านผู้อ่านบางคนอาจจะนึกขึ้น แต่บางคนอาจจะนึกสมเพชในความเง่เงาของดิฉัน ซึ่งไม่น่าจะเป็นไปได้ - อยากรู้ก็ตาม เธอทั้งสองคนได้ถึงแก่กรรมไปนานแล้ว เหลือแต่ดิฉันที่ยังมานั่งเขียนเรื่องของเธอยู่ หวังว่าเธอคงจะมี sense of humour พอที่จะไม่เคียดดาลดิฉัน แต่ดิฉันก็ต้องกราบขอประทานโทษ ถ้าเธอไม่พอใจ

ทำอะไรบ้างเมื่อเลิกโรงเรียนแล้ว

นับตั้งแต่ที่โรงเรียนครูโทยานได้เลิกกิจการไปแล้ว เมื่อวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2549 ได้มีนักเรียนเก่าและผู้ปกครองทั้งเก่าและใหม่หลายต่อหลายคนมาถามด้วยความเป็นห่วงว่าดิฉันจะเหงาไหม จะทำอะไรในเมื่อไม่มีนักเรียนจะสอนแล้ว ขอนี้ตอบง่ายนิดเดียว เพราะมีงานกัณฑ์ไว้อีกมากมายที่จะต้องทำให้เสร็จ ก่อนที่จะลาโลกนี้ไป

สิ่งแรกก็คือการเขียนหนังสือ เล่มแรกจะต้องเขียนอัตชีวประวัติของตนเองให้จบ เล่มต้นได้เขียนเล่าถึงเรื่องราวตั้งแต่เกิดไปจนถึงอายุ 20 ปี บรรลุนิติภาวะ ถือว่าเป็นการจบเรื่องประถมวัย ทีนี้เล่มต่อไปจะต้องเขียนเรื่องเริ่มต้นมัชฌิมวัย ไปจนถึงปัจฉิมวัยในขณะนี้ซึ่งอายุ 90 ปีแล้ว เป็นอันว่า จะต้องเขียนเรื่องของ 70 ปี คิดดูก็แล้วกันว่าจะต้องกินเวลาสักเท่าใด - แน่ละ คงจะไม่มีเรื่องเล่าละเอียดคายอย่างในเล่มแรก แต่กระนั้นก็คิดว่า จะมีเรื่องมากพอใช้ หวังว่าคงจะเขียนให้เสร็จได้ก่อนที่จะเจ็บป่วยหรือถึงแก่กรรมเสียก่อน

นอกจากเรื่องของตัวเองแล้ว ยังมีเรื่องที่สำคัญกว่านี้ไปอีกนั่นคือชีวประวัติของสามีดิฉันเอง “จำกัศ พลาญกูร” ซึ่งได้เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งโรงเรียนครูโทยาน และเป็นผู้จัดการคนแรกของโรงเรียน เขาเสียชีวิตในขณะที่ไปทำงานเสรีไทยได้ดินในประเทศจีน เมื่อ พ.ศ. 2486 เป็นเวลา 63 ปีมาแล้ว ดิฉันได้เขียนประวัติของเขาไปแล้วประมาณ 150 หน้า แต่ยังไม่ว่าง เพราะไม่มีเวลาว่างพอจะเขียนต่อสักที เนื่องจากเอาไปให้นักเรียนเสียหายหมด การที่จะเขียนเรื่องของเขานี้ จะเขียนไปส่งๆ ไม่ได้ เพราะไม่ใช่นวนิยาย เป็นเรื่องจริงที่จะต้องดูเอกสารต่างๆ เสียเวลามากกว่าเขียนเรื่องของตัวเอง แต่อย่างไรเสียก็จะต้องเขียนให้จบจนได้ในเวลาอันไม่นานนี้ เพราะมีพรรคพวกไม่น้อยที่คอยจะอ่านเรื่องของเขา

ยังมีอีก ที่เพื่อนบางคนมาขอให้เขียนเรื่องของเขาเท่าที่เขาเล่าให้ดิฉันฟัง ไม่รู้ว่าเขาเตรียมตัวตายหรืออย่างไร เรื่องนี้จะปฏิเสธก็ยาก เพราะเคย

ได้บทเรียนมาแล้ว คือเพื่อนผู้หญิงคนหนึ่งมาขอให้เขียนเรื่องของเธอนะที่เธอเรียนอยู่ที่โรงเรียนราชินีกับดิฉัน เธอรับราชการมานาน ประวัติทางราชการนั้นมีอยู่แล้ว แต่เรื่องตอนเด็กๆ ไม่มี ดิฉันก็พูดไปว่าเธอเตรียมตัวจะตายหรือ แต่ก็เริ่มเขียนให้เธอสบายใจ เขียนไปได้ครึ่งเดียวก็ไปเยี่ยมเธอ เห็นเธอยังมีสุขภาพแข็งแรงอยู่มาก คิดว่าคงไม่ตายง่ายๆ หรือ และได้บอกแก่เธอเช่นนั้น แล้วก็เลยหยุดเขียนเพียงแค่นั้นเอง ต่อมาอีกไม่นานนัก เธอถึงแก่กรรม ดิฉันยังคิดเสียใจอยู่จนบัดนี้ที่ทำอะไรที่เธอขอให้ทำไม่สำเร็จ คิดถึงเรื่องนี้ทีไรก็ใจคอไม่ดีทุกครั้งไป จึงต้องเขียนต่อจนจบ แล้วมอบให้หลานสาวเธอรับไป เพื่อจะได้ไปพิมพ์ในหนังสือแจก แต่ก็ยังคงเสียใจที่เพื่อน (ผู้ตาย) ไม่ได้อ่านก่อน

นอกจากการเขียนเรื่องที่จะต้องเขียนดังที่กล่าวแล้ว ยังมีอะไรต่ออะไรอีกมากที่ดิฉันต้องการเขียน ถ้ามีเวลาพอ เช่นเขียนโคลง กลอน และเขียนสิ่งที่เรารัก - ชอบ เช่น เรื่องดนตรี เรื่องธรรมชาติ - ต้นไม้ - ดอกไม้ เรื่องสัตว์เลี้ยง ฯลฯ - การเขียนเป็นงานอดิเรกที่ให้ความสุขแก่ดิฉันไม่น้อย

ถัดจากการเขียนก็คือการอ่าน ดิฉันชอบอ่านหนังสือทุกประเภท (ที่ไม่ใช่ตำรา) ได้สะสมหนังสือไว้มากมายสำหรับอ่านตอนเลิกสอน แต่จนบัดนี้ยังไม่ได้ตั้งคั่นอ่านสักเล่มเดียว เพราะการเขียนจะต้องมาก่อน เกรงแต่ว่าเมื่อมีเวลาพอที่จะเริ่มอ่านนั้น สายตาจะใช้ไม่ได้ เพราะหนังสือเหล่านั้นตัวพิมพ์เล็กมาก และขณะนี้สายตาของดิฉันก็ใช้ได้เพียงครั้งเดียว คือตาขวาข้างเดียวเท่านั้น ตาซ้ายนั้นเสียไปแล้ว ไม่มีทางกลับมาใช้ได้อีก ฉะนั้น จึงต้องถนอมเท่าที่ทำได้ไว้หน่อย หากตาบอดหมดเมื่อไรดิฉันก็เห็นว่าตายเสียดีกว่า เพราะความสุขอันยิ่งใหญ่ นั้นมาจากดวงตา

ดิฉันคิดว่าคนที่ได้รับการศึกษามาพอสมควรนั้น ถ้าไม่เจ็บป่วยอะไรก็จะหาวิธีแก้เหงาได้ไม่ยากเลย ดิฉันชอบดนตรี ชอบร้องรำทำเพลง ชอบเพลงของทุกชาติทุกภาษา สมัยเด็กๆ เคยเรียนดนตรีไทยจนได้ไปออกงานนับครั้งไม่ถ้วน แต่มาเดี๋ยวนี้ลืมหมดแล้ว ยังอยู่แต่การร้องเพลงเท่านั้น สมัยอยู่โรงเรียนได้คะแนนขับร้องเต็มทุกครั้ง เดียวนี้เวลาอยู่คนเดียว ดิฉัน

ร้องเพลงเล่นก็มีความสุข ไม่ต้องกลัวว่าใครเขาจะหาว่าเป็นบ้า เพลงบางบทเมื่อร้องไป ทั้งเนื้อเพลงและทำนองทำให้ซึ่งใจถึงกับน้ำตาไหลได้ก็มี สมัยนี้มีทั้งวิทยุกับโทรทัศน์ ใครร้องไม่เป็นก็ฟังคนอื่นเขาร้องได้ มีทุกแบบทุกชนิด สุดท้ายแต่ละเลือกฟังเอาเอง

ดิฉันชอบวาดเขียน นี่ก็เช่นเดียวกัน จะแนนวาดเขียนได้เต็มเป็นส่วนมาก เมื่อตอนเรียนชั้นมัธยม คิดว่าจะไปเรียนศิลป์ที่โรงเรียนเพาะช่าง แต่เหตุการณ์มันเปลี่ยนไป ไม่ได้เรียน ครั้นไปอยู่ประเทศอังกฤษได้ไปถามเรื่องการเรียนวาดเขียน ปรากฏว่าค่าสอนแพงลิบลั้ว เรียนไม่ไหว แต่กระนั้นก็ยังมีความสุขในการดูภาพเขียนของจิตรกรต่างๆ ภาพบางภาพดูซ้ำดูซากก็ไม่เบื่อ กลับชอบมากขึ้นด้วยซ้ำ ความสุขเกิดได้ตอนนี้ไม่น้อย

การเย็บปักถักร้อยและการช่างต่างๆ ซึ่งเป็นของโปรคนั้น บัดนี้ต้องยอมแพ้ เพราะต้องใช้สายตามาก

การทำครัวก็เป็นความสุขอย่างหนึ่ง ไม่ว่าจะทำตามตำราต่างๆ หรือประดิษฐ์คิดทำขึ้นเองก็สนุกดี รวมทั้งได้ประโยชน์ในเวลาเดียวกัน

การกีฬานั้นดิฉันชอบหลายชนิด ทั้งที่เล่นเองและที่ดูเขาเล่น เมื่ออยู่โรงเรียนได้เล่น Net ball เป็นนักกีฬาทีมโรงเรียนในตำแหน่ง shooter เล่นเบดมินตัน ปิงปอง และอื่นๆ อีก ส่วนกีฬาใหญ่ๆ เช่น ฟุตบอล รักบี้ หรือกอล์ฟนั้น ถึงจะไม่เล่นเอง ดูเขาเล่นจริงๆ หรือดูจากโทรทัศน์ก็ได้ความสนุกสนานไม่มากนักน้อย

นอกจากนี้ เวลาที่จะให้กับการสังคมก็ต้องมีบ้าง ถึงจะไม่ไปรวมในสังคมใหญ่ๆ สังคมเล็กๆ ของเราเองก็จำเป็น สมัยนี้เด็กๆ ลูกๆ หลานๆ ถึงแม้จะเป็นญาติสนิทกันก็ไม่รู้จักกัน ดิฉันเองตอนนี้พอมีเวลาจะรวบรวมญาติพี่น้องลูกหลานทุกสาขา ทั้งฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่ให้ได้มารู้จักกันไว้ เมื่อเวลาคนรุ่นเราตายไปแล้ว เขาจะได้ยังคงรู้จักกัน หรืออาจจะทำต่อในสิ่งที่เราเริ่มทำไว้ก็ได้ เวลานั้นทำไปได้พอสมควร แต่ยังไม่ครบถ้วนทีเดียว

ส่วนที่ทำได้จริงๆ ก็คือให้พี่น้องลูกหลานครอบครัวของเราเองแท้ๆ ได้มาพบกันเดือนละครั้ง เดือนไหนตรงกับวันเกิดของใคร ก็เท่ากับเลี้ยงให้

คนนั้น โดยทุกบ้านนำอาหารมาคนละสิ่ง อันนี้เรียกว่าทำได้สำเร็จแล้ว

คูต๊ะ สิ่งที่จะทำให้เราไม่เหงานั้นมีมากมายก่ายกอง เราไม่มีเวลาพอที่จะทำมันเท่านั้นเอง ฉะนั้นขอขอบคุณทุกคนที่เป็นห่วงดิฉัน แต่ขอบอกว่าสิ่งที่ดิฉันห่วงอย่างเดียวคือการป่วยไข้ อายุปุ่นนี้แล้ว อวัยวะต่างๆ ในร่างกายมีแต่จะทรุดโทรมไป การเจ็บป่วยต่างๆ ย่อมเกิดขึ้นได้เป็นธรรมดา ถ้าเราระวังตัวอย่างดีจนสุดความสามารถแล้ว มันยังจะเกิดขึ้น ก็เป็นเรื่องที่ช่วยไม่ได้ อะไรจะต้องเป็นไปก็จะต้องเป็นไป เทวดาฟ้าดินก็ช่วยอะไรไม่ได้ ดิฉันทำใจได้มานานแล้วค่ะ

กิจวัตรประจำวัน หลังจากเลิกโรงเรียนแล้ว เมื่ออายุ 90 ปี

กิจประจำวัน ของฉัน นั้นง่ายง่าย
 7 ถึง 8 นาฬิกา หาวารณ์
 อาหารเช้า ก็แสน จะธรรมดา
 หนังสือพิมพ์ อ่านไม่มาก เพราะตาลาย
 แล้วจึงเลือก อ่านข่าว ที่สนใจ
 ต้องอ่านอ่าน หยุดหยุด ด้วยงงงง
 ถ้าวานไหน มีนัด กับใครไว้
 จึงจะต้อง เปลี่ยนเสื้อ เบื่อเต็มทน
 ถ้าไม่มี ธุระ แสนสบาย
 เรื่องส่วนตัว มีมากให้ ทำตามเคย
 คุเวลา ช่างเร็ว เสียเหลือเกิน
 12 น. อาหารกลางวัน แสนเร็วไว
 เพราะโดยมาก กินอาหาร เพียงจานเดียว
 ดื่มน้ำ สัมคั้น ไปพลางพลาง
 หลังจากนั้น บางทีสอน เด็กรับใช้
 สอนให้วัน ละอย่าง ตามตำรา
 หอมกำหนด ให้วัน ละสองฟอง
 ถึงจะเบื่อ เพียงไร ต้องจำทน
 เสร็จแล้ว ถือโอกาส นอนพักผ่อน
 16-17 น. ตื่น ขึ้นทันใด
 ต้องขัดคำ สั่งหมอ ในข้อนี้
 ฉันเพียงกิน ลูกก็ กับน้ำชา

นอนตื่นสาย เพราะไม่ต้อง รีบไปสอน
 ไม่ต้องเปลี่ยน เสื้อนอน ตามสบาย
 ขนมหึงปิ้ง กับน้ำชา สะดวกง่าย
 ตรวจดูพาด หัวใหญ่ จบก่อนพลัน
 โดยต้องใช้ แวนขายย แสนขยัน
 นึกแล้วขัน และสังเวช สังขารตน
 หรือต้องไป ทำธุระ ทุกแห่งหน
 เดียวนี้ไม่ นึกสน แต่งตัวเลย
 แต่ก็อด ไม่ได้ สุดอยู่เลย
 สุดจะเอ่ย พรรณนา ว่าอะไร
 ทำงานเพลิน โดยมี เทลไถล
 ซึ่งฉันไม่ เสียเวลา เลือกสักทาง
 เป็นก่ายเดียว หรือข้าวผัด สลัดบ้าง
 กินผลไม้ ต่างต่าง หมอสั่งมา
 ให้ทำ อาหารไว้ เพื่อมือหน้า
 แต่ทว่า ต้องเดิม ไข่ขาวปน
 ต้องทำให้ ถูกต้อง ไม่สับสน
 เพื่อให้ผล เลือดเป็น ที่พอใจ
 ไม่นั่นนอน สัก 1-2 ชั่วโมงได้
 กินน้ำชา ชื่นใจ จำอุรา
 เพราะห้ามของเบเกอร์ หมดทุกท่า
 เพียงนิดหน่อย ไม่น่า จะเป็นไร

ระยะนี้ พอมี เวลาว่าง
 20 น. อาหารเย็น เร็วทันใจ
 กับผักอีก ต่างต่าง แต่พอควร
 แล้วคว่ำว โทรทัศน์ ช่งนานา
 พอถึง 23 น. มิรอช้า
 ดันอีกที 7 น. วันต่อไป

อ่าน-เขียน หนังสือบ้าง ตามวิสัย
 ที่เตรียมไว้ หนักไป ทางเนื้อปลา
 ตามกระบวน คำสั่งแพทย์ ไม่กังขา
 สักแต่ว่า กำลังฮิต ในเรื่องใด
 เตรียมกายา เข้านอน ก่อนไถล
 รวมนอนได้ ประมาณ 8 ชั่วโมง

การท่องเที่ยวต่างประเทศ

การเตรียมเดินทางไปกับคณะทัวร์

ก่อนที่จะตกลงใจว่าจะไปประเทศไหน ดิฉันจะไปขอรายการทัวร์จากบริษัทใหญ่ๆ ที่ไว้ใจได้มาสัก 2-3 แห่ง เามาตรวจสอบดูอย่างละเอียดว่ารายการที่เขาจะพาเราไปนั้น ตรงกับความประสงค์ของตนหรือไม่ ดูวันเดินทาง ระยะการเดินทางจนถึงวันกลับ ว่าตรงกับวันหยุดเรียนหรือไม่ และกินเวลาเท่าใด พิจารณาค่าทัวร์ว่าพอสมควร ไม่แพงเกินไป ทั้งนี้เนื่องจากดิฉันไม่มีเงินเหลือเพื่อ ส่วนมากจะใช้ระบบไปก่อนผ่อนทีหลัง (กับธนาคาร) แบบที่เคยทำสมัยเป็นนักเรียนนั่นเอง

ดิฉันจะศึกษาเรื่องเมืองที่จะไปอย่างคร่าวๆ เท่าที่เวลาจะอำนวย แล้วเขียนแผนที่การเดินทาง หมายเหตุว่าวันนั้นๆ จะอยู่เมืองไหน และอยู่โรงแรมอะไร (เขาจะบอกไว้เสมอ) ทำแผนที่ 2 แผ่น เอาติดตัวไปแผ่นหนึ่ง และให้คุณพ่อไว้แผ่นหนึ่ง เพราะคุณพ่อดิฉันชอบดูแผนที่โลก และเพื่อให้ทุกคนที่บ้านทราบด้วยว่าตอนนั้นๆ ดิฉันอยู่ที่ไหน เพื่อมีเรื่องด่วนจะได้ติดต่อได้ทันที แน่ละ ให้หมายเลขโทรศัพท์ของบริษัททัวร์ที่กรุงเทพฯ ไว้ด้วย

ปีแรกๆ เรื่องมาก เพราะกลัวเครื่องบิน ไปประกันชีวิต ไปลาและบนพระแก้วมรกต เจ้าพ่อหลักเมือง พระสยามเทวาธิราช ฯลฯ ใครให้พระเล็กพระใหญ่ เอาไปด้วยหมด เพราะไม่รู้ว่าจะสักดิ์สิทธิ์ ไปซื้อเช็คเดินทาง (Traveller's cheque) เอาเงินสดติดตัวไปเพียงเล็กน้อย เพราะกลัวจะหาย

การวิตกกังวลเงินหายนี่กลายเป็นเรื่องใหญ่ นอนฝันสะดุ้งหลายครั้ง ตอนแรกใช้กระเป๋าทนบัตรสีน้ำตาลแก่ มันกลืนหายเข้าไปกับผ้าบุกระเป๋าดื้อ

ลีด้า มองดูที่ไรตคใจมาก คิดว่าหายไปแล้ว เลยต้องเปลี่ยนเป็นกระเป๋
พลาสติกโปร่งแสง ที่มีขอบสีสดๆ เช่นแดงแจ๋ และเหลืองอ๋อย เพื่อให้เห็น
ง่าย ๆ เอาเงินดอลลาร์และเงินปอนด์ ใส่ไว้คนละข้าง ถ้าคิดจะไปประเทศอื่น
เช่นฝรั่งเศส หรือเบลเยียม ก็ใส่เงินประเทศนั้น ๆ ในอีกกระเป๋าคู่หนึ่งคนละข้าง
แบบเดียวกัน

การเก็บเงินไว้แบบนี้บางครั้งได้ผลมาก ครั้งหนึ่งดิฉันจะเดินทางไป
ต่างประเทศกับน้องสาว ใครต่อใครฝากซื้ออะไรต่ออะไรกันจนเงินมากเกิน
ที่เขากำหนดไว้ พอไปถึงดอนเมืองต้องเข้าแถวให้เขาตรวจเงิน ดิฉันใจเต้น
ตุ้ม ๆ ต่อม ๆ เพราะเขาตรวจทุกคน จนมาถึงคนข้างหน้าดิฉัน คิดว่ายังไง ๆ
ก็ต้องถูกเล่นงานแน่ละคราวนี้ แต่ก็ทำเป็นใจดีสู้เสือ รีบหยิบกระเป๋ารับบัตร
โปร่งแสงให้เขาดู บอกว่าของดิฉันตรวจง่ายค่ะ พลาญพลิกด้านหนึ่งให้เห็น
ธนบัตรดอลลาร์ และอีกข้างหนึ่งให้เห็นธนบัตรปอนด์ เขายิ้ม และพูดว่า
“คุณจัดเงินอย่างนี้ดีจริง ๆ ไม่ต้องเสียเวลาตรวจ เชิญได้เลยครับ” ดิฉันชี้
ที่น้อง บอกเขาว่า “นี่น้องดิฉัน - มาด้วยกัน” เขาก็โบกมือให้ผ่านไปโดยดี
พอหลุดออกมาได้แล้ว ดิฉันก็ยังไม่หายใจสันเลย แต่เพื่อนคนหนึ่งบอกว่า
เธอจัดเงินแบบเห็นง่าย หยิบขึ้นม่ายแบบนี้นี่ มันก็ง่ายสำหรับนักล้วงอาชีพ
ด้วยซี เธอจริงนะ ลืมไปสนิท ช่างใจบัดชบอะไรเช่นนี้ !

อีกคราวหนึ่งตอนไปเบอร์ลินตะวันออก เขาให้แจ้งจำนวนเงินทั้งหมด
ที่มี ดิฉันแจ้งเขาตามจริงอย่างไม่สะทกสะท้าน โดยลืมไปว่าเพื่อนคนหนึ่ง
ฝากเงินมาให้ลูกของเขาที่อยู่ฝรั่งเศสจำนวนโขอยู่ พอออกมาแล้วจึงนึกขึ้น
ได้ว่าดิฉันซ่อนเงินจำนวนนั้นไว้กันกระเป๋ มีอะไรต่ออะไรทับไว้ เพราะกลัว
ว่าจะทำของเขาหาย นี่ถ้านึกได้ตอนนั้นคงอดทำท่าพิรุณไม่ได้เป็นแน่

การเดินทางในปีหลัง ๆ ค่อยขุ่นน้อยลง ๆ เลิกประกันชีวิต แต่มานึกดู
ว่าถ้าเราตายไป คนในอุปถัมภ์ของเราจะลำบากอย่างไรบ้าง เลยเอาโฉนด
ที่ดินมาแบ่งเป็นทางการให้ที่คนละ 20 - 30 ตารางวา ให้คนสวนและ

คนรถซึ่งอยู่ด้วยกันมา 30 - 40 ปีแล้วด้วย พร้อมทั้งดูแลให้ทุกคนได้มีบ้านอยู่ในที่นั้นๆ เพื่อว่าถ้าไม่มีดิฉันแล้ว อย่างน้อยเขาก็ยังมีบ้านของเขาเองอยู่ ไม่ต้องเสียเงินเช่า

เข้กเดินทาง ไม่ต้องเสียเวลาไปทำ เพราะผู้จัดการเก็บเงินดีแล้ว ถ้าเงินหายไปจริง ๆ ก็คอยคิดอ่านแก้ไขเอาเองก็แล้วกัน

รวมความว่า การเดินทางไปต่างประเทศค่อย ๆ ย่างขึ้นทุกที ๆ แต่เรื่องลา บนสังคีตสิทธิ์นั้น ยังคงทำอยู่ พระพุทธรูปน้อยใหญ่ก็ยังคงเอาติดตัวไปอย่างเดิม เพราะอย่างน้อยก็ทำให้อุ่นใจอยู่เสมอ

ได้พบคนแปลก ๆ และมีประสบการณ์แปลก ๆ ในคณะทัวร์

การเดินทางไปกับคณะทัวร์นั้น มีทั้งทางได้และทางเสีย ทางได้ก็คือว่าเราจะไปได้สบาย ไม่ต้องวิตกกังวลเรื่องตัวเครื่องบิน หนังสือเดินทาง และข้าวของ เพราะเจ้าหน้าที่ของคณะเขาจะดูแลให้เสร็จ ไม่ต้องคอยนั่งจ้องดูเวลาและคอยฟังเสียงที่เขาจะเรียกขึ้นเครื่อง หัวหน้าทัวร์เขาจะมาเรียกเราเอง ได้พบเพื่อนใหม่ๆ และประสบการณ์ใหม่ๆ

ทางเสียก็คือว่าเราต้องทำตามคณะทุกอย่าง บางที่เขาให้ออกเดินทางตั้งแต่ตี 5 เพราะมีโปรแกรมอื่นๆ ที่จะต้องทำให้เสร็จในวันนั้น ถ้าเราไปเอง เราจะเลือกเวลาได้ตามใจ ดันนอนตามสบาย ไม่ต้องรีบร้อน เมืองไหนที่เราไม่อยากจะดูเพราะเคยดูแล้วก็ไม่ต้องไป แต่มากับเขาก็ต้องดูซ้ำ บางครั้งรู้สึกว้าเสียเวลา ไม่คุ้มเงิน เพื่อนใหม่นั้นเล่า ก็มีทั้งดีและไม่ดี ถ้าบังเอิญเราไปอยู่รวมกับคนที่ดีก็ไป แต่ถ้าบังเอิญต้องอยู่ห้องเดียวกับคนที่ยุ่ง เอาแต่ใจตัว เราจะรู้สึกเอือมระอา เบื่อ หมดสนุกเอาทีเดียว

เรื่องที่ดิฉันจะเล่าต่อไปนี้เป็นเรื่องของพวกเศรษฐินิต่าง ๆ ที่ดิฉันได้ใกล้ชิดด้วยในการทัวร์ยุโรปครั้งหนึ่ง เรื่องของสุภาพบุรุษ ดิฉันไม่รู้ แต่

คิดว่าคงไม่แตกต่างกันไปมากนัก

คนหนึ่งชอบเดินทางเป็นชีวิตจิตใจ ออกต่างประเทศปีละหลายครั้ง บางครั้งเขาจองไว้สองทัวร์ ซึ่งจะไปประเทศที่ต่างกัน พอกลับมาได้วันหนึ่ง รุ่งขึ้นก็คว้ากระเป๋าที่จัดไว้เรียบร้อยแล้วไป ต่อไปกับอีกทัวร์หนึ่ง โดยที่ยังมิได้รู้กระเป๋าใบแรกเลย

อีกคนหนึ่งก็แบบเดียวกัน แต่คนนี้จะแอบทำหนังสือเดินทางไว้สองเล่มเลย เพราะกลัวว่าเมื่อกลับจากทัวร์หนึ่งแล้ว จะขอวีซ่าสำหรับอีกทัวร์หนึ่งไม่ทัน เพราะเธอไปครั้งละหลายๆ ประเทศ ทั้งหนังสือเดินทางเล่มที่สองไว้ให้บริษัททัวร์จัดการขอวีซ่าให้

ยังมีอีกคนหนึ่งซึ่งไปครั้งเดียวรวมสองทัวร์ คือไปอเมริกาจบแล้วบินมาต่อยุโรปร่วมกับเรา คนนี้บอกมาด้วยว่าจะขออยู่ห้องเดียวกับดิฉัน ถ้าจัดให้ไม่ได้ก็จะไม่มา (เธอไม่ได้ถามความสมัครใจของดิฉันเลย) เจ้าของทัวร์มาถามว่าดิฉันจะขัดข้องหรือไม่ เมื่อดิฉันบอกว่ายินดี เขาก็เลยจัดให้เรียบร้อย ทั้งนี้เพราะสุภาพสตรีคนนี้เป็นลูกค้าประจำของเขามานานแล้ว

การที่เธออยากอยู่ห้องเดียวกับดิฉันก็เพราะเราเคยอยู่ร่วมกันมาครั้งหนึ่ง ดิฉันเป็นคนง่ายทุกอย่าง ทั้งกิน นอน และอื่นๆ คนร่วมห้องจะเปิด-ปิดไฟได้ตามใจ เปิด-ปิดทีวี เมื่อไรก็ได้ จนเข้าห้องน้ำตอนไหนก็ได้ อีกนั่นแหละ ตัวดิฉันเองจะรอไว้เข้าเมื่อเขาเสร็จแล้ว

เธอคนนี้ไม่ชอบให้ใครมาดูถูกเธอเรื่องการเงิน ครั้งหนึ่งไปขอดูเข็มกลัดที่ร้านหนึ่งในสนามบิน เธอเลือกคู่นี้แล้วขอคู่อื่นๆ เข็มกลัดเหล่านั้นราคาแพงทั้งสิ้น คนขายของจึงคอยเก็บอันที่เธอดูแล้วไปไว้อีกทางหนึ่ง แล้วถามว่าตกลงจะซื้ออันไหนแน่ เธอโกรธบอกว่าซื้อทั้งหมดนี้แหละ เล่นเอาคนขายตาโตด้วยความประหลาดใจ

เหตุการณ์แบบเดียวกันนี้ไม่ใช่เกิดขึ้นครั้งเดียว ที่เมืองอะไรจำไม่ได้ที่มีเทอร์ควอยซ์ (turquoise - พลอยขึ้นการเวก) มาก มีเข็มกลัดสวยๆ ทั้งนั้น

เมื่อคนขายเอาออกมาให้ดู และคอยจ้องเหมือนกับกลัวว่ากำลังจะถูกโจรกรรม เธอเอามือกวาดบอกว่าซื้อทั้งหมด ! ความจริงเธอไม่ได้ชอบทุกอันหรอก และมันก็มากเกินไปด้วยสำหรับเธอ พวกเราจึงช่วยกันแบ่งซื้อ มาถึงเมืองไทย ใคร ๆ ชมกันว่าสวยมากทุกอัน !

บางคนชอบเดินทางไปเพื่อจะซื้อของทำเคียว ไม่สนใจเรื่องประวัติ ความสำคัญ หรือโบราณสถานของเมืองเลย และทั้ง ๆ ที่ไปมาหลายประเทศ แล้ว ซื้อของมากมายแล้ว ก็ไม่เคยรู้จักเงินสกุลใดเลย ไปซื้ออะไรที่ไหนก็ ถูเงินและแบมือให้คนขายของหยิบไปเองหรือทอนให้เอง คนเดียวกันนี้ เห็นใครซื้อของใหม่หรือของแปลกมาเป็นไม้ได้ จะร่ำร้องเอบบ้าง ครึ่งหนึ่ง ขวนคิดกันไปเป็นเพื่อน พอคนขายเอาของมาให้ดูกลัวจะไม่เหมือนของเพื่อน เขา ดูแล้วดูเล่า หยิบแล้วหยิบเล่า จนคนขายทำหน้าเบื่อ และคิดขึ้นก็บอกว่า จีนชักช้าจะกลับไปไม่ทันคณะออกเดินทาง จะตกเครื่องบิน ถ้ายังไม่ไป คิดกัน จะไปก่อน เธอถึงยอม

บางคนชอบแต่การซื้อ เมื่อได้ของมาแล้วก็ไม่เห็นสนใจที่จะเอามาดู ดูคลำ และใช้อย่างคนอื่น ๆ พอใจแค่การซื้อเท่านั้น เธอซื้อของมากเสีย จนกระทั่งหัวหน้าทัวร์ต้องขอร้องให้หยุดเสียที เพราะน้ำหนักข้าวของรวม ทั้งคณะจะเกินอยู่แล้ว เคียวจะถูกปรับ คนอื่น ๆ ในคณะบอกให้แยกตั้งแต่ละ คน เธอจะได้เสียค่าปรับคนเดียว เธอก็ยอมรับ ไม่ว่าอะไร

บางครั้งเมื่อไปจ่ายของกันเป็นกลุ่ม เธอเป็นที่เอื่อมระอาของคนอื่น ๆ เพราะเธอรู้จัก เข้าร้านนั้นออกร้านนี้ ราวกับจะตรวจให้หมดทุกร้านเพื่อให้แน่ใจ เช่นในสเปน เธอถามหาพัดที่สวยงามที่สุด แปลกที่สุด ดีที่สุด และแพงที่สุด บอกว่าจะเอาไปถวายสมเด็จพระราชินี ! ไม่ทราบว่าได้มีโอกาส ทำตามความประสงค์ของเธอหรือไม่

เธอคนเดียวกันนี้เป็นคริสต์ง์ ตอนไปวาดิกัน เธอซื้อลูกประคำ 100 สาย บอกว่าจะไปแจกเด็ก ๆ ที่โบสถ์ในเมืองไทย ที่ร้านหนึ่ง เธอซื้อ

ไฟแช็ก Ronson บอกว่าซื้อโหลครึ่ง ดิฉันบอกคนขายทันทีว่า “ครึ่งโหล” คนขายถามว่าดิฉันยังอะไร ไม่ใช่เรื่องของดิฉัน ดิฉันว่าต้องยุ่งด้วย เพราะถ้าไปถึงเมืองไทย เธอจะต้องถูกปรับ ต้องเสียภาษี ก็จะทำให้คนอื่นๆ ในคณะต้องเสียเวลาไปด้วย ดิฉันบอกว่าถ้าไม่เชื่อละก็ ดิฉันจะทิ้งไว้ให้กลับโรงแรมเอง เธอไปไม่ถูกจึงยอมแพ้

ครั้งหนึ่งเครื่องบินเสียเวลามาก ต้องคอยอยู่ที่สนามบินโรมหลายชั่วโมง หัวหน้าที่ัวร์เกรงว่าเธอคนนี้จะจ่ายของอีก เพราะมีของนำซื้อมากมาย จะห้ามเองก็รู้ว่าเธอจะไม่เชื่อ เลยมาอ้อนวอนดิฉันให้ช่วยดูแลห้ามเธอด้วย ทำไมจึงนึกว่าดิฉันจะสามารถห้ามเธอได้ก็ไม่ทราบ และก็แปลก เธอมาสัญญากับดิฉันว่าจะไม่ซื้ออะไรอีกจริงๆ เพื่อนดิฉันคนหนึ่งบอกว่า ยังไงๆ ก็ไม่เชื่อ ถ้าสุภาพสตรีคนนี้อดใจไม่ซื้ออะไรได้ เขาจะเอาหัวลงดินต่างแท้!

ทีนี้เธอคนนี้มีมาบอกดิฉันว่าปวดหัวใจเหลือเกิน ดิฉันคิดว่าปวดหัวใจจริงๆ ถามไปถามมาบอกว่าปวดหัวใจเพราะอยากซื้อของแล้วถูกห้ามไม่ให้ซื้อ ! เธออยากซื้อกระเป๋าถือซึ่งทำด้วยลูกปัดถักทั้งใบ เธอว่าที่กรุงเทพฯ ราคาตั้ง 400 - 500 บาท ที่นี้ราคาไม่ถึงครึ่ง ดิฉันสงสาร อนุญาตให้เธอซื้อได้ไม่เกิน 2 ใบ ที่ไหนได้ เธอซื้อสี่ต่าง ๆ กันตั้ง 4 ใบ ดิฉันจึงแกล้งทำเป็นโกรธไม่พูดด้วย

นอกจากกระเป๋าแล้วเธอยังซื้อของอื่นอีก รวมกับของเดิมที่ถืออยู่แล้วต้องหอบพะรุงพะรังทั้งสองมือสองแขน คุนน่าขันมาก ตอนเขาเรียกขึ้นเครื่องเธอออกประตูไม่ได้เพราะประตูกันเล็ก เธอหันรีหันขวาง หันซ้ายหันขวา เพื่อนดิฉันคนหนึ่งหันไปชี้ที่สุคบอกว่า “ใครอย่าไปช่วยแกถืออะ ปล่อยให้เจ็ด” แต่ในที่สุด ฝรั่งเศสคนหนึ่งคงรำคาญที่ต้องคอยเธอหมุนตัวไปทางโน้นทีทางนี้ที เสียเวลา จึงรีบอาสาช่วยเธอถือไปหลายถุง เลยรอดตัวไปได้ !

ยิ่งกว่านั้น ท่านเชื่อไหม ? เมื่อกลับถึงเมืองไทย เธอถ่ายรูปกระเป๋าใบนั้นมุมต่างๆ เปิด - ปิด แล้วเขียนจดหมายและส่งเงินไปให้บาทหลวงไทย

รูปหนึ่งซึ่งอยู่ที่วัดกันให้ช่วยซื้อสินนี้ให้เธออีก

เธอบอกว่าของที่พวกเราเห็นว่าเธอซื้อมามากมายนั้น ยังไม่พอฝากเพื่อน ๆ เธอถึงกับต้องแอบไปซื้อเพิ่มอีกที่ห้างเซ็นทรัล !

เบื่อหรือยังคะ ? ขอเล่าอีกคนเดียวซึ่งประหลาดที่สุด

เมื่อคณะเราออกเดินทางไปเที่ยว เธอมักขอไม่ไปด้วยบ่อย ๆ เธอต้องการนอนพักที่โรงแรม โดยเล่าว่าอยู่เมืองไทย เธอทำงานหนักมาก ไม่มีโอกาสพักผ่อนเลย จึงเลือกมาพักผ่อนในต่างประเทศ !

ครั้งหนึ่งเมื่อเธอพักผ่อนพอแล้ว ก็ออกไปเดินซื้อของ เธอซื้อเสียมากมาย ใช้ธนบัตรใบใหญ่ ๆ ทั้งนี้ คนขายของกลัวจะไม่ตรงไปตรงมา ไปบอกผู้จัดการ ซึ่งในที่สุดก็บรรทุกของใส่รถ และมาส่งเธอถึงโรงแรมด้วยตนเอง เมื่อถามว่าเธอไปคนเดียวไม่กลัวหลงทางหรือ เธอว่าจดเส้นทางไว้ว่าเลี้ยวซ้าย เลี้ยวขวาอย่างไร แล้วก็เดินทางกลับมาตามนั้น

เมื่อเราถามเธอว่า ของชิ้นนั้น ๆ ราคาเท่าไร เธอบอกว่าจำไม่ได้เลย เธอว่า “จะไปเสียสมองจำมันทำไมคะ เมื่อเราอยากได้อะไรจริงๆ ยังไงเราก็ต้องซื้ออยู่ดี เพราะราคาที่นั่นต่อไม่ได้” เธอบอกว่ารวมแล้วพอจะจำได้ว่าเป็นเงินประมาณเท่าไร ที่จริงก็ถูกของเธอนะคะ

เรื่องที่น่าขันเกี่ยวกับสุภาพสตรีคนนี้ก็ถือว่าตอนเราพักอยู่ที่โรงแรมในกรุงเวียนนา เธอเอาธนบัตรใบใหญ่ไปซื้อของ บริกรต้องวิ่งหาเงินทอง และพอรุ่งเช้าเธอก็ทำเช่นนี้อีก บริกรมาเล่าให้พวกเราฟัง เราถามเธอว่าทำไมจึงไปแกล้งบริกร เธอตอบว่าไม่ได้แกล้งเลย แต่สองคืนมาแล้วเธอไปเล่นการพนันที่คาสิโน ได้เงินมามากมาย ล้วนแต่เป็นธนบัตรใบใหญ่ทั้งหมด

ที่นี้ตอนค่ำวันสุดท้ายที่เราจะอยู่ที่นั่น เธอตรงมาหาดิฉัน มากราบที่ตัก และบอกว่าเธอกำลังจะไปเล่นการพนันอีก ขอพรจากพวกเรา ดิฉันอดอดใจเพราะเกลียดการพนันที่สุด แต่ไม่ยอมให้เธอคิดหวัง ก็เลยบอกว่าขอให้เธอสำเร็จตามที่ต้องการก็แล้วกัน รุ่งเช้ารู้ว่าเธอเสียการพนันจนหมด

สิ้น เกือบไม่มีเงินเหลือติดตัวเลย

เธอโทรศัพท์ถึงคุณแม่ของเธอ (ซึ่งอายุเท่าดิฉัน) คุณแม่เธอตกใจ ร้องไห้กลัวว่าลูกจะอดอยาก แต่เธอก็บอกว่าค่าอาหารได้จ่ายรวมกับค่าทัวร์ไปแล้ว มีอาหารกินแน่ แล้วโทรศัพท์ถึงสามีของเธอ สามีจึงส่งเงินมาให้ 20,000 บาท แล้วส่งล่วงหน้าไปยังเมืองอื่นๆ ที่เธอจะไปอีกเมืองละสองหมื่น ไม่กล้าส่งมาทีเดียวมาก กลัวเธอจะเอาไปเล่นการพนันหมดอีก หัวหน้าทัวร์ต้องเพิ่มงานโดยพาเธอไปปรับเงินที่ธนาคารทุกๆ เมือง

จบกันเสียทีเรื่องคนแปลกๆ ที่นี่คนแปลกๆ เหล่านี้แบ่งเป็นสองพวก ทะเลาะกันอย่างถึงพริกถึงขิง หัวหน้าทัวร์อ่อนใจ หมดปัญญาไม่รู้จะทำอย่างไร เพราะเธอเหล่านั้นทุกคนอายุมากกว่าเขา วันหนึ่งเขาคงจะเบื่อมาก มาขอร้องให้ดิฉันช่วยบอกทั้งสองคณะ ซึ่งนั่งอยู่กันคนละห้องว่าอาหารเสร็จเรียบร้อยแล้ว เชิญไปรับประทานอาหารได้ ก็น่าแปลกอีกอย่างหนึ่งว่า ทั้งสองคณะนี้เกรงใจดิฉัน อาจเป็นเพราะว่าดิฉันทำตัวเป็นกลาง พุดคุยกับทั้งสองพวกนี้ได้ อย่างหน้าตาเฉย

กลับมาครั้งนั้น หัวหน้าทัวร์หน้าตาไม่สบายเอาเสียเลย แต่ก็พยายามช่วยเหลือเรามาก ตอนขาไปเขาร่างกายสมบูรณ์ สดชื่น แจ่มใส แต่งานทัวร์ตลอดหนึ่งเดือนครั้งนี้ ทำให้เขาเพลียกายละเหี่ยใจจนผอมซูบลง แลเห็นได้ถนัด คิดว่าเขาคงจัดการนำเที่ยวไปอีกนาน

ไปเที่ยวญี่ปุ่นและเข้าไปในเขตจินแดง

ในเดือนเมษายนปี ค.ศ. 1966 (พ.ศ. 2509) ดิฉันร่วมคณะทัวร์ของ สมถวิล สังขทรัพย์ ไปเที่ยวญี่ปุ่น คณะนี้ประกอบด้วยลูกทัวร์ไม่เกิน 20 คน และกลุ่มของดิฉันเองมีราศี รัตนไชย มณี กระจับภัย บุญอาบ บุญยานนท์ และลักษณะ วงศาโรจน์ ร่วมไปด้วย ดูเหมือนจะไปอยู่ญี่ปุ่นราวๆ สาม สัปดาห์เท่านั้น แต่เราได้เตรียมตัวก่อนออกเดินทางแล้วว่าเราจะไม่กลับ พร้อมคณะ จะอยู่ที่โตเกียวอีกสองคืน โดยพักที่บ้านรับรองของธนาคาร กรุงเทพ แล้วยังได้จัดตัวเครื่องบินแยกลงที่ไทเป โดยขอให้พรรคพวกที่ ไทเปจองโรงแรมให้สองคืน แต่ลักษณะงานไม่ได้นาน จึงเดินทางกลับ กรุงเทพๆ ไปก่อน

ดิฉันจะไม่เล่าเรื่องนี้แนววิชาการ ไม่เล่าประวัติเมืองและสิ่งสำคัญของเมืองนั้นๆ ว่ามีอะไรบ้าง เพราะมีผู้คนเขียนกันไว้มากมายแล้ว แต่จะเล่าเฉพาะเรื่องสนุกๆ แปลกๆ ของพวกเราเท่านั้น

เราไปค้างคืนที่ฮ่องกงก่อน คุณสุพงษ์ โสคติทัต ผู้จัดการธนาคาร กรุงเทพในขณะนั้น พาเราแยกไปชมเมืองและซื้อเสื้อ overcoat กับของใช้ ที่จำเป็นต่างๆ แล้วจึงไปกินอาหารเย็นกันที่ภัตตาคารแห่งหนึ่ง ซึ่งดูเหมือน จะเป็นแพลอยในน้ำ ตอนนั้นเป็นเดือนเมษายนแล้ว แต่อากาศยังคงหนาว อยู่มาก

เมื่อไปถึงใกล้ๆ เมืองไทเป (ไต้หวัน) อากาศเริ่มแปรปรวน เครื่องบิน ตกหลุมอากาศ ทั้งโคลงเคลงและพัดเหวี่ยง น่ากลัวมาก ตลอดทางไปถึง ญี่ปุ่น อากาศก็ไม่ดีขึ้น ทุกคนใจเสียหมด แต่ไม่รู้จะอย่างไร นอกจาก สวดมนต์ภาวนา ดิฉันเพิ่งขึ้นเครื่องบินเป็นครั้งแรก และตัวเองเป็นคน ชอบเมาเรือ เมารถเก่งอยู่แล้ว จึงอาเจียนไม่หยุดยั้งเลย ถึงกับคิดว่าตายก็ตาย ไปเถิด ไม่อยากทรมานเช่นนั้นอีกต่อไป น่าแปลกที่ผู้หญิงคนหนึ่งในคณะ

ของเราเป็นเจ้าของร้านขายยา และพญาติดไปด้วยเยอะเยอะ แต่ก็มาไม่น้อยกว่าดิฉันเลย แต่คนอื่นๆ ที่ไม่ได้กินยา ไม่มาเลยก็หลายคน

ตอนนี้ต้องขอชมบริษัท JAL พนักงานหญิงของเขาคอยจ้องผู้โดยสารตลอดเวลา พอเห็นใครทำอะไรไม่ดี เขาจะมาช่วยเหลือทันที โดยที่เรายังมีทันขอร้อง เขาปลดกระดุม คลายสิ่งรัดรั้งตัวเราออกหมด เอาถุงกระดาษสีน้ำตาลมาให้เราเอาเงินใส่ และเอาผ้าร้อนมาช่วยเช็ดหน้าเช็ดคาคด้วย เขาทำอย่างตั้งใจและเต็มใจจริงๆ

มีการเสิร์ฟอาหารเย็น แต่เราสองคนกินไม่ได้เลย เมื่อไปถึงโตเกียวเครื่องยังลงไม่ได้อีก ต้องบินวนเวียนอยู่ดั่งเกือบครึ่งชั่วโมง ทำให้ผู้โดยสารใจหายใจกว่าอีก แต่พอเครื่องบินลงแตะพื้นดินได้ พวกญี่ปุ่นที่มาคด้วยเต็มลำ และพวกญาติพี่น้องซึ่งมากอยยืนรอรับ ต่างตบมือ กระโดดโลดเต้น ไซโยโฮฮิวกันเป็นการใหญ่

เมื่อไปถึงโรงแรมที่พัก หัวหน้าทัวร์ขอให้เจ้าหน้าที่พาเราสองคนไปกินซูปร้อนๆ เพื่อจะได้ไม่หิวตอนดึกๆ แต่เชื่อไหมคะ ? โรงแรมนั้นเป็นโรงแรมชั้น deluxe เพิ่งเปิดใหม่ ชั้นสูงสุดเป็นพื้นหมุนได้ เพื่อให้ชมทิวทัศน์ได้รอบๆ เขาพาเราไปที่ชั้นนี้ พอออกจากลิฟต์ไปยังที่หมุนได้ เราเกือบจะอาเจียนอีกครั้งหนึ่ง เราหันวังลงบันไดเกือบไม่ทัน เขาจึงพาเราไปห้องอาหารอีกแห่งหนึ่งแทน เพราะมีห้องอาหารอยู่หลายห้องด้วยกัน

कुสมตวลเป็นนักเรียนเก่าญี่ปุ่น เธอจึงจัดเจนกับเมืองต่างๆ ได้พาเราไปเที่ยวทุกแห่งที่เหมาะสม เธอพาเราไปดูละครด้วย เมื่อละครเลิกออกมาที่หน้าโรง บังเอิญมีแถวทหารยาวเหยียดเดินกันหน้า พวกเราบางคนออกไปแล้ว แต่อีกหลายคนยังแหวกออกไปไม่ได้ ครั้นหมดแถวทหาร ไม่รู้ว่าเขาไปอยู่ที่ไหนกัน จะเที่ยวตามหาที่เกรงจะพลัดกันไปพลัดกันมา จึงตกลงใจให้ดิฉันซึ่งตัวสูงกว่าเพื่อน และโปกหัวสีแดงด้วย ขึ้นไปยืนบนที่ยกพื้น แล้วก็ได้ผลจริงๆ คณะเราที่ไปรออยู่ที่รถมองเห็น และกลับมารับเราไปได้

หลังจากนั้น เวลาไปไหน เราต้องใช้ธงสีแดงนำคณะไป เพราะพลเมืองของโตเกียวนั้นมากจริง ๆ เบียดเสียดแออัดกันตลอดเวลา นักท่องเที่ยวส่วนมากจะคิดว่าเป็นวันที่มีงานพิเศษ แต่ไม่ใช่ เป็นเช่นนั้นทุกวัน ฉะนั้นธงสีต่าง ๆ สำหรับนำแถว จะมีขายตามร้านต่าง ๆ แทบทุกแห่ง แต่กระนั้น บ้านเมือง ถนนหนทางก็สะอาดน่าชมเชย

ระหว่างนั้นมีการแสดงสินค้าใหญ่ประจำปีที่โอซากา พ่อค้าประชาชนทั่วโลกมุ่งมาดู มาสั่งซื้อ หรือมาขายผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ของคน และแน่นอนคนแออัดกันจนเราไม่ค่อยได้เห็นอะไรมากนัก เราไปเที่ยวหลายเมืองรวมทั้งเกียวโต นารา ฯลฯ ไปกินปลาเทราต์ (trout) ที่มีชื่อเสียงด้วย เมื่อไปที่ไหนที่เขาให้กินอาหารญี่ปุ่น หลายคนในคณะของเรากินปลาดิบไม่เป็น ต่างก็เลื่อนมาข้างหน้าดิฉัน และถามว่า “ชอบไม่ใช่หรือ ?” ชอบก็จริงค่ะ แต่ตั้ง 10 จานเช่นนั้นกินไม่ไหวหรอก และหลังจากกลับมาเมืองไทยแล้ว ไม่กินปลาดิบไปอีกหลายเดือน !

คุณสมถวิลพาเราจากแถบใต้แล้วจึงขึ้นไปเหนือ เพราะทางใต้อากาศอุ่นเร็วกว่า และดอกซากุระก็บานเร็วกว่าด้วย เมื่อเราไปถึงทางเหนือ ก็พอดีซากุระที่นั่นบาน ฤดูนั้นเป็นฤดูใบไม้ผลิ ตามเมืองบ้านนอกหลายแห่งหญิงชายแต่งตัวสวย ๆ ออกมาร้องรำทำเพลงที่ถนนหน้าบ้าน เป็นที่สนุกสนานครื้นเครง น่าดูมาก

ครั้งหนึ่ง เขาให้เราพักในบ้านญี่ปุ่นแท้ ๆ และจัดที่ให้คณะเราอนหลายห้อง แต่คณะของดิฉันซึ่งได้รับสองห้อง ไปขอร้องเขาให้จัดปูที่นอนบนพื้นในห้องเดียวกัน เจ้าของสถานที่เลยสบายไป ไม่ต้องจัดอีกห้องหนึ่งได้อาบน้ำร้อนแบบญี่ปุ่นและกินอาหารญี่ปุ่นตลอด และแน่นอนจะเว้นเสียมิได้ซึ่งสุกียากี้และยาโกโตริ ซึ่งคนไทยชอบ คุณสมถวิลชอบกินซุชิได้หัวซึ่งทำให้ระลึกถึงสมัยเมื่อเป็นนักเรียนที่นั่น

ที่บ้านญี่ปุ่นนี้ ดิฉันทำเป็น คือไปเปิดตู้เลื่อนแรงไปหน่อย ทำให้ชั้น

ในตู้ทุกชั้นหลุดลงมากองอยู่ด้วยกันหมด เพราะตู้ที่นั่นทำด้วยกระดาษแท่งๆ
ฉีกกันจนมาก กลัวของเขาสีจะเสีย แต่บริกรหญิงคนหนึ่งบอกว่าไม่เป็นไร
และช่วยจัดต่อชั้นไว้ตามเดิม

ดูเหมือนจะสถานที่เดียวกันนี้ ด้านหน้าเป็นบันไดกว้างมากและมี
หลายชั้น แลดูสง่างาม พวกเราพากันไปถ่ายรูปหมู่ที่สวนดอกไม้ด้านหน้า
เอาอาคารและบันไดนั้นเป็นแบ็กกราวด์ เราต้องวานบริกรมาช่วยถ่ายให้ แต่
บุญอาบยังไม่ลงไปสักที เราเกรงใจบริกรที่ต้องเสียเวลารอคอย อนึ่งพวกเรา
ออกจะมีอคติกับบุญอาบเรื่องที่เขารู้อะไรเล็กๆ น้อยๆ เสมอ แต่แล้วได้ยิน
เสียงเขาตะโกนมาว่า “ฉันลงไปไม่ได้ หารองเท้าไม่เจอ” พวกเราก็ตึกว่า
เอาอีกแล้ว มีเรื่องจนได้ แต่เขาตะโกนต่อไปว่า “ฉลบ เธอดูซิ เธอใส่
รองเท้าอะไรไป เพราะมีรองเท้าเหลืออยู่ที่นั่นคู่หนึ่งเหมือนของเธอ”

ตอนนี้พวกเราเพื่อนๆ ชักงม มองหน้ากัน แต่ฉินสะอึก ก็มลงมองดู
รองเท้า แล้วต้องหัวเราะก๊ากออกมา คือบุญอาบกับฉินทำขนาดเท่ากัน และ
ไปตัดร้านเดียวกัน แบบเดียวกัน ผิดกันแต่ว่าของบุญอาบเป็นหนังมัน ของ
ฉินเป็นหนังด้าน ทีนี้บังเอิญรองเท้าของเขามีฝุ่นจับ มองไม่เห็นความมัน
เลย ฉินจึงใส่ผิดมา ทุกคนขันที่เราไม่ค่อยดีต่อเขา ฉินรีบวิ่งไปขอโทษ และ
เปลี่ยนรองเท้าให้เขา

พอถ่ายรูปเสร็จเดินชมดอกไม้กัน ประเดี๋ยวเดียวราศีตะโกนเรียกฉิน
ให้ไปดูของประหลาด คือชาวญี่ปุ่นทั้งครอบครัว พ่อ แม่ ลูก ยืนล้อมตา
ถ่ายรูปหมู่ ราศีพูดว่าคนญี่ปุ่นมีอะไรแปลกๆ อย่างนี้ด้วยหรือ เขาเป็นคน
อยากรู้อยากเห็น จึงชวนฉินเดินเฉียดเข้าไปใกล้ที่สุด ปรากฏว่าเขาไม่ได้
หลับตาหรอก แต่ตาของทุกคนเล็กหยีเสียจนดูเหมือนปิด !

ตลอดเวลาที่อยู่นั้น ฉินเป็นหัวคน เป็นมาจาก
เมืองไทยแล้ว ฉินเอาผ้าเช็ดหน้าติดตัวไปด้วยถึง 60 ผืน และได้ใช้เกือบ
หมด หัวคนหายเมื่อออกจากญี่ปุ่นนั่นเอง

เมื่อคณะทัวร์กลับเมืองไทย ลักษณะต้องกลับไปพร้อมเขา เพราะเธอยังรับราชการอยู่ ว่างนานๆ ไม่ได้ แต่พวกเธออยู่โตเกียวต่อไป โดยย้ายไปอยู่ที่บ้านของธนาคารกรุงเทพ ซึ่งขณะนั้นดูเหมือน คุณหนู สัตยะมานะ จะเพิ่งย้ายมาเป็นผู้จัดการ คนที่ช่วยดูแลเราคือคุณไพบูลย์ อิงกะวัต กับ ภริยา และคุณประสิทธิ์ คุณชิดพันธ์ มกรากร ด้วย

ระหว่างที่เราอยู่โตเกียวต่ออีก 2-3 วันนี้ ทางธนาคารกรุงเทพกรุณาให้เรื่อยืม เขาให้ทั้งวันแต่เราเกรงใจ เพียงให้ช่วยไปส่งเท่านั้น

มีนักเรียนชายไทยสามคนมาเยือนเรา คือคุณณพพร สุวรรณพานิช คุณเผ่าเทพ อุปการณิศเกษร และ ม.ร.ว. สุทธิสวัสดิ์ วิสุทธิ จำไม่ได้ว่าเขารู้ได้อย่างไรว่าเรามาญี่ปุ่น

ก่อนออกเดินทางจากเมืองไทย ดิฉันและคณะไปขอทำวีซ่าเข้าได้หวั่นไว้ด้วย และให้คุณสมถวิลช่วยจัดการเรื่องตัวเครื่องบินให้เราทุกอย่าง เกี่ยวกับเรื่องแะได้หวั่นนี้ ที่เราอยากแะเพราะคุณจาฟิรณห์ เศรษฐบุตร พี่ชายของอุไร เพื่อนร่วมรุ่นโรงเรียนราชินีของเราเป็นเอกอัครราชทูตอยู่ที่นั่น เราเขียนไปถึงท่าน ขอร้องให้ช่วยจองโรงแรมด้วย ยังมีคนอื่น ๆ ในคณะทัวร์ที่ทำอย่างเดียวกับเรา แต่ภายหลังเลิกล้มหมด เพราะกลัวพายุโกลีๆ ได้หวั่นซึ่งเชื่อว่ามียู่อสมอย่างที่ได้ประสบมาแล้ว

ไทเป (ได้หวั่น)

ที่จากรูณามารับเราถึงสนามบิน และพาเราไปที่สถานทูตก่อน ที่นั่นได้พบคุณธงชัย สะเคิมชิด ผู้จัดการธนาคารกรุงเทพมารอพบอยู่แล้ว เพื่อพาเราไปโรงแรมที่พัก เราไปสถานทูตทุกวัน วันหนึ่งขณะกำลังอยู่ที่นั่นพอดีทางสายการบินโทรศัพท์มาถามว่า พวกเราจะออกเดินทางวันไหนแน่ ไม่เห็น โทร. ไป confirm เลย พี่จึงให้เจ้าหน้าที่สถานทูตจัดตอบให้ ดิฉัน

เพิ่งรู้ว่าการเดินทางโดยเครื่องบินเขาต้องมีระเบียบเช่นนั้น

ก่อนที่จะมาถึง พี่จำได้ว่าได้หารือกับคุณธงชัยถึงเรื่องเมืองต่าง ๆ ที่เราบอกไปว่าอยากไป ท่านหนักใจมาก เพราะแต่ละแห่งนั้นอยู่เขตสนามรบทั้งสิ้น ถามแม่ราศีซึ่งเป็นเจ้ากี้เจ้าการบอกไปนั้นว่าเขาอยากไปทำไม ราศีบอกว่าเห็นชื่อเมืองเหล่านั้นจากหนังสือพิมพ์ คิดว่าเป็นสถานที่สำคัญก็เลยลอกออกมาเท่านั้นเอง ไม่ได้มีความประสงค์พิเศษอะไร !

เราอยู่ไทเปสองคืน เทียวเสียคุ้ม เราไปชมชั้น - มูนเลคด้วย ตอนอยู่ในเรือกลางทะเลสาบ อากาศเกิดเปลี่ยนแปลงกะทันหัน มีหมอกตกลงหนาจนมองไม่เห็นฝั่งเลย เราคิดว่าเอาอีกแล้ว เสี่ยงตายกันอีกแล้ว แต่โชคยังดีสักครูใหญ่ๆ หมอกก็จางไป และเราก็กลับถึงฝั่งอย่างปลอดภัย

ตามปกติเมื่อไปเที่ยวที่ไหน ดิฉันมักจะซื้อของที่ระลึกเล็กๆ น้อยๆ ติดมือกลับเสมอ ที่เมืองไทเปนี้มีปะการังเยอะเยะ สีส้มพุดอ่อนแถมสีส้มสวยมากด้วย คุณนครินทร์ ภริยาคุณธงชัย มีความเชี่ยวชาญในเรื่องปะการังดี จึงช่วยดิฉันเลือกซื้อต่างหู แหวน และเข็มกลัดเข้าชุดกัน ให้เธอเลือกชนิดที่ไม่ค่อยแพงนัก

ถึงฮ่องกง - เรื่องต้นเต็น

กลับถึงฮ่องกง มีเรื่องต้นเต็นเกิดขึ้น คือก่อนที่จะเครื่องบินจะลงจอด มีประกาศเสียงดังได้ยินชัดเจนว่า “Mrs. Balankura, a friend of yours is waiting for you at the exit” ดิฉันแปลกใจมาก เพราะไม่เคยมีเพื่อนที่ฮ่องกงเลย ทุกคนก็อยากรู้ว่าจะเป็นใครกัน

พอถึงทางออก ผู้ชายคนหนึ่งปราดเข้ามาหาดิฉันและถามว่า “คุณฉลบทลัษย์ ไช้ไหมครับ ?” ดิฉันไม่เคยรู้จักเขามาก่อน เขาเห็นดิฉันทำท่างง จึงจึงจดหมายออกมาจากกระเป๋าเสื้อของเขา เพียงเหลือบดูนิดเดียวไม่ทัน

ข่าวคณะท่องเที่ยวของ Cherry Blossom Tour ในหนังสือพิมพ์ภาษาไทย
ที่คุณพูนสุขเขียนลูกศรชี้ระบุตัวดิฉันเพื่อให้ คุณ ก มารับ

ต้องอ่าน ดิฉันก็จำลายมือท่านผู้หญิงพูนสุขได้ดี จึงกระซิบบอกเขาให้ขึ้นรถโดยสาร ซึ่งกำลังจะพาเราไปยังโรงแรมด้วยกัน เพื่อจะได้คุยกันสะดวก

ที่โรงแรม เขาให้ดิฉันดูกระดาษหนังสือพิมพ์ไทยที่ตัดมา มีรูปคณะเราขึ้นเรียงกันก่อนขึ้นเครื่องบิน รูปชัดพอที่จะบอกว่าดิฉันคือคนไหน และท่านก็เขียนลูกศรชี้เอาไว้ ดิฉันบอกเพื่อนๆ ว่า ชายคนนั้น (ซึ่งต่อไปนี้จะขอเรียกว่า คุณ ก) เป็นผู้ปกครองของลูกศิษย์คนหนึ่งของดิฉัน เขาจะขอพาดิฉันไปบ้านเขาสัก 1-2 ชั่วโมง คุณโหวง เจ้าหน้าที่ธนาคารกรุงเทพซึ่งเป็นคนดูแลเรา อะอะไม่ยอมให้ไป เพราะเขาเป็นผู้รับผิดชอบเรื่องความปลอดภัยของเรา ต้องพยายามพูดจาทว่านล้อมอ้างโนนอ้างนี้อยู่นาน กว่าที่จะยอมให้ดิฉันไป โดยย่ำแล้วย่ำเล่าว่าต้องพาดิฉันกลับโรงแรมให้ทันเวลาอาหารเย็น ดิฉันฝากให้เขาบริการพวกเพื่อนๆ ระหว่างที่ดิฉันไม่อยู่ ตอนนั้นดิฉันเพิ่งได้อ่านจดหมายคุณพูนสุข ซึ่งก็บอกเพียงว่า คุณ ก จะบอกทุกสิ่ง

เอง ดิฉันเองนั้นตื่นเต้นมากที่จะได้รู้รายละเอียดเกี่ยวกับท่านปรีดี พนมยงค์ และครอบครัว

เล็ดลอดเข้าไปในประเทศจีน (แผ่นดินใหญ่)

คุณ ก พาดิฉันไปขึ้นรถแท็กซี่ แล่นไปหลายถนน แล้วก็หยุดเปลี่ยนไปขึ้นแท็กซี่อีกคันหนึ่ง ดิฉันรู้สึกตื่นเต้นมากที่ตัวเองได้ทำคล้ายๆ ในภาพยนตร์ เขาพาไปถึงตึกสูงใหญ่แห่งหนึ่ง แล้วบอกว่าจะต้องขึ้นไปถึงชั้น 5 หรือ 6 (จำไม่ได้) ตอนนั้นดิฉันชักปอดนิคๆ ไม่รู้ว่าจะเกิดอะไรขึ้น แต่จดหมายคุณพูนสุขเป็นประกันอยู่แล้ว เขาพาไปพบชายคนหนึ่ง ซึ่งเข้าใจว่าเป็นญาติทางท่านปรีดี และดิฉันถึงทราบตอนนั้นว่าที่ดิฉันส่งข่าวของเครื่องกินเครื่องใช้ไปให้ท่านปรีดีในเมืองจีนโดยส่งมาที่ฮ่องกงนั้น ก็คือส่งมาที่นี่ และคุณคนนี้เป็นคนจัดการส่งต่อให้ตลอดมา

เราพูดคุยกันหลายเรื่อง แต่เรื่องสำคัญก็คือเขาจะให้คุณ ก เดินทางกลับมาเก่าในเย็นวันนั้น เพื่อไปต้อนรับคณะของดิฉันที่จะไปถึงในเช้าวันรุ่งขึ้น ดิฉันแปลกใจมากที่เขารู้กำหนดการของเราอย่างละเอียดมาตั้งแต่ต้น รู้ได้อย่างไรว่าเราจะไม่กลับพร้อมคณะทัวร์ จะอยู่ที่ญี่ปุ่นอีกสองวัน แล้วยังไปแะไทเปสองวัน กลับมาแะฮ่องกง และจองตั๋วไปมาเก่าในวันรุ่งขึ้น

เขาบอกดิฉันว่า จากมาเก่าเขาจะพาดิฉันไปพบท่านปรีดีและครอบครัว พอได้ยินเช่นนั้น ดิฉันลืมหืมตา ดีใจจนสุดขีด ไม่ทันได้คิดอะไร แต่ครั้นมานึกได้ว่าท่านอยู่ในเมืองจีน และจีนกับไทยตอนนั้นตัดสัมพันธ์ไม่ตรีกัน ถ้าดิฉันถูกจับได้ว่าลักลอบเข้าไปในเขตจีน ตอนกลับออกมาคงถูกขังคุกแน่ อนึ่งเวลานี้น้อย จะพอไปพบท่านได้อย่างไร เขาบอกว่าเรื่องนี้จะไม่มีการรู้ และดิฉันจะไม่ต้องไปค้างคืนในเขตจีนด้วย ท่านปรีดีและครอบครัวต้องเดินทางข้ามแม่น้ำถึงห้าสายเพื่อที่จะมาพบดิฉัน ฉะนั้นดิฉันจึงจะต้องไปพบท่าน

ให้ได้

ดิฉันกลับโรงแรมมาบอกเพื่อนๆ ว่า อันที่จริงคุณ ก นั้น บ้านอยู่ที่แม่กา เขาทำธุรกิจที่ฮ่องกง และจะเดินทางกลับมาเฝ้าในเย็นวันนั้นแล้ว วันรุ่งขึ้นที่เราจะไปเฝ้ากันนั้น ถ้าเขาปลีกตัวจากธุรกิจมาได้ เขาจะมาคอยรับเราที่ท่าเรือ แต่ก็ยังเอาแน่ไม่ได้ (แกลังพูด) ถ้าเขาไม่มา เขาจะรับดิฉันไปพบครอบครัวเขาที่บ้าน พรรคพวกเชื่อสนิท แต่คุณโหวงทำท่าจะไม่ยอมอีก ต้องอธิบายกันอยู่นานกว่าจะยินยอมได้

พอเรือไปถึงท่าแม่กา คุณ ก มารอรับอยู่แล้ว เขาตกลงกับคุณโหวงว่าจะพาดิฉันดูเมืองเอง และจะพามาส่งให้ทันเรือเที่ยวสุดท้าย จากนั้นเราก็ขึ้นรถโดยสารไปยังโรงแรมแห่งหนึ่ง ซึ่งกินเวลาเพียงห้านาทีเท่านั้น พอโผล่เข้าโรงแรม ขึ้นบันไดไปยังห้องห้องหนึ่ง ดิฉันก็ได้พบท่านผู้หญิงพูนสุขและลูกๆ ดิฉันร้องไห้เสียอย่างไม่น่าเชื่อ ที่แรกจำได้เล็กๆ ไม่ได้ แต่พอนั่งอยู่ประเดี๋ยวเดียวก็จำได้ทีละคน โดยไม่รอให้เสียเวลา พวกเราทั้งหมดนั่งรถโดยสารผ่านประตูเมืองเข้าเขตแดนจีน ปรากฏว่าดิฉันมีบัตรผ่านแดนซึ่งติดรูปไว้ด้วยเรียบร้อย เพิ่งนึกขึ้นได้ในตอนนี้ว่า คุณพูนสุขเคยขอให้ส่งรูปถ่ายไปให้ไบหนึ่ง ที่แท้ก็เอาไปทำบัตรนี้เอง เขาให้ดิฉันนั่งเงียบๆ ไม่ต้องปรินึกเลย มีคนมาตรวจตัว แต่ทุกอย่างก็เรียบร้อย

รถผ่านตึกต่างๆ ไป ไม่นานนักก็มาถึงตึกใหญ่แห่งหนึ่ง เราลงจากรถ ขึ้นไปบนตึกนี้ แล้วดิฉันก็ได้ร้องไห้ด้วยความดีใจอย่างสุดซึ่งอีกครั้งหนึ่ง เมื่อได้มีโอกาสร่วมท่านปรีดี ผู้ที่ดิฉันเคารพอย่างสูงสุด ความรู้สึกตอนนั้นบรรยายไม่ถูกเลย มันเหมือนกับฝันจริงๆ ดิฉันเป็นห่วงท่าน คิดถึงท่านเกรงว่าท่านจะเป็นอันตราย แล้วจู่ๆ ก็ได้มาร่วมท่านด้วยตัวเอง โดยไม่ต้องลำบากยากเย็น และเสียเวลามากนัก ดิฉันช่างโชคดีอะไรเช่นนั้น !

เจ้าหน้าที่ชั้นสูงของจีน (อหิบัติ) คนหนึ่งมาแนะนำตัวเอง (ผ่านล่าม) บอกว่าอยากเชิญดิฉันให้ไปพักอยู่ในกรุงปักกิ่งสัก 2 - 3 สัปดาห์ จากนั้น

เขาก็เชิญท่านปรีดีให้คุยกับดิฉันตามสบาย เขาจะมารับให้ทันเวลาก่อนเรือออกเที่ยวสุดท้าย ตอนที่จากไปเขาปิดประตูให้ด้วย ดิฉันเพิ่งได้เห็น “คอมมิวนิสต์” ตัวจริง ยังแปลกใจเหลือเกินว่าทำไมกิริยาของเขาจึงอ่อนหวานเรียบร้อยเช่นนั้น พวกเราเคยวาดภาพว่าพวกคอมมิวนิสต์นั้นไม่เหมือนคนธรรมดา จะต้องน่าเกลียด หยาบคาย โหดร้าย เหมือนยักษ์มารหรือปีศาจ อะไรทำนองนั้น

ท่านปรีดีจัดอาหารไว้รับรองดิฉันมากมายก่ายกอง ของดี ๆ แพง ๆ ทั้งนั้น แต่ดิฉันกินไม่ค่อยลงเลย จิตใจมันว้าวุ่น ตื่นเต้นไม่ยอมหยุด ท่านปรีดีเตรียมคำถามไว้เต็มหน้ากระดาษฟูลสแก๊ป เพื่อไม่ให้เสียเวลาของเรามีอยู่เพียงน้อยนิด คำถามของท่านนอกจากเรื่องบ้านเมืองแล้ว ก็ถามข่าวคราวของพรรคพวกครบถ้วนทุกคน ระหว่างนี้ท่านฟังวิทยุคลื่นสั้นเป็นระยะ ๆ ด้วย ท่านฟังข่าวทั่วโลกทุกวัน และไม่ต้องเสียเวลาหมุนหาคลื่นเลย พอถึงเวลาเท่านั้นเอง เท่านั้นนาที่เป๊ะ ท่านก็เปิดฟังข่าวจากสถานีของประเทศที่ท่านต้องการได้ทันที ระหว่างที่ท่านฟังข่าวนี้ ดิฉันก็ไล่เลียงหาความรู้เรื่องเมืองมาเก่าจากลูก ๆ ของท่าน เพื่อจะได้กลับมาคุยกับเพื่อน ๆ ได้ถูก บางแห่งมีรูปประกอบด้วย เราใช้เวลาได้ดีจริง ๆ คือพูดตลอดวัน ไม่มีการหยุดเลย !

เวลาประมาณ 5 โมงเย็น เจ้าหน้าที่จีนมาเคาะประตู บอกว่าถึงเวลาที่ดิฉันจะต้องกลับแล้ว คุณพูนสุขฝากเอกสารเกี่ยวกับการโอนโอนคดีดินของคุณปาล ลูกชาย มาให้ญาติทางกรุงเทพฯ จัดการให้ด้วย ดิฉันจากท่านปรีดีและครอบครัวมาด้วยความปວคร้าวหัวใจ เพราะไม่ทราบว่าจะจะได้พบกันอีกหรือไม่ในชาตินี้ - เมื่อมาถึงท่าเรือก็เห็นคุณโหวงและพวกเพื่อน ๆ กำลังชะเง้อมองดูด้วยท่าทางวิตกกังวล โดยเกรงว่าดิฉันจะกลับมาไม่ทันเที่ยวเรือ

ดิฉันถามเพื่อน ๆ ว่าได้ไปอะไรมาบ้าง พอเขาบอก ดิฉันก็พูดได้

ราวกับว่าตนเองได้ไปเห็นมาจริง ๆ เหมือนกัน น่าขันก็ตอนที่เขาถามว่าได้ไปหยุดดูที่ประตูเข้าเขตจีนไหม มีทหารรักษาการณ์อยู่เพียง 2-3 คนเท่านั้น แต่มีพวกรถจักรยานท่องเที่ยวไปจอดดูกันเป็นแถว ดิฉันก็ตอบทันทีว่า “อ้อ ได้ดูซี ได้ดูแน่นอน !!”

ที่ฮ่องกงคืนนั้น บุญอาบทำเรื่องตลกอีกแล้ว เธอสั่งให้บริกรเอาชาร้อนชุดหนึ่งสำหรับสี่คน แต่บริกรเข้าใจผิด เอามาสี่ชุด ชุดหนึ่งสำหรับสี่คน เอามาวางเต็มไปหมด ราศีทำท่าอ้อนใจ ขันก็ขัน บอกว่า “เชิญแม่เจ้าประคุณกินคนเดียวให้หมดเถอะ ฉันช่วยไม่ไหวแล้วคราวนี้ !”

หลังจากนั้น กลับมาเมืองไทยแล้ว ดิฉันก็ยังนอนไม่ค่อยหลับอีกหลายคืน ด้วยความปลาบปล้ำใจที่ได้ไปพบท่านและครอบครัว ภาพนั้นยังจำติดตาอยู่มีรูเลื่อน เงินที่เสียไปในการทัวร์ครั้งนี้มันคุ้มเสียยิ่งกว่าคุ้ม ตั้งแต่นั้นมาก็คิดติดสมองอยู่ตลอดเวลา ว่าเมื่อไรหนจะมีโอกาสเช่นนั้นอีก !

ไปยุโรปกับคณะทัวร์ครั้งแรก

รุ่งขึ้นปี พ.ศ. 2509 ดิฉันไปยุโรปกับ Prince Tour หลังจากทีกลับมาแล้ว 28 ปี เพื่อน ๆ ในคณะราชินีของดิฉันไม่ได้ไปด้วย ตอนนั้นปลายเดือนมีนาคมแล้ว โรงเรียนปิฎกาคปลายถึง 6 สัปดาห์ อากาศทางยุโรปยังหนาวอยู่ แต่ดิฉันซื้อเสื้อผ้าและของใช้ต่าง ๆ จากฮ่องกงเตรียมไว้พร้อมแล้ว จึงไปได้สบาย

คณะทัวร์มีประมาณ 20 คน เป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย เราเริ่มจากกรีซ ไปอิตาลี เยอรมนี ออสเตรีย สวิตเซอร์แลนด์ ฝรั่งเศส สเปน แล้วกลับไปจบที่อังกฤษ

เมื่อไปถึงเมืองใหญ่ ๆ เช่น ลอนดอน ปารีส และโรม เขาพักอยู่ถึงเมืองละ 3-4 วัน และปล่อยให้ว่างเพื่อช้อปปิ้ง ดิฉันไม่ชอบช้อปปิ้ง จึงใช้เวลาไปดูสถานที่ต่าง ๆ ที่เคยไปสมัยเป็นนักเรียน เช่นที่ลอนดอน ไปดูบ้านที่เคยอยู่ สถานทูตไทยเก่า สำนักงานผู้ดูแลนักเรียน ฯลฯ ไปปารีสก็ไปเดินที่ประตูลุยซ์ ฌองส์ เอลิเซ่ (Champs Elise) และเข้าดูพิพิธภัณฑ์ลูฟร์ ฯลฯ อันที่จริงสถานที่สำคัญ ๆ ที่น่าดูมีมากมาย แต่คณะทัวร์เขามักจะเพียงผ่านและชี้ให้ดูเท่านั้น เพราะเวลามีจำกัด แต่ที่ฝรั่งเศสยังดีที่ได้ไปชมพระราชวังแวร์ซายส์ (Versailles) ที่มีชื่อเสียงด้วย ดิฉันยังได้ไปนั่งกินกาแฟที่ Quartier Latin กินอาหารจีนที่ภัตตาคารหน้ามหาวิทยาลัยซอร์บอนเหมือนสมัยเป็นนักเรียนด้วย โดยไปคนเดียว

ตอนไปถึงโรมซึ่งดิฉันยังไม่เคยไปมาก่อนนั้น ดิฉันตื่นเต้นมากในเรื่องโบราณสถานต่าง ๆ หลังจากได้ดูโบสถ์สวย ๆ ต่าง ๆ มาแล้ว พอไปวาดกัน ก็ทำให้วัดทั้งหลายที่ผ่านมาเกือบหมดความหมายเอาเลยจริง ๆ เมื่อไปชมน้ำพุทริวลิ (Trivoli) ดิฉันก็ไปยืนหันหลัง และโยนเหรียญเข้าไปในอ่างน้ำพุ โดยหวังว่าจะได้กลับมาที่นั่นอีกตามความเชื่อของคนเมือง

นั้น แต่ภายหลังเมื่อได้ไปโรมหลาย ๆ ครั้งแล้ว ก็ไม่ยอมโยนเหรียญอีก
อยากเอาเวลาไปดูสถานที่อื่นที่ยังไม่เคยเห็นมากกว่า

ถ้าเป็นเมืองที่ไปชมเป็นครั้งแรกนั้น ดิฉันไม่กล้าแยกจากพวก แต่
ถ้าเป็นเมืองที่รู้จักดีแล้ว ทุกครั้งที่เขาปล่อยให้จ่ายของ ดิฉันจะแยกไปทันที
บางครั้งก็ไปร่วมทัวร์คณะพวกฝรั่ง ซึ่งจะมีให้เลือกมากมายที่โรงแรม ดิฉัน
ไม่ชำนาญการขึ้นรถประจำทาง ฉะนั้นจะใช้รถไฟได้ดินตลอด ซึ่งปลอดภัย
ดี ไม่ต้องกลัวหลงทาง

ประสบการณ์ที่เมืองเอเธนส์ (กรีซ)

วันเดินทาง ที่สนามบินดอนเมือง พวกเราหลายคนกลัวว่ากระเป๋า
จะหายจึงพากันไปยืนใกล้ๆ กระเป๋าของตน แต่หัวหน้าทัวร์บอกไม่ให้เรา
เดินวนวาย ขอให้นั่งนิ่งๆ เธอจะดูแลให้เอง แต่กระนั้นดิฉันยังอดรำคาญ
ไม่ได้เมื่อคนงานมาชนกระเป๋าออกไป

เราลงพักที่เมืองเอเธนส์เป็นจุดแรก ปรากฏว่ากระเป๋าเสื้อผ้าของ
สุภาพสตรีที่อยู่ห้องเดียวกับดิฉันหายไปใบหนึ่ง เธอไม่มีเสื้อนอนจะเปลี่ยน
บังเอิญดิฉันมีเสื้อนอนชุดใหม่เอี่ยมไปด้วยเลยให้เธอยืมไป

หลังจากค้นหาและโทรศัพท์สอบถามแล้ว ได้ความว่ากระเป๋าติด
เครื่องบินไปยังประเทศสุดท้ายของการเดินทางนั้นคือเดนมาร์ก แต่จะส่งคืน
มากับเครื่องบินที่จะผ่านมาเอเธนส์เวลาตีสาม หัวหน้าทัวร์ต้องนั่งรถไปคอย
รอรับมาให้ และตั้งแต่นั้นก็เจ็ด ขอให้ทุกคนช่วยดูกระเป๋าของตนด้วย

เย็นวันนั้นได้ไปกินอาหารทะเลบนหาดจริง ๆ เรามีห้องเล็ก ๆ เป็น
กระจกรอบด้าน มองออกไปชมทะเลและทิวทัศน์รอบ ๆ ได้ และกันลมแรง
ได้ด้วย ที่นี้เราซื้อปลา กุ้ง ปู ตามใจชอบ แล้วเขาก็จะเอาไปชั่งน้ำหนัก และ
ปรุงเป็นอาหารให้เรากิน คิดราคาตามน้ำหนักนั้น ๆ

ตอนเดินขึ้นเนินไปโรงแรมนั้น เสียงพวกผู้หญิงร้องเจ็บเท้าไปตาม ๆ กัน ทั้งนี้ก็เพราะส่วนมากเขาใส่รองเท้าส้นสูง ฉะนั้นใส่ส้นเตี้ยเตรียมพร้อมไปสำหรับเดินจึงไม่เคอะคร้อน หลายคนต้องไปหาซื้อรองเท้าใหม่ มักอุเทศก็ออกปากชมว่าฉันทฉลาดกว่าเพื่อน !

พวกเราแบ่งกันเดินเป็นกลุ่มเล็ก ๆ กลุ่มหนึ่งหาโรงแรมไม่พบ เดินอีกไม่ไหวแล้ว จึงเรียกรถแท็กซี่ แต่แล้วพอเยมองไปข้างหน้าก็เห็นโรงแรมอยู่ตรงนั้นเอง !

ตอนกินอาหารมื้อหนึ่งในโรงแรม ฉันทหยิบพริกป่นขวดเล็กที่เอาใส่กระเป๋ามาใส่ถ้วยออกมาปรุงรส โต๊ะอื่นๆ เห็นเข้าก็ขบขัน ในที่สุดกินกันทุกคน บริกรคงจะไปบอกคนครัว เขาออกมาขอพริกป่นของเรา และโดยไม่พูดพล่ามทำเพลงและเราห้ามไม่ทัน เขาใส่พริกเข้าปาก แล้วทำหน้าเหยตาเหลือก คงคิดว่าคนไทยนี้แปลก กินของอะไรไม่มีรสเลย ได้แต่เผ็ด !

คืนวันแรกนั้น เราชวนกันไปเดินเล่นที่ถนนหน้าโรงแรม สักครู่หนึ่งมีรถจี๊ปบรรทุกทหารเต็มหลายคันแล่นมาจอดเรียงกันกลางถนน ทหารถือปืนโคดลงมาจากรถอย่างรวดเร็ว พวกเราไม่รอคอยต่อไป รีบกลับเข้าโรงแรม ได้ความว่าเขามีการจลาจลเล็กๆ น้อยๆ อยู่เป็นประจำ และทหารก็จะมาควบคุมแบบนี้

พวกเราคนหนึ่งไปพบร้านหมย่าง (กรอบ) โดยบังเอิญ ดีใจกันใหญ่ ทั้งๆ ที่เพิ่งจากบ้านมาไม่นาน เขาไม่ได้ขายเป็นจานปลีก แต่ขายเป็นแท่งๆ เราต้องซื้อมาไว้ที่โรงแรม หั่นกินกับข้าวสวย

สิ่งที่ประทับใจฉันทมากที่สุดที่เอเธนส์ คือการแสดงแสงและเสียงที่อะโครโพลิส แสงสวยงามและเสียงดังเหมือนกับยกทัพมาจริง ๆ ฉันทได้ดูการแสดงแบบนี้อีกหลายแห่ง แต่ที่ไหนก็ไม่ชอบเท่าที่นี่ อาจจะเพราะเป็นครั้งแรกที่ได้ดูการแสดงแบบนี้ก็ได้

กรุงโรม (อิตาลี)

ที่กรุงโรมนี้มีโบราณสถานที่ควรมามากมายเหลือเกิน ใช้เวลาดูทุกวัน ๆ ก็ไม่ครบ แต่คณะหญิงไทยของเราไม่สนใจเรื่องนี้ ได้ใช้เวลาไปซื้อป๊อปปิ้งเสียหมด ทั้ง ๆ ที่ได้รับคำเตือนให้ระวังกระเป๋าถือ อาจจะถูกล้วง หรือไม่ก็กระชากไปเลย แต่ไม่มีใครหวั่นเกรงหรือย่อท้อ ของส่วนมากที่ซื้อกันคือ ผ้าพันคอไหม รองเท้า และกระเป๋าหนังแท้ ซึ่งเมื่อไปถึงอังกฤษปรากฏว่าที่นั่นราคาถูกกว่ามาก

ที่นี่มีการนัดหยุดงาน (strike) บ่อยที่สุด การไปรษณีย์จะนำหน้าเพื่อน ดิฉันไปโรมหลายครั้ง ได้พบไปรษณีย์สไตรค์ทุกที แต่ยงดีที่เขายอมส่งข่าวให้ ถ้าเป็นเรื่องด่วนจริงๆ

วันหนึ่งดิฉันไปส่งโทรเลขถึงเพื่อนในเมืองไทยเพื่ออวยพรในวันเกิดเขา เจ้าหน้าที่หีบกระดาศที่ดิฉันเขียนข้อความไปอ่าน แล้วตีหน้าเฉยตามว่าไม่ส่งได้ไหม ?

เราโชคดีที่ได้ไปชมโบสถ์เซนต์ปีเตอร์ที่วาดกันในวันที่พระสันตะปาปาออกมาปราศรัยกับประชาชน แต่ต้องพยายามเล่นรถเลี้ยวขววนสไตรค์หลายครั้ง

เวียนนา (ออสเตรีย)

ที่เวียนนา เราได้อยู่ในโรงแรมแห่งหนึ่งซึ่งจัดว่าเป็นชั้นยอด ในการกินอาหารเย็นวันแรก เมื่อกินของคาว - หวาน เสร็จแล้ว เขาเสิร์ฟส้มคนละหนึ่งผล หลายคนปอกแล้วอะอะใหญ่ หว่าโรงแรมดีๆ เอาส้มเนามาให้กินได้ ที่นี้ทุกคนเลยปอกดูบ้าง ก็พบว่าเป็นอย่างเดียวกัน แต่ดิฉันะใจว่าส้มจะเน่าไปทั้งหมดได้อย่างไรจึงลองชิมดู พบว่าอร่อยดี ให้พวกเขาลองชิม

กันบ้าง เมื่อเห็นว่าส้มไม่เน่าจริง ๆ จึงเรียกบริกรมาไล่ตามดู เขาบอกว่า เป็นส้มพิเศษชนิดใหม่ แพงกว่าส้มธรรมดาด้วยซ้ำ ตอนหลังจึงรู้ว่าเรียกว่า “ส้มเลือด” เพราะเนื้อของมันสีเหมือนซ้เลือดซ้าหนอง ที่นี้เราเพิ่งรู้ด้วยว่า น้ำส้มคั้นแก้วเดียวราคาแพงกว่าเหล้าองุ่นขวดหนึ่งตั้งเยอะ ภายหลังก็รู้ว่า ในยุโรปทั่วไปก็เป็นเช่นนี้

ที่โรงแรมเดียวกันนี้เอง พวกคนไทยทุกโต๊ะขอกินน้ำเย็น บริกรเอาให้เดียวเดียวก็หมด ขออีกเหยือกแล้วเหยือกเล่า จนหัวหน้านักรับประทานพิหน้าถ้ามีคณะทัวร์คนไทยอีก จะต่อท่อประปามาให้ถึงโต๊ะอาหารเลย!

เรื่องโรงแรมนี้ยังไม่จบ วันหนึ่งเขาบอกว่าจะเลี้ยงอาหารเย็นอย่างหรูหราในห้องพิเศษ พวกผู้หญิงพากันแต่งตัวสวย สวมเครื่องประดับเพชรพลอยที่พกติดตัวไปด้วย คงกะว่าจะได้อวดผู้คนให้สมใจ ที่นี้พอเขาพาไปห้องอาหารพิเศษซึ่งเป็นห้องเล็กๆ ใต้ดิน ก็ชักเอะใจ ห้องนั้นตกแต่งสวยงามแปลกตาแบบโบราณ จุดแต่เทียน ซึ่งแสงสลัวสลือ ไม่มีไฟฟ้าเลย พวกบริกรสวมเสื้อปักสวยงาม พวกผู้หญิงผิดหวังไม่พอใจ เพราะไม่มีโอกาสได้แสดงเสื้อผ้าและเครื่องประดับตามที่ได้ตั้งใจไว้ เมื่อไปเล่าให้คุณชาติชาย ชุนหะวัน เอกอัครราชทูตที่นั่นฟัง ท่านบอกว่าถูกแล้วสิ ห้องนั้นเป็นห้องพิเศษจริงๆ ทางยุโรปเขาถือกันอย่างนั้น ถ้าเขาพาคุณไปกินที่ห้องโถงใหญ่ มีแสงไฟฟ้าเจิดจ้า ซึ่งที่ไหนๆ ก็มีละก็ อาหารมื้อนั้นก็ไม่ใช่อาหารพิเศษแท้

เมื่อเอ่ยถึงคุณชาติชาย ชุนหะวันแล้ว ก็จะขอเล่าเรื่องแทรกสักเล็กน้อย คือเมื่อจอมพลผิน ชุนหะวัน ทำการปฏิวัติล้มรัฐบาลของคุณหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์แล้ว วันรุ่งขึ้นคุณชาติชายนำรถถังและทหารกองหนึ่งไปค้นบ้านท่านปรีดี พนมยงค์ แต่ท่านปรีดีได้หลบหนีลี้ภัยออกจากบ้านไปแล้ว เหลือแต่ภริยาของท่าน ท่านผู้หญิงพูนศุขเป็นผู้พาเขาค้นบ้านแต่โดยดี โดยไม่ได้พูดอะไรมาก เมื่อค้นไม่ได้อะไรแล้ว กำลังจะกลับ แต่เขาเลื้อบไป

เห็นโรงรถที่อยู่ใกล้ประตูใหญ่ จะขอคัน ขณะนั้นดิฉันอยู่ที่นั่นด้วย จึงพูดว่า “เมื่อคุณไม่ไว้ใจเรา เราก็ไม่ไว้ใจคุณเหมือนกัน ต้องให้คนของเราคุมทหารคนต่อคน เพื่อมิให้คุณเอาของผิดกฎหมายมาซุกในบ้านเรา” แล้วก็เรียกคนในบ้านออกมา ซึ่งส่วนมากเป็นข้าราชการสำนักพระราชวัง เพราะท่านปรีดีเป็นผู้สำเร็จราชการในขณะนั้น คุณชาติชายเดินนำหน้า และรถถังที่จอดอยู่ข้างนอก พร้อมกับทหารอีกกลุ่มหนึ่ง ทำท่าจะเข้าประตูใหญ่ แต่บังเอิญเหลือเกินที่ดิฉันไปยืนอยู่กลางประตูนั้น เขาก็เลยหยุดจอดอยู่หน้าประตู เรื่องนี้หลายคนเอาไปเล่าลือกันว่าดิฉันยืนขวางประตูกันรถถังไว้ ซึ่งความจริงไม่ถึงกับอย่างนั้นหรอก แต่มันดูเหมือนอย่างนั้นเอง

ต่อมาเมื่อคุณชาติชายไปญี่ปุ่น ได้พบกับ ม.จ. ชิดชนก กฤดากร เอกอัครราชทูตที่นั่น กับ ม.ล. ต่อ หม่อมของท่าน คุณต่อเป็นเพื่อนรักของท่านผู้หญิงพูนศุข ได้ถามถึงตอนที่คุณชาติชายไปค้นบ้านท่านผู้หญิง ท่านตอบว่า “ไม่มีอะไรหรอก ท่านผู้หญิงปล่อยให้กันแต่โดยดี แต่ (แม่หรือยาย) จلدมันซิ ยุ่งมาก” คุณต่อได้เล่าเรื่องนี้ให้ท่านผู้หญิงฟังเมื่อเธอกลับมาเมืองไทย

คุณชาติชายเชิญพวกเราไปกินอาหารที่สถานทูต เราไม่ได้ไปกันทั้งหมด ไปเฉพาะผู้ที่รู้จักกับท่านเท่านั้น พวกนั้นเห็นว่าดิฉันรู้จักทั้งคุณชาติชายและท่านผู้หญิงบุญเรือน จึงเข้าชี้ให้ดิฉันไปด้วย ดิฉันเองก็อยากจะเผชิญหน้ากันสักทีว่าจะเป็นอย่างไร จึงไปด้วย แปลกมากที่เราทั้งสองคนตีหน้าแค้น ทำเหมือนไม่เคยมีอะไรเกิดขึ้นเลย คุยกันไปอย่างธรรมดาที่สุด

ทางสถานทูตได้ให้รถพาเราไปเที่ยวเวียนนาวิวดส์ด้วย ดิฉันอยากเห็นเวียนนาวิวดส์ที่มีชื่อเสียงนี้มาตั้งแต่สมัยเป็นนักเรียนแล้ว วาดภาพไว้ว่าคงจะสวยงามจับใจ และเต็มไปด้วยบรรยากาศโรแมนติก แต่เปล่าเลย ไม่มีอะไรอย่างที่เราคาดหมายไว้ แต่เราก็พอใจที่ได้ชื่อว่าไปเห็นมาแล้ว และจะได้หมดอยากเสียที

เราได้อัไปดูพระราชวังจีนบรุนด้วย ซึ่งต้องเดินทางแยกออกไปไกล เหมือนกัน พระราชวังนี้เล็กกว่าพระราชวังแวร์ซายส์มาก แต่ความงดงาม ไม่แพ้กันเลย ดิฉันได้อัไปดูเสียหลายครั้ง จนแทบจะจำได้ว่าห้องนั้น ๆ มีอะไรบ้าง

ครั้งหนึ่งดิฉันไปทีนั่นกับคณะทัวร์คณะหนึ่ง มีสุภาพบุรุษค่อนข้าง สูงอายุคนหนึ่งเป็นโรคหัวใจ เจ้าหน้าที่แนะนำไม่ให้ขึ้นไปกับคณะ เกรง จะเหนื่อยเกินไป ดิฉันเลยอาสาอยู่เป็นเพื่อนท่านตลอดเวลาทีคนอื่นๆ ไป เดินชมพระราชวังนั้น

สวิตเซอร์แลนด์

เราไปพักที่โรงแรมแห่งหนึ่งริมทะเลสาบเจนีวา ใกล้กับนาฬิกา ดอกไม้ใหญ่ วันรุ่งขึ้นดิฉันตื่นแต่เช้า ออกไปเดินเล่นคนเดียว เดินไป ๆ เลี้ยวไปเลี้ยวมาเลยหลงทาง หาทางกลับไม่ถูก จึงไปถามชายแก่คนหนึ่ง บอกชื่อโรงแรมแก่เขา เขาหัวเราะและชี้ทางไปอีกทางหนึ่งตรงข้ามกับที่ ดิฉันกำลังเดินไป เขาบอกว่าถ้าไปทางนั้นก็จะไปถึง La campagne (ชนบท) นะสิ ! ที่เจนีวานี้เขาใช้ภาษาฝรั่งเศส เพราะหัดที่ดิฉันพอจะพูดขอข้าวขอน้ำ และถามหนทางได้และได้คิดถามเขาขึ้น มิฉะนั้นคงจะกลับไม่ทันอาหารเช้า และไม่ทันไปเที่ยวกับคณะทัวร์ได้

ปารีส (ฝรั่งเศส)

ทุครั้งทีดิฉันไปปารีส ดิฉันจะต้องปลีกตัวไปหาท่านผู้หญิงพูนสุข พนมยงค์ ซึ่งได้ลี้ภัยการเมืองจากเมืองไทยมาอยู่กับคุณสุดา ลูกสาวของท่าน ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในกรุงปารีส

ถ่ายกับท่านปรีดีและคุณพูนสุข ที่บ้านخانกรุงปารีส ฝรั่งเศส

ครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่ดิฉันไปปารีสและไปหาท่าน แต่วันหนึ่งท่านผู้หญิงมาหาดิฉันเองที่โรงแรมแต่เช้าตรู่ เพราะเกรงว่าดิฉันจะออกไปกับคณะทัวร์เสียก่อน ตอนลงลิฟต์มาพร้อมกับคนในคณะหลายคน ดิฉันบอกเขาเหล่านั้นว่าท่านเป็นเพื่อนของดิฉัน ท่านพูดกับพวกนั้น 2-3 คำ ในทันทีที่ท่านจากไป สุภาพสตรีคนหนึ่งในคณะเราถามดิฉันว่า “เพื่อนคุณฉลบชื่ออะไรนะ รูปร่างหน้าตา ค่อนข้าง ช่างเหมือนท่านผู้หญิงพูนสุขเหลือเกิน ?” ดิฉันตกใจ คิดชื่ออะไรไม่ออก เลยบอกเขาว่าชื่อ “เพ็ญแข” (เพราะน้องสาวของท่านผู้หญิงคนหนึ่งซึ่งเป็นเพื่อนสนิทกับดิฉันชื่อว่า “เพ็ญแข”) ดิฉันบอกว่าไม่ได้พบกันนานแล้ว นามสกุลเดิมอะไรก็ลืม แต่เดี๋ยวนี้เขาแต่งงานแล้ว นามสกุลเปลี่ยนเป็นอะไรก็ไม่ทราบอีก

เมื่อดิฉันเล่าเรื่องนี้ให้ท่านฟัง ท่านหัวเราะชอบใจมาก และอีกหลายปีต่อมา เมื่อคณะทัวร์นี้นัดพบกินอาหารที่กรุงเทพฯ ได้คุยกันถึงเรื่องที่เราไปเที่ยวด้วยกัน ทุกคนพากันหัวเราะขบขัน เมื่อดิฉันเล่าความจริงเรื่องนี้ให้เขาฟัง

มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับเมืองปารีสอีก เขาพาคณะเราไปดูการแสดงโฟลลิเบอเจอร์ (Folies Bergère) ไปกินอาหารเย็นในนั้นด้วย ก่อนข้างจะหรุ มีแซมเปญตั้งเรียงรายอยู่บนโต๊ะหลายขวด แต่มีผู้ขายที่กินเป็นเพียง 5-6 คนเท่านั้น พวกผู้หญิงไม่สนใจเลย ดิฉันลองชิมดูและบอกว่า “รสดี ทุกคนน่าจะลองดื่ม” เท่านั้นแหละ ใครต่อใครเลื่อนขวดแซมเปญมาข้างหน้าดิฉัน บอกว่า “ยกให้” ใครจะไปกินได้หมดเล่า ถึงแม้ว่าจะอร่อยสุดยอดก็ตาม !

อัมสเตอร์ดัม (ฮอลแลนด์)

เราอยู่อัมสเตอร์ดัมเพียงสองวันกับหนึ่งคืนเท่านั้น ได้ดูบ้านเมืองและไปดูเขื่อนใหญ่ที่กั้นน้ำทะเลไว้ไม่ให้ท่วมตัวเมือง ซึ่งอยู่ต่ำกว่าระดับน้ำทะเลมาก

สิ่งที่จำไม่ลืมอย่างหนึ่งคือ หลังจากอาหารค่ำ-หวานมื้อหนึ่ง เขาเซ็นรถใหญ่สองชั้นเต็มไปด้วยเนยแข็งประมาณ 60-70 ชนิด เห็นจะได้มาให้เราเลือกกิน ดิฉันชอบเนยแข็งมาแต่เด็กแล้ว เลยไม่ได้ทันสังเกตว่าหลายคนกินไม่เป็น ดิฉันก้มหน้าก้มตาไปกับหัวหน้าทัวร์ กินเสียอย่างจุใจ เรียกว่าเกินอิมทีเดียวน จนกระทั่งมีเสียงพูดดั่งๆ ว่า “เฮ้! กินใหญ่เลย อร่อยจริงนะ” ก่อนที่พวกเขาจะลุกขึ้นจากโต๊ะไป

บาร์เซโลนา (สเปน)

ที่สเปน เราไปเมืองบาร์เซโลนา ไม่ได้ไปที่แมดริด (เมืองหลวง) ไปพักที่โรงแรมชั้น 1 แต่เก่าแก่แล้ว ห้องแต่ละห้องใหญ่โตมาก ยังไม่ได้ซอยเป็นห้องเล็กๆ แบบสมัยใหม่ ดิฉันโทรศัพท์ให้เขาเอาน้ำชามาให้ถ้วยหนึ่ง พูดเป็นภาษาอังกฤษ แต่เขากลับถามเป็นภาษาฝรั่งเศสว่าเอา *thé complet* (ชาหนึ่งชุด) ดีไหม ? ดิฉันปฏิเสธและยืนยันว่า “*une tasse de thé seulement*” (ไม่ ขอเพียงชาถ้วยเดียว) เขาพุดอะไรไม่รู้เรื่อง สักประเดี๋ยว เห็นโต๊ะใหญ่เบ้อเรอเข้ามาในห้อง ประตูห้องใหญ่มาก เพราะห้องนั้นใหญ่บนโต๊ะมีชาทั้งชุด แชนด์วิช ขนมเค้ก ฯลฯ และนมสดอีกหนึ่งเหยือกใหญ่อะไรๆ ก็พอจะกินได้ แต่นมเหยือกใหญ่นั้นเหลือกำลัง กินไม่ไหว จะทิ้งก็เสียดาย เลยเอาไปเดินแจกตามห้องต่างๆ (คณะเรา) ปรากฏว่าชาชุดนั้นไม่แพงอย่างที่ดิฉันกลัวหรอกค่ะ ค่อยโล่งอกไป โรงแรมนี้เขาว่าเป็นสถานที่ที่คนไทยมาเช่าเวลาประชุมกัน

เราได้ไปดูการสู้วัวกระทิงด้วย คณะเรามีเด็กผู้หญิงไปด้วยคนหนึ่ง เมื่อเห็นวัวถูกแทง เธอตกใจ ร้องไห้จ้า เราทนดูไปอีกตัวหนึ่ง ครั้นแล้วคิดกันว่าเด็กคนนั้นอาจจะประสาทเสีย จึงออกมาเที่ยวหารถ แต่หาไม่พบเลย เพราะมีรถโดยสารแบบเดียวกับรถของเราจอดเรียงรายกันไปนับร้อย มองไปสุดลูกหูลูกตา จะโทษคนขับรถก็ไม่ได้ เพราะเราออกมาก่อนการแสดงเลิกเอง หนาวก็หนาว ไม่รู้จะทำอะไร ต้องเข้าไปนั่งกินกาแฟร้อนถ้วยแล้วถ้วยเล่าเพื่อคอยเวลา ในที่สุด เมื่อการแสดงเลิกแล้ว รถของเราก็มารับตรงเวลา จากสเปนเราตรงไปประเทศอังกฤษ

ลอนดอน (ประเทศอังกฤษ)

ที่ลอนดอน เขาพาไปดูสถานที่สำคัญๆ เช่น บริติชมิวเซียม ทาวเวอร์

ถ่ายกับ Mr. Cardew

ออฟลอนดอน ไฮด์พาร์ก พิพิธภัณฑน์หุ่่นจี๊ฟี่งมาตามทุสโซด์ ฯลฯ ที่แรกเขา
กำหนดจะให้อยู่ถึง 4 วัน แต่หลายคนในคณะเห็นว่านานเกินไป อยากจะ
ไปดูเมืองอื่น ๆ ด้วย จึงร่วมกันขอร้องให้เขาพาไปสกี้อตแลนด์เสียหนึ่งวัน
และก็คิดไม่ผิด ได้ผลคุ้ม ทุกคนชอบทิวทัศน์ ภูเขา ทะเลสาบ และบ้านเมือง
โบสถ์สร้างเป็นแบบกอธิก หลังคาสูง ๆ แหลม ๆ สวยงามเต็มไปด้วยทั้งเมือง
สองข้างทางที่รถแล่นผ่านไปได้เห็นผู้คนเล่นกอล์ฟในสนามธรรมชาติซึ่ง
ไม่ต้องตกแต่งเท่าไรด้วย เพราะภูมิประเทศเป็นเนินสูง ๆ ต่ำ ๆ อยู่แล้ว

ความขลุกขลักในการขอวีซ่ากลับเข้าอังกฤษอีก

เมื่อคณะทัวร์จะออกจากอังกฤษกลับเมืองไทย ดิฉันและเพื่อนใน
คณะทัวร์อีก 3-4 คน ไม่กลับด้วยเพราะอยากไปเที่ยวเดนมาร์ก นอร์เวย์

และสวีเดน เราได้ซื้อตั๋วและทำวีซ่ามาจากเมืองไทยแล้ว

ทีนี้ตอนจะกลับเข้าอังกฤษอีกครั้ง เกิดความยุ่งยากแก่ดิฉัน ส่วนพวกเพื่อน ๆ ทุกคนไม่มีปัญหา เพราะเขาต่างมีลูกเรียนอยู่ในอังกฤษ เจ้าหน้าที่ชักดิฉันช้าแล้วช้าเล่าถึงเหตุที่จะกลับเข้าอังกฤษเป็นครั้งที่สอง ดิฉันบอกว่าจะไปเยี่ยมเพื่อนที่ป่วยอยู่ (หมายถึง Mr. Cardew ผู้ดูแลนักเรียนไทย แต่ดิฉันก็เกียจอธิบายมาก เลยบอกว่าเพื่อน) ขณะที่อยู่กับคณะทัวร์นั้น ไม่มีเวลาพอที่จะไป เขาทำท่าไม่เชื่อ และพูดแบบเยาะเย้ยนำหมั่นไส้ที่สุดว่า “What a long way to come to visit a sick friend !” แต่ครั้นแล้วก็ออกวีซ่าให้อยู่ได้ถึง 3 เดือน ทั้ง ๆ ที่ดิฉันขออยู่เพียงสัปดาห์เดียวเท่านั้น

ดิฉันอยู่อังกฤษต่อไป โดยขอพักที่บ้านคุณจินดา และคุณมาลี โพธิ์ศิริวัฒน์ ดิฉันไปเที่ยวคนเดียว กลับบ้านค่ำมืด คุณจินดาให้กุญแจบ้านไว้เพื่อให้เข้าบ้านได้ตามสะดวก คุณจินดาเป็นห่วงไม่ยอมให้ดิฉันไปไหนคนเดียว เธอเป็นผู้จัดการธนาคารกรุงเทพ แต่อดส่ำสละเวลาวันอาทิตย์ที่ควรจะได้พักผ่อน พาดิฉันไปอ็อกซ์ฟอร์ด สแตรตฟอร์ด ฯลฯ ที่ดิฉันอยากไป

ประเทศอังกฤษตอนนี้ก็ไม่แปลกไปจากสมัยที่ดิฉันอยู่มากนัก แม้แต่รถประจำทางสายที่ผ่านบ้านดิฉันก็ไม่ได้เปลี่ยนเบอร์เลย ตอนกลางวันดิฉันไปเที่ยวสวนคิว (Kew gardens) เนชั่นแนลแกลเลอรี (National Gallery) เทตแกลเลอรี (Tate Gallery) ฯลฯ ตอนเย็นไปกินข้าวแถว Piccadilly ตามร้านอาหารจีน & ร้านแขกที่ดิฉันชอบ เพราะแถวนั้นไฟสว่างไสว ไม่น่ากลัว ทำเช่นนี้เป็นกิจวัตรประจำวัน รู้สึกมีความสุขเหมือนสมัยเป็นนักเรียน

ต่อจากนั้นดิฉันไปยุโรปกับคณะทัวร์ต่างๆ ทุกปี เลือกทัวร์ที่ไปเมืองแปลก ๆ ไม่ซ้ำที่มากนัก เช่น อิตาลี ไปเมืองเวนิส ฟลอเรนซ์ ฝรั่งเศส ไปเมืองนิซ คานน์ เกรโนบล์ (Grenoble) เยอรมนี ได้ไปเมืองบอนน์ เบอร์ลิน และเข้าไปในเบอร์ลินตะวันออกด้วย ผ่านกำแพงอันลือชื่อของเขา

พาคณะเพื่อนไปต่างประเทศ

เดนมาร์ก - สวีเดน

ปีหนึ่งดิฉันพาคณะเพื่อนโรงเรียนราชินีไปร่วมคณะทัวร์ยุโรป เพราะพวกเขายังไม่เคยไป เราซื้อตั๋วเครื่องบินและทำวีซ่าเพิ่มสำหรับประเทศ สวีเดน สวิตเซอร์แลนด์ และฮอลแลนด์ ไปจากเมืองไทยเรียบร้อย

เมื่อคณะไปค้างที่เดนมาร์ก เข้ามีดวันรุ่งขึ้น ดิฉันพาพวกเขาลงเรือไฮโดรฟอยด์ไปเมือง Malmo (สวีเดน) เรือใช้เวลาเพียง 20 นาทีเท่านั้น เมื่อขึ้นจากเรือก็ตรงไปที่โรงแรมแห่งหนึ่งใกล้ๆ เพราะที่นั่นเขาพูดอังกฤษได้ ไปขอร้องเขาให้เช่ารถแท็กซี่ที่ไว้ใจได้ พาไปเที่ยวดูเมืองสัก 2-3 ชั่วโมง เขาก็ใจดีเหลือเกิน ช่วยเหลือเราเต็มที่ และก็บังเอิญแท้ๆ ที่คนขับรถแท็กซี่คนนั้นเคยอยู่กับนายทหารเรือไทย เขาจึงยินดีพาเราไปรอบๆ เมือง และทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ไปในตัวด้วย เรากลับถึงโรงแรมในเดนมาร์ก ตอนกลางวัน ทักกินอาหารกับคณะได้อย่างเรียบร้อย โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายพิเศษอะไรมากมายเลย

ปารีส - เจนีวา (สวิตเซอร์แลนด์)

เมื่อคณะไปพักที่ปารีส เราก็ทำแบบเดียวกับที่เดนมาร์ก ดิฉันพาเพื่อนๆ ออกเดินทางแต่เช้ามีด เพื่อจะไปเจนีวา เจ้าหน้าที่ผู้หญิงคนหนึ่งถามเราว่า Where are your bags? เราตอบว่าไม่มี เพราะเข็นนี้ก็จะกลับแล้ว เขาก็เข้าใจ เราไปถึงเจนีวาได้ภายในเวลาไม่นาน เพราะอยู่ใกล้ปารีสมาก มีเวลาเหลือเฟือ ดิฉันพาเขาเดินดูข้าวของ โดยเฉพาะนาฬิกาตามร้านต่างๆ หลายถนน เป็นเวลานานพอใช้ ถึงตอนเดินบนสะพานข้ามทะเลสาบ เพื่อน

หน้าร้านอาหารกลางวัน ระหว่างทางจาก
ป๊อไปมอนติคาร์โล 16 เมษายน 2516

คนหนึ่งร้อง “โอ๊ยๆ” ทำท่าจะเดินไม่ไหวอยู่แล้ว เพื่อนคณะนี้ในเมืองไทยไม่ค่อยได้มีโอกาสเดินไกลๆ ถ้าไม่ใช่รถส่วนตัว ก็ใช้แท็กซี่ หรือรถบัส ฯลฯ

บุญอาบซื้อนาฬิกาโอเมกาเรือนหนึ่ง ปลื้มอกปลื้มใจว่าคงจะราคาถูกกว่าในเมืองไทยมาก แต่ครั้งมาถึงกรุงเทพฯ ปรากฏว่าราคาถูกกว่าเพียง 5 บาทเท่านั้น !

เราลงเรือเล่นเที่ยวในทะเลสาบด้วย แปลกมากที่ตอนก้าวลงเรือ เขาเปิดแผ่นเสียงเพลงไทย “วันเพ็ญ เดือนสิบสอง น้ำนองเต็มตลิ่ง...” จบแล้วก็เปิดเพลงญี่ปุ่น อังกฤษ และอื่น ๆ ตามชาติของคนโดยสารในเรือนั้น ไม่เข้าใจเลยว่าเขารู้ว่าเราเป็นคนชาตินั้นได้อย่างไร เก่งมากทีเดียว เราบินกลับถึงปารีสทันเวลาอาหารเย็นตามเคย

ปารีส - อัมสเตอร์ดัม (ฮอลแลนด์)

เช้ามีดวันรุ่งขึ้น เราไปสนามบินนั้นอีกเพื่อไปฮอลแลนด์ เจ้าหน้าที่ผู้หญิงคนเดียวกันตามถึงกระเป๋าของเรา เราก็ตอบเหมือนตอนไปเจนีวา เขาเงยหน้าขึ้นดู หัวเราะ แล้วพูดว่า “อ้อ กลุ่มเดียวกันนี่เองหรือ ?”

ที่อัมสเตอร์ดัมนี้ หลังจากไปเที่ยวคูเมืองและเมืองจิว “มาคูโรดัม” แล้ว ดิฉันจะพาเขาไปกินอาหาร ณ ร้านที่เคยไป แต่จำไม่ได้ ไปไม่ถูก จึงไปตามสุภาพบุรุษคนหนึ่งซึ่งใจดีมาก แต่พูดอังกฤษไม่ค่อยเก่งนัก หลังจากชี้ทางและอธิบายให้เขาฟังแล้ว เราทำท่าไม่มีใครเข้าใจ เขาเลยบอกว่า “O.K. I go with!” ทองกรหัวเราะชอบใจ บอกว่า “อังกฤษแบบนี้ฉันก็พูดได้!” แล้วเขาพาเราไปส่งจนถึงที่

อีกตอนหนึ่งไปยังังมายังงจำไม่ได้ สุภาพบุรุษคนหนึ่งมาพูดภาษาดัตช์ (Dutch) กับเรา เราสั่นหัวให้รู้ว่าไม่เข้าใจ เขาคงคิดว่ามาเที่ยวฮอลแลนด์ น่าจะใกล้เคียงกับภาษาเยอรมัน จึงเปลี่ยนพูดเยอรมันแทน ดิฉันพยายามจะ

เกาะ Mont-Saint-Michel ประเทศฝรั่งเศส

ภาษาเยอรมันซึ่งรู้ไม่กี่คำ (และเดี๋ยวนี้ลืมหมด ไม่รู้เลยสักคำ) พูดกับเขาไป
ได้ผล เขาเข้าใจ เมื่อเขารู้ว่าเราจะไปลงเรือเที่ยว เขาก็เดินคุยไปกับเราด้วย
เขาลามดิฉันว่าทำอาชีพอะไร พอบอกว่าเป็นครู เขาก็หัวเราะ บอกว่าเขา
ก็เป็นครูเหมือนกัน ท่านจะเชื่อไหม ? เขาเป็นครูสอนภาษาอังกฤษด้วยซี !

ยังมีเรื่องชั้นอีก เราไปซื้อตั๋วเพื่อลงเรือชมคลองอันสวยงามของ
อัมสเตอร์ดัม แต่ระหว่างที่รอเรือ เราเกิดนึกขึ้นได้ว่าถ้าเรือกลับมาไม่ทัน
เครื่องบินเที่ยวสุดท้ายจะอย่างไร คงจะยุ่งกันใหญ่ เพื่อนๆ ให้ดิฉันไปถาม
เขาว่าเรือใช้เวลาเท่าไร เขาบอกว่าประมาณ 1 ชั่วโมง หรืออะไรทำนองนี้

ริมแม่น้ำเทมส์ หน้ารัฐสภา กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ

24 เมษายน 2516

หน้าหอคอยลอนดอน (Tower of London)
กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ 24 เมษายน 2516

เรายังไม่ว่ยงักกล เพื่อน ๆ ให้ดิฉันไปถามอะไรเขาอีก จำไม่ได้แล้ว ดิฉัน
วิ่งไปวิ่งมาหลายครั้ง จนเจ้าหน้าที่เรือโมโหและหมั่นไส้ เลยคืนเงินให้หมด
ตรงที่คอยเรื่อนั้น มีอาหารแบบฟาสต์ฟู้ดขายหลายอย่าง ดิฉันนึก
อยากกินไส้กรอก จึงไปถามเขาว่า sausages มีไหม เขาทำท่าไม่เข้าใจ
จึงเปลี่ยนเป็นภาษาฝรั่งเศส saucisson ก็ยังไม่เข้าใจอีก จำต้องเปลี่ยน
เป็นภาษาเยอรมัน ไม่ได้ผล อ่อนใจ หมดท่าแล้ว พอดีฝรั่งแก่คนหนึ่งได้ยิน
เข้า บอกว่าต้องเรียกว่าแฮมเบอร์เกอร์ หรือฟรังเฟิร์ตเตอร์ลี บอกเพียง
ไส้กรอกธรรมดา ไม่มีวันจะได้กินหรอก !

ขอเล่าแถมอีกนิดหน่อย ที่อัมสเตอร์ดัมนี้ ไม่ว่าทัวร์ไหน ๆ ก็จะมี
คณะไปดูโรงงานเจียรไนเพชร ราศีเคยไปกับคณะทัวร์ครั้งหนึ่ง โดยมีชาว
ต่างชาติอีก 2-3 คณะดูอยู่แล้ว ทุกคนดูแล้วก็แล้วไป แต่พวกผู้หญิงไทย

ที่ Stonehenge ประเทศอังกฤษ

หลายคนเลือกซื้อเพชรกันวุ่น จนเหม่มีคนหนึ่งที่กำลังชมอยู่ด้วย แปลกใจ มาถามว่า “สามีของพวกคุณทำงานอะไรนะ ถึงได้ปล่อยให้เหล่าภริยามาเที่ยว และซื้อเพชรอย่างนี้ ถ้าฉันได้เกิดอีกครั้งหนึ่ง ฉันจะขอเกิดเป็นหญิงไทย !”

ตอนที่อยู่ปารีสนั้น วันหนึ่งท่านผู้หญิงพูนศุขเชิญพวกเราไปรับประทานอาหารที่ห้องเช่าของท่าน ซึ่งเล็กนิดเดียว เก้าอี้มีไม่พอจำนวนคน คุณสุดา ลูกสาวของท่านต้องเสียสละแยกไปนั่งห่างออกมา ท่านทำอาหารไทยแท้เลี้ยงเรา เช่นแกงส้มหน่อไม้ดอง ท่านเล่าว่าไปได้หน่อไม้ดองมาจากเมืองฮอลแลนด์ อาหารจานนี้เป็นของโปรดสำหรับบุญอาบ เมื่อกินอิ่มแล้ว เขาบอกว่าเอวกระโปรงของเขาหลวม หมุนไปหมุนมาได้ เพราะไม่ได้กินข้าว มาหลายวันแล้ว วันนี้ได้กินข้าวเสียเต็มที เอวกระโปรงจึงพอดี พุดพลางก็ ทำท่าประกอบเพื่อให้ทุกคนเห็นจริง คุณสุดาชอบใจใหญ่ แต่ก็อดหัวเราะ ไม่ได้ที่เอวคุณบุญอาบได้รัดเร็วภายในเวลาไม่กี่นาที

เขาจัดให้คณะเราไปดูการแสดงโพลีแบเจอร์อีก ดิฉันจึงได้ดูซ้ำ แต่ก็
ไม่เบื่อเพราะสวยมาก เราได้กินอาหารเย็นในนั้นอย่างเคย เมื่อเพื่อน ๆ ดิฉัน
ขอน้ำเย็นจากบริกร เขาทำท่าแปลกใจ บอกว่าแชมเปญมีตั้งหลายขวด
คิดเงินรวมในค่าอาหารแล้ว แต่น้ำเย็นเขาไม่มี ถ้าจะให้ไปหามาก็จะต้อง
คิดค่าบริการพิเศษ เพื่อน ๆ โกรธ หาวาเขยิว และบอกว่าเสียเงินก็เสียช
ไปเอามาเลย เยอะ ๆ ด้วย

เมื่อออกมาจากโรงแสดงแล้ว ดิฉันบอกว่าป่านนี้เจ้าบริกรคนนั้นคง
ไปเล่าให้ใคร ๆ ฟังแล้วว่าคนไทยนี้ประหลาดสันดี ขอคืมน้ำเปล่าใน
ไนต์คลับแทนแชมเปญ !

ประเทศเยอรมนี

ที่เมืองอะไรจำไม่ได้แล้วในประเทศเยอรมนี เราไปที่ร้านอาหารจีน
พอเริ่มสั่ง Wan Tan Soup (เกี๊ยวน้ำ) บุญอาบถามว่า “เธอสั่งอะไรอย่างอื่น
ไม่เป็นหรือ ? กินกันแต่ Wan Tan Soup จนหน้าของฉฉันจะเป็น Wan Tan
อยู่แล้ว !” ดิฉันอดหัวเราะไม่ได้ เพิ่งนึกขึ้นได้ว่าเมื่อเราปลีกตัวออกจาก
คณะทัวร์และไปกินอาหารจีนนั้น แทบทุกครั้งเราจะเริ่มด้วย Wan Tan Soup
เพราะเห็นว่าสั่งง่าย กินง่าย และก็ร้อน ๆ ดี เหมาะสำหรับอากาศหนาว

ที่นี้ถึงตอนสั่งอาหารจานใหญ่ (Main dish) เราสั่งข้าวผัดเหมือน
กันหมดทุกคน เพราะเห็นว่าง่ายดีอีกนั้นแหละ จะได้เร็ว ๆ ไม่ต้องคอยนาน
และยังงี้ ๆ คงจะกินได้แน่ทุกคน พออาหารมาถึง โอ้โฮ ! กินได้นะแน่ ๆ
แต่กินไม่ไหวแน่กว่า เขาเอาข้าวผัดมาให้เราคนละจานเปล่าใหญ่ ๆ แต่ก็ช่วย
ไม่ได้ เขาบอกว่าจานเล็กกว่านี้ไม่มี ! ดูราคาแล้วก็ไม่แพงเกินไป ทุกคน
พยายามแข็งใจกลักลืนลงคอให้มากที่สุดที่จะมากได้ แต่ก็ทำไม่ได้มาก
ไปกว่าครึ่งจาน กินไปขับไป สนุกดี

แมดริด (สเปน)

การไปสเปนครั้งที่สองของดิฉันนั้น เราไปเมืองแมดริดซึ่งเป็นเมืองหลวง ไปพักที่โรงแรมอีกแห่งหนึ่ง ดิฉันสั่งบริกรทางโทรศัพท์เป็นภาษาอังกฤษ ให้เอาอาหารเข้ามาให้ คือ ham and egg เขาถามมาเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า “jambon ordinaire ou jambon Espagnol?” (จะรับแฮมธรรมดาหรือแฮมสเปน) ดิฉันลืมไปสนิทว่าประเทศนี้เขาเข้าใจภาษาฝรั่งเศสมากกว่าภาษาอื่น ดิฉันไม่เคยรู้ว่าแฮมสเปนเป็นอย่างไร อยากจะลองดูจึงสั่งมาที่ไหนได้ เป็นเหมือนแฮมดิบๆ และมีสีแดงแจ้เหมือนเลือดสดๆ เห็นแล้วจะอาเจียนเสียให้ได้ เลยต้องให้ไปเปลี่ยนเป็นแฮมธรรมดา

มาราโดร์ (นักสู้วัว) คนหนึ่งอยู่โรงแรมเดียวกับเรา เมื่อเขาแต่งตัวสวยงาม ออกมายืนรอรถอยู่หน้าโรงแรม ผู้คนพากันมาจ้องดูกันห่างๆ เขาทำเจตนาให้เราดูกับจะพูดว่า “เชยชิ ดูเสียให้เต็มตา!”

ตอนนั้นคุณจรรยาพันธุ์ อิศรางกูรฯ เป็นเอกอัครราชทูตอยู่ที่แมดริด ดิฉันเคยเรียนที่จุฬาฯ เวลาเดียวกับท่าน จึงคุ้นเคยกันดี ท่านเชิญดิฉันไปรับประทานอาหารกลางวันที่สถานทูต ส่งคุณเอ้ ลูกสาว ให้ขับรถมารับที่จริงท่านเชิญเพื่อน ๆ ดิฉันด้วย แต่เขาไม่ว่างจึงไม่ได้ไปกัน

คุณเอ้มารับก่อนเที่ยง ขับรถพาไปดูเมืองแล้วแวะไปในภัตตาคารแห่งหนึ่งเพื่อกินหอยนางรม ดิฉันถามว่าคุณพ่อนัดกินข้าวกลางวันไว้ จะไม่กลับสายไปหรือ คุณเอ้อธิบายว่าที่สเปนนี้เขากินข้าวกลางวันเวลาบ่าย 3 โมง มีการหยุดพักนอนตอนบ่าย แล้วเริ่มทำงานอีกตอนเย็น แปลกดี

คุณจรรยาพันธุ์คุยกับดิฉันเรื่องแปลกๆ ข้น ๆ เมื่อครั้งอยู่จุฬาฯ คุณเอ้บอกว่าไม่เคยได้ยินเรื่องเหล่านี้มาก่อนเลย สนุกดี ทั้งคุณอรอวล คุณแม่ของเธอก็รู้จักกับดิฉัน จะชวนให้อยู่กินข้าวเย็นอีก แต่ดิฉันกลัวเพื่อน ๆ จะคอย เลยเพียงแค่ขอบคุณ แล้วลากลับโรงแรม

ลิสบอน (โปรตุเกส)

เมื่อเช้านอนในโรงแรมได้ตื่นหนึ่งแล้ว รุ่งเช้า ดิฉันลงไปเดินเล่นหน้าโรงแรม ยืนอ่านรายการอาหารที่หน้าภัตตาคารใกล้ๆ นั้น เห็นเขียนว่า Soupe poulet avec riz ดิฉันลองสั่งมากิน สั่งให้ใส่ข้าว (riz) มากๆ ได้มาเป็นข้าวต้มไก่อ๊ๆ นี่เอง เสร็จแล้วขึ้นไปเล่าให้พรรคพวกฟัง ทุกคนพากันลงมากิน แล้วเลยกินกันทุกเช้า

มีเรื่องตื้นเต้นในเช้าวันรุ่งขึ้นที่เราจะเดินทางไปประเทศอังกฤษ คือที่เมืองลิสบอนนี้ น้ำประปาไม่ค่อยไหล (อย่างเดียวกับในเมืองเรารั้งก่อน) ตอนกลางคืน ลักษณะที่นอนห้องเดียวกับทองกร เปิดก๊อกน้ำที่อ่างล้างมือปรากฏว่าไม่มีน้ำ จึงลืมหิดก๊อก ที่นี้ตอนดึกๆ น้ำมา ไหลล้นอ่างท่วมพื้นห้องเปียกพรหมหมด แล้วยังไหลตามบันได ลงไปชั้นล่างๆ ทางโรงแรมจะคิดค่าเสียหาย แต่จะต้องรอพบเจ้าของหรือประธานกรรมการของโรงแรมก่อน

กำหนดการเดินทางของเรา ตัวเครื่องบิน โรงแรมทุกแห่งจัดไว้แล้ว จะเลื่อนก็ไม่ทัน เพราะถึงเวลาพอดี คุณคุณากร หัวหน้าทัวร์ ต้องอยู่กับลักษณะ จึงมาขอให้ดิฉันทำหน้าที่แทน คือให้นำคณะบินไปอังกฤษ ดิฉันตกใจหมดแต่ปฏิเสธไม่ได้ ก่อนจะออกจากสนามบิน นับหนังสือเดินทางขาดไปเล่มหนึ่ง ใจหายหมด วิ่งกลับเข้าไปดูก็เห็นอยู่บนโต๊ะนั่นเอง หยิบมาไม่หมด ขึ้นแรกก็น้ำไม่ถูกเสียแล้ว

ขณะที่เรากำลังเดินไปจะขึ้นเครื่องบินนั้น เห็นคุณคุณากรวิ่งโบกมือโบกไม้ มีลักษณะตามมา ดิฉันหายใจสั่นทันที รู้สึกดีใจอย่างบอกไม่ถูกเลยราวกับได้เทพยดามาโปรด

คุณคุณากรเล่าว่ากรรมการโรงแรมบอกว่าไม่ใช่ความผิดของลักษณะ เป็นความบกพร่องของทางโรงแรมเอง ฉะนั้นลักษณะและคุณคุณากร

ไม่ต้องรับผิดชอบอะไร เขาขอโทษแทนโรงแรมด้วย คุณถามว่าเขา
ไม่ยอมให้โรงแรมเสียชื่อ เดียวจะไม่มีใครมานอนโรงแรมเขาในภายหน้า
เขาอยากผูกมิตรกับเราไว้ จากโปรตุเกสเราบินตรงต่อไปประเทศอังกฤษ

ไปอินโดนีเซีย

เมื่อตอนที่คุณเกรียงเดช พลาญกูร น้องชายของสามีดิฉันไปเป็นผู้ช่วยทูตทหารบกประจำอินโดนีเซีย โดยพำนักอยู่ที่เมืองจาการ์ตานั่น เขาชวนดิฉันไปเที่ยว ดิฉันและเพื่อน ๆ ชาวราชนิ มีราศี มณี และบุญอาบ จึงตกลงจะไปด้วยกัน เราแบ่งหน้าที่กัน ดิฉันมีหน้าที่จัดซื้อตั๋วเครื่องบิน และติดต่อกับอ้วน (เกรียงเดช) ให้ช่วยจองโรงแรมให้ คุณอ้วนขอให้เราไปโดยเครื่องบินไทย เพราะเขารู้จักชอบพอกับเจ้าหน้าที่การบินไทยทั้งชายหญิงมากมาย เขาบอกว่าทุก ๆ วันจะมีพนักงานการบินไทยไปกินข้าวที่บ้านเขาไม่ต่ำกว่า 6-7 คน ดิฉันจึงไปติดต่อกับการบินไทยทันที

ดิฉันไปที่สำนักงานการบินไทย ซึ่งตอนนั้นตั้งอยู่ที่ถนนเจริญกรุง บางรัก ใกล้ ๆ ไปรษณีย์กลาง เจ้าหน้าที่คนหนึ่งบอกดิฉันให้ไปที่ทำการการบินไทยซึ่งอยู่คนละฟากถนน ดิฉันไปคนเดียว และการจราจรตอนนั้นหนาแน่นมาก พอไปถึงเห็นเขาติดประกาศว่ามีคณะทัวร์จัดไปอินโดนีเซียโดยเครื่องบินพิเศษ ราคาถูก ดิฉันสนใจ จึงถามเจ้าหน้าที่คนหนึ่งเรื่องทัวร์นี้ เขาปฏิเสธบอกว่าไม่รู้ไม่เห็นอะไรทั้งนั้น ดิฉันออกจะเสียดัง ถามว่าแล้วปิดประกาศแผ่นเบื้อร่อนนั้นไว้ทำไม พอตีฝรั่งคนหนึ่งออกมา จึงถามกันรู้เรื่อง เขาบอกว่าทัวร์นั้นจะแวะที่เมืองบันดุง ซึ่งเราไม่ออกไป อยากไปบาห์ลีมากกว่า ก็เลยจบเรื่องไป

ดิฉันถามเจ้าหน้าที่ขอซื้อตั๋วไปจาการ์ตา เขาบอกให้กลับไปติดต่อกับที่ฝั่งตรงข้ามใกล้ไปรษณีย์กลางอีก ดิฉันทั้งอ่อนใจ ทั้งโมโห เลยดซื้อตั๋วการบินไทย และไปซื้อตั๋วลายการบินการูต้า (Garuda) แทน ซึ่งตามปกติดิฉันจะไปประเทศไหนก็มักจะไปโดยสายการบินของชาตินั้นอยู่แล้ว เพราะเชื่อมั่นว่ากับต้นคงจะรู้จักประเทศของเขาดีกว่าใคร ๆ ฉะนั้นการเดินทางก็คงจะปลอดภัยกว่า ! การไปเที่ยวครั้งนี้เราไปกันสี่คน คือ ราศี มณี บุญอาบ

และดิฉัน

เครื่องบินหยุดครั้งแรกที่สิงคโปร์ ที่สนามบินสิงคโปร์นี้มีเรื่องตลกคือเขาปล่อยผู้โดยสารอื่นออกไปหมดเว้นแต่พวกเราสี่คน ดิฉันถามเจ้าหน้าที่ชายสูงอายุคนหนึ่งเป็นภาษาอังกฤษว่า เหตุผลกลใดที่เขาักเราไว้ ต้องการรู้อะไรจากเราหรือ เขาไม่เข้าใจแล้วส่งเสียงภาษาอะไรก็ไม่ทราบ แต่ลงท้ายด้วยเสียงสูงเหมือนเป็นคำถามว่า “xxxxxxxxx ดุงดิงๆ” พุดซ้ำอยู่นั่นแหละ ราศีจึงตอบไปว่า “No, we don’t drink” ดิฉันยื่นหัวเราะอยู่เงียบๆ แต่แม่เมธิหัวเราะงอหาย เสียงดังอย่างไม่เกรงใจเลย ส่วนบุญอาบรำคาญเลยเลียนเสียงของเขา “xxxxxx ดุงดิงๆ” ตอนนี้อยู่ที่โรงรถ โบกไม่โบกมือไล่เราออกไป เป็นอันว่าไม่รู้เลยว่าเขากักตัวเราไว้ทำไมในตอนแรก และกระเป๋าก็เลยไม่ถูกตรวจ

สิงคโปร์เป็นเมืองเล็กนิดเดียว และดิฉันก็เคยไปหลายหนแล้วจึงพอจะรู้จักถนนหนทางดีพอสมควร เราไปที่โรงแรม Singapura ก่อน เพราะจองห้องไว้ที่นั่น ดิฉันรู้จักโรงแรมนี้ดีเพราะไปที่รักที่พักรที่โรงแรมนี้ ซึ่งอยู่ที่ถนน Orchard ตรงข้ามถนนกับสถานทูตไทยพอดี บังเอิญญาติของดิฉันเป็นภริยาท่านทูตพาณิชย์ที่นั่น ทั้งสามภริยาจะให้ดิฉันย้ายไปอยู่บ้านว่างในสถานทูต แต่เราจองห้องไว้แล้ว และถ้าอยู่กับเพื่อนๆ จะสะดวกกว่าในการไปไหนมาไหน จึงได้แต่ขอบคุณเขาเท่านั้น

เจ้าหน้าที่ธนาคารกรุงเทพคนหนึ่ง จำไม่ได้แน่่ว่าที่สิงคโปร์หรือกัวลาลัมเปอร์ ได้กรุณาว่าจ้างรถแท็กซี่ (เบนซ์) ที่ไว้ใจได้ให้ เพื่อพาเราไปค้างที่ Cameron Highland ในมาเลเซีย ตอนขึ้นไปบนภูเขา เรากะกันไว้ก่อนแล้วว่าหยุดกินกลางวันที่พักตากาศซึ่งอยู่ครึ่งทางที่เราจะไป แต่มัวขลุกขลักออกช้าไปหน่อย เวลาเที่ยงแล้วยังไปไม่ถึงไหน บุญอาบบอกว่าหิวข้าวจะตายอยู่แล้ว จะพานปวดท้องเอาด้วย ดิฉันหยิบขนมปังกรอบให้เธอ เธอบอกว่าไม่ได้หิวขนมปัง เธอหิว “ข้าว” เรามองว่าถ้าหิวมากจริงๆ

แล้ว อะไร ๆ ก็กินได้ทั้งนั้น นี่แปลว่าเธอยังไม่หิวจริงนะซี เท่านั้นแหละ เธอ
งอน และพูดด้วยความโมโหหิวว่า “เธอหาว่าฉันพูดปดหรือ ?” พวกเราทุกคน
ขัน แต่ไม่กล้าหัวเราะ เพราะเกรงว่าจะไปไม่ถึง Cameron Highland !

เราพักที่ Cameron Hotel ที่มีสนามกอล์ฟอยู่ติดด้านหน้า ที่นี่เรา
ออกจะอึดอัดใจนิดหน่อย เพราะบรรยากาศในห้องรับแขกเหมือนอยู่ใน
ประเทศอังกฤษ มีคนนั่งล้อมเตาผิง แล้วคุยกันเสียงเบา ๆ พวกเราซึ่งชอบ
คุย ชอบหัวเราะสนุกสนานเสียงดัง ต้องพากันเลี่ยงไปเะอะข้างนอก ไปชม
สวนดอกไม้ เห็นเขาเขียนป้ายว่า “ห้ามเก็บดอกไม้” เรานึกถึงหนังสือ
ของดอกไม้สด ที่เล่าเรื่องห้ามเก็บดอกไม้ที่ป๊นัง ราคีเป็นคนซุกซน ทำอะไร
ว่องไว และชอบทำอะไรที่ท้าทายเสมอ บอกว่า “เธอคอยดูนะ ฉันจะเก็บ
สักดอก” ดิฉันเป็นคนขี้ลาดกว่าเพื่อน กลัวว่าจะมีคนเห็น ห้ามเขาก็ไม่ฟัง
เก็บมาจนได้ ดิฉันใจสั้น ไม่นึกสนุกด้วยเลย

ที่อินโดนีเซีย

เมื่อไปถึงสนามบินที่จาการ์ตา คุณเกรียงเดชถามว่าทำไมดิฉันจึง
ไม่ไปเครื่องบินไทยตามที่เธอบอกมา เลยต้องเล่าถึงความซุกซนเกี่ยวกับ
การบินไทยให้เธอฟัง เธอพาเราไปที่บ้านของเธอก่อน ได้พบเจ้าหน้าที่
การบินไทยหลายคนก็เลยเล่าให้ฟังด้วย

ที่เมืองนี้เราพักที่โรงแรมแห่งหนึ่ง ซึ่งเดิมคงจะเป็นโรงแรมที่ดีที่สุด
อาคารต่อกันเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส โดยมีสนามใหญ่อยู่ตรงกลาง ห้อง
แต่ละห้องใหญ่พอสมควรและมีระเบียงนั่งเล่นที่หน้าทุก ๆ ห้อง ซึ่งหันหน้า
ออกไปทางสนาม มีทางเดินกว้างติดต่อกันได้ตลอด สะดวกดีมาก

เย็นวันนั้นเรากินอาหารที่บ้านคุณเกรียงเดชและคุยกันอย่างสนุกสนาน
จนลืมดูเวลา พอรู้สึกตัวก็เข้าไปเกือบตี 1 แล้ว จึงเข้าไปที่โรงแรม เขาให้

เราเลือกห้องได้ตามใจ พวกเราให้มณีกับบุญอาบเลือกห้องก่อน มณีออกจะรู้จักมาก ไปดูห้องไหนก็ว่าอย่างนั้นไม่ดี อย่างนี้ไม่ดี แน่ะ โรงแรมนี้เก่าแล้ว ก็มีของชำรุดซึ่งยังไม่ได้ซ่อมแซมอยู่บ้าง ราสีก็ตามใจ พาพวกเราเดินไปตามทางเดินรอบอาคารทั้งสี่ด้าน โดยที่คนขนของต้องขนตามไปด้วย เราเกรงใจเขาเพราะตอนนั้นมันดึกมากแล้ว มาถึงห้องหนึ่ง มณีว่าใช้ได้แล้วก็ขนของเข้าไป ราสีแอบหัวเราะ เพราะมันคือห้องเดียวกับห้องแรกที่มณีไม่ชอบนั่นเอง ตกลงให้มณีกับบุญอาบอยู่ห้องเดียวกัน ส่วนราสีกับดิฉันเข้าอยู่อีกห้องหนึ่งโดยไม่ต้องเลือกมาก

รุ่งเช้าเราแต่งตัวเสร็จก็ไปที่ห้องมณี เขาบ่นอุ้ให้ฟังว่านอนไม่ใคร่หลับตลอดคืนเลย เพราะปิดพัดลมกลางห้องซึ่งอยู่เหนือเตียงนอนไม่ได้ จะเดินมาตามเราก็อายุอยู่ห้องไหน เพราะเราส่งเขาเข้าห้องก่อน จะเที่ยวเดินไปทั่วๆ ก็ไม่ได้ เพราะมันดึกแล้ว ไปตามทางเดินก็เปิดเพียงสลัวๆ ไม่สว่างจ้าอะไร เกรงใจแขกที่พักอยู่ตามห้องต่างๆ ด้วย คิดไม่ตกทำอะไรไม่ได้ เลยชวนกันนอนโดยเอาผ้าห่มคลุมโปงท่วมหัวตลอดคืน

ราสีเดินตรงไปปิดแก๊สเดียว พัดลมก็หยุดหมุน ไม่เห็นมีปัญหาอะไร ชักใช้ไล่เสียงได้ความว่า มณีบิดไปเพียงสองแก๊ส จะบิดไปอีก รู้สึกมันติดขัดจะขึ้นบิดไปแรงๆ ก็กลัวสวิตช์จะหัก ดังได้เล่าไว้แล้วว่าโรงแรมนี้เก่า มันก็ต้องมีอะไรติดๆ ฝืดๆ บ้างอย่างนี้แหละ

มาถึงเรื่องการกิน ราสีกับดิฉันไม่ยุ่งยาก แต่มณีกินไม่ค่อยได้เพราะอาหารส่วนมากมีกลิ่นแพะ บางทีเขาสั่งอาหารมาอย่างหนึ่ง เมนูเป็นภาษาฝรั่งเศส ซึ่งเขาก็พอเอาได้ว่าอะไรเป็นอะไร แต่ไม่สนใจอ่านให้ละเอียด เมื่ออาหารมาถึง เขาบอกว่าไม่คิดว่ามันจะเป็นแบบนั้น ราสีเลยต้องรับจานนั้นไปและช่วยเขาเลือกใหม่ ทีนี้เลยกลายเป็นระเบียบว่าราสีจะสั่งเป็นคนสุดท้ายเพื่อรอรับอาหารที่มณีสั่งมาแล้วกินไม่ได้เสียก่อนแทบทุกครั้งไป

ส่วนบุญอาบนั้นชอบกินข้าว เย็นวันหนึ่งเขาบอกว่าไม่ค่อยหิว จะสั่ง

แต่ข้าวเปล่าๆ กับไข่ต้มใบหนึ่งเท่านั้น เพื่อประหยัดสตางค์ จะกินกับน้ำพริก มะม่วงซึ่งเขาเอาติดตัวไปด้วย สักครูเดียว พอครัวเดินออกมากับบริกร มาถามย้ากับเรา เพราะเขาไม่เชื่อว่าจะมีคนสั่งไข่ต้มสำหรับอาหารเย็น เขาหาว่าบริกรฟังผิด เมื่อเราย้าว่าสั่งเช่นนั้นจริงๆ เขาก็ดีหน้าไม่เข้าใจ คงนึกว่าคนไทยนี้มีอะไรประหลาดๆ สั่งอาหารเข้ามาเป็นอาหารเย็น

เมื่อบิลออกมา เราต้องหัวเราะ เพราะไข่ต้มใบเดียวนั้นราคาเท่ากับอาหารเต็มจานของเรา เขาเขียนไว้ว่า egg (any style) ราคาเดียวกันหมด ราสีบอกว่า “สมน้ำหน้าแล้ว” แล้วทุกคนก็หัวเราะกันครืนเครง แม้แต่ตัวบุญอาบเองก็อดหัวเราะไม่ได้

ที่จากรัตนา เราไปเที่ยววัดโบราณหลายแห่งโดยรถทัวร์ของรัฐบาลอะไรๆ ก็ดีแหละ แต่มักคุเทศก์ที่นำเราไปนั้น คงจะไม่ได้อาบน้ำมาสักปีหนึ่งแล้ว เราต้องทนทรมานกับกลิ่นของเขาไปตลอดทั้งวัน

เห็นมีรูปเขียนคนจริงเป็นสาวสวยๆ วางขายตามที่ต่างๆ ดิฉันถามหาช่างเขียน เขาบอกว่ามีช่างเขียนมาก แต่ถ้ามือชิ้นหนึ่งคงจะคิดราคาแพง มีอรองๆ ลงไปคงพอจะสู้ไหว ดิฉันไม่มีเวลาพอที่จะนั่งให้เขาเขียน เลยฝากรูปถ่ายไว้ให้วาดจากรูปนั้น

ไม่นานนักก็ได้รูปนั้นฝากส่งมากับเจ้าหน้าที่การบินไทยที่ชอบพอกับเกรียงเดช ถึงจะดูไม่เหมือนตัวจริงมากนักแต่ก็ยังมีดี

ที่อินโดนีเซียนี้ คนจนและคนขอทานมีมากเหลือเกิน เราได้รับคำเตือนว่าอย่าไปให้สตางค์กับคนใด มิฉะนั้นเขาจะเสกนมารุมล้อมตัวเราจนแทบแหวกหนีออกไปไม่ได้ เจ้าหน้าที่สถานทูตคนหนึ่งพาเราไปดูซื้อของไม่ว่าสินค้าอะไรที่เราหยิบมาดู ก็จะบอกราคา 100 เหรียญแทบทั้งนั้น 100 เหรียญของเขามีค่าเท่ากับ 7 บาทของเรา ดิฉันซื้อหวีกระและพัดกระเพื่อเป็นของฝากเพื่อนที่กรุงเทพฯ เมื่อนี้มีเต่าตัวใหญ่ๆ มากมาย กระดองของมันเอามาทำเป็นของใช้ต่างๆ ได้อย่างดี และซื้อหมวกขนกระต่ายใบหนึ่ง

สวยมาก สีนํ้าตาลอ่อน ๆ แกมสีขาว ไม่รู้ว่าต้องใช้กระดาษกี่ตัว เคี้ยวเนื้อ ล้วงเลยมานหลายสิบปีแล้วยังอยู่ดี ซึ่งก็ราคาเพียง 7 บาทเช่นกัน

ทุกสิ่งที่ดิฉันซื้อนั้นราคาชิ้นละ 100 เหรียญ (7 บาท) ทั้งนั้น คนที่พาเราไปบอกให้เราต่อราคา แต่เราต่อไม่ลง เพราะมันถูกเหลือเกินอยู่แล้ว เขาบอกว่าถ้าเราจ่ายเงินแพงจะทำให้เสียราคา ภายหลังถ้าเขาพาคนอื่นมาอีกก็ต้องเสียเงินแพงไปด้วย

เราได้ดูการแสดงเต้นระบำทำเพลงแบบพื้นเมืองของเขาด้วย ใครว่าเมืองอิเหนาผู้คนสวย ไม่จริงเลย เราเพิ่งเห็นคนสวยบนเวทีแสดงเท่านั้น

เราไปเที่ยวชอกราการ์ตา (Jogjakarta/Yokyakarta) ซึ่งเป็นเมืองหลวงเก่า และดูเหมือนเราทุกคนจะชอบเมืองนี้กว่าเมืองหลวงปัจจุบัน บ้านเมืองเป็นระเบียบเรียบร้อยดี ถนนหนทางก็ไม่พลุกพล่าน ได้บรรยากาศที่ดีกว่ามาก

เราพักที่โรงแรมอังกฤษแห่งหนึ่งซึ่งคงจะตั้งมานานแล้ว เราชอบที่นี่มาก อาหารเช้าเป็นแบบอังกฤษทุกวัน และอาหารอื่น ๆ ก็อร่อยด้วย ! เราไปคูวิหารปรัมบานันซึ่งเป็นโบราณสถานที่สวย ดูไม่เบื่อ แล้วได้ไปดูบุโรพุทโธซึ่งใหญ่กว่าปรัมบานันมากมาย และทำแบบนครวัด คงจะสร้างในสมัยเดียวกันแน่

ที่บุโรพุทโธนี้ มัคคุเทศก์ส่งเราที่บันไดให้เดินขึ้นไปดูเอง ภายในกำแพงสี่ด้าน ซึ่งแต่ละด้านต้องเดินไกลมาก เมื่อเราเดินไปถึงมุมกำแพงด้านหลังนั้น อากาศมืดมัว ดูเปลี่ยนมาก ไม่มีคนเดินเลย เราชักใจคอไม่ดี กลัวถูกจี๋ เลยพากันเดินข้างวังข้าง พลงหัวเราะไปตลอด จนกระทั่งมาถึงมุมใกล้ด้านหน้าค่อยสว่างหน่อย จึงหายกลัว

บาห์ลี

จากชอกราการ์ตา เราเดินทางต่อไปยังบาห์ลี ไปพักที่ Bali Beach

Hotel ซึ่งอยู่ติดทะเล และมีสระว่ายน้ำที่กว้างขวางใหญ่โตน่าดูมาก ที่สนามบินบาห์ลี ดิฉันชอบใจที่เขาตั้งกระดานดำใหญ่ บอกราคากินคอลลาร์ ปอนด์ และอื่น ๆ เทียบกับเงินของเขา รวมทั้งบอกเงินไทยด้วย

ถนนจากสนามบินมายังโรงแรมของเรา ตลอดสองข้างทางผ่านกระท่อมเล็ก ๆ เก่าโกโรโกโส บางหลังจะพังมิพังแหล่อยู่แล้ว แล้วก็มาโผล่ปุบปับที่โรงแรมใหญ่โตหรูหรา ซึ่งตั้งอยู่โดดเดี่ยวหลังเดียวเท่านั้น ช่างเป็นการเปรียบเทียบกับที่แสดงตาแสดงใจแก่ผู้คนที่ได้มาพบเห็นจริง ๆ !

พอมาถึงโรงแรม ที่โต๊ะประชาสัมพันธ์ เขาบอกดิฉันว่ามีเพื่อนผู้หญิงมาหาสองคน เขามาถึงตั้งแต่วันนี้ และพักอยู่โรงแรมเดียวกับเรานี้แหละ ดิฉันแปลกใจมาก แต่ภายหลังเมื่อได้พบ จึงทราบว่าคุณหญิงจรรยา ผดุงวิทยาเสริม มารดาเลี้ยงของสามีดิฉัน มาเที่ยวกับคุณเกื้อ ศาสลิลุบัติ์ เพื่อนของท่าน ซึ่งดิฉันรู้จักคุ้นเคยเป็นอย่างดี

ท่านทั้งสองคนเป็นเพื่อนรักกัน แต่ทราบว่าได้ถกเถียงกันมาตั้งแต่ก่อนออกเดินทาง คุณครูเกื้อจะไปบ้นดุง แต่คุณหญิงจรรยอยากมาบาห์ลีมากกว่า ในที่สุดก็ตกลงกันว่าตามใจคุณหญิงจรรยา โดยมีข้อแม้ว่าเมื่อถึงบาห์ลีแล้วจะต้องตามใจคุณครูเกื้อทุกอย่าง การที่คุณหญิงจรรยอยากมาบาห์ลีก็เพราะท่านมีเพื่อนฝรั่งหนุ่มหลายคน ได้ฟังพวกนั้นคุยไม่ว่าบาห์ลีสวยงามและโรแมนติกมากมาย จึงอยากมาดูให้เห็นจริง แต่เมื่อมาถึงแล้วยังไม่เห็นอะไรตามนั้น คุณครูเกื้อจึงแต่งโคลงล้อว่า

We come to Bali.
What do we see ?
Only the sea,
the sea and the sea !

คุณครูก็เอารู้จักพวกเราทุกคนก่อนแล้ว นอกจากมณี ท่านบอกว่า “พรุ่งนี้ฉันจะมา visit พวกเธอนะ” แล้วก็จริง ๆ ท่านมาเสียตั้งแต่เช้ามีด พวกเรายังไม่ตื่นเลย เราเห็นใจว่าท่านหวังดี แต่เราก็อยากนอนต่อมากกว่า บุญอาบซึ่งเคยเป็นศิษย์ของท่านสมัยเรียนอยู่ที่โรงเรียนวัฒนา จึงตอบแทน พวกเราว่า “คุณครูขา ขอบพระคุณมากที่มา visit เรา แต่พรุ่งนี้คง visit ไม่ได้ไหมคะ ? เพราะชอบตื่นสายกันทุกคน”

คุณครูก็เป็นคนชอบตลกและใจดีอยู่แล้ว ท่านบอกว่า “ใครบอกว่า ฉันจะมา visit เธออีกล่ะ ? วันนี้ก็พอแล้ว !”

ที่ Bali Beach Hotel นี้ มีวิธีการเอาเปรียบลูกค้าหลายอย่าง จำไม่ได้ แน่นัก แต่จะขอยกตัวอย่างเช่น :- สมมติว่าเราไปขอเช่าห้อง เขาจะขอค่ามัดจำเป็นเงินเหรียญของเขา ซึ่งให้ราคาน้อยกว่าที่อื่นทั่วไป แต่เราเห็นว่า ไหน ๆ ก็มาอยู่แล้ว จึงยอมเอาเงินดอลลาร์แลกเงินเหรียญของเขาไว้ ะทำให้ พอใช้ตลอดไป ขาดทุนนิดหน่อยไม่เป็นไร ที่นี้เวลากินอาหาร เขาให้จ่ายเป็น เงินดอลลาร์ เงินดอลลาร์ของเราก็มีย แต่จะเก็บเงินเหรียญของเขาไว้ทำไม จึง จำต้องแลกเงินเหรียญกลับเป็นเงินดอลลาร์ โดยขาดทุนเข้าไปอีกต่อ มาถึง ตอนจะออกจากโรงแรม เขากลับให้จ่ายเป็นเหรียญของเขาอีก การแลกเงิน กลับไปกลับมาเช่นนี้ เราจะขาดทุนทุกครั้ง รวมสี่คนแล้วจะเป็นเงินไม่น้อยเลย

ราศีเป็นคนเชี่ยวชาญการเงินสกุลต่าง ๆ อยู่แล้ว ทนไม่ได้ที่จะถูกเอาเปรียบมากเกินไป เขาให้เรานับเงินดอลลาร์ ดูตามราคาที่เขาคิดให้เรา ตอนแรก แล้ววางเงินนั้นลงบนโต๊ะอย่างแรง แล้วพูดอย่างโกรธว่า พวกเรามีเงินเท่านี้ จะเอาหรือไม่ก็ตามใจ ทางนั้นจึงต้องยอมรับโดยคุณฉิ

ตลาดมืดมีอยู่ทั่วไป ราศีเป็นผู้ดูแลการเงินของเรา เขาจึงต้องไปติดต่อ แลกเงินเสมอ ครั้งหนึ่งเขาไปแลกเงินตรงไปตรงมาที่โต๊ะหนึ่งในร้านหนึ่ง แล้วมากระซิบบอกว่า “ฉันจะแลกตลาดมืดให้คุณะ” ฉิฉันห้ามเขาไม่ทัน

เขาไปที่มุมโต๊ะที่ห้องด้านหลัง ซึ่งห่างจากโต๊ะเก้าเพียง 2-3 ก้าว และพูดค่อยๆ กับคนที่โต๊ะนั้น แล้วอีกแป๊บเดียวก็หยิบเงินมาปั๊บ ง่ายๆ อย่างนั้นเอง ดิฉันกลัวมาก เพราะมันผิดกฎหมาย ถ้าถูกจับขังที่บาหลีจะเป็นอย่างไร ถามเขาว่าทำไมจึงรู้ว่าโต๊ะนั้นรับแลกเงินตลาดมืด เขาบอกว่าที่แรกก็ไม่รู้หรอก แต่พนักงานที่โต๊ะนั้นทำท่าทางให้เขารู้เอง

บังเอิญระยะที่เราอยู่บาหลีนั้นเป็นวันเทศกาลของเขา เครื่องบินหยุดบิน ร้านรวงปิดหมด ตามถนนสายต่างๆ จะเห็นหญิงชายแต่งตัวสวยๆ เดินกันไปเป็นแถว ทุกคนมีหม้อหรือถาดใหญ่บรรจุอาหารเอาไปวัด ส่วนมากจะเอาทุนหัวไป บรรยายกาศสดชื่นครั้นเคร่งกันไปทั่ว ทำให้เรารู้สึกคล้ายกับว่าโลกนี้ช่างมีแต่ความอ่อนหวานใจดี ปราศจากความโหดร้ายเหี้ยมเกรียม ! อย่างน้อยก็ชั่วขณะหนึ่ง

จากบาหลีเรากลับมายังจาร์ตา แล้วอีก 2-3 วันก็กลับเมืองไทย ด้วยความคิดที่ว่าแปลกดี ถึงแม้ประเทศนั้นจะไม่เจริญรุ่งเรืองใหญ่โตเท่าอังกฤษ อเมริกา หรืออื่นๆ แต่เราก็ได้เปลี่ยนบรรยากาศ ได้ความพอใจไม่น้อย คຸ້ມคຳกับเงินที่เราเสียไป

ขอเล่าแถมสักหน่อยถึงเรื่องขบขันของเรา ตลอดเวลาที่เราไปเที่ยวเมืองต่างๆ ในอินโดนีเซียนี้ เราทุกคนซื้อของที่ระลึกต่างๆ กัน ส่วนมากเป็นผ้าโสร่งปาเต๊ะ ตกกลางคืนก็เอาของที่ซื้อออกมาดูด้วยกัน มณีกับบุญอาบอยู่ห้องเดียวกัน ก็แลกกันดูเป็นกิจวัตร ทีนี้มาถึงเมืองหนึ่งปรากฏว่ากระเป๋ามณีน้ำหนักเกิน ราชิผู้ซึ่งหัวคิดไว บอกให้เอาของบางอย่างออกมาถือ จะได้ไม่ต้องชั่ง เขาเอากางเกงของมณีมาถัดติดแขนเสื้อผนด้านใน ทั้งของมณีและของเขา เป็นอันว่าทุนน้ำหนักไปสี่ตัวแล้ว เพราะเสื้อผนเอาพาดแขนไปไม่ต้องชั่ง แล้วทำอะไรอีกก็จำไม่ได้ น้ำหนักกระเป๋ามณีจึงไม่เกิน แต่น้ำหนักตอนที่มาถึงโรงแรม บริกรมมารับเสื้อผนจะเอาไปเก็บให้พอเขายกขึ้น กางเกงก็หลุดพรวดออกมาจากแขนเสื้อ บริกรมองหน้าพวกเรา

เหมือนจะถามว่า “นี่มันอะไรกัน ?”

ที่ซัณยิ่งกว่านี้ก็คือ บุญอาบเอ๋ยขึ้นมาว่า ฉันซื้อผ้ามาตั้งหลายอย่าง แต่หายไ้ไหนก็ไ้ไม่รู้ ดูในกระเป๋าแล้วก็ไม่มีเลย ราศีนี้ก็ได้ทันที ขอเปิดกระเป๋า มณีเอาของออกดู ปรากฏว่าผ้าของมณีที่ซื้อกับบุญอาบนั่น อยู่ในกระเป๋าของเธออย่างละสองชุด ทั้งหมดเลย ราศีว่า “มิน่าละ กระเป๋าของใคร ๆ น้ำหนักไม่เกิน มาเกินแต่ของเธอคนเดียว”

ไปออสเตรเลีย - นิวซีแลนด์

ปีหนึ่งดิฉันจะไปยุโรป ได้ร่วมคณะทัวร์ไปออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ เราไปหยุดค้างที่สิงคโปร์ก่อน ดิฉันแยกจากคณะไปคนเดียว ตั้งใจจะไปหาซื้อถ้วยเดียวกิน พอไปถึงร้านแล้ว นึกขึ้นได้ว่าเราพูดภาษาจีนไม่เป็น จึงใช้วิธีหยิบจานแบนส่งให้เขา แล้วชี้ไปที่เส้นเล็ก เขาเข้าใจทำเส้นเล็กแห้งให้ เพราะจานแบนจะใส่น้ำไม่ได้อยู่แล้ว จบเส้นเล็กก็หยิบขามลิกให้เขาและชี้ไปที่เส้นใหญ่ แล้วได้กินถ้วยเดียวเส้นใหญ่น้ำตามต้องการ

ต่อไปหยุดที่เมืองเพิร์ธ (Perth) ด้านใต้ของออสเตรเลีย เป็นเมืองที่สงบที่สุดและสวยมาก ไม่มีบ้านไหนเลยที่ไม่มีต้นไม้ดอกไม้ สวนสาธารณะแห่งชาติของเขาก็ใหญ่โตสวยงามมาก ครั้งหนึ่งเราไปเดินดูของตามบาทวิถี ขณะที่กำลังคิดว่าจะข้ามฟากถนนไปคู่อีกฝั่งหนึ่งดีหรือไม่ พอหันหน้าไปทางถนน รถต่างๆ ก็หยุดให้หมด เราเกรงใจเขาเลยต้องข้ามถนนไป ที่สี่แยกต่างๆ ที่ไม่มีไฟจราจร ก็เช่นเดียวกัน รถทั้งสี่ด้านจะแล่นมาค่อยๆ และพร้อมใจกันหยุดหมดก่อนที่จะปล่อยให้รถที่สนั้นที่สนี้ขับต่อไปตามลำดับ เราทุกคนประทับใจในมารยาทอันงามของเขาจริงๆ เพื่อนคนหนึ่งบอกว่าตอนอายุแก่มาๆ อยากมาอยู่เมืองนี้ เพราะทุกอย่างเป็นไปอย่างช้าๆ ไม่มีอะไรเร่งด่วน สบายใจดี แม้แต่ลิฟต์ที่โรงแรมก็แล่นขึ้นลงอย่างช้าๆ

จากนั้นไปเมืองแอดิเลด (Adelaide) ซึ่งอุดมไปด้วยแอปเปิ้ลลูกเล็กๆ แตรสดี มีโรงงานทำน้ำแอปเปิ้ล และมีแอปเปิ้ลใส่ถังตั้งขายบนบาทวิถี พวกเราหลายคนอยากซื้อ ขอให้รถหยุด และบอกให้หัวหน้าทัวร์ช่วยซื้อ เสียงคนนี้พูดว่าฉันเอา 2 กิโล คนนั้นว่าของฉัน 3 กิโลนะ เช้งแซ่ไปหมด หัวหน้าทัวร์พูดว่าเอาอย่างนี้แล้วกัน ผมจะซื้อทั้งถัง แล้วพวกคุณเอามาแบ่งกันเองในรถ จะได้ไม่เสียเวลา ปรากฏว่าราคาถูกอย่างไม่น่าเชื่อ เขาบอกว่าถ้าเราไม่เอาลังจะถูกกว่านี้อีกกว่าเท่าตัว เพราะลังที่ทำด้วยไม้ย่อยหายๆ

หน้า Park Royal Hotel เมืองแอดิเลด ออสเตรเลีย
10 เมษายน 2514

นั่น ราคาแพงกว่าแอปเปิ้ลทั้งหมดเสียอีก

เรื่องขำมีอยู่ว่าคนที่บอกว่าต้องการหลาย ๆ กิโลนั้น ต้องเปลี่ยนใจขอเพียง 1 - 2 กิโล เพราะนึกถึงว่าจะต้องหิ้วขึ้นโรงแรมพร้อมกับของอื่น ๆ ที่จับจ่ายมาด้วยนั้นจะไม่ไหว ดูเหมือนหิ้วหน้าทัวร์ไม่คิดเงิน ใครจะกอบโกยไปเท่าไรก็ได้ แต่กระนั้นก็ยังเหลืออีกเยอะแยะ

เราเที่ยวออสเตรเลียด้านใต้ แล้วก็ข้ามไปนิวซีแลนด์ด้านใต้ ที่นี้สวยยิ่งกว่าออสเตรเลียอีก และแต่ละเมืองสวยไม่ซ้ำแบบกันด้วย จากเมืองไครสต์เชิร์ช (Christchurch) เราเที่ยวหลายเมืองระขึ้นไปทางเหนือ - ตั้งแต่ออกเดินทางมานี้ นั่งรถโดยสารกันทั้งวัน ๆ จนชักจะเบื่อแล้ว เขาจึงพาเราขึ้นเครื่องบินเล็กซึ่งจุคนได้ไม่กี่คน แม้แต่หัวหน้าทัวร์ก็ต้องเข้าไปนั่งกับกัปตัน เครื่องบินพาเราเข้าชอกกัวเขาเพื่อจะไปดูสถานที่ที่เขาเล่นสกีกัน แต่ชอกเขานั้นแคบมาก มองออกไปแล้วเสียใจจริงๆ ถ้าขยับผิคนิดเดียว

หน้าวัดไทยในสิงคโปร์

29 เมษายน 2514

ปีกเครื่องบินจะต้องกระทบภูเขาแน่นอน ทุกคนเงิบกริบไม่พูดอะไรเลย ถ้าหยุดหายใจได้ก็คงจะหยุดด้วยซ้ำ หลังจากนั้นแล้ว คณะทัวร์ทุกคนขนนั้รถอย่างเก่า !

ที่เมืองอ็อคแลนด์ (Auckland) ภาคเหนือของนิวซีแลนด์ ผ้าขนสัตว์มีขายมากมาย สวยๆ และราคาถูกมาก ที่ร้านตรงข้ามกับโรงแรมของเรา ดิฉันซื้อผ้าขนสัตว์สำหรับตัดชุดสูทสามชิ้น คือ skirt, jacket และกางเกงด้วย เมื่อเอามาอวดเพื่อน ๆ หลายคนชอบใจพากันออกไปซื้อบ้างทันที แต่ละคนคงจะซื้อมากพอใช้ เพราะเมื่อดิฉันเดินไปดูอีกตอนเย็น เห็นว่าผ้าม้วนเบ้อเรอขนาดเอาแขนโอบไม่รอบนั้นเหลืออยู่นิดเดียว เมื่อดิฉันเอามาตัดที่กรุงเทพฯ ช่วงตัดเสื้อชาวจีนยังชอบใจ บอกว่าเข้าใจซื้อ สวยดี

ดิฉันซื้อเศษผ้าที่ขายแบกะดินมาผืนหนึ่ง เพราะคิดว่ากว้างยาวพอที่จะตัด skirt ได้ แต่ถึงตอนจ่ายเงินพบว่าตนเองมีเงินเหรียญชาตินั้นอยู่ไม่พอ

เพราะรุ่งขึ้นก็จะบินไปออสเตรเลียแล้ว บอกคนขายว่าเงินที่ขาดไปขอจ่ายเป็นดอลลาร์อเมริกันได้ไหม คนขายขอรู้ว่าขาดไปเท่าใด พอเห็นว่าเล็กน้อย จึงบอกว่าขอรับเพียงเท่านั้น ที่ขาดไปยกให้ เพราะเขาไม่ชอบดอลลาร์อเมริกันเลย ! ตอนนั้นเงินดอลลาร์ของนิวซีแลนด์ราคามากกว่าดอลลาร์ของอเมริกันเล็กน้อย

จากอ็อคแลนด์ เราบินกลับมาออสเตรเลียอีก แต่มายังเมืองซิดนีย์ (Sydney) ทางเหนือของประเทศ เมืองซิดนีย์ไม่ใช่เมืองหลวง แต่เป็นเมืองใหญ่ การจราจรชักไขว้ไปมารวดเร็วแบบกรุงเทพฯ เขาเล่าว่ามีนักเรียนผู้ชายไทยอยู่ที่นั่น 9 คน ทุกคนมีรถ และทุกคนรถคว่ำไม่น้อยหน้ากันเลย

ตอนนั้นตรงกับวันอีสเตอร์ (Easter) ร้านรวงปิดหมด ผู้คนไปอยู่ในโบสถ์ ถนนเงียบว้าง หลายคนในคณะของเราไม่พอใจหัวหน้าทัวร์ บ่นว่าจืดจางๆ พามาในวันที่เขาหยุดกัน ซื้อข้าวของอะไรก็ไม่ได้

ดิฉันช่วยอธิบายว่าเขาจัดทัวร์ให้ตรงกับวันจักรี ซึ่งปีนั้นมีวันหยุดต่อกันหลายวัน แล้วก็ให้คาบกับวันสงกรานต์อีกหลายวัน เพื่อไม่ให้ต้องลางานหรือราชการมาอย่างไรละ ดิฉันอ่านรายละเอียดของทัวร์นี้มาจากเมืองไทยแล้ว และเห็นว่าเขาไม่ได้จัดรายการเที่ยวในวันนี้ แต่ก็เห็นว่ายังงี้ก็คุ้มเงินแล้วจึงได้เลือกมา

ผู้ประท้วงทั้งหลายไม่พอใจ ถามว่าดิฉันออกมารับแทนหัวหน้าทัวร์ทำไม ทั้งที่เขาไม่ได้เป็นญาติโกโหติกาอะไรด้วย อย่างไรก็ตาม เขาจัดเพิ่มรายการพิเศษพาเราไปดูนกเพนกวินที่เกาะแห่งหนึ่งไกลออกไปมาก ตอนนี้ดูทุกคนพอใจที่ได้เห็นนกนี้ดำน้ำมากับคลื่นลูกใหญ่ ๆ และมาโผล่ขึ้นที่ชายหาด แล้วพากันเดินเตาะแตะกระจัดกระจายไปทั่ว น่ารักน่าชมมาก

ตอนนี้มีเรื่องจำอีก สุภาพบุรุษคนหนึ่งในคณะของเราถามมัคคุเทศก์ (ฝรั่ง) ซึ่งพาเราไปคว่า “นกนี้กินได้ไหม” มัคคุเทศก์คนนั้นทำท่าประหลาดใจ งง แล้วบอกว่า ตั้งแต่เขานำเที่ยวมากกว่า 10 ปีแล้ว ไม่เคยมีใครถามเขาอย่างนี้

“กินได้กระมัง” เขาตอบพลางหัวเราะ ดิฉันพลอยขันไปด้วย เพราะมีคำกล่าวว่า คนไทยกินของไม่เลือก ถ้าพบสัตว์หรือพืชอะไรที่ถามแล้วไม่ตอบ (เพราะตอบไม่ได้) ก็จะถือว่าเป็นของกินได้ทั้งหมด !

สุภาพบุรุษคนนี้ยังมีเรื่องตลกอีก คือเราพวกผู้หญิงอยากถ่ายรูปหมู่ได้ขอร้องเขาให้ช่วยกดกล้องให้ เราถามว่า “เห็นชัดหรือยัง ? เห็นหมดทุกคนหรือเปล่า ?” เขาบอกว่า “ผมไม่เห็นอะไรเลย” เราบอกให้เขาลองหมุนทางนี้ทางนั้น เขาก็บอกว่า “ยังไม่เห็นอยู่นั้นแหละครับ” พอดีหัวหน้าทัวร์โผล่มาเห็นเข้าก็เลยเดินตรงไปหาเขา และพูดว่า “จะเห็นได้ยังไง ในเมื่อคุณกลับหน้ากล้องมาอยู่ข้างหลัง !”

ดิฉันอยากซื้อโอปอล์ไว้เป็นที่ระลึก แต่ร้านปิด เขาจึงพาไปหาสุภาพสตรีไทยคนหนึ่งซึ่งแต่งงานกับชาวออสเตรเลีย เธอมีโอปอล์ไว้ขายเล็กน้อยถือเป็นงานอดิเรก จึงซื้อหัวแหวนรูปมาตี มาเม็ดหนึ่ง ครั้นรุ่งขึ้นดิฉันบังเอิญไปพบลูกศิษย์คนหนึ่งซึ่งแต่งงานกับหญิงออสเตรเลีย เขาบอกว่าเขาทำมาหากินโดยการซื้อขายโอปอล์และส่งออกด้วย ถ้าดิฉันต้องการบ้าง เขาจะจัดการให้ ดิฉันนึกในใจว่า “ให้มันได้อย่างนี้สิน่า !” แต่บอกเขาเพียงว่าไม่ต้องการ เขาได้เชิญดิฉันไปกินข้าวที่บ้าน ได้พบภริยาและลูกๆ ของเขาด้วย

เราเดินทางต่อไปยังแคนเบอร์รา (Canberra) เมืองหลวง ซึ่งเป็นเมืองเล็กและใหม่ เขาจัดแผนผังเมืองและถนนหนทางเป็นระเบียบ ที่นี้ดิฉันมีเรื่องขบขันและน่าตื่นเต้น คือดิฉันตามพรรคพวกไปจ่ายของในร้านหนึ่ง ได้ก้มลงเลือกของที่ระลึกต่างๆ ซึ่งอยู่ใต้ราวแขวนสายสร้อยหลายชนิด ทั้งสร้อยคอ และสร้อยข้อมือ ชื่อเสรีจออกมาจากร้าน เพื่อนคนหนึ่งบอกว่า “หมวกคุณฉลบทยังไม่ได้แกะป้ายราคาออกเลย” ดิฉันแปลกใจ เพราะได้หมวกใบนั้นมาตั้งนานหลายปีแล้ว จึงถอดหมวกออกดู แล้วทุกคนก็หัวเราะกันใหญ่ เพราะว่าป้ายนั้นเป็นป้ายของสายสร้อยเส้นหนึ่งซึ่งติดหมวกมาตอน

ที่ดิฉันก้มลงไปเลือกของนั่นเอง จึงเอากลับไปคืน คนขายของก็พลอยขบขันไปด้วย

อีกครั้งหนึ่ง ดิฉันมัดแต่หูของในร้านแห่งนี้ ไม่ทันสังเกตว่าพรรคพวกเขาออกไปกันหมดแล้ว พอมองออกไปเห็นพวกเขากำลังจะขึ้นรถกัน ดิฉันตกใจวิ่งตามไป โดยตามองไปที่รถไม่ได้ดูพื้นดิน บังเอิญที่ตรงนั้นมีเสาไฟฟ้าใหญ่ยาววางขวางอยู่ ดิฉันสะดุดเสาอย่างแรงเต็มที่ และหกล้มลงอย่างไม่เป็นท่าเลย ตำรวจที่ยืนอยู่ใกล้ๆ ถามว่าจะไปโรงพยาบาลไหม ดิฉันบอกเขาว่า เดี่ยวก่อนรอสัก 2-3 นาที ว่าดิฉันจะขยับตัวเองได้ไหม และมีกระดูกส่วนไหนหักหรือเปลา่ ตอนนั้นพรรคพวกมองมาเห็นจึงต่างวิ่งมาล้อมรอบดู โชคดีที่ไม่มีส่วนไหนหัก เป็นแต่หัวเข่าถลอกเลือดไหล ถูงเท้าขาดหวอะหวะเท่านั้น ลุกขึ้นได้เอง และเที่ยวต่อไปได้ !

ไปเที่ยวอินเดียและพม่า

ดิฉันคิดอยากไปอินเดียมานานแล้วตั้งแต่ได้เรียนประวัติศาสตร์อินเดียที่โรงเรียน อยากเห็นแม่น้ำคงคาที่มีชื่อเสียง พุทธศาสนา สถานที่สำคัญที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ และทัชมาฮาลที่ขึ้นชื่อว่าสวยงามนัก มาถึงตอนที่ออกเดินทางไปเที่ยวประเทศต่าง ๆ ได้พยายามชวนเพื่อนไปด้วยกัน ไม่กล้าไปคนเดียว กลัวโจรผู้ร้าย พยายามอยู่ 2-3 ปี ไม่สำเร็จ ทุกคนพูดเหมือนกันว่าไม่อยากดูเมืองยากจน คงไม่เจริญตานัก สู้ไปเมืองใหม่ ๆ สวยงามทั้งสถานที่พักและการเดินทางไปไหนมาไหนสะดวกสบาย จะดีกว่า

ครั้นเมื่อพระองค์เจ้าเปรมบุรฉัตรไปเป็นเอกอัครราชทูตไทยประจำอินเดีย หม่อมงามจิตต์ได้ขอให้คุณแจ่ม บุรณะนนท์ ผู้มีศักดิ์เป็นน้ำ ช่วยไปเป็นแม่บ้าน ดูแลควบคุมคนงานของสถานทูต และช่วยต้อนรับแขกหรือตลอดไปจนถึงการจัดและดูแลเรื่องอาหารการกิน ทั้งในเวลาธรรมดาและเวลาที่มีการเลี้ยงแขกด้วย

คุณสวัสดิ์ (คุณแม่ของหม่อมงามจิตต์) คุณแจ่ม และราศี เพื่อนดิฉันเป็นลูกพี่ลูกน้องกัน ราศีจึงบินไปอินเดียปีละหลายครั้ง ครั้งละนาน ๆ ทั้งนี้นอกจากจะไปเยี่ยมหม่อมงามจิตต์แล้ว ยังได้ไปเป็นเพื่อนคุณแจ่ม ช่วยให้หายเหงาและคลายคิดถึงบ้านด้วย ส่วนมากหม่อมงามจิตต์จะส่งตัวเครื่องบินมาให้โดยเฉพาะในตอนที่มีการแสดงศิลปวัฒนธรรมทุก ๆ ปี เพื่อให้ราศีไปแสดงวิธีการแกะสลักผักผลไม้ ซึ่งเขาเชี่ยวชาญและทำได้สวยงามมาก

ปีหนึ่งราศีบอกว่าดิฉันไปอินเดียพร้อมเขาได้ แต่เขาจะไปท่องเที่ยวกับดิฉันไม่ได้ เพราะนอกจากจะต้องอยู่ช่วยหม่อมงามจิตต์ และคุณแจ่มแล้ว เขายังต้องช่วยดูแลคุณสอาด อิศวนนท์ ลูกพี่ลูกน้องอีกคนหนึ่งซึ่งจะเดินทางไปด้วย

ดิฉันเองรู้จักพระองค์เปรมฯ และหม่อมงามจิตต์ดีอยู่แล้ว เพราะ
พระองค์เปรมฯ ชอบพอกับจำกด (สามีดิฉัน) ตั้งแต่ครั้งเรียนอยู่ที่อ็อกซฟอร์ด
ด้วยกัน ส่วนหม่อมงามจิตต์รู้จักมานานเน เธอเรียกดิฉันว่า “น้ำฉลบ”
เพราะดิฉันเป็นเพื่อนรักกับราศี ผู้มีศักดิ์เป็นน้ำของเธอ และดิฉันก็เรียก
คุณแม่ของเธอว่าคุณพี่สวัสดิ์ ดิฉันมาคิดว่าไปกับเขายังดีกว่าไปคนเดียว
ตกลงเราสามคนเดินทางไปพร้อมกัน ดิฉันพักอยู่ที่สถานทูต 3-4 วัน ก่อน
ออกเดินทางท่องเที่ยว

นาฬิกาแดด เมืองไชยประ อินเดีย
2 ธันวาคม 2512

หม่อมงามจิตต์มีธุระเกี่ยวกับสังคมมาก ที่สถานทูตมีการเลี้ยงแขกทุกวัน ถ้าไม่ใช่อาหารกลางวันหรือเย็น ก็เป็นการเลี้ยงน้ำชา เธอขอให้พี่แฉล้ม พี่สอาด ราศี และดิฉันร่วมกินด้วย และแนะนำเราต่อแขกของเธอทุกครั้ง แต่ในการกินแต่ละครั้งนั้น กินแล้วยังต้องคุยต่ออีกนาน เสียเวลามาก พวกเราเลยต้องพยายามบ่ายเบี่ยงเพราะอยากใช้เวลาไปเที่ยวดูเมืองมากกว่า

ที่เมืองนิวเดลี (New Delhi) นี้ ไปไหน ๆ สะดวกมาก เพราะเขาจัดแผนผังเมืองดี มีถนนวงแหวนไปรอบ ๆ ซึ่งจะแยกออกไปทางไหนก็ได้ เมื่อดิฉันต้องการไปไหนคนเดียว เจ้าหน้าที่สถานทูตจะเรียกแท็กซี่ให้ ตอนแรก ๆ ดิฉันกลัว เพราะแท็กซี่จะมีคนนั่งมาด้วยอีกคนหนึ่งเสมอ แต่ทางสถานทูตรู้จักรถคันนั้นดี รับรองความปลอดภัย และอธิบายว่าคนขับเองก็กลัวผู้โดยสาร จึงต้องมีเพื่อนนั่งไปไหนมาไหนด้วยเสมอ !

ดิฉันไปซื้อตั๋วรถไฟชั้นหนึ่ง ให้เขาจัดตั้งแต่ออกจากเดลี ไปทัวร์ตามเมืองสำคัญต่าง ๆ ตลอดจนกลับมาถึงเดลีอีก แล้วไปที่สำนักงานท่องเที่ยวของรัฐบาล ขอให้เขาจองโรงแรมที่จะต้องไปพักตามเมืองนั้น ๆ ให้จัดโรงแรมที่ดีที่สุด (deluxe) ทั้งหมด เพื่อความปลอดภัยและสะดวกสบาย

เมื่อดิฉันพบพระองค์เปรมฯ ได้วันเดียว ท่านก็ต้องไปประชุมและปาฐกถาที่เมืองอื่นอีก 2-3 เมือง พอท่านกลับมารู้ว่าดิฉันกำลังจะออกเดินทางไปเที่ยวคนเดียว ก็ต่อว่าหม่อมงามจิตต์ว่าไม่ควรปล่อยให้ดิฉันไป ท่านบอกดิฉันว่า “รู้ไหมรถไฟที่นี้ตกรางบ้าง ไฟไหม้บ้าง อย่างดีก็เสียเวลาเข้าไปทีละหลาย ๆ ชั่วโมง บางครั้งเข้าไปถึงวันก็มี เล่ากันว่ามิชยาคนหนึ่งไปคอยขึ้นรถไฟ และวันนั้นรถไฟมาถึงตรงเวลาผง เขาพูดว่า ‘ไหนว่ารถไฟมาช้าเสมอ ยังไง ?’ แต่อีกคนหนึ่งบอกว่า รถไฟขบวนนั้นควรจะมาถึงตั้งแต่เมื่อวานนี้ในเวลานั้นแล้ว !”

เมื่อดิฉันออกเดินทางไปถึงเมืองไหน ๆ ก็ต้องเขียนไปรษณียบัตรบอก

มายังสถานทูต เพื่อพระองค์เปรมฯ จะได้ไม่วิตก

เดลีเก่า - เดลีใหม่

รถของสถานทูตไปส่งดิฉันที่สถานีรถไฟ ราชาก็ไปด้วย แต่มีปัญหาเกิดขึ้น เพราะในตั๋วเขียนไว้เพียงว่ารถออกจากสถานี Delhi ไม่ได้แจ้งชัดว่าเป็น New Delhi (เดลีใหม่) หรือ Delhi (เดลีเก่า) เราจึงไปสถานีเมืองใหม่ก่อน เจ้าหน้าที่ที่นั่นบอกว่าต้องไปขึ้นที่ Delhi เก่า ซึ่งอยู่ห่างออกไปประมาณหนึ่งชั่วโมงโดยรถยนต์ โชคดีที่เราไปถึงก่อนเวลามาก แต่กระนั้น ก็ไปถึงหุดหวิดเวลารถไฟออก ที่ตู้รถชั้นหนึ่งมีชื่อของดิฉันติดไว้ข้างนอกตู้หนึ่งด้วย เลยโล่งอกว่าไม่ผิดแน่

ระเบียบการให้เงินรางวัลแก่คนงาน

คนขนของเอาของดิฉันไป ซึ่งประกอบด้วยกระเป๋าเดินทางสองใบ เพราะตอนนั้นอากาศหนาว จึงจำเป็นต้องเอาเสื้อขนสัตว์ไปหลายตัว ซึ่งกินที่ในกระเป๋ามาก รู้สึกเกรงใจเขา แต่เขากลับถามว่ามีของเท่านี้หรือดิฉันมาเข้าใจทีหลังว่าเวลาเขากลับมาเดินทางจะมีข้าวของเยอะแยะ เพราะเขาต้องหอบเสื้อ หมอน ที่นอนไปด้วย

เขาเอากระเป๋าใบหนึ่งขึ้นทูนหัว และหิ้วอีกใบหนึ่ง ดิฉันเสียใจใส่กล้วยของเขาคงจะหัก เพราะกระเป๋าค่อนข้างใหญ่ทีเดียว ไม่ใช่เท่านั้น เขาต้องเดินขึ้นสะพานลอยข้ามทางรถไฟไปอีกฟากหนึ่งด้วย และยิ่งกว่านั้นไปอีก คือรถไฟยังไม่มา ต้องนั่งคอยอยู่ตั้งครึ่งชั่วโมง

พอรถไฟมาถึง เขาก็ช่วยเอาของขึ้นจัดวางเรียบร้อย ดิฉันเห็นว่าเขาทำงานหนักและเสียเวลากับดิฉันมากมาย จะให้รางวัลรูปเดียวก็ละอายใจ จึง

ให้ไปสองรูปี รถไฟยังไม่วันทันจะออก มีคนมาเกาะแรงๆ ที่หน้าต่าง ดิฉัน โผล่ออกไปดู เห็นคนขนของคนนั้นเอง ทำทางนำส่งสาร ส่งเงินคืนให้ดิฉัน หนึ่งรูปี ดิฉันไม่ยอมรับ แต่พวกคนขนของอื่นๆ อีกหลายคนรุมดูอยู่ และ จี้มือจี้ไม่ให้ดิฉันรับไว้ ดิฉันเข้าใจทันทีว่ามีคนเห็นเขาได้รางวัลสองรูปี จึง เอาไปพูดกัน เขากลัวจะมีความผิด จึงจำเป็นต้องคืนหนึ่งรูปีให้ดิฉัน ดิฉัน อยากจะร้องไห้ด้วยความสงสารเหลือเกิน

ตอนหนึ่งขณะที่อยู่บนรถไฟชั้นหนึ่ง ปรากฏว่าเครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ ไม่สมกับเป็นชั้นหนึ่งเลย เช่น จานชาม ช้อนส้อม เป็นมัน สกปรก พวก นักศึกษาชายกลุ่มหนึ่งที่นั่งมาด้วยได้เขียนจดหมายถึงทางการรถไฟ และขอให้ผู้โดยสารทุกคนในรถคันนั้น (รวมทั้งดิฉันด้วย) เซ็นชื่อ ดิฉันขัดไม่ได้ ก็ต้องเซ็นไป เขาบอกว่าถ้าไม่มีใครบอกไปเป็นทางการ การรถไฟก็จะ ไม่รู้เรื่อง หรือรู้เหมือนกันแต่ปล่อยให้ทำเช่นนั้นไปเรื่อยๆ

การเดินทาง ท่องเที่ยว และพักแรมในอินเดีย

สำหรับชนชั้นธรรมดาๆ อย่างเราๆ จะเดินทางไปไหนๆ เห็นจะต้อง ใช้บริการชั้นหนึ่งทั้งนั้น ซึ่งก็ไม่แพงเลย เมื่อเทียบกับเงินของเรา ถ้าไป ชั้นอื่นอาจจะทนไม่ได้ เพราะรถไฟชั้นหนึ่งก็ยังเป็นเช่นนั้น

ข้าวของในอินเดียราคาถูกมาก แต่มีตลาดมืดเต็มไปหมด ดิฉันเคยไป ซื้อของกับราศี เขาบอกให้ดิฉันยื่นคอยสักครู่ เขาเข้าไปในซอยเล็กๆ ดื่นๆ ประเดี๋ยวเดียวก็กลับออกมาพร้อมด้วยเงินที่แลกตลาดมืดซึ่งได้อัตรากว่า แลกธรรมดาตั้งเท่าตัว ราศีไม่สนใจเรื่องราคาสินค้าเท่าไร แต่เขาจะแสดงให้เห็นว่าเขาทำได้ !

ถ้าเราเดินไปตามถนน อยากจะถามเรื่องสถานที่ หรือของกินของใช้ อะไรก็ตาม มองดูทั้งสุภาพบุรุษและสตรี ถ้าแต่งตัวเรียบร้อย โดยเฉพาะ

ผู้ชายที่สวมสูท ไปถามเขาเป็นภาษาอังกฤษ ร้อยทั้งร้อย เขาจะเข้าใจและจะช่วยเหลือเราเต็มที่

บนเสาไฟฟ้าทั่วเมือง นอกจากจะมีป้าย family planning (วางแผนครอบครัว) แล้ว ยังมีป้ายเขียนให้เห็นชัดเจนว่า Tourists are our honoured guests (นักท่องเที่ยวคือแขกผู้มีเกียรติของเรา) ฉะนั้นจึงไม่ยากที่จะเข้าใจได้ว่า คนที่ได้รับการศึกษาพอสมควรจะเป็นมิตรต่อชาวต่างชาติทั่วไป

โรงแรมชั้นหนึ่งหลายแห่ง ซึ่งค่อนข้างเก่าและคงจะดั่งขึ้นตั้งแต่สมัยอังกฤษปกครองอยู่นั้น ก็ยังพอใช้ได้ ตอนเช้าจะได้กินอาหารเช้าแบบอังกฤษทุกอย่าง ไม่มีกลิ่นแขกเลย ตลอดทั้งนม และเนย อาหารอื่นๆ ถ้าเราเลือกสิ่งชนิดธรรมดาๆ ก็กินได้ดี แน่ละ รายการอาหารเป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งควรจะเป็นภาษาสากลได้แล้ว

ในโรงแรมแห่งหนึ่งฉันลองสั่งแกงกะหรี่เนื้อวัว เขายกภาชนะสวยหรูใส่แกงมา พร้อมด้วยเครื่องเคียงเยอะเยอะ เช่น ถั่วลิสง ข้าวเกรียบปลาเล็กๆ ทอดกรอบ (Bombay Duck) ชัตนีย์ (shutney - มะม่วงครึ่งเชื่อมครึ่งกวาน) และอื่นๆ อีก มองดูน่ากินเหลือเกิน แต่รสแกงก็พอใช้ได้เท่านั้น ไม่อร่อยอย่างบางร้านในลอนดอนที่ฉันเคยกินเป็นประจำด้วยซ้ำ

เมืองและสถานที่ต่างๆ ที่ไปดูมา

ฉันไปเมืองไหนก่อนเมืองไหนหลังจำไม่ได้ แต่จะเล่าถึงเมืองและเหตุการณ์ที่จำได้แม่นยำเท่านั้น

ไปเมืองไชยปุระ (Pink City) ที่บ้านช่องวัดวาอารามเป็นสีชมพูหมดทั้งเมือง แปลกดี ได้ไปร่วมคณะทัวร์เล็กๆ ที่นั่น เขาให้ลองขี่ช้าง นึกในใจว่าบ้านเราก็มียังมากมาย แต่ไม่ยกเขยขึ้นเลย คราวนี้ลองขี่ช้างแขกดูบ้างก็คงจะดี โดยเฉพาะเมื่อฝรั่งแก่คนหนึ่งมาขออนุญาตถ่ายภาพ ดีใจว่าเราจะ

ได้ดูหนังที่มีตัวเองจีช่างบ้างจะเป็นอย่างไร แต่ในวินาทีนั้นเองก็นึกขึ้นได้ว่า ทั้งเขาและเราต่างก็จะแยกจากกันในวันนั้น แล้วจะได้ดูหนังจีช่างได้อย่างไร เออ...จริงสินะ ง้ออะไรเช่นนั้น !

จะเป็นเมืองนี้หรือเมืองไหนจำไม่ได้แน่ รถไฟมาถึงตอนกลางคืน และตอนรุ่งเช้าจะต้องออกไปร่วมทัวร์เลย จะไปพักที่โรงแรมในเมืองก็ไม่ใช่สะดวกนัก เขาจึงจัดให้พักที่โรงแรมสถานี (Station Hotel) คิดนึกแล้วว่า ฝ้าปูที่นอนและหมอนจะสกปรกก็เลยเอาผ้าคลุมเตียงที่เพิ่งซื้อมาใหม่ ๆ ปูทับไปตลอดที่นอน ก็พอนอนหลับได้

รุ่งเช้าดิฉันสั่งอาหารเช้าว่า Bacon and egg, please. บริกรตอบอย่าง นอบน้อมว่า Sorry, Madam, we have no bacon. ดิฉันจึงสั่งว่า ham and egg, then. เขาก็ตอบว่า Sorry, Mme., no ham. ดิฉันจึงเอะใจ นึกขึ้นได้ว่า เมืองเขาไม่กินหมู แต่ที่เรากินทุกวันเพราะเราอยู่โรงแรมฝรั่งเศส deluxe ดิฉันเลยขอโทษเขา และสั่ง boiled egg แทน จึงได้กินเป็นที่เรียบร้อย

ในโรงแรมหรืออีกเมืองหนึ่ง ดิฉันไปนั่งในห้องนั่งเล่น แล้วสั่งเบียร์ มาดื่ม แต่ขอ imported beer เพราะไม่ไวใจเบียร์แชก เขาเอาเบียร์เยอรมัน หรืออะไรมาให้ จำไม่ได้ ดิฉันให้รางวัลไปหนึ่งรูป แล้วเข้าไปในห้องอาหาร

ดิฉันสั่งปลาทอด (หรือนึ่ง) สั่งแล้วคอยตั้งนาน ไม่เห็นอาหารมาสักที เรียกบริกรมาถาม เขาตอบหน้าตาเฉยว่าคนครัวยังไม่กลับจากตลาด ! เรื่องนี้ น่าจะเป็นเรื่องตลกขบขันหัวเราะมากกว่า แต่มันเป็นเรื่องจริงที่ดิฉันได้ประสบ มาด้วยตนเอง

วันรุ่งขึ้นพอดิฉันเดินเข้าไปในห้องนั่งเล่นอีก ยังไม่ทันจะนั่งเลย เจ้า บริกรคนเดิมรีบวิ่งมาถามว่า “Another beer, Mme.?” ดิฉันไม่อยากให้เขา ผิดหวัง ก็เลยสั่งมาอีกขวด และให้รางวัลอีกหนึ่งรูปเหมือนวันวาน เขาดีใจ มาก กล่าวขอบคุณแล้วขอบคุณอีก

อัครา - ทักษาฮาเล

ที่เมืองอัคราซึ่งเป็นที่ตั้งของทักษาฮาเลอันลือชื่อนั้น ดิฉันไปอยู่โรงแรม Clarks Shiraz ซึ่งถือว่าเป็นโรงแรมที่ดีที่สุดในเครือของเขา พอไปถึงดิฉันก็บอกทันทีว่าดิฉันอยากดูทักษาฮาเลเท่านั้น ที่อื่นไม่สนใจ เขารับรองว่าจะได้ดู 100 %

รุ่งขึ้นเขาจัดให้นักท่องเที่ยวรวมกลุ่มกันขึ้นแท็กซี่คันละสี่คน ยังขันไม่หายที่คนขับแท็กซี่ต่างบิเบเตรกันขรม พวกหม่อมที่นั่งไปกับดิฉันทำท่าประหลาดใจ ถามดิฉันว่า “รู้ไหม เขาบิเบเตรกันทำไม มีเรื่องอะไรหรือ?” ดิฉันนึกถึงเมืองไทยสมัยนั้นก็บิเบเตรเช่นเดียวกันนี้ นั่งรถไปตามถนนจะได้ยินเสียงแตรไปตลอด ต้องใช้มือบิเบเสียด้วยซ้ำ ขณะที่ทางยุโรปและอเมริกา เขาไม่มีบิเบกันแล้ว

วันนั้นเขาพาไปดูโบราณสถานต่าง ๆ ทั้งวัน และกลับมาโดยไม่ได้อะไรเลย ดิฉันไปต่อว่าที่แผนกท่องเที่ยวในโรงแรม เขาว่าพรุ่งนี้ได้ดูแน่ ๆ

รุ่งเช้าเรานั่งรถคันละสี่คนเช่นเดิม แต่คราวนี้มีคนตัวโตหลายคน จึงต้องขยับขยายจัดที่นั่งให้ลงตัว ยังไม่ทันที่จะจัดที่นั่งได้เรียบร้อยดี แท็กซี่ก็จอด ดิฉันถามเขาว่าจอดทำไม เขาชี้ไปข้างหน้า อ้าว ! ทักษาฮาเลนั่นเอง เขาบอกว่าถ้าดิฉันเปิดหน้าต่างนอนด้านหลังก็จะมองเห็นทักษาฮาเลแล้ว เพราะโรงแรมของเขาตั้งอยู่ใกล้กับทักษาฮาเลนั่นเอง !

จับจ่ายของที่ระลึก

คงได้เคยกล่าวไว้แล้วว่าไปถึงที่ไหนดิฉันมักจะซื้อของที่ระลึกจากเมืองนั้นเสมอ ในโรงแรมแห่งหนึ่งดิฉันเห็นผู้ชายเครื่องเพชรพลอย ไป

ยืนดูเห็นชุดบุษราคัมที่มีสร้อยข้อมือ แหวน และเข็มกลัด ราคาถูกมากทีเดียว คิดว่าถ้าเอามาขายในโรงแรมชั้นหนึ่งอย่างนี้คงไม่ใช่ของปลอมแน่ แต่แน่นอน บุษราคัมของอินเดีย นั้นเป็นบ่อใหม่ ผู้ของเราที่เมืองจันทฯ ไม่ได้ อย่างไรก็ตามราคาซื้อขายมาก คนขายบอกฉันว่าแบบนี้ คุณจิรวาส์ ลูกสาวจอมพล ป. ปิบูลสงคราม เคยซื้อไปแล้ว ฉันเลยตั้งใจซื้อมา

เมื่อซื้อมาแล้ว กังวลใจว่าแพงไปหรือเปล่า ตอนไปกัลกัตตา ก่อนขึ้นเครื่องบินกลับบ้าน ได้พบกงสุลไทยที่นั่น (ซึ่งเป็นแขก) เขาเป็นผู้เชี่ยวชาญทางเพชรพลอย เอาให้เขาดู และถามเขา เขาบอกว่าซื้อได้ดีมากทีเดียว เพียงแค่ค่าฝีมือทำสายสร้อยข้อมือแบบนั้นก็คุ้มค่าแล้ว เป็นแบบเก่าสมัยใหม่ไม่ทำกันแล้ว เพราะค่าแรงแพงมาก ฉันตั้งใจที่สุดที่ได้ทราบเช่นนั้น

ที่เคลี ฉันไปถามซื้อกำไลข้อมือคนเก่าเพื่อให้เข้ากับชุดคนเก่าของ ฉัน ไปกับรสี เห็นมีขายอยู่ทั่วไป แต่ทองที่ทำนั้นเป็นทองไม่ค่อยจะดี นานไปจะดำ ต้องขัดอยู่เสมอ ได้ไปถามหาที่ทำด้วยทอง 18K คนขายต้องพาไปหลังร้าน ไปเปิดตู้เซฟให้ดูของพิเศษในนั้น เขาบอกว่าต้องแอบทำ เพราะกฎหมายห้ามทำของด้วยทองเปอร์เซ็นต์สูง ให้ทำได้แต่เพียงทอง 14K ก็เลยซื้อมาอันหนึ่ง ไม่ผิดหวัง

จะเป็นที่โรงแรมหรือที่ไหนก็ตาม จะมีคนมาถามหาซื้อทองไทย ซึ่งเขาว่าเป็นทองเกือบ 100 % สายสร้อยคอของไทยขายได้ราคาดีมาก กล่าวกันว่านักท่องเที่ยวไทยที่รู้เช่นนี้ เวลาไปอินเดียจะใส่ทองไปเต็มตัว ทั้งข้อมือ คอ และแหวน อย่างละหลาย ๆ ชิ้น เมื่อไปขายที่โน่นจะได้เงินคุ้มค่าเครื่องบิน ค่าที่พัก และค่ากินอยู่ทั้งหมดเลย

ฉันไม่จำเป็นต้องเล่าเรื่องทัชมาฮาลมาก เพราะมีคนเขียนเอาไว้มากแล้ว แต่จะบอกว่าฉันชอบบริเวณอันกว้างขวางใหญ่โตรอบนอก ซึ่งจัดแผนผังไว้อย่างงดงามนั้นไม่น้อยเลย ส่วนภายในทัชมาฮาลเล่า ไม่รู้จะ

พรรณนาอย่างไรดี ตลอดทั้งผ้านั่ง ประตุน้ำต่าง เพดาน ประกอบไปด้วย ลวดลายอันสวยงามฝังเพชรพลอยสีต่าง ๆ นับว่าเป็นศิลปะชิ้นล้ำค่าจริง ๆ

ที่โรงแรม Clarks Shiraz นี้ วันหนึ่งดิฉันสั่งน้ำชาชุดหนึ่ง เขาบอกว่า จะเอาไปเสิร์ฟให้ในห้องสุลต่าน (Sultan - เข้าใจว่าชื่อนี้) มีเวทีกว้างยกพื้น ขึ้นสูงสักฟุตหนึ่ง บนเวทีมีแกรนด์เปียโนตั้งอยู่ มีโต๊ะสำหรับเขียนหนังสือ ได้ด้วย ขณะที่นั่งรอ ดิฉันถือโอกาสหยิบกระดาดเขียนจดหมายของโรงแรม มาเขียนส่งมาเมืองไทย

พอเขายกน้ำชามาให้ โอ้โฮ ! หรรษาจริงๆ ถาดเงินรูปยาวรีใหญ่ เบื่อเรือ ใส่กาเงิน และภาชนะใส่น้ำตาล - นม เข้าชุดกัน เป็นเงินแกะสลัก ทั้งหมด มานึกดูก็พอจะเข้าใจว่าอินเดียอยู่ได้บังคับอังกฤษมานาน จึงมีชุดชา หรรษาเช่นนี้อยู่ตามโรงแรมชั้นหนึ่งแทบทุกแห่ง ของกินมีพร้อม ทั้ง แซนด์วิช เค้ก และจำพวกขนมอบ (pastry) ต่าง ๆ เต็มถาด ซึ่งควรจะพอกิน สำหรับ 5-6 คน อย่างไรก็ตาม ดิฉันนึกในใจว่า เอาละ ! วันนี้ต้องเป็นเศรษฐี สักวันหนึ่ง คงไม่ถึงกับหมดตัวหรอก !

วันรุ่งขึ้นก่อนออกจากโรงแรม ไปขอให้เขาคิดเงิน เราอยู่อันไหน ค่าห้องราคาถูกกว่าโรงแรมเอราวัณของเราตั้งครึ่ง แต่ไม่รู้ว้ค่ากินทั้งหมด เท่าไร ได้บอกเขาว่า อาหารเช้าสามมือ อาหารเย็นสามมือ น้ำชาหนึ่งมือ ส่วนอาหารกลางวันนั้นไปกินตามที่ต่าง ๆ ในระหว่างทัวร์ ยืนคอยอยู่ตั้งนาน คิดว่าแผนกอาหารคิดเงินช้า เจ้าหน้าที่ถามว่ารออะไรหรือเปล่า บอกว่าคอย ชำระค่าอาหาร เขาบอกว่าอาหารทุกมื้อคิดราคารวมอยู่ในค่าห้องแล้ว ไม่น่าเชื่อเลย ค่าห้องก็แสนจะถูกแล้วยังรวมค่าอาหารทั้งหมดไว้ด้วย

เมืองพาราณสี - แม่น้ำคงคา

ที่เมืองพาราณสี ได้พักในโรงแรมชั้นหนึ่งแบบเดิม เขามีคันทันหนึ่ง

ไปกับคณะทัวร์ของรัฐบาล ไปดูพระอาทิตย์ขึ้นที่ฝั่งแม่น้ำคงคาซึ่งสวยงามมาก ดูเสร็จแล้วเขาพากลับมากินอาหารเช้าที่โรงแรมก่อน แล้วกลับไปทัวร์ต่อ ได้ล่องเรือในแม่น้ำคงคา เห็นเขาเผาศพที่ริมฝั่งโดยไม่ต้องใส่โลง และเห็นทิงศพลงในแม่น้ำด้วย ผู้คนเป็นร้อยเป็นพันก็พากันมาอาบน้ำในแม่น้ำคงคาหน้าตาเฉย และถือเป็นการได้บุญ และล้างบาป ล้างโรคต่างๆ ด้วยซ้ำ

ตอนสาย เขาพาไปดูสถานที่ต่างๆ มักคุเทศก์บอกว่าเขาจะหยุดรถให้เรากินน้ำชาที่ร้านข้างถนน ถามว่าจะมีคนกินกี่คน เขาจะได้สั่งให้ ดิฉันชอบกินน้ำชามากก็จริง แต่กลัวจะสกปรก จึงบอกว่าของดิฉันคงได้ แต่ครั้นพอไปถึงเข้าจริง ๆ แม้จะเป็นร้านเล็กๆ ข้างถนนแต่แลดูสะอาดสอาด เห็นได้จากในรถว่าถ้วยชา จาน เป็นสีขาวเกลี้ยง มีถาดใส่เรียบร้อยน้ำดูด้วย ดิฉันเลยบอกว่าดิฉันเปลี่ยนใจแล้ว และขอน้ำชาเขา เขาทำท่าดีใจ ชาของเขากินแล้วไม่ผิดหวังเลยจริง ๆ

คนที่ชอบกินน้ำชาไปอินเดียจะสบายใจที่สุด เพราะชาของเขาทั่วไปอยู่ในขั้นดี ที่สถานทูตไทย มีแขกรับใช้คนหนึ่งซึ่งชอบใจมากเมื่อรู้ว่าดิฉันชอบน้ำชา ไม่ว่าจะเดินไปห้องไหนเขาก็จะตามไปถามทุกที่ว่าจะดื่มน้ำชาหรือยัง

แขกรับใช้คนนี้อยู่ที่สถานทูตไทยมานานแล้ว ได้รับใช้ภริยาทูตมาหลายต่อหลายคน เขาบอกว่าที่ Old Delhi ข้าวของต่างๆ ราคาถูกกว่าที่ New Delhi ตั้งเกือบเท่าตัว ฉะนั้นมาตามของท่านทูตต่างๆ จึงชอบไปจ่ายของที่นั่น ดิฉันจำชื่อคนก่อน ๆ ไม่ได้ เขาว่ามาตาม.....ไปบ่อย ๆ มาตาม.....ไปเดือนละครั้ง มาตามสุกิจ (“ดอกไม้สด”) ใช้เวลาเขียนหนังสือมาก ไม่ค่อยได้ไป มาตามอิสรักดีไปทุกสัปดาห์ ส่วนมาตามงามจิตต์นี้ติดธุระทางสังคมมาก จึงไม่ได้ไปเลย ราศีเลขพูดคลกกับเขาว่า ถ้าเป็นมาตามราศีละก็จะไปทุกวันเลย !

เวลาเขาพาไปดูโบราณสถานต่างๆ หลายแห่งเขียนป้ายเป็นภาษา

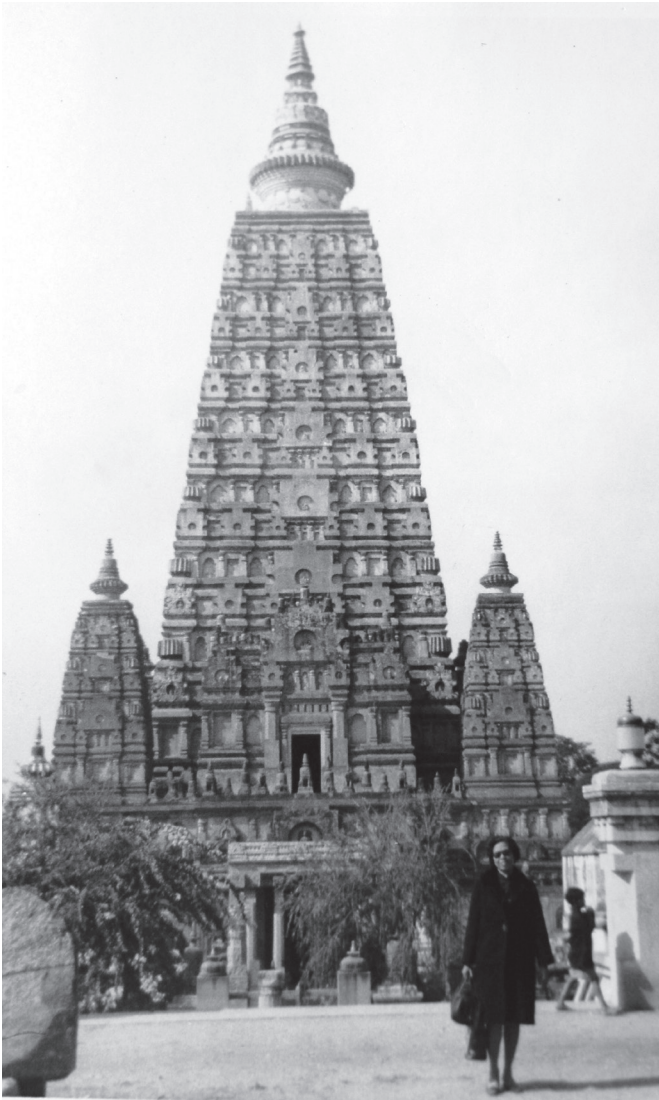
สันสกฤต ซึ่งดิฉันพอจะรู้บ้างเล็กน้อย พอผ่านไปดิฉันก็อ่านค่อย ๆ เช่น พระนางมายา มักคุเทศก์แปลกใจถามว่าทำไมดิฉันจึงอ่านออก พอรู้ว่าคำภาษาไทยมากมายมาจากคำสันสกฤตก็ชอบใจ มากุกับดิฉันมากกว่าคนอื่น ๆ พวกฝรั่ง-แหม่ม บางทีไม่เข้าใจที่มักคุเทศก์อธิบาย ก็เลยมาถามดิฉัน บางอย่าง เช่น ศิวลึงค์ ดิฉันไม่ยอมอธิบาย ก็เลยบอกเขาว่าไม่รู้เหมือนกัน

พุทธรักษา

ดิฉันไปเมืองคยาโดยรถไฟ ไปถึงสถานีคยาเอาตอนประมาณตีสอง เจ้าหน้าที่บอกดิฉันว่าอย่าออกไปจากบริเวณสถานีรถไฟเลย เพราะอันตรายมาก ดิฉันถามว่าไม่มีโรงแรมใกล้ ๆ นั้นหรือ เขาบอกว่ามีแต่โรงแรมเล็ก ๆ ชั้นต่ำ ซึ่งดิฉันจะอยู่ไม่ได้ เขาให้ดิฉันไปคอยในห้องพัสดุโดยสารชั้นหนึ่ง ซึ่งไม่มีใครอยู่เลย นอกจากหญิงรับใช้แก่ ๆ คนหนึ่ง ดิฉันกลัวยุ่งแขกกีดแล้วจะเป็นโรคร้ายแรง เลยเอาผ้าพันคอสีฟองซึ่งมีไปด้วยหลายผืน ออกมาคลุมหน้า คลุมหัว คลุมขาและเท้า ใส่ overcoat ด้วย แล้วนั่งหลับโดยเอามือจับหูกระเป๋าวีไว้ตลอดเวลา กลัวจะหาย ผู้หญิงคนนั้นบอกให้หลับได้ เขาจะนั่งเฝ้าเอง ดิฉันชอบใจเขาแต่ก็หลับในท่าเดิม รุ่งเช้าดิฉันให้รางวัลเขาไปหนึ่งรูปี เขาขอบคุณแล้วขอบคุณเล่า น่าสงสารมาก

รุ่งเช้าดิฉันกำลังจะไปแลกเงินได้พบเด็กฝรั่งรุ่นหนุ่มคนหนึ่ง ซึ่งกำลังจะแลกเงินเหมือนกัน เขาเก็บเงินของเขาไว้ในกระเป๋ากางเกงด้านหน้า แล้วเอาเข็มซ่อนปลายกลัดไว้ตั้งหลายอัน เพราะกลัวจะถูกล้วงกระเป๋าดิฉันอวดเขาว่าดิฉันยังไม่เคยถูกล้วงกระเป๋าดูเลย

เมื่อแลกเงินแล้วกำลังยืนคอยรถที่จะมาพาไปพุทธรักษา มีพวกเด็ก ๆ หลายคนมาเชียร์ให้ไปชิงน้ำหนักที่เครื่องชั่งสาธารณะซึ่งเสียเงินนิดหน่อย ดิฉันให้รางวัลเขาไปเล็กน้อย แต่ก่อนที่จะขึ้นรถไปพุทธรักษาจึงรู้ว่าเงินที่

มหาโพธิวิหาร เมืองพุทศยา อินเดีย
6 ธันวาคม 2512

แลกมาถูกล้างไปหมดแล้ว ดิฉันก็ว่าได้คอยระวังเป็นอย่างดีแล้ว ไม่รู้ว่าเด็กพวกนั้นมันล้างไปตอนไหน โชคดีที่แลกเงินมาไม่มากนัก

มีรถมารับจ้างพานักท่องเที่ยวไปพุทธรักษา ดิฉันจึงแซร์ค่าโดยสารกับเด็กหนุ่มคนนั้น เขาบอกว่าเขาอยากไปสานดินเกด้น มหาวิทยาลัยลันทา ที่มีชื่อเสียง ดิฉันเองก็อยากไปเหมือนกัน เพราะมีเพื่อนที่อยู่ใกล้ๆ ที่นั่น จึงบอกเขาว่าเอาไว้ไปถึงพุทธรักษาเสียก่อน ดิฉันจะพาเขาไปถามพระที่วัดไทยคงจะรู้เรื่องดี แล้วดิฉันก็โม้เรื่องวัดไทย พระไทย ให้เขาฟังมากมาย

ที่พุทธรักษา เราเดินชมวัดพุทธศาสนาของหลายชาติ เช่น วัดพม่า ลาว ฯลฯ เห็นพระกำลังสวดมนต์ ทำพิธีต่างๆ กัน พอมาถึงวัดไทยเจียบกริบ ไม่มีพระอยู่เลย วัดถูกทิ้งไว้ให้ว่างเปล่า แม้แต่เด็กเฝ้าก็ไม่มี ดิฉันยังกลัวว่าของต่างๆ เช่น แจกัน เจริญเทียน ฯลฯ สวยๆ อาจจะถูโจรกรรมไปได้ ถ้าเป็นแบบนี้บ่อยๆ

ดิฉันคอยอยู่ตั้งประมาณ 20 นาที ก็ยังไม่มีวีแวนโครมาเลย จึงไปถามคนที่วัดใกล้ๆ นั้น เขาบอกว่าวันนี้มีคนไทยหลายคนมาจากเมืองไทย เข้าใจว่าพระไทยคงจะไปต้อนรับกันอยู่ที่บ้านพักหลังวัด เขาจะพาดิฉันไป แต่ดิฉันอายเด็กฝรั่งคนนั้น เพราะไปโม้ไว้มาก เกรงว่าถ้าไปที่นั่น อาจจะมียะไรที่ทำให้เขาเสื่อมศรัทธาพระไทยไปมากกว่านั้นก็ได้อ เรื่องที่จะไปสานดินเกด้นเป็นอันเลิกไปโดยปริยาย เราต่างแยกกันท่องเที่ยว จำอะไรไม่ได้มากนัก นอกจากที่ได้ไปกราบสักการะต้นโพธิ์ใหญ่ตรงที่เดิมที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้

เห็นจะพอกันแล้วสำหรับประเทศอินเดีย ดิฉันเดินทางกลับมาเลเซียแล้วต่อไปยังกัลกัตตา เพื่อขึ้นเครื่องบินจากที่นั่นไปประเทศพม่า

ไปร่างกุ้ง พม่าครั้งแรก

ที่กัลกัตตา ดิฉันได้พบกับกงสุลไทย ซึ่งได้ถามดิฉันว่าจองโรงแรมในร่างกุ้งไว้หรือเปล่า เพราะว่าถ้ายังไม่ได้จอง อาจจะไม่มียี่ที่พักที่นอน ดิฉันตกใจหมด ไปบอกเจ้าหน้าที่การบินที่นั่นว่าเปลี่ยนใจแล้ว จะไม่ลงที่พม่า แต่จะตรงกลับกรุงเทพฯ เลย เขาบอกว่าเสียใจ ที่นั่งของดิฉันนั้น มีคนจองต่อจากพม่าถึงกรุงเทพฯ แล้ว ดิฉันงง ไม่รู้จะอย่างไรดี แต่ท่านกงสุลได้กรุณาเขียนที่อยู่ของสถานทูตไทยในร่างกุ้งให้ บอกว่าอย่างไรเสีย เขาจะหาวิธีช่วยได้บ้าง

ที่สนามบินร่างกุ้งมีพิธีรีตองมากมาย ต้องแจ้งจำนวนเงินที่ติดตัวมา และเครื่องแต่งตัวเครื่องประดับมีอะไรบ้าง แม้แต่่านพิกษาซื้อมือ ต้องกรอกแบบฟอร์มตั้งปึก ทำให้หลายสำเนาด้วย สงสัยว่าจะมีคนอ่านหรือเปล่า

ตอนนั้นพม่าเพิ่งประกาศเป็นเมืองเปิดได้ไม่กี่วัน หลังจากที่เป็นมาหลายปีแล้ว และยังอนุญาตให้คนต่างชาติอยู่ได้เพียง 72 ชั่วโมงเท่านั้น มีนำเล่า จึงได้เข้มงวดควบคุมกันนัก ผ่านไปเห็นเพิ่งกำลังติดป้าย Tourist Information Office กันอยู่

เขาพาดิฉันไปดูที่โรงแรม Strand ก่อน ซึ่งเป็นโรงแรมเก่าแก่ที่อังกฤษได้สร้างไว้นานมาแล้ว โชคดีเหลือเกินที่ขณะนั้นมีการแข่งขันกีฬานานาชาติ นักกีฬาไทยคนหนึ่งเพิ่งออกจากโรงแรมนั้นเพื่อไปอยู่ที่ Y.M.C.A. ซึ่งราคาถูกกว่าในเช้าวันนั้นเอง เป็นอันว่ามีที่นอนแน่ๆ แล้ว

ตอนไปกินอาหาร ไม่รู้จะสั่งอะไรดี จึงเลือกเอากุ้งทอดจานเล็ก ซึ่งราคาค่อนข้างจะย่อมเยา พอเขาเอามาให้ ปรากฏว่าเป็นจานเปลใหญ่เมื่อเร่อดิฉันบอกเขาว่าสั่ง “จานเล็ก” เขาบอกว่ำนั่นคือ “จานเล็ก” แล้ว ราคาถูกอย่างไม่น่าเชื่อเลย ถามเขาว่าเอากุ้งมาจากที่ไหน เขาบอกว่าจับในอ่าวเขาเอง มีคนเคยบอกว่ากุ้งพม่ารสสู้กุ้งไทยไม่ได้ ตอนนั้นดิฉันยังไม่ทราบ

เพราะไม่มีการเปรียบเทียบ แต่ภายหลังก็ทราบว่าเป็นจริงเช่นนั้น

ขณะที่กำลังกินอาหารอยู่ ได้ยินเสียงประกาศว่า Mrs. Balankura อยู่ที่ไหน มีคนอยากพบ ดิฉันแปลกใจมาก เพราะไม่เคยรู้จักใครในพม่า กลายเป็นว่าหนุ่มชาวอเมริกันคนหนึ่งทำงานกับ PAN AM มาเที่ยวคนเดียว พอเห็นชื่อดิฉัน รู้ว่าคนเดียวเหมือนกัน ก็เลยอยากจะชวนไปที่यरอบๆ เมืองโดยแชร์ค่าโดยสารกัน

ระหว่างที่กำลังพูดคุยกันนั้น ดิฉันเห็นผู้ชาย 2-3 คน กำลังมองอยู่ พม่ากับไทยหน้าตาเหมือนๆ กัน เลยต่างก็ไม่รู้ว่าเป็นคนไทยหรือเปล่า ที่นี้เขาคงได้ยินดิฉันพูดถึงกรุงเทพฯ กับหนุ่มคนนั้น ก็เลยลุกมาหา บอกว่าที่แรกเขาไม่คิดว่าดิฉันเป็นคนไทย เพราะไม่คิดว่าผู้หญิงไทยจะกล้ามาท่องเที่ยวคนเดียวเช่นนี้ ! คนหนึ่งให้นามบัตรแก่ดิฉัน ปรากฏว่าเป็นคุณไฟโรจน์ สุวรรณกร อธิบดีกรมป่าไม้ มาราชการกับคณะ

ดิฉันกับหนุ่มคนนั้น (ลืมชื่อไปแล้ว) จึงแท็กซี่ขับไปทั่วๆ และไปแวะที่ร้านค้าของรัฐบาลเพื่อจะซื้อเครื่องประดับ พลอย ทับทิม แต่พอไปถึงก็ผิดหวังอย่างร้ายกาจ เพราะเกือบไม่มีอะไร มีแหวนยอดฝังทับทิมเม็ดเล็กๆ ซึ่งไม่มีค่าเลย 2-3 วง บังเอิญดิฉันสวมแหวนเหมือนอย่างนั้นอยู่ เขาออกให้เขาเปรียบเทียบกัน แทบจะพูดได้ว่าเป็นคนทำคนเดียวกัน ดิฉันซื้อมาจากเมืองตาก ราคาเพียง 250 บาท แต่ของเขาราคา 50 ดอลลาร์ ซึ่งตอนนั้นเท่ากับ 1,000 บาท เขาบอกว่าเขาเชื่อแน่ว่าดิฉันพูดความจริง เขาจะได้บอกนักท่องเที่ยวส่วนมากกว่า ถ้าใครต้องการทับทิมต้องไปกรุงเทพฯ !

นำขันทับทิมคนนั้นประหลาดใจ เขาว่าที่อเมริกา ใครๆ เชื่อกันว่าที่พมามีทับทิมเต็มไปหมด พวกเพื่อนๆ และญาติพี่น้องของเขาฝากเงินมาซื้อกันตั้งมากมาย และตัวเองก็คิดว่าจะได้ม่าย่าและลุยทับทิมให้สนุกไปเลย ที่แยกว่านั่นก็คือว่าร้านนั้นเป็นร้านของรัฐบาล (ร้านของเอกชนไม่มี)

สมบัติอะไรขายหมดแล้วก็แล้วไป ต้องคอยอีก 2-3 สัปดาห์ จึงจะได้รับของ
รุ่นใหม่มาอีก

เหตุการณ์แบบนี้เกิดขึ้นซ้ำกัน เมื่อดิฉันไปพม่าครั้งที่สองกับคณะทัวร์
ดิฉันมีญาติและเพื่อน ๆ ไปด้วย ทุกคนต่างก็แลกเงินดอลลาร์ไปเยอะเยะ เพื่อ
จะซื้อของแปลก ๆ ในพม่า ปรากฏว่าไม่มีใครได้ใช้เงินแม้แต่เซ็นต์เดียว
เพราะของแทบทุกอย่างเขียนไว้ชัดเจนว่า made in Thailand แม้แต่
ซอสส้มในโรงแรม มีแต่ดิฉันคนเดียวที่บังเอิญโชคดีที่ไปเห็นตะลุมไบเล็ก
น่ารักในโรงแรม รูปทรงแบบพม่าแท้ ทาทอง และฝังด้วยเกล็ดกระจกวอบแวบ
ราคาเพียง 5 ดอลลาร์เท่านั้น เพื่อน ๆ ถามหาจะซื้อบ้างก็ไม่มีแล้ว

เมื่อดิฉันไปร่างกุ้งครั้งแรกมีโรงแรม Strand (อังกฤษสร้าง) ซึ่งดิฉัน
อยู่ กับโรงแรม Sunya Lake ซึ่งรัสเซียสร้างให้ เพียงสองแห่งนี้นั่นแหละ แต่
ตอนไปครั้งที่สอง มีเพิ่มขึ้นอีกหลายแห่ง เราไปทัวร์หลายเมืองที่สำคัญ และ
ได้พักที่โรงแรมที่ดีพอสมควรทุกแห่ง ได้ไปเมืองพุกามบนลุ่มน้ำอิรวดี
และเมืองมณฑลยี่ เมืองหลวงเก่าของพม่าด้วย

เราไปเที่ยวคูโบราณสถานทุกแห่งโดยทัวร์ของรัฐบาล ข้าราชการพม่า
ซึ่งพาเราไปในฐานะมัคคุเทศก์นั่น แต่งเครื่องแบบโดยนุ่งโสร่งและใส่เสื้อ
บาง ๆ สีขาวคอกลม ที่จำได้แม่นก็คือว่าเขานุ่งโสร่งผืนเดียวกันทุกวัน ไม่รู้
ว่าถึงวันถึงจะเปลี่ยนสักที

สังเกตดูไม่เห็นมีร้านค้าเสื้อในเมืองต่าง ๆ คงเป็นเพราะเครื่องแบบ
เป็นโสร่ง จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องตัดเย็บมากนัก

เมื่อดิฉันยังเด็ก เวลาคุณแม่ให้หั้นของทำกับข้าว พอหั้นขึ้นใหญ่ไป
หน่อย คุณแม่ก็ว่าหั้นอย่างกับพม่ารำมัญ เพิ่งมาเข้าใจตอนนี้องว่า พม่าทำ
อะไรมักจะทำใหญ่ ๆ พระเจดีย์แต่ละองค์ใหญ่กว่าเจดีย์ธรรมดาของเรา
หลายเท่าตัว ทำเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีทางขึ้นลงทั้งสี่ทิศ เป็นแบบเดียวกัน
หมด และมีอยู่ทั่วไปมากมาย เขาว่าบางเมืองมีเจดีย์ถึงหมื่นองค์ วังของ

พระเจ้าแผ่นดินมีแผนผังอย่างเดียวกับพระราชวังจิตรลดาของเรา ก็เป็นที่เหลี่ยมมีคูน้ำล้อมรอบ แต่คูนั้นกว้างมาก และแต่ละด้านยาวมากจริง ๆ ต้องแล่นรถไปตั้งไกลกว่าจะจบด้านหนึ่ง ๆ

พระเจดีย์เขตกองเป็นเจดีย์ที่ใหญ่ที่สุด (ในโลก) เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส แต่ละด้านจดตลอดถนนแต่ละสายซึ่งยาวมาก สมัยก่อนนี้ต้องเดินขึ้นบันไดไปหลายร้อยขั้นถึงชั้นสูงสุด เดียวนี้ขึ้นลิฟต์ไปได้สบายแล้ว

มักถูกเทศน์มักจะพานักท่องเที่ยวไปส่งไว้เพียงแค่นั้นบันได ปล่อยให้เราขึ้นไปดูกันเอง ส่วนเขานั่ง - นอนคอยอยู่ที่รถ ให้ถอดรองเท้าไว้ตั้งแต่บันไดขั้นต้น - ทางขึ้นลงเจดีย์ ถ้าไม่สังเกตให้ดีอาจจะหลงไปลงทางผิดได้ และถ้าลงผิดก็จะเป็นเรื่องใหญ่ เพราะจะไปออกอีกถนนหนึ่ง ซึ่งอยู่ไกลจากทางเดิมที่เราเข้ามามาก

มีคนบอกว่าระหว่างที่เดินรอบเจดีย์ ถ้าท่องนโมไปพลางจนจบสามจบ จะได้ขึ้นสวรรค์ ที่แรกคิดนั้นก็เริ่มท่องกับเขาบ้าง (เพราะอยากขึ้นสวรรค์) แต่อีกใจหนึ่งห่วง กลัวว่าจะลงผิดบันได นับไปเรียกว่า หนึ่งแล้ว สองแล้ว พอถึงสามหรือสี่ไม่แน่ใจ กลัวว่าจะเดินเลยไป จึงท่องนโมกะพร่องกะแพร่ง ไม่รู้ว่าท่องถึงไหนแล้ว เป็นอันว่าเดินครบแล้วยังท่องไม่จบ อุดขึ้นสวรรค์ !

ตามวัดพม่าเขาให้ถอดรองเท้าตั้งแต่เหยียบเข้าไปในเขตวัดเลย ผิดกับของเราที่ให้ถอดเฉพาะเวลาเข้าโบสถ์หรือวิหารเท่านั้น และวัดทั้งหลายของเขาก็ใช้ว่าจะสะอาด บริเวณดูรก น่ารังเกียจ เดินเข้าไปแล้วเท้าจะเปื้อนหมด ดังนั้นฉันจึงเลี่ยงโดยถอดรองเท้าถือไป แล้วสวมถุงผ้ารองรองเท้าอย่างที่เขาแจกบนเครื่องบินโดยไม่มีใครสังเกต

แต่ในการขึ้นเขตกองอีกครั้งหนึ่งก็ทำเช่นเดียวกันนี้ แต่มีพวกนักศึกษาพม่ามายินดูเรา ขณะที่เดินไปยังไม่ถึงครึ่งรอบ เขาเรียกอะอะชี้มือให้ฉันถอดรองเท้าออก ฉันชูรองเท้าที่ถืออยู่ให้เขาดู ว่าได้ถอดรองเท้าแล้ว และก็ทำไม่รู้ไม่ชี้ เดินต่อไปอย่างหน้าตาเฉย หันไปดูเขาโดย

ดีหน้าซื่อๆ และยิ้มกับเขา เขาคงคิดว่าเราคงไม่ตั้งใจจะฝ่าฝืนระเบียบของเขา แต่คงจะไม่เข้าใจจริงๆ เลยหยุดอะอะไป

ความที่เราเมื่อคิดถึงกันทุกคนว่าพม่าไม่มีอะไรดีเลยนั้น วันหนึ่งที่โรงแรมในเมืองพุกาม ริมแม่น้ำอิระวดี ดิฉันเห็นในเมนูอาหารเขียนว่าแกงฮังเล ดิฉันชอบแกงนี้ เป็นอาหารพม่า แต่คิดว่าชาวพม่าเองก็คงทำไม่ได้รสอึกนะแหละ ที่ไหนได้ ตั้งแต่กินแกงฮังเลมาทั่วแล้ว ไม่เคยกินที่ไหนอร่อยเหมือนที่นั่นเลย เพื่อนดิฉันคนหนึ่งซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางอาหารยังอดชมปะะไม่ได้

ที่เมืองทั่วไปในพม่า ผู้คนชอบดอลลาร้อมอเมริกันมาก มีคนมาแอบขอแลกเงินกับดิฉันแบบตลาดมืด ให้อาณาเกินกว่าธรรมดามากมาย แต่ดิฉันคิดว่ามาเที่ยว 2-3 วัน จะมาติดลูกเสียเปล่าๆ เลยปฏิเสธไปทุกราย บางคนชอบนาฬิกาไซโก้มาก จะมาขอซื้อ ดิฉันไม่อยากจะข้องเกี่ยวกับใครก็ตามที่ทำอะไรลับๆ ล่อๆ ไม่เปิดเผยตรงไปตรงมา จึงต้องพยายามหลีกเลี่ยงหน้าคนพวกนี้

ก่อนจะจบเรื่องเมืองพม่า ขอย้อนไปกล่าวถึงแหล่หม่ม PAN AM ที่เดินทางจากพม่ามากรุงเทพฯ พร้อมดิฉันอีกสักหน่อย เขาขอร้องให้ดิฉันพาไปซื้อเครื่องเพชรพลอย ดิฉันเองไม่มีความรู้ทางนี้เลย ได้แต่พาเขาขึ้นรถไปดูตามร้านใหญ่ๆ ให้เขาเลือกดูเลือกซื้อเอง

เมื่อเลือกได้แล้ว เขาให้ดิฉันถามว่าเป็นเงินเท่าไร คนขายกลับถามดิฉันว่าต้องการเท่าไรละ ดิฉันคิดว่าเขาถามว่าต้องการให้แหล่หม่มซื้อในราคาเท่าไร จึงบอกเขาไปว่าดิฉันไม่มีความรู้ทางนี้ จะให้บอกราคาได้อย่างไร เธอคิดราคาเขาพอควรก็แล้วกัน เขาจะได้ตั้งใจชอบคนไทย และชอบเมืองไทยด้วย เขาบอกต่อไปว่า ไม่ใช่ ตัวดิฉันเองต้องการเงินเท่าไร ดิฉันเพิ่งถึงบางอ้อ เขาคิดจะให้ค่านายหน้าแก่ดิฉัน เขาว่าใครๆ ก็ทำกันอย่างนี้ เอาค่านายหน้าบวกเข้ากับราคาจริงของของนั้น ซึ่งดิฉันไม่เคยคิดถึง ไม่เคยเข้ามาในหัวเลยทั้งสิ้น

ไปเที่ยวประเทศรัสเซีย

การเดินทางไปต่างประเทศแตกต่างจากเวลาเดิม

ตามปกติโรงเรียนหยุดภาคปลายวันที่ 31 มีนาคม และจะเปิดภาคต้นวันที่ 16 พฤษภาคม ฉะนั้นจะต้องควบคุมให้ครูดูแลตรวจโต๊ะเก้าอี้แต่ละตัว หนังสือและอุปกรณ์การสอนแต่ละชั้น อีกทั้งเครื่องใช้เบ็ดเตล็ดต่างๆ เช่น นาฬิกา ไม้กวาด ไม้ถูเรือน ถังขยะ ฯลฯ ถ้าอยู่ในสภาพที่จะต้องซ่อมแซมก็แยกเอาไว้ต่างหาก และถ้าสิ่งใดจะต้องซื้อใหม่เพิ่มเติม ก็ทำบัญชีรายละเอียดรวบรวมกันส่งให้ผู้จัดการ เพื่อจะได้จัดการซ่อมแซมและซื้อหาใหม่ในระหว่างที่โรงเรียนหยุดถึงหกสัปดาห์นั้น

ฉะนั้น ฉะนั้นจะไปต่างประเทศได้ก็ต้องหลังวันที่ 5 เมษายน และจะต้องกลับมาประมาณ 7 วัน ก่อนโรงเรียนเปิด (16 พฤษภาคม) เพื่อให้ครูเตรียมการสอนสำหรับปีต่อไป เช่น สมุดบัญชีเรียกชื่อ สมุดเตรียมการสอน ฯลฯ ต้องให้พร้อม เพื่อเมื่อเปิดเรียนแล้วจะได้ใช้การได้เลย ไม่ต้องไปเจียดเวลาสอนมาทำสิ่งเหล่านี้ เพราะเวลาเรียนของนักเรียนก็จำกัดเต็มที่อยู่แล้ว อนึ่ง ตรวจสอบว่าข้าวของที่ให้ซ่อมและให้ซื้อเพิ่มเติมทุกอย่างเรียบร้อยหรือไม่

แต่เมื่ออยู่ปีหนึ่ง จำได้ว่าประมาณ พ.ศ. 2520 ใกล้ปลายเดือนกันยายน ขณะที่โรงเรียนกำลังเปิดสอนภาคกลางอยู่ (สมัยนั้นมีสามภาค) พรรคพวกคณะครูโรงเรียนราชินี (โรงเรียนเก่าของฉัน) ได้ไปขอให้ทาง Prince Tour จัดการไปเที่ยวประเทศรัสเซียซึ่งเพิ่งเปิดประเทศใหม่ ๆ หลังจากที่ยึดประเทศไม่ยอมให้ชาวต่างชาติเข้าเป็นเวลานานปี ดูเหมือนขณะนี้จะเป็นคนไทยคณะแรกที่ขออนุญาตไป ได้ทราบว่าเป็นเรื่องยุ่งยากไม่น้อย ต้องส่งชื่อทุกคนไปทางมอสโกว์ (Moscow) ก่อน นอกจากคณะราชินีคณะใหญ่แล้ว ก็มีลูกทัวร์คนอื่น ๆ ด้วย ซึ่งส่วนมากเป็นผู้รู้จักกันมาก่อน อย่างไรก็ตาม เขา

ได้รับอนุญาตเรียบร้อยแล้ว กำหนดจะออกเดินทางประมาณ 10-12 ตุลาคม แต่บังเอิญว่าตอนต้นเดือนนั้น สามีภริยาคนหนึ่งของคณะราชินี (จะเป็นคนไหน จำไม่ได้) เกิดป่วยด้วยโรคหัวใจอย่างกะทันหันและค่อนข้างร้ายแรง เดินทางไม่ได้ ทางคณะไม่อยากให้เสียสองที่นั่งไปเปล่าๆ จึงมาชวนเพื่อนดิฉันคนหนึ่งซึ่งเคยเป็นอดีตครูราชินี เขาก็ตอบรับทันที เพื่อนคนนี้มาอ้อนวอนให้ดิฉันไปด้วย และต้องการคำตอบโดยด่วน เพราะจะต้องใช้เวลามากในการเปลี่ยนรายชื่อ

ขณะนั้นดิฉันเริ่มมีอาการของโรคกระเพาะปัสสาวะอักเสบ ซึ่งเป็นโรคประจำตัวมาเป็นสิบๆ ปีแล้ว และนานๆ จะกำเริบขึ้นครั้งหนึ่ง แต่ครั้งจะเป็นอยู่ประมาณ 15-20 วัน ดิฉันโทรศัพท์ถึง พญ. วัฒนรัตน์ กรัยวิเชียร เพื่อนราชินี ซึ่งเป็นเจ้าของไข้ เพื่อขอความเห็น หมอวิมลบอกทันทีว่า เธอเองเพิ่งกลับมาจากรัสเซียได้ 2-3 วัน (ไปราชการ) และบอกว่าดิฉันต้องไปให้ได้ อย่าพลาดโอกาสนี้เป็นอันขาด จะจัดหาชุดที่ดิฉันเคยรับประทานเป็นประจำสำหรับโรคกระเพาะปัสสาวะไว้ ขอให้ส่งคนไปรับได้เลย เรื่องการไปรัสเซียนี้ ดิฉันจึงตอบรับคำชวนของเพื่อนโดยฉับพลัน

เตรียมมอบาน

การไปรัสเซียครั้งนี้จะใช้เวลาสามสัปดาห์ ดิฉันเองมีหน้าที่สอนเด็กวันละหกชั่วโมง (หกชั้น) รวมสัปดาห์ละ 30 ชั่วโมง ถ้าสามสัปดาห์ก็จะเป็น 90 ชั่วโมงที่จะขาดไป ดังนั้นจะต้องเตรียมงานสำหรับ 90 ชั่วโมงนี้ ให้ครูต่างๆ ที่จะมาสอนแทนแต่ละชั้น เตรียมแบบฝึกหัดไว้ให้ทำด้วยโดยครบถ้วน ต้องนั่งหลังขดหลังแข็งและนอนดึกเพื่อเตรียมการนี้

เตรียมศึกษา - ทบทวนเรื่องประเทศรัสเซีย

ตามธรรมดา ไม่ว่าจะไปเที่ยวประเทศไหนก็ตาม ดิฉันจะศึกษาทบทวนเรื่องของประเทศนั้น ๆ ก่อนเสมอ เพราะความจริงได้เคยเรียนมาแล้วทั้งหมด ตอนอยู่แผนกอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฉะนั้น จะไม่ต้องเสียเวลามากนักในการทบทวน แต่การจะไปรัสเซียคราวนี้มีเวลาเจียดได้เพียงนิดเดียว เพราะต้องเตรียมงานทางโรงเรียนซึ่งสำคัญกว่า ดิฉันจึงเปิดสารานุกรม encyclopedia ลอกจดเฉพาะชื่อและข้อความสำคัญ ๆ ย่อ ๆ เอาแค่ว่าพอควร แต่รัสเซียเป็นประเทศใหญ่และมีประวัติศาสตร์ช้อนมาก ขนาดข้อความที่ย่อที่สุดแล้วก็ยังยาวเต็มหน้ากระดาษ อย่างไรก็ตาม เมื่อเสร็จเรื่องนี้แล้วก็สบายใจไม่น้อย แต่ยังไม่จบ ยังมีเรื่องอื่นต้องเตรียมอีก

เตรียมเครื่องแต่งกายไปต่อสู้กับความหนาว

เราจะไปถึงรัสเซียในตอนเกือบกลางเดือนตุลาคม ได้ไต่ถามสอบสวนถี่ถ้วนแล้ว ได้ความว่าอากาศจะเริ่มหนาวมาก เสื้อผ้าที่นำไปใช้ในยุโรปทุก ๆ เดือนเมษายนนั้นคงจะไม่อุ่นพอ ดิฉันกลัวเรื่องปอดบวมเหลือเกิน เพราะถ้าเกิดป่วยไข้ขึ้นจะทำให้ทั้งคณะต้องวุ่นวายไปด้วย ฉะนั้นจึงต้องเตรียมต่อสู้อากาศหนาวอันลือชื่อของรัสเซียอย่างสุดฤทธิ์ - แต่โชคดีเหลือเกินเหมือนคุณพระช่วย บังเอิญดิฉันมีเสื้อผ้าที่เป็นขนสัตว์แท้ ๆ เกือบครบชุด ซึ่งได้เตรียมไว้ตอนเริ่มคิดอ่านเที่ยวยุโรป อเมริกา แต่ดิฉันเดินทางเดือนเมษาทุกที เสื้อผ้าเหล่านั้นอุ่น - หนาเกินไป ไม่มีโอกาสใช้ ดีใจจริง ๆ ที่จะได้ใช้ประโยชน์คราวนี้ละ :- เครื่องชั้นในขนสัตว์แท้ รวมทั้ง vest ด้วย jumper ขนสัตว์หนา แขนยาวคอตั้งสูงโดยรอบ ผ้าพันคอทั้งชนิดยาวและรูปสี่เหลี่ยม ชุดนอน (pajamas) รวมถุงเท้ายาว ถุงมือแบบมี fur บุข้างใน

หมวกแบบใหม่พรมลัษธรรมดาแต่อย่างหนา ดึงลงมาปิดหูได้ คูไปคูมา เกือบ
จะไม่ต้องหาอะไรเพิ่มเติมเลย

ยังมีอีกอย่างหนึ่ง สำคัญเสียด้วย คือ suit dress ของเรา ถึงแม้จะหนา
แต่ก็ยาวเพียงคลุมเข่าไม่มากนัก และ overcoat ที่ใช้อยู่ตามธรรมดาก็จะยาว
เกินนั้นลงไปอีกเพียงนิดหน่อย ปัญหาเมื่ออยู่น่องของเราที่สวมเพียงถุงเท้า
ใหม่ธรรมดาจะต้องกระทบกับความหนาวมาก จะใส่ถุงเท้าขนสัตว์ ก็จะไม่สวม
รองเท้าไม่เข้า ที่นี้จะแก้ปัญหาได้อย่างไร

ความจริงเวลาไปตัด suit ดิฉันก็จะตัดสามชิ้นเสมอ คือ skirt, jacket
และกางเกง แต่สมัยนั้นกางเกงยังไม่เป็นที่ยอมรับสำหรับสุภาพสตรีชั้น
“ผู้ใหญ่” เหมือนสมัยนี้ จะสวมได้ก็เพียงไปงานลำลอง หรือสถานที่ทั่วไป
แต่ถ้าจะไปยังสถานที่ควรคารวะ ก็ควรจะสวม suit หรือ dress ดิฉันเคยได้
ประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องนี้มาครั้งหนึ่งตอนร่วมคณะทัวร์ไปออสเตรเลียและ
นิวซีแลนด์ เมื่อเขาจะพาเข้าไปดูรัฐสภา เขาห้ามผู้หญิงที่นุ่งกางเกงเข้าไป
พวกผู้ใหญ่ทุกคนเรียบริยดี แต่ยังไม่ได้ว่ามีเด็กสาวคนหนึ่งหัวไว เธอสวม
กางเกง แต่สวมเสื้อ (blouse) ยาวลงมาเกือบถึงหัวเข่าแบบสมัยใหม่เปียบใน
ตอนนั้น เธอแอบไปเปลี่ยนกางเกงออก เหลือแต่เพียง blouse ซึ่งแลดูกลายเป็น
dress ที่สั้นจุกเหนือหัวเข่า เข้าสมัยอีกนะแหละ และได้รับอนุญาตให้เข้าไปได้!

แต่ในกรณีที่ยาวรีสนั้น ทุกคนเห็นจำเป็นว่าพวกผู้หญิงจะต้องสวม
กางเกง เพื่อกันไม่ให้ขาส่วนล่าง คือแข้งและน่อง ต้องกระทบกับความหนาว
อันรุนแรงโดยใช่เหตุ - และตั้งแต่นั้นมา ตัวดิฉันเองก็ถือโอกาสสวมกางเกง
กับ jacket เป็นส่วนมาก จนกระทั่งบัดนี้ก็เป็นที่ยอมรับกันแล้ว สำหรับ
นักท่องเที่ยวทั่วโลก

เมื่อทุกสิ่งพร้อมแล้วสำหรับการเดินทาง ดิฉันเองก็ได้แต่ตั้งหน้า
กินยาชุดที่หมอวิลรัตน์ส่งมาให้อย่างเคร่งครัด แต่โรคนี้นี้ก็ดูเหมือนจะดำเนิน
การไปอย่างที่มันเคยเป็น ยาเป็นแต่เพียงช่วยผ่อนหนักเป็นเบาลงบ้างเท่านั้น

ความคิดเรื่องรัสเซีย - คอมมิวนิสต์ ของลูกท้าว

เกือบจะลืมเล่าเรื่องที่นำขึ้นที่สุดเสียแล้ว ก็ดังนี้ละ :-

ก่อนออกเดินทาง 2-3 วัน คณะราชินีได้นัดพบกัน เพื่อว่าผู้ใดจะมีความคิดเห็นดีๆ มาเสนอหรือแนะนำกันบ้าง ในจำนวนนั้นเป็นสุภาพสตรี อาวุโสเสียกว่าครึ่ง หลายคนนั้นใจหนึ่งอยากไปรู้ไปเห็น แต่ก็ยังอดวิตกไม่ได้ เมื่อนึกถึงคำว่า “คอมมิวนิสต์”

คนหนึ่งพูดว่า “เมืองคอมมิวนิสต์จะมีอะไรน่าดู ? ฉันว่าผู้คนคงจะหน้าตาแก่เหี่ยวแห้ง และคร่ำเป็นแน่”

คนหนึ่งตอบว่า “ไม่ใช่อย่างนั้นนะ เขาว่าเราจะได้พบได้เห็นแต่เด็ก ๆ และหนุ่ม ๆ สาว ๆ เท่านั้น เพราะคนแก่จะถูกฆ่าไปทำเป็นปุ๋ยหมัด”

อีกคนหนึ่ง “ตายแล้ว ! จันทพวงเราแก่ๆ นี่ละ เขาจะคิดยังไง จะไปได้ตลอดรอดฝั่งและกลับมานครบถ้วนทั้งตัวตนแน่หรือ ?”

หลายคนหัวเราะ เพราะเห็นว่าคิดกันน่าขันดี แต่บางคนก็ยังทำหน้าเขื่อครึ่งไม่เชื่อครึ่ง - ในที่สุดท่านผู้หญิงซึ่งทำหน้าที่เหมือนรู้เรื่องดีพูดว่า “เอาอย่างนี้ดีกว่า เขาว่าเมืองรัสเซียไม่มีสมบัติอะไรเลย แม้กระทั่งกระดาษชำระ เราต้องเตรียมไปเอง - แล้วก็ควรเตรียมขนมปังกรอบ ลูกอม ลูกกวาด กล่องเล็กๆ ติดไปด้วย เพื่อใช้ในยามฉุกเฉินจะได้ไม่อดตาย !”

ท่านอีกผู้หนึ่งบอกว่า “ไฉนมาว่าเราต้องขึ้นบันได 100-200 ชั้น พวกเราขึ้นเองไม่ไหวหรอก ฉันว่าควรจะให้เขาเชือกเส้นใหญ่ๆ และยาวไปคนละเส้น จะได้ผูกเอว แล้วจูงกุลิลากขึ้นไปแต่ละคนที่ละขั้น”

ตอนนี้พวกสาว ๆ หัวเราะครืน คนหนึ่งพูดว่า “พอจะนึกเห็นภาพแล้วละคะ คงสนุกดีนะคะ !”

คนมีอายุคนหนึ่งพูดเป็นคนสุดท้ายว่า “เอ นี่เราจะเตรียมตัวไปทรมานสังหารกันในป่าคอมมิวนิสต์หรือไง เอาละไหนๆ ก็ไหนๆ แล้ว ไปด้วยกัน

ตายด้วยกัน !”

แล้วผู้พูดเองก็หัวเราะแบบหมดหวัง !

อย่างไรก็ตาม เชื่อหรือไม่ว่าพวกเราเกือบทุกคนหนีบขนมปังกรอบ
กล่องเล็ก ๆ ไปคนละกล่อง (เพื่อใช้ในยามคับขัน !) แต่หลังจาก 6-7 วัน
หลายคนก็เกลียดหอบต่อไป ได้แจกเด็ก ๆ ข้างทางไป

วันออกเดินทาง

เราเดินทางด้วยเครื่องบินสายการบิน SAS เมื่อพูดถึงเครื่องบิน ขอ
ย้อนไปเล่าถึงตอนที่พวกเราหลายคนในขณะนี้ได้ไปเที่ยวประเทศพม่า
ร่วมกันโดยตัวเรียวกันนี้ ที่สนามบินย่างกุ้ง เราเห็นลูกเรือ (crew) ของ
เครื่องบินรัสเซีย (สายการบินแอโรฟลอต - Aeroflot) เดินกันมาเป็นแถว
หน้าตาหล่อเหลา เครื่องแบบที่สวมอยู่ก็สวยมาก ประทับใจพวกเราจริงๆ เรา
จึงบอกกับหัวหน้าทัวร์ว่า ถ้าจะไปเที่ยวรัสเซียตามที่กะกันไว้ล่วงหน้านั้น จะ
ขอให้ไปโดยเครื่องบินแอโรฟลอต ก็ได้รับคำตอบรับรองว่ายังงั้นๆ เราก็จะ
ได้ขึ้นเครื่องแอโรฟลอตแน่ๆ แต่เมื่อวันนั้นกลายเป็นเครื่อง SAS ได้ต่อว่าเขา
เขาบอกว่าหลังจากเที่ยวนี้แล้ว เราจะได้นั่งเครื่องแอโรฟลอตตลอดการทัวร์

วันนั้น อาการปวดกระเพาะปัสสาวะของดิฉันยังมีอยู่มาก ดิฉันต้อง
เอากะระป้าน้ำร้อนวางบนที่นั่ง ไข้ผ้าปูแล้วนั่งทับ ก็ช่วยให้คลายปวดลง
ได้บ้าง แต่ความปวดนี้เป็นเหมือนคลื่น มาเป็นระยะๆ แต่เวลาที่ปวดมาก
นั้น สัมผัสจะหายไปเอง พูดไม่ออกเลย

การจัดที่นั่งในเครื่องบิน

คณะของเราได้ที่นั่งทั้งสองแถวตั้งแต่ด้านหัว และต่อกันไปเป็นแพ

ใหญ่ ข้างหน้าสุดเริ่มด้วยพระองค์หญิงจันทรکانตมณี (พระองค์ห้า) หม่อมเจ้าหญิงพิไลยเลขา ศิษกุล หม่อมเจ้าหญิงอัปสรภา เทวกุล (ท่านแก้ว) ท่านหญิงพรรณเพ็ญแข กฤดากร แล้วต่อด้วยคุณหญิงหลายคน ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นผู้อาวุโส อายุกว่า 60 ปีขึ้นไป ที่อายุถึง 80 ปีก็มี ดิฉันกับเพื่อนกลุ่มนี้ นั่งก่อนมาทางครึ่งหลัง

พอเครื่องบินขึ้น ตั้งลำ และบินไปได้เรียบร้อยหมดเรื่องวิตกกังวล (ดิฉันกลัวมากเสมอดอนเครื่องขึ้นและลง) ดิฉันกับเพื่อนก็เริ่มคุยอะไรต่ออะไรกันหลายเรื่อง เมื่อถึงตอนเรื่องน่าขันก็หัวเราะกันอย่างสนุกสนาน โดยลืมหืมตาไปเลยว่ามีผู้โดยสารคนอื่น ๆ เขาจะรู้สึกหนาวและรำคาญ เพราะเสียงของดิฉันนั้น ตามปกติก็ดังมากอยู่แล้ว พอคุยไปได้ประมาณครึ่งชั่วโมง คลื่นความปวดเกิดขึ้น และปวดมากขึ้นทีละน้อย ๆ เสียงของดิฉันต้องค่อย ๆ หริ่งไปเอง แล้วก็หยุดในที่สุด มีเสียงเจ้านายข้างหน้าร้องถามว่า “อ้าว กลับไปแล้วหรือ แม่นกแก้วนกขุนทอง กำลังฟังเพลินอยู่เชียว” ดิฉันเพิ่งรู้สึกตัว จึงร้องทูลตอบกลับไปว่า “ยังไม่กลับเพคะ แต่ปวดที่ท้องมาก” ทุกคนพากันสงสารดิฉัน ที่อดสาหุ้ไปเกี่ยวกับเขา ทั้ง ๆ ที่กำลังเจ็บป่วยอยู่

ถึงสนามบินมอสโก

การไปเที่ยวรัสเซียครั้งนี้ ดิฉันไม่ได้เขียนลำดับเรื่องราวเรียงกันไป อาจจะเอาอะไรไว้ก่อน-หลัง สลับสับสนกันบ้าง ทั้งนี้ก็เพราะว่านับเวลาตั้งแต่นั้นมาจนถึงขณะนี้เขียนอยู่นี้กว่า 30 ปีแล้ว และไม่ได้โน้ดอะไรเอาไว้เลย จึงเล่าเท่าที่จำได้เท่านั้น ฉะนั้นขอความกรุณาท่านผู้อ่านโปรดเข้าใจตามนี้ และกรุณาภัยให้ด้วยถ้ามีการผิดพลาดไปบ้าง

พอลงจากเครื่องที่สนามบิน ก็ได้เห็นพวกเจ้าหน้าที่ (นักบิน) หลายคน แต่ละคนหนุ่มพ้อ เข้าใจว่าอายุไม่เกิน 20 ปี สวมเครื่องแบบสวยงาม

ในรถไฟตู้นอนระหว่างทางกลับไปกรุงมอสโก

คล้ายอย่างที่เรเคยเห็นมาแล้ว มาคอยรอรับอยู่ เราคิดกันว่าเขคงเลือกจัดสรรเอาพวกหนุ่ม ๆ ที่หน้าตาหล่อเหลามาต้อนรับผู้โดยสารที่สนามบิน เพื่อให้ความประทับใจวันแรกแก่บุคคลที่มาเยือนรัสเซีย ถือเป็นความพอใจอันยิ่งใหญ่ก่อนอื่น

เขาพาเราไปในอาคารสนามบิน จำไม่ได้ว่าเขาตรวจพาสปอร์ตตอนไหน (อาจเป็นว่าผู้นำทัวร์ของเรารวบรวมเอาไปจัดการให้ก็ได้) เราไปยืนแถวยาวหลังประตูเล็ก ๆ โดยมีพระองค์หญิงห้าทรงนำเป็นต้นแถว ที่หน้าประตูนั้นมีเจ้าหน้าที่ (ท่าทางชั้นสูง) เป็นหัวหน้า พร้อมกับลูกแถวอีกไม่เกิน 10 คน ยืนคอยรับเสด็จอยู่ คนที่เป็นหัวหน้าคงรู้สึได้ว่าได้รับเกียรติมากที่มีโอกาสสนทนากับเจ้านายชั้นสูงของไทย จึงชวนคุยเสียดยาวตั้งหลายนาทีทีเดียว กว่าจะปล่อยให้แถวของเราออกไปได้ ใครว่าพวกคอมมิวนิสต์ถือว่ามนุษย์มีสิทธิ์เสมอเหมือนกันหมด ไม่มีชนชั้นที่แตกต่างกันนั้นไม่จริงเลย ! ทัวร์ของเราขณะนี้พิเศษกว่าทุกๆ ครั้งที่เคยผ่านมามาก ไม่ว่าไปถึงสนามบินไหน สถานีไหน หรือสถานที่ราชการแห่งใด ก็จะได้รับเชิญให้เข้าห้อง VIP ทุกแห่งไป ทั้งนี้ก็เพราะบารมีของเจ้านายหลายพระองค์ที่ทรงร่วมคณะมากับเรานั่นเอง - นอกจากนี้ ยังมีการจัดเลี้ยงอาหารพิเศษจากสโมสร สมาคมต่างๆ อีกหลายแห่ง ซึ่งเราอดแสดงความยินดีกับหัวหน้าทัวร์ของเราไม่ได้ ที่เขาได้ประหยัดค่าอาหารไปเป็นจำนวนไม่น้อย โดยไม่ได้คิดหวังมาก่อน

โรงแรมรัสเซีย

เราเข้าพักที่โรงแรมรัสเซีย (Russia) ซึ่งใหญ่โตมาก ทั้งสี่ด้านของโรงแรมนั้นกว้างเหลือเกิน และจัดตกแต่งเหมือนกันทั้งสี่ทิศ ถ้าเราออกไปไหนเองและกลับมาถึงผิดทิศก็จะไม่มีทางรู้เลย เพราะไม่มีอะไรให้เป็นที่

สังเกตได้ ยิ่งถ้าเข้าไปในโรงแรมแล้วก็เหมือนกับหลงทางกลางป่าจริง ๆ เพราะไหนตัวโรงแรมจะใหญ่โตมโหฬาร และไหนจะหาคนพูดอังกฤษได้ก็น้อยมาก ถึงแม้จะพบคนพูดอังกฤษได้แล้ว (ซึ่งยากมาก) เราก็ก่อนเขาไม่ได้ อยู่ดีว่าห้องของเราอยู่ที่ไหนของโรงแรม จะเป็นการค้นหาที่ยุ่งมากทีเดียว ฉะนั้น เราจึงได้รับคำเตือนมิให้ออกไปไหนเองตามลำพัง อย่างที่เคยทำได้ ในประเทศอื่น ๆ

ของชิ้นแรกที่พวกเราซื้อเหมือนกัน

กล่าวกันว่า ความหนาวของรัสเซียนั้นน่ากลัวมาก ถ้าปกคลุมร่างกาย ไม่มีฉนวน อาจเกิดเรื่องร้ายแรงซึ่งนึกไม่ถึงก็ได้ เช่นถ้าปิดหูไม่มีฉนวน หรือไม่หนาวพอ เลือดในใบหูอาจจะแข็ง ทำให้หูเน่าและหลุดออกไปได้ ฤดูหนาวจริง ๆ ของเขาเริ่มต้นประมาณธันวาคม มกราคม แต่เราไปกลางเดือน ตุลาคม โดยคิดว่าจะยังไม่เริ่มหนาวมาก แต่บังเอิญปีนั้น ความหนาวเริ่มก่อนเวลากำหนด ก่อนที่เราจะไปถึงประมาณ 3-4 วัน ประชาชนต้องร้องขอให้รัฐบาลเปิด heater ก่อนกำหนด (ตามปกติไม่อนุญาตให้เปิดก่อนวันที่ 13 ตุลาคม) ฉะนั้น นับว่าพวกเราโชคดีมากที่ไปถึงเมื่อเขาเปิด heater แล้ว แต่กระนั้นบางคนยังออกปากว่าหนาวจะแย่อยู่แล้ว

เราได้รับคำแนะนำให้ซื้อหมวกขนสัตว์แท้ ซึ่งข้างในเป็น fur บาง ๆ และข้างนอกเป็นขนสัตว์แท้ ๆ ยาวเป็นปุย รูปของหมวกเหมือนหมวกถักไหมพรมของเรา คลุมแนบติดรอบหัว ปิดหูด้วย โดยมีสายคาดโยงมาใต้คาง หมวกชนิดนี้เป็นแบบธรรมดาซึ่งผู้คนใส่กันทั่วไป กันหนาวได้ดีมาก และราคาก็ไม่แพง จำไม่ได้ว่าเราซื้อจากที่ไหน และดูเหมือนจะซื้อกันทุกคน เพราะจำได้ว่าเมื่อเราขึ้นรถโดยสารเพื่อไปชมเมืองครั้งแรกนั้น คนไหนที่ยังไม่ใส่ก็ถือติดมือไว้ พอขึ้นไปบนรถหมดแล้ว พวกเราคนหนึ่งเอ่ยขึ้นว่า

“นี่พวกเราเบอร์ 5 กันหมดหรือนี่ ?” คนหนึ่งที่ไม่ได้ใส่แต่ถือหมวกไว้ตอบว่า “ใช่ซี ผมก็เบอร์ 5 เหมือนกัน นี่ไง” แล้วชูหมวกให้ดู ทุกคนก็หัวเราะกันครืน

คุณเสมอ (สิงห์เสนี) สวัสดิวัตน์ฯ หม่อมของหม่อมเจ้าสุทธสวัสดิวงศ์-สนิท (ท่านจีน) ผู้โดยสารคนหนึ่งในคณะของเรา ไม่เข้าใจว่าพวกเราหัวเราะทำไม แล้วทำไมทุกคนจึงต้องซื้อ เบอร์ 5 เพราะท่านไปอยู่ต่างประเทศตั้งแต่อายุน้อย และยังไม่เคยรู้จักคำผวนของ เบอร์ 5 คือ บ้าเห่อ พวกเราคนหนึ่งจึงพูดขึ้นว่า “ของท่านที่ถืออยู่ที่เบอร์ 5 แน่نون” แล้วอธิบายให้ท่านฟัง ท่านชอบใจใหญ่ หัวเราะไปกับเราด้วย

เห็นอะไรบ้างในสองวันแรก

วันรุ่งขึ้นซึ่งเป็นวันแรกของการทัวร์นั้น ดูเหมือนจะเป็นการเล่นรถชมเมืองมอสโคว์เสียเกือบครึ่งวัน ผ่านสถานที่สำคัญๆ ต่างๆ เช่นจัตุรัสแดง (Red Square) ใจกลางเมืองที่กว้างขวางใหญ่โต อาคารโดยรอบจัดเป็นระเบียบสวยงาม - สถานที่เก็บศพของเลนิน พระราชวัง ฯลฯ แต่ยังไม่ได้เข้าไปดูภายใน

ทิวทัศน์ของมอสโคว์โดยทั่วไป นอกจากสถานที่สำคัญๆ แล้ว ดิฉันชอบใจโบสถ์ของเขา ซึ่งมียอดเป็นโดมรูปหอมหัวใหญ่คล้ายมัสยิดในเมืองเรา แต่ของเขาใหญ่โตและสวยงามมาก มีสีฟ้า สีแดง สีเขียวสด สีเหลืองทอง ฯลฯ คงจะประดับด้วยกระเบื้องพิเศษแผ่นเล็กมากและเคลือบเป็นมัน เมื่อกระทบแสงแดดก็จะมีแสงแวบวับระยิบระยับ คล้ายยอดเจดีย์ของเรา น่าดูมาก

เราไปหยุดชมสวนสาธารณะใหญ่แห่งหนึ่ง ซึ่งไม่ประทับใจมากนัก นอกจากว่าตอนนั้นเป็นฤดูใบไม้ร่วงของเขา ใบของต้นไม้เปลี่ยนจากสีเขียวเป็นสีเหลือง - แดง ยังอยู่บนต้นก็มี และบ้างก็ร่วงลงมาที่ละใบสองใบตลอด

เวลา นาคูไปอย่างหนึ่ง มีผู้หญิงแก่ทำหน้าที่กวาดใบไม้แห้งเหล่านี้ทั่วสวน (ผู้หญิงแก่เห็นมีหน้าที่อีกอย่างหนึ่งก็คือ ดูแลรักษาความสะอาดส่วนสาธารณะทั่วไป) ที่มันนั่งยาวรอบๆ สวน มีชายหญิงแก่ๆ นั่งพักผ่อนอยู่ประปราย ขณะที่เด็กเล็กๆ เล่นสนุกสนานกับเครื่องเล่นในสนาม และหนุ่มสาวเดินคุยกันไปเป็นกลุ่มๆ คนหนึ่งในพวกเราพูดขึ้นดังๆ ว่า “อ้าว ! ไหนว่าไม่มีคนแก่ เพราะถูกเอาไปทำปุ๋ยหมดยังไงล่ะ”

สิ่งที่ดิฉันสังเกตอย่างหนึ่งคือ ไม่เห็นมีคนขอทานเลย เราไม่ถูกรบกวนขอสตางค์ให้เป็นที่น่ารำคาญอย่างในหลาย ๆ ประเทศที่ได้เคยไปเยือนมา

เราไปหยุดที่สถานที่ใหญ่โตแห่งหนึ่ง แต่จำไม่ได้ว่าเป็นอะไร ที่จำได้ดีก็คือว่ามัคคุเทศก์คอยรวบรวมพวกเราจะพาเข้าไปในนั้น แต่คอยอยู่หลายนาที่แล้วสมาชิกของเรายังไม่ครบ ปรากฏว่าสองคนไปเข้าส้วม พอสองคนนี้ออกมา อีกคนหนึ่งก็สวนเข้าไป แล้วก็อีกคนหนึ่ง อีกคนหนึ่ง เขาสายหน้าทำท่าทางว่าเบื่อหน่าย แล้วถามว่า “ตั้งแต่พวกคุณเข้าเมืองมอสโคว์มาสองวันนี้ ได้เห็นอะไรบ้าง นอกจากส้วม ?” พวกเราโมโหกันหลายคน ดิฉันคิดว่าถ้ามีเด็กหนุ่มเลือดร้อนไปกับเราด้วย คงจะชกปากนายมัคคุเทศก์คนนั้นแน่ๆ แต่คณะเราประกอบไปด้วยเจ้านายและผู้อาวุโสเป็นส่วนมาก ทุกคนต้องรักษามารยาท จึงไม่เกิดเรื่องร้ายแรงขึ้น สุภาพบุรุษคนหนึ่งในคณะของเราได้อธิบายให้เขาฟังว่า พวกเราเพิ่งมาจากประเทศร่อนหยกๆ ยังไม่ชินกับความหนาวของเขา จึงเป็นเช่นนี้ ต่อไปคงจะค่อยดีขึ้นเอง

ไปชมการแสดงยิมนาสติก

คืนวันหนึ่งเขาพาเราไปชมกายกรรมยิมนาสติกที่ขึ้นชื่อลือนามของเขา โรงแสดงยิมนาสติกนี้ใหญ่โตมหึมา การแสดงแต่ละชุดของเขาก็น่าทึ่ง นาคูและนำหาวดเสียอะไรเช่นนั้น จนกระทั่งผู้ชมไม่ว่าจะเป็นชนชาติอะไร

ก็ตามต้องวิ่งเข้าห้องน้ำกันบ่อยๆ และตลอดเวลา แต่เขาก็จัดห้องน้ำไว้รับรอง เป็นแถวยาวทุกด้าน รวมกันแล้วนับไม่ถ้วนว่ามีกี่ห้อง - อย่างไรก็ตาม ทุกคนในคณะเราชื่นชมกับการแสดงนี้มาก

ตอนการแสดงจบลง คณะของเราก็เดินออกมาพร้อมกัน แต่ปรากฏว่า สุภาพสตรีคนหนึ่งหายไป เราตกใจมาก เพราะผู้ชมมากมายเหลือเกิน เดินเบียดเสียดเหยียดคยัดกันไปหมด มองหาได้ยาก ที่หนักใจที่สุดก็คือเธอพูดภาษารัสเซียไม่ได้ จะไปหาคนพูดอังกฤษที่นั่นก็คงไม่มีอีก แต่แล้วเหมือนสวรรค์โปรด เจ้าหน้าที่ของคณะเราคนหนึ่งมองไปเห็นเธอกำลังเดินไปจะออกทางประตูด้านหลังอยู่แล้ว (ซึ่งเรากำลังจะออกทางด้านหน้า) เราทุกคนก็เพิ่งรู้ว่าเรามีสองประตู ถ้าเห็นเข้าไปนิดเดียว ค็นนั้นคงจะยุ่งยากกันแน่ๆ

ค็นนั้นการแสดงยิมนาสติกเล็กคึกมาก เกือบสองยาม ท่านเอกอัครราชทูตไทย (คุณยอด เลิศฤทธิ์) ได้เชิญพวกเราไปเลี้ยง supper ที่สถานทูตไทย ความจริงท่านอยากจะเลี้ยงอาหารกลางวันหรือเย็นสักมื้อหนึ่ง แต่ทางการจัดโปรแกรมให้เราเสียเต็มปรี ไม่มีช่องว่างเลย

การจับจ่ายของในเมืองมอสโก

เราขอให้เขาพาไปดูร้านค้าของรัฐบาลแห่งหนึ่ง เพราะพวกนักซื้อของเราเตรียมตัวเตรียมใจมาแล้วว่าจะซื้อของแปลกๆ ไปทอดและฝากพวกพ้องเพื่อนฝูงที่บ้านอย่างจุใจ - น่าขันที่ว่าเมื่อเราเปิดสินค้าที่ซื้อออกมาทอดกันแล้ว เกือบจะเป็นของอย่างเดียวกันทุกคน คือผ้าพันคอแพรรูปสี่เหลี่ยมพื้นขาวที่มีดอก ลวดลาย และสีฉูดฉาดสวยงามพอใช้ แต่ลวดลายนั้นก็แตกต่างกันเพียง 3-4 อย่าง เราจึงได้แบบเดียวกันหลายคน - นั่นแหละดูเหมือนจะเป็นของที่พอจะเอาไปฝากเพื่อน ๆ ได้

มีอีกอย่างหนึ่งซึ่งดิฉันซื้อมาก็คือเครื่องประดับที่ทำด้วยอำพัน (amber)

เช่น สร้อยคอ แหวน เข็มกลัด ตุ่มหู อำพันก็อย่างไม้ที่ฝังอยู่ในดินนานหลาย
ล้านปีจนกลายเป็นหินสีเหลืองทองใส ๆ แต่ก็ไม่ใสแจ๋ว ราคาถูกกว่าพลอยมาก

สิ่งที่ราคาถูกกว่าที่ประเทศอื่นก็คือขนสัตว์ ดิฉันซื้อปกเสื้อ overcoat
ที่ทำด้วย fur แท้ มาใส่แทนของเดิมที่ซื้อจากฮ่องกงซึ่งเป็น fur เทียม เขา
ทำขนาดตามมาตรฐานทั่วไป ใส่แทนกันได้พอดีเปียบ ใคร ๆ ชมว่าสวยดี
และอยู่ยงคงกระพันมาจนกระทั่งทุกวันนี้ ซึ่งเป็นเวลากว่า 30 ปีแล้ว

ทั้ง ๆ ที่สินค้าไม่ค่อยจะมีให้ซื้อ แต่ก็ยังมีคนซื้อเข้าคิวกันยาวเหยียด
เพื่อจ่ายเงิน เพราะทุกคนก็คงจะคิดแบบเดียวกับเรา การคิดเงิน-ทอนเงิน
ก็ไม่ว่องไวเสียเลย กว่าพวกเขาจะเสร็จครบทุกคนก็กินเวลานานมาก น่าเบื่อ
ดิฉันไปไหนเสียแล้วไม่เคยคิดอยากไปอีกเลย

เขายังมีตลาดอีกแห่งหนึ่ง อยู่ไม่ไกลจากโรงแรมเรามากนัก รูปร่าง
เหมือนสำเพ็งของเรา กว้างขวาง มีข้าวของใช้ทุกชนิด แต่ก็อีกนั่นแหละ เป็น
ของราคาถูก คุณภาพต่ำ ไม่รู้จะซื้อมาให้รักกระเป๋ามา

ความสะอาดของถนนหนทาง

ตอนที่เขาพาเรานั่งรถไปดูสถานที่ต่าง ๆ นั้น เราทุกคนต่างสังเกตว่า
ถนนของเขาสะอาดอย่างน่าทึ่ง ไม่มีเศษขยะอะไรตกหล่นอยู่เลยแม้แต่น้อย
แ่นละ คงจะมีถนนที่ไม่สะอาดบ้างเหมือนกัน แต่เขาไม่ได้พาเราผ่านไป

ที่นี่เช้าวันหนึ่งตามโปรแกรมทัวร์บอกว่าจะต้องเดินทางไปไกลมาก
เราจะต้องออกจากโรงแรมอย่างเช้าเวลาตีห้า ตอนนั้นยังมีดอยู่ แต่เราเห็น
คนงานออกมาฉีดน้ำล้างถนนกันเต็มไปหมด เราจึงเข้าใจว่าทำไมถนนของเขา
จึงสะอาดนัก สอบถามได้ความว่า เขาจะเริ่มทำงานกันตั้งแต่ตอนตีสี่ คิดดู
ซิว่าเมืองหนาวเช่นนั้น เขายังทำหน้าที่ได้ไม่ขาดตกบกพร่อง เราน่าจะ
เอาอย่างเขาบ้าง !

ตามติดมัลลคุเทศก์เพื่อได้ข้อมูลครบถ้วน

ตามปกติไม่ว่าจะไปทัวร์ที่ไหนก็ตาม ดิฉันจะพยายามเดินไปกับหมู่พวกผู้ชาย ไปให้ชิดมัลลคุเทศก์ เพื่อจะได้ฟังข้อมูลครบถ้วนไม่ขาดตกบกพร่อง ดิฉันไม่ได้จด ใช้จ่ายเอง - สิ่งของ ภาพ และเหตุการณ์ที่ได้ประสบมาทุกอย่างจะบันทึกไว้เป็นภาพในความจำ ฉะนั้นจึงไม่ค่อยลืม เพื่อน ๆ ชอบถามว่า “ตั้งนานเนมาแล้ว ทำไมยังจำได้ ?” ก็ไม่รู้จะบอกได้อย่างไร เพราะมันจำได้เอง

มัลลคุเทศก์ไม่ว่าหญิงและชายมักจะเดินเร็ว แต่ดิฉันเองก็เป็นคนเดินเร็วมาตั้งแต่เด็กแล้ว จึงตามเขาทันโดยไม่ยาก แต่พวกผู้หญิงไทยโดยเฉพาะแล้วเดินช้า และไม่ค่อยจะชอบเดินมากนัก ฉะนั้นจึงไม่มีใครรังเกียจที่ดิฉันจะเดินไปข้างหน้า

ในรถโดยสารที่นั่งไปเที่ยวที่ไหน ๆ ก็เช่นเดียวกัน ถ้าไม่มีข้อขัดข้อง ดิฉันขอร้องติดมัลลคุเทศก์ (ไกด์คนขับ) แต่ส่วนมากเขาจะยืนหันหน้ามาทางท้ายรถเพื่อพูดให้ทุกคนได้ยิน - การที่ดิฉันนั่งข้างหน้านี้อีกมีประโยชน์อีกอย่างหนึ่ง คือว่าเวลาคนเราไปไหนนาน ๆ หลายสัปดาห์ เรามักจะหลงวัน จะได้ยินเสียงถามกันเสมอว่า “วันนี้วันอะไรนะ ?” และคนที่เคยร่วมทัวร์ไปกับดิฉันจะบอกว่า “ดูคุณฉลบซี เธอแต่งสีตามวัน !” ซึ่งก็เป็นความจริง เดิมทีตัวเองก็เคยลืมเสมอเหมือนกัน เลยตั้งอกตั้งใจแต่งให้ตรงวันเสียให้รู้แล้วรู้รอดไป

ตอนต้น ๆ ของการเดินทางครั้งนี้ ดิฉันยังเจ็บกระเพาะปัสสาวะอยู่ เดินเร็วไม่ไหว แต่หลังจาก 5 - 6 วันแล้ว ความเจ็บค่อย ๆ น้อยลงในที่สุดก็ทำตามแบบเดิมได้

ไปเยี่ยมสถานที่เก็บยานอวกาศ

รัสเซียเป็นประเทศแรกของโลกที่ได้รับความสำเร็จเกี่ยวกับการสำรวจอวกาศ โดยได้ส่งดาวเทียมสปุตนิก (Sputnik) ขึ้นไปก่อนประเทศใด ๆ และภายหลังจากส่งยานอวกาศขึ้นไปและกลับมาก็ได้โดยนักบินทุกคนปลอดภัย ฉะนั้นก็เป็นธรรมดาอยู่เองที่พวกเราแทบทุกคนอดตื่นเต้นไม่ได้ที่จะไปดูยานอวกาศให้เห็นด้วยตาตนเอง

โรงเก็บยานอวกาศสร้างด้วยกระจกใสโดยรอบ ไม่ใหญ่โตนัก กว้างพอกันให้มองเข้าไปเห็นส่วนสำคัญของยานโดยจะแจ้ง

ขณะที่เรากำลังยืนชมนั้น ผู้หญิงคนหนึ่งเดินเข้ามา มักคุเทศก์กระซิบบอกเราว่า เธอคือนักบินหญิงอวกาศที่ได้ขึ้นไปและกลับมามาอย่างปลอดภัย เธอเป็นสาวใหญ่ที่หน้าตาดีพอใช้ รูปร่างล่ำสันแข็งแรง แต่ก็ไม่ใหญ่โตเกินงาม เธอเดินอย่างว่องไวเข้าห้องโน้นและห้องนี้ เพราะที่นั่นคือที่ทำงานประจำของเธอ เป็นบุญตาของเราอีกอย่างหนึ่งที่ได้เห็นตัวจริงของนักบินอวกาศหญิง จิตใจของเราทุกคนพลอยชื่นชมในตัวของเธออย่างมาก

ในบริเวณเดียวกันนี้มีโรงฉายภาพยนตร์ใหญ่ เป็นห้องรูปหกเหลี่ยม มีจอเต็มทุกด้าน เขาบอกว่าถ้าเราเข้าไปดูหนังในโรงนี้ จะเหมือนว่าตัวเราเองอยู่ในเหตุการณ์ (เรื่องหนัง) ด้วย หรืออะไรทำนองนี้ ตัวดิฉันนั้นโง่มากในเรื่องเครื่องยนต์กลไก ที่เล่ามานี้จะถูกหรือเปล่านั้นไม่ทราบ ถ้าผิดไปก็ขอได้โปรดอภัยให้ผู้เขียน - ผู้หญิงแก่คนนี้ ซึ่งอายุ 92 ปีแล้ว

ดูบัลเลต์ในพระราชวังเครมลิน

ขอเปลี่ยนบรรยากาศเล่าถึงโปรแกรมตอนกลางคืนของเราบ้าง เพื่อให้เหนื่อยหน่าย เจ้าหน้าทีของเราบอกว่าจะให้เราชมบัลเลต์ ซึ่งมีชื่อเสียง

เป็นอันดับ 1 ของโลก เขาอธิบายว่าบัลเลต์ของเขานั้นได้จัดไว้เป็นประจำ สามชุดด้วยกัน ชุดหนึ่งแสดงที่โรงภายในพระราชวังเครมลิน (Kremlin) อีกชุดหนึ่งแสดงที่โรงในเมือง ซึ่งเหมาะสำหรับประชาชนของเขาเอง ที่มีลูกเด็กเล็กแดง เพราะติด ๆ กันนั้นมีสถานที่รับดูแลเด็ก ขณะที่พ่อแม่เข้าไปชมบัลเลต์ ส่วนชุดสุดท้ายนั้นไม่แสดงในประเทศเลย แต่ส่งออกไปแสดงในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก เป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมรัสเซีย

เขากล่าวว่าเราอยากดูบัลเลต์โรงไหน แต่ละ ทุกคนบอกว่าขออยู่ที่โรงในเครมลิน พวกเราได้นั่งอยู่รวมกันตรงกลางด้านหน้าของชั้นที่ยกสูงขึ้นไป ซึ่งคงจะเป็นที่นั่งที่แพงที่สุด เรามองไปรอบตัวได้เห็นผู้ชมทั้งชั้นล่างและบนอัฒจันทร์ด้านหลัง ทุกที่นั่งเต็มแน่นเอียด ลองมองหาที่ว่างปรากฏว่าไม่มีเลย สังเกตเห็นใกล้ ๆ เรานั้น หญิงสาวแต่งตัวสวย ๆ นั่งอยู่เป็นกลุ่มใหญ่ ได้ความว่าเป็นนักท่องเที่ยวอเมริกัน ซึ่งจะมีอยู่เป็นประจำไม่มีขาด และประชาชนรัสเซียเองก็ชื่นชอบบัลเลต์ของเขาไม่น้อย เราเดาเอาเองว่ากลุ่มนั้น ๆ เป็นชาวรัสเซีย เพราะมีเด็กเล็กไปพัวพันอยู่ด้วย

บัลเลต์คิโน้นเป็นเรื่อง Swan Lake ซึ่งเป็นเรื่องยอดนิยมของเขาน่าเสียดายที่พวกเราหลายคนไม่สนใจ นั่งหลับกันเป็นแถว ขณะที่ผู้ชมอื่น ๆ เขาจ้องดูกันอย่างไม่กะพริบตา อาจเป็นเพราะพวกเราประกอบด้วยผู้อาวุโสเป็นส่วนมาก และคงจะเหน็ดเหนื่อยจากการเที่ยวทั้งวันมาแล้วด้วย ดิฉันเคยดูเรื่องนี้มาหลายครั้งแล้วในต่างประเทศ จึงจำเรื่องได้ดี กระทั่งเล่าให้เพื่อนที่นั่งอยู่ติดกันว่า ตอนต่อไปเรื่องจะเป็นเช่นนั้น ๆ และจะจบอย่างนั้น ๆ พี่สาวชาวอเมริกันคนหนึ่งได้ยินด้วย จึงเข้าดิฉันว่า “แฮม รู้อะไร ๆ ไปหมดเชียวนะ กระทั่งบัลเลต์ !”

เรียนศัพท์และวลีต่าง ๆ อังกฤษ-รัสเซีย

คุณสืบ บุญยรัตพันธุ์ สมาชิกคนหนึ่งในคณะของเรา เป็นคนไม่ชอบอยู่นิ่ง เธอชอบแซกไปแสวงหาความรู้เล็กๆ น้อยๆ เพิ่มเติมจากที่เจ้าหน้าที่นำเที่ยวพาเราไปชม (เข้าใจว่าเธอคงได้ความรู้เหล่านั้นมาจากคนไทยในสถานทูตไทยนั่นเอง) บางสิ่งเป็นประโยชน์ต่อเรามาก เช่นปทานุกรมเล่มเล็กๆ ภาษาอังกฤษ - รัสเซีย เฉพาะคำและวลีต่าง ๆ ที่เราใช้ประจำวัน ดิฉันยังได้ขอยืมเธอมาศึกษา เช่นคำ Yes, No, Milk, Sugar, Tea, Coffee, How much, Thank you very much, Good morning, Good night, Good bye ฯลฯ ดิฉันพยายามท่อง คิดว่าพอจำได้แล้ว วันหนึ่งไปพูดกับสาวใช้ แต่พูดกลับเสียงสระ แทนที่จะเป็น อี-อา กลับพูดเสียง อา-อี สาวใช้ทำท่างง แต่พอนึกได้ว่าดิฉันพูดผิด หล่นก็เลยหัวเราะเสียงอหอย กว่าจะหยุดได้ก็ตั้งนาน ไหนใครว่าคนรัสเซียหัวเราะไม่เป็นยังงี้ละ แต่แม่คนนี้แกหัวเราะลอบอดดีที่ว่าคนรัสเซียหัวเราะไม่เป็นได้แล้ว

คุณสืบจัดให้ดิฉันและเพื่อนดูโอเปร่า

คุณสืบอ่านโปรแกรมที่เขาจัดให้เราอย่างแน่นเอียดทั้งเข้าเย็นแล้วไปพบว่ามียูจีนหนึ่งที่เขาปล่อยให้เราว่าง (คงเพื่อให้เรามีเวลาพักผ่อนหายใจได้บ้างกระมัง ?) เธอจึงมาบอกว่า เราน่าจะใช้เวลาว่างนี้ให้เป็นประโยชน์ (ถ้าทำได้) แล้วเธอก็ได้พบด้วยว่ามีการแสดงโอเปร่า (Opera) ที่นั่น เธอเห็นด้วย เธอจึงไปแสวงหาซื้อตั๋วชมโอเปร่า ปรากฏว่าหาซื้อได้ยากเหลือเกิน ไม่ใช่เพราะคนต่างชาติมาเหมาซื้อ แต่ประชาชนชาวรัสเซียเองนั้นก็ชอบโอเปร่ามาก โรงโอเปร่าจึงเต็มเช่นนั้นอยู่เสมอ อย่างไรก็ตาม คุณสืบพยายามไปจัดการซื้อตั๋วมาได้สี่ใบ สามใบแรกอยู่เรียงกันด้านหน้า เธอให้เราสองคนนั่งกับท่านหญิงพรรณเพ็ญแข ส่วนตัวเธอเสียสละกระเด็นขึ้นไป

นั่งที่อัฒจันทร์สูงด้านหลัง เราไม่เคยลืมพระคุณอันนี้ของเธอเลย

โอเปร่าคีนันจำไม่ได้ว่าเรื่องอะไร แต่เป็นเรื่องที่ดิฉันเคยดูมาแล้ว ดิฉันเคยเขียนเล่าไว้แล้วว่าตอนที่ถูกส่งตัวไปเรียนภาษาเยอรมันที่เมืองมิวนิก (Munich) เป็น Summer course ระยะเวลาเดือนนั้น เขามี season ticket ราคาถูกสำหรับพวกนักเรียนด้วย จึงดูเสียแทบทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็น comedy หรือ tragedy เรื่องของ Wagner ดังได้กล่าวไว้แล้วว่างานศิลป์จำพวก คลาสสิกนั้น ไม่รู้เป็นอย่างไร ยิ่งดูซ้ำก็ยิ่งชอบมากขึ้น

ในคืนวันเดียวกันนี้ พวกหนุ่มสาวที่ยังมีกำลังเดินเหินได้คล่องแคล่ว ได้พากันไปเดินรำตามในดัลคลับต่างๆ และกลับมาเล่าว่าสนุกสนานกันไม่แพ้พวกเรา

ชมพิพิธภัณฑ ห่องเก็บศพเลนิน

กลับมาเล่าเรื่องที่ยาวกลางวันกันต่อ มอสโกเป็นเมืองใหญ่ มี โบราณสถาน พระราชวัง และสิ่งที่น่าสนใจมากมาย เราจึงใช้เวลาหลายวันในเมืองนี้ พระราชวังเครมลินอันใหญ่โต สวยงาม เป็นที่รู้จักกันทั่วโลกนั้น มีคนเขียนกันไว้มากแล้ว จะไม่เล่ารายละเอียดในที่นี้ แต่จะเล่าถึงสิ่งประทับใจ อย่างอื่นที่ไม่เคยเห็นมาก่อน

วันหนึ่งเขาพาเราไปชมห่องเก็บศพเลนิน ศพได้ถูกเก็บไว้ในโลงแก้ว สุญญากาศ ไม่มีการเนาเปื้อย ดูเหมือนคนนอนหลับดีๆ นี่เอง สมัยนั้นวิธีการเช่นนี้ยังไม่เป็นที่รู้จักกันมากนัก ดูเหมือนเลนินจะเป็นแห่งแรก (แต่ไม่แน่ใจ) เดียวนี้มีเกิดขึ้นหลายแห่ง ไม่ใช่ของแปลก แต่เราประทับใจในการอนุญาตให้เข้าชมของเขา

เจ้าหน้าที่ได้บอกเราก่อนแล้วว่า จะต้องเสียเวลาครึ่งก่อนวันในการเข้าชมที่เก็บศพนี้ เพราะไม่ใช่ว่าจะมีผู้ชมจากทั่วโลกเท่านั้น ชาวรัสเซียเอง

จากเมืองอื่น ๆ ทั่วประเทศก็เดินทางมาคารวะกันไม่ขาดสาย รัสเซียมีพลเมืองจำนวนมหาศาล ลองนึกภาพดูก็แล้วกัน

สถานที่นี้อยู่ติดกับจัตุรัสแดงใจกลางเมืองด้านหนึ่ง แต่ผู้ชมจะต้องเข้าคิวคอยในด้านตรงข้าม ซึ่งมีถนนยาว (ไม่กว้างนัก) ขนานกันหลายสาย แถวจะจัดเป็นรูปวงเลื้อย ไปถึงปลายทางนั้น ก็จะโค้งกลับมาขนานกับคิวเดิม และพอถึงปลายทางที่เริ่มต้น ก็โค้งเข้าไปในถนนอีกสายหนึ่ง แล้วก็โค้งไปโค้งมาแบบเดียวกัน หลายโค้งทีเดียว เดาเอาว่าเป็นหลายหมื่นหลายแสนคนต่อวัน ทั้งๆ ที่เขาขายบัตรจำกัดจำนวน เขาบอกว่าภาพนี้มีให้เห็นตลอดปี ถัดไปเป็นที่จอดรถโดยสารไกลสุดลูกตา เดาไม่ถูกว่าที่รื้อก็พันกัน

ทั้งๆ ที่เราได้บัตรพิเศษซึ่งทางการเขาจัดให้ ก็ยังต้องยืนคอยไม่ต่ำกว่าสองชั่วโมง กว่าจะเคลื่อนที่ไปถึงห้องเก็บศพ

เตรียมตัวเล็กน้อยสำหรับเข้าคิว

เวลาดิฉันจะไปทัวร์ที่ไหน มักจะพกน้ำดื่มขวดเล็ก ๆ รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส 10x10 เซนติเมตร ซึ่งทำด้วยพลาสติกอย่างพิเศษ หนาแต่เบามากไปด้วย เพื่อไว้ใช้ในเวลาคับขัน และถ้าไปเมืองหนาวก็จะเอาขวดแบบเดียวกันคู่กันไป แต่บรรจุน้ำดื่มเอาไว้จิบเวลาเกิดรู้สึกหนาวสะท้านกะทันหัน หรือเวลารู้สึกเสียดท้อง ตามปกติจะทิ้งขวดเหล่านี้ไว้ในย៉ามบนรถทัวร์ ไม่หิ้วไปไหน ๆ ด้วย แต่คราวนี้เห็นว่าจะต้องยืนเป็นชั่วโมงๆ จึงเอาใส่กระเป๋า overcoat ไปข้างหนึ่ง และเอากล่องขนมปังกรอบใบน้อยที่เราแทบทุกคนเตรียมมาจากกรุงเทพฯ ใส่ในอีกกระเป๋าหนึ่งรวมกับโปสต์การ์ดปักใหญ่ (ทุกคนต้องใส่ overcoat ตลอดเวลาเพราะอากาศกลางแจ้งหนาวมาก)

ขณะที่ยืนอยู่ในคิว ดิฉันเขียนโปสต์การ์ดถึงญาติพี่น้องและเพื่อน ๆ ในเมืองไทยเป็นการฆ่าเวลาได้ไม่น้อยกว่า 15 ฉบับ โดยเขียนไปประมาณ

5 ฉบับ เมื่อมือก็หยุดสลับกันไป แต่น้ำกับขนมปังกรอบไม่ได้ประโยชน์ เพราะไม่รู้ลึกกระหาย

การพกน้ำติดตัวไปด้วยนี้ คิฉันได้เคยใช้ช่วยผู้อื่นมาหลายครั้งแล้ว ที่จำได้ดีก็คือในการไปทัวร์ยุโรปครั้งหนึ่ง หัวหน้าทัวร์อยากเปลี่ยนเส้นทางบ้างเพื่อไม่ให้ซ้ำ จึงพาผ่าน Napoleon Route ซึ่งเป็นระยะทางยาวมาก และผ่านป่าโปร่งไปโดยไม่มีบ้านเมืองเลยทั้งสองข้างทาง ตอนนั้นเป็นเวลาบ่าย กลางเดือนพฤษภาคม แดดร้อน หลายคนกระหายน้ำ และน้ำที่เตรียมติดรถไปก็หมด เพื่อนคิฉันคนหนึ่งบอกว่า ถ้ามีใครเอาน้ำมาขายในตอนนั้น ราคาแพงเท่าไรก็จะเอาทั้งนั้น คิฉันจึงหยิบขวดน้ำออกมายกย่องส่งให้เธอ โดยไม่ขอรับค่าตอบแทน ! ใคร ๆ ก็ถามว่าทำไมคิฉันจึงรู้ว่าจะมีการกระหายน้ำ ต้องอธิบายให้ฟังว่า คิฉันไม่รู้อะไรทั้งนั้น แต่เตรียมน้ำติดตัวไปแบบนี้จนเป็นนิสัยแล้ว

ตอนเข้าชมศพลินิน

ห้องเก็บศพลินินนั้นไม่กว้างนัก เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสยกสูงขึ้นไป โดยมีบันไดขึ้นข้างหนึ่ง และลงอีกด้านหนึ่ง นอกจากจะมีทหารเฝ้ารอบนอกแล้ว ภายในห้องยังมีทหารถืออาวุธในท่าเตรียมพร้อมอยู่ตลอดเวลา มุมละคน ช่องว่างทางเดินรอบโลงศพก็เพียงให้คนเดินเรียงหนึ่งอย่างสบาย ๆ เท่านั้น เราได้รับอนุญาตให้เดินช้า ๆ เวียนซ้าย และตามองไปที่ศพ พอครบรอบก็ให้เดินออกไปเลย ใช้เวลาเพียงไม่กี่วินาที หลังจากที่ต้องยืนเข้าคิวอยู่หลายชั่วโมง เราได้รับคำเตือนว่าให้เดินเงียบ ๆ เรียบร้อย แต่คิฉันลืมคำเตือนของเขา คvikผ้าเช็ดหน้าจากกระเป๋าถือเพื่อเช็ดน้ำมูก ทหารกระโดดเข้าประชิดตัวทันที แต่พอเห็นว่าเป็นเพียงผ้าเช็ดหน้าก็ปล่อยตัวให้เดินออกไป คิฉันรู้สึกละอายที่ทำผิดกฎของเขาเช่นนั้น แต่ก็เพียงพยักหน้าและยิ้มกับเขา

จะพุดอะไรก็ไม่ได้เพราะเขาห้าม การที่เขาต้องเข้มงวดกวัดขันมากมายถึง
เช่นนั้น ก็เพราะเกรงว่าจะมีผู้ไม่ประสงคดียี้เข้ามาระเบิดศพเลนิน

สถานียรถไฟใต้ดิน

รัสเซียมีสถานียรถไฟใต้ดินที่พิเศษ ไม่มีที่ไหนเหมือนในโลกนี้ เป็นที่
เจ็ดหน้าซูดาของเมืองมอสโคว์ ใครไปรัสเซียก็จะได้รับคำแนะนำให้ไปเที่ยว
ชมสถานียเหล่านี้ ซึ่งดูเหมือนจะมีอยู่แปดสถานียด้วยกัน แต่ละสถานียกว้างขวาง
ใหญ่โต เพดานสูง ไม่ต่างกับห้องโถงในพระราชวัง กล่าวกันว่าประชาชน
รัสเซียเองที่ไม่เคยมีโอกาศได้เข้าไปดูพระราชวังต่าง ๆ ก็ควรจะพอใจที่ได้
ชมสถานียเหล่านี้ และภูมิใจที่รู้สึกว่าจะอย่างน้อยตนเองก็มีส่วนเป็นเจ้าของ
สมบัตินี้ด้วย

ทุกสถานียปูด้วยหินอ่อนทุกด้าน รวมทั้งเพดานอันสูงลิ่ว ให้ความสง่า
งามอย่างยิ่ง หินอ่อนของแต่ละสถานียสีสวยไม่ซ้ำกันเช่น สีเทาอ่อน-แก่
สีชมพูอ่อน-แก่ และสีเหลืองทองอ่อน-แก่ ฯลฯ แตกต่างกัน น่าดู น่าทึ่ง ทุกแห่ง
เรียกได้ว่าละลานตาจริง ๆ และทุกสถานียมีรูปปั้นหรือรูปแกะสลักตั้งประดับ
เป็นระยะ ๆ บางรูปทำด้วยหินอ่อน บางรูปทำด้วยโลหะ ทองเหลือง ทองแดง
 ฯลฯ แต่ละรูปเป็นศิลปกรรมที่น่าชมน่าพิเนจทั้งสิน กลับจากดูสถานียเหล่านี้
แล้ว เรารู้สึกสบายใจ ชื่นชมที่ไม่เสียเวลาเปล่า เพราะก่อนไปคิดว่าแค่สถานีย
รถไฟใต้ดินจะมีอะไรให้ดูหนักหนาเชียว แต่ตอนนี้คิดว่าถ้าไม่ได้ไปดูก็จะ
น่าเสียดายมาก

อาหารการกิน

อาหารของรัสเซียตามโรงแรมที่เราไปพัก ก็แบบเดียวกับอาหารของ

ชนผิวขาวทั่วโลก โดยตอนเช้าเป็นแบบอังกฤษ มีหมูแฮมไข่ดาวเป็นพื้น ซึ่งเราก็กินได้ตามสบาย

แต่สำหรับอาหารกลางวันและเย็นนั้น คนไทยที่คุ้นเคยกับรสจัดและเผ็ดร้อนของอาหารไทยจะรู้สึกว่่าจืดชืด ต้องเติมซอสโน่นนี่กันให้ชุ่มฉ่ำไปหมด

ตามปกติ ดิฉันจะพกพริกป่นและผงชูรสขวดเล็ก ๆ กับมะนาววิทยาศาสตร์ติดไปในกระเป๋าลือเสมอ เมื่อเอาเหยาะลงในอาหารทุกจานก็กินได้เอง โดยเฉพาะซุปรองของเขานั้น เมื่อเติมผงชูรส พริกป่น และมะนาวลงไป ก็จะเป็นรสแ่งส้มอย่างอร่อยซึ่งเป็นอาหารโปรดของคนไทยทั่วไปอยู่ แล้วจึงกินได้สบาย (ความจริง “บ๊อช” ซุปพิเศษของเขาก็มีรสคล้ายแ่งส้มอยู่แล้ว)

พริกป่นนั้น ดิฉันเอาไปขวดใหญ่พอสมควร เพราะได้ประสบการณ์มาแล้วว่าใคร ๆ ก็ชอบ ทุก ๆ คืนจะเติมขวดเล็กให้เต็ม เพื่อใช้ในวันรุ่งขึ้น ส่วนผงชูรสนั้นสมัยก่อนขวดแบนเล็กนิดเดียว และมีซองจิ๋วเล็กรูปร่างคล้ายไม้เคาะสำหรับตัก ใส่เพียงนิดเดียวก็จะได้รสอร่อย ไม่ต้องใส่เป็นซอง ๆ อย่างทุกวันนี้ เอาไป 2-3 ขวดก็พอ มะนาววิทยาศาสตร์นั้นดิฉันซื้อจากซูเปอร์มาร์เก็ตในอังกฤษ รูปร่าง ขนาด และสีสันเหมือนกับมะนาวฝรั่งสด ๆ ทุกประการ บีบสักหยดสองหยดก็พอแล้ว โดยมากของพวกนี้จะส่งเวียนกันไปให้พรรคพวกที่ชอบปรุงรส ครั้งหนึ่งที่เมืองเฮนส์ในประเทศกรีซ บริกรที่เสิร์ฟอาหารเข้าไปรายงานพ่อครัวว่า คนไทยเอาอะไรไม่รู้ใส่ไปในอาหารก่อนกิน พ่อครัววิ่งออกมาดู เขาหยิบขวดพริกป่นขึ้นก่อนขออนุญาตเรา ค่อย ๆ เทลงที่ปลายนิ้วชี้ของเขา และโดยที่เราห้ามไม่ทัน เขาเอาใส่ปาก แล้วดีหน้าเหย ๆ สายหน้าไปมา ไม่พูดอะไรเลย พอพวกเราหัวเราะ เขาก็หัวเราะด้วย บอกขอโทษเรา แล้ววิ่งกลับเข้าครัวไป เขาคงจะเอาไปเล่าให้ใครต่อใครฟังเป็นแน่ ว่าคนไทยนี่แปลก กินของอะไรที่ตัวเขา

เองไม่เคยพบเห็นมาก่อน !

ไข่ปลาเคเวียร์ (caviar) ที่เป็นอาหารจีนชื่อลือนามของเขานั้นราคาแพงมาก ไม่ได้มีให้กินเสมอไป นอกจากการเลี้ยงมือเย็นที่พิเศษอะไรสักอย่างหนึ่ง เขาจะเสิร์ฟให้พร้อมกับเหล้าอุ่นก่อนอาหารจานหลัก ตามปกติจะจัดใส่ในชามแก้วเจียรระโนไบย้อม มีก้อนน้ำแข็งหล่ออยู่รอบในจานแก้วคุ่มๆ ไบใหญ่อีกไบหนึ่ง น่าดูมาก ดิฉันลองกินดูแล้ว ก็ชอบเหมือนกัน แต่ก็นึกว่ามันไม่พิเศษไปกว่าไข่แมงดาทะเลของเราเท่าใดนัก ไม่สมกับราคาที่สูงมากเช่นนั้น ที่ประเทศเคนมาร์กก็มีไข่ปลาเคเวียร์เหมือนกัน แต่รสของเคเวียร์ที่นั่น ไม่เป็นที่นิยมเท่ากับของรัสเซีย ราคาจึงถูกกว่ากันมาก (อาจจะเป็นคนละพันธุ์ก็ได้)

วอดก้า (vodka) เหล้าพิเศษประจำชาติรัสเซียนั้นรสแรงมาก แรงกว่าบรันดิธรรมดาหลายเท่า เมื่อจิบแล้วรู้สึกอุ่นไปทั้งตัวทันที เหมาะสำหรับเมืองหนาวมาก ๆ เช่นนั้น ดิฉันลองชิมนิดหน่อย แล้วยังได้ซื้อขวดเล็ก ๆ กลับมาเมืองไทยด้วย ไม่ใช่ชอบมาก แต่เอามาเป็นที่ระลึกเท่านั้น

เครื่องดื่ม

ตอนเช้าเขามีเครื่องดื่มให้เลือกหลายชนิด จะเป็นโกโก้ ช็อคโกแลต น้ำผลไม้ ฯลฯ แต่ในที่นี้จะพูดถึงเฉพาะน้ำชา กาแฟ ซึ่งเป็นเครื่องดื่มธรรมดาของคนไทยและคนทั่วโลกเท่านั้น

ถ้าเราสั่งกาแฟ เราจะได้กินตามต้องการ จะใส่นมหรือไม่ก็ตามแต่ ส่วนมากเขาจะใส่นมมาเสร็จ แต่ถ้าสั่งน้ำชา เขาจะเสิร์ฟ russian tea ให้เราทุกครั้งไป คือน้ำชาที่มีมะนาวฝานเป็นชิ้นบาง ๆ ลอยอยู่ พอเราบอกว่าไม่เอา จะเอาชาแบบอังกฤษ คือใส่นมหรือครีม บริกรทุกแห่งจะบอกว่ากาแฟกับนม OK แต่น้ำชาต้องไม่ใส่นม ถึงเขาบอกไป ข้างในครัวก็จะ

ไม่ยอมทำให้ ทำเอาพวกเรากอน้ำชาผิดหวังไปตาม ๆ กัน เลยจำเป็นต้องกินกาแฟแทน

พอถึงตอนบ่าย เมื่อสั่งน้ำชาก็ได้แบบเดียวกัน เป็นอันหมดปัญญา เราเฝ้าอยู่อย่างนี้ตั้งหลายวัน ตอนหลังเพ็งนึกได้ ก็สั่งน้ำชามาคนละแก้ว (เขาใส่แก้ว) รีบหยิบมะนาวทั้ง แล้วสั่งนมเปล่ามาถ้วยหนึ่ง เอามาแบ่งกันผสมเอาเอง (น้ำตาลเขามีไว้ให้ที่โต๊ะแล้ว) เท่านั้นก็สิ้นเรื่อง !

Yes - No (Niet - เนียต)

เราสังเกตว่าชาวรัสเซียมีนิสัยชอบปฏิเสธไว้ก่อน เราจะได้ยินเสียงคำว่า Niet มากก็ตอนกินนี้แหละ ผิดกับนิสัยของคนไทยซึ่งมักจะตอบ Yes เสมอ (เพราะหน้าตาที่รับข้าวรับน้ำอยู่แล้ว) กลับจากรัสเซียมานาน คำอื่นลืมหมด แต่คำว่า Niet เห็นจะไม่มีวันลืม

เกี่ยวกับคำตอบเรื่อง Yes-No นี้ขออนุญาตเล่าเรื่องจริงที่น่าขันเรื่องหนึ่งคือ เช้าวันหนึ่งท่านข้าราชการไทยที่ยศสูงมากคนหนึ่ง ดั้นแต่เช้าและออกมาขึ้นที่ระเบียงชั้นบนของคฤหาสน์อันโอ่อ่าของท่าน มองออกไปทางสนามใหญ่หน้าบ้าน เห็นคนสวนกำลังตัดหญ้าอยู่ ทันใดนั้นมีฝรั่งคนหนึ่งจะเป็นชาติอะไรก็ไม่ทราบ เดินผ่านประตูใหญ่เข้ามาหาคนสวนแล้วพูดกันอยู่ตั้งนาน พอฝรั่งคนนั้นออกไปแล้ว ท่านเรียกคนสวนมาและถามว่า “เขามาพูดเรื่องอะไร และเราตอบไปว่าอย่างไร เราเข้าใจภาษาของเขาหรือไม่ ?” คนสวนตอบอย่างนอบน้อมว่า “เกล้าฯ ไม่เข้าใจเลยขอรับ ก็เลยต้องตอบ Yes ไปเรื่อย ๆ และเดียว ๆ ก็ตอบ No เสียที !”

ออกไปเที่ยวชมเมืองต่างๆ

เห็นจะพอกันทีเรื่องเมืองมอสโกว์ ถึงเวลาที่เรากควรจะไปดูเมืองสำคัญๆ อื่นๆ ของเขาบ้าง การเดินทางนั้นถ้าเป็นเมืองใกล้ๆ ก็ไปรถบัสนั่ง ถ้าไกลมากก็นั่งรถไฟ แต่ถ้าไกลมากก็จะไปโดยเครื่องบิน

พวกเราที่อยากนั่งเครื่องบินแอร์ฟลอตได้สมใจแล้วคราวนี้ แต่พอขึ้นไปได้ 2-3 ครั้งก็อยากจะขอลีกแล้ว เพราะนักบินรัสเซียบินขึ้นและลงปรี๊ดปรี๊ด ทำให้ปวดหู ไม่นุ่มนวลเหมือนนักบินของ SAS เลย เมื่อเราไปบ่นให้ใครๆ ฟัง จะได้รับคำบอกเล่าจากผู้รู้จริงว่า นักบินไทยนั้นแหละเก่ง - ดีที่สุด เมื่อมีการสอบ (อะไรจำไม่ได้) ที่ 1 ถึง 6 หรืออะไรทำนองนี้จะได้แก่นักบินไทยเสมอ เราโง่เสียนาน ไม่รู้จักของดีของตัวเอง

เราไปเที่ยวดูหลายเมือง จำชื่อไม่ได้ และไปเมืองไหนก่อนเมืองไหนหลังก็จำไม่ได้อีก จำได้แต่เมืองเคียฟ (Kiev) และริกา (Riga) ที่ออกจะใหญ่โตและสำคัญ แต่จะไม่ขอเล่า เพราะไม่ใช่เมืองแบบที่พวกเราชอบ ยังมีอีกเมืองหนึ่งซึ่งน่าประทับใจที่สุด และน่ากล่าวถึงอย่างยิ่ง

นครเลนินกราด

เลนินกราด (Leningrad) เดิมชื่อว่าเซนต์ปีเตอส์เบิร์ก (St. Petersburg) หรือเป็นภาษารัสเซียว่า Petrograd สร้างขึ้นโดยพระเจ้าปีเตอร์มหาราช อาคารที่ใหญ่ที่สุดอาคารแรกของเมืองนี้คือป้อม Peter and Paul ซึ่งสร้างขึ้นกลางเกาะกลางแม่น้ำเนวา (Neva) ต่อมาได้เปลี่ยนจากป้อมมาเป็นสุสานที่ฝังพระศพกษัตริย์ทุกองค์ในราชวงศ์โรมานอฟ ปัจจุบันนี้ได้ดัดแปลงให้เป็นพิพิธภัณฑ์

หลังจากการปฏิวัติครั้งใหญ่ เปลี่ยนระบบการปกครองนั้น เซนต์

ปีเตอร์สเบิร์กได้เปลี่ยนชื่อเป็นเลนินกราด เมื่อตอนที่คณะเราไปชมนั้นก็ยังใช้ชื่อนั้นอยู่ ทั้งที่ตัวเลนินได้ตายไปหลายปีแล้ว แต่ภายหลังก็เปลี่ยนกลับเป็นเซนต์ปีเตอร์สเบิร์กอีก เมืองนี้ตั้งอยู่บนสองฝั่งของปากแม่น้ำเนวาซึ่งไหลลงสู่อ่าวฟินแลนด์

เคิมทีมอสโคว์เคยเป็นเมืองหลวงของรัสเซีย แต่ตั้งแต่ ค.ศ. 1712 เซนต์ปีเตอร์สเบิร์กจึงได้รับการสถาปนาให้เป็นเมืองหลวงแทน จนกระทั่งปี ค.ศ. 1918 เป็นเมืองที่ใหญ่โตมาก เป็นศูนย์กลางของรถไฟ และเป็นเมืองท่าที่ใหญ่มากด้วย

ทางด้านสถาปัตยกรรม เลนินกราดนับเป็นเมืองที่สวยงามที่สุดเมืองหนึ่งในโลก นอกจากตัวอาคารแล้ว ถนนหนทาง จัตุรัส สวนสาธารณะ ฯลฯ โดยทั่วไป ก็ล้วนแต่สร้างไว้อย่างสวยงามและยิ่งใหญ่น่าประทับใจที่สุด ยิ่งเมื่อหลังจาก ค.ศ. 1712 ที่ได้เป็นเมืองหลวงนั้น ก็มีการก่อสร้างพระราชวังพิพิธภัณฑสถานที่สำคัญๆ เพิ่มขึ้นมากมาย ที่เป็นที่ยู้งกันดีก็คือพระราชวังฤดูหนาว (Hermitage) และพระราชวังฤดูร้อน (Peterhof)

เฮอมีเทจ (Hermitage) พระราชวังฤดูหนาว

นี่คือสิ่งที่ยากจะกล่าวถึงที่สุดในที่นี่ เพราะเป็นส่วนสำคัญที่สุดของเซนต์ปีเตอร์สเบิร์ก สร้างขึ้นในปี ค.ศ. 1754 โดยพระนางอลิซาเบทเปโตรอฟนา แต่ได้สิ้นพระชนม์เสียก่อนเสร็จ เมื่อพระนางแคเธอรีนที่ 2 ขึ้นครองราชย์ต่อ ได้สร้างเฮอมีเทจหลังเล็กเพิ่มขึ้น และต่อมาก็มีการสร้างเสริมกันอีกหลายครั้ง จนบัดนี้รวมกันเป็นหมู่อาคารห้าหลัง แต่ทางติดต่อเชื่อมกันโดยสถาปนิกต่างๆ นั้น มองดูกลมกลืนเข้ากันได้เป็นอย่างดี ดูไม่ออกเลยว่าตอนไหนเป็นของสถาปนิกคนไหน

พระนางแคเธอรีนที่ 2 ตั้งชื่อพระราชวังนี้ว่า Hermitage แปลว่าที่ปิด

ปล่อยอรรณณ์โคดเคี้ยว - และดูเหมือนว่าสมัยนั้นรัสเซียจะร่ำรวยมากเน่ ๆ พระนางจึงได้ทุ่มเทเงินกว้านซื้อ และสะสมภาพวาดของศิลปินเอกของโลก เช่น Leonardo da Vinci, Rembrandt และอื่น ๆ อีกมากมาย ไม่ใช่เฉพาะ ภาพวาดเท่านั้น ศิลปวัตถุที่มีชื่อจากประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกก็ได้มารวมอยู่ที่นี่ ด้วย

การที่ฉันไม่ได้เล่าเรื่องพระราชวังอื่น ๆ ทั้งในมอสโคว์และเมืองต่าง ๆ นั้น ก็เพราะว่าถ้าได้ดู Hermitage แล้ว พระราชวังอื่น ๆ ก็หมดความหมาย เช่นเดียวกับเมื่อเราไปยุโรปได้ไปชมโบสถ์โบราณสวยงามในประเทศต่าง ๆ มากมาย แต่พอได้ไปชมโบสถ์เซนต์ปีเตอร์ที่วาทกัน โบสถ์อื่น ๆ ก็ลืมนิดเดียว

ในพระราชวังเฮอมีเทจนี้ นอกจากภาพวาดที่มีชื่อเสียงล้ำค่าจำนวน มากมายนับไม่ถ้วนแล้ว ศิลปวัตถุอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นเครื่องใช้ เครื่องประดับ บ้าน เครื่องประดับกาย เครื่องเงิน เครื่องทอง และเครื่องอัญมณี จิตรกรรม บนฝาผนังและเพดาน รวมทั้งห้องศาสตราวุธอันเต็มไปด้วยศาสตราวุธ ทั่วโลก จากโบราณถึงปัจจุบันและอื่นๆ อีกนั้น ฉันไม่รู้จะอธิบายอย่างไร ให้สมกับความยิ่งใหญ่ ขอให้ท่านผู้อ่านใช้จินตนาการเอาเองก็แล้วกัน สำหรับตัวฉันนั้น คิดว่าหลายห้องสวยกว่าที่ในพระราชวังแวร์ซายส์ของ ฝรั่งเศสด้วยซ้ำไป เมื่อได้ชมสิ่งที่จำเรียดาแล้วเช่นนี้ กลับมานั่งนึกถึงอยู่อีกนานกว่าจะลืมลง

ปัจจุบันนี้ เฮอมีเทจได้รับการยกย่องว่าเป็นพิพิธภัณฑ์ที่สวยงามที่สุดและมีชื่อเสียงที่สุดแห่งหนึ่งของโลก

โรงแรมเลนินกราด

พวกเราไปพักอยู่ที่โรงแรมเลนินกราดซึ่งเป็นโรงแรมใหญ่โต ตั้งอยู่

ติดกับถนนใหญ่ซึ่งเล่นขานานกับแม่น้ำเนวา ดิฉันขอล่าวถึงโรงแรมนี้สักเล็กน้อย เพราะเขามีอะไรบางอย่างที่แปลกกว่าที่อื่น คือตัวอาคารโรงแรมเป็นรูปยาว หันหน้าออกติดถนนไปตลอด และที่ผาด้านหน้าห้องโถงที่ทั้งยาวทั้งใหญ่นี้กันด้วยกระจกใส ซึ่งทำให้มองออกไปเห็นข้างนอกโดยตลอด และข้างนอกก็มองเข้ามาเห็นข้างในด้วย มีหน้าต่างยังเอากระจกเงากันด้านหลังของห้องโถงนี้ ซึ่งช่วยขยายให้ห้องดูกว้างขึ้นอีกเท่าตัว และไหนยังจะขยายไปถึงถนนข้างนอกอีกด้วย เวลาพวกเราเดินกันไปเป็นกลุ่มจากด้านหนึ่งไปยังอีกด้านหนึ่งนั้น มองดูตัวเองเห็นเหมือนเดินอยู่ในถนนที่กว้างที่สุดที่เคยเห็นมา ผิดกันก็แต่ไม่ต้องคอยระวังรถชนเท่านั้น พวกหนุ่มๆ สาวๆ ที่ยังเดินคล่องอยู่จึงชอบเดินไปเดินมา สนุกดี

เรือรบหลวงออโรรา

เรือ *ออโรรา* (Aurora) สร้างขึ้นใน ค.ศ. 1904 ประมาณสมัยรัชกาลที่ 5 ของเรา ได้เคยเข้าร่วมในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกรัชกาลที่ 6 ด้วย ในการปฏิบัติใหญ่ได้ใช้เสียงปืนใหญ่ในเรือนี้ เป็นสัญญาณให้คณะผู้ก่อการบอลเชวิคบุกเข้ายึดพระราชวังฤดูหนาว ในสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ถูกปล่อยจมลง เพื่อป้องกันระเบิดจากเยอรมัน หลังสงครามได้กู้ขึ้นมาทำเป็นพิพิธภัณฑ์จอดไว้ที่ท่าเรือใหญ่ แสดงประวัติศาสตร์นาวิ และอาวุธยุทธภัณฑ์ของทหารเรือ ตอนนั้นได้เห็นมินิทรศการพิเศษเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทย-รัสเซียด้วย

เราได้รับเชิญให้เข้าชมเรือ *ออโรรา* โดยตลอด กับต้นหนุ่มหน้าตาหล่อเหลา อธิบายใจดี ยิ้มแย้ม ได้อธิบายให้เราฟังว่าในฤดูหนาว น้ำในแม่น้ำส่วนมากจะแข็ง จะนั้นถึงตอนที่หิมะละลาย น้ำแข็งก้อนใหญ่ๆ มหิมาจะไหลแรงและเร็วลงสู่ทะเล จะทำให้สะพานหักสะบั้น เขาจึงต้องเปลี่ยน

สร้างสะพานเป็นแบบยกได้ตลอดทางที่กื่อนน้ำแข็งจะไหลผ่าน

ขอเล่าเรื่องน่าขันแทรกตรงนี้สักหน่อย ก็ได้ชมเชยกันแล้วว่าถนนทุกสายของเขาสะอาดสะอาด อันที่นี้เราได้มาเห็นแม่น้ำของเขาอีก โดยนั่งรถชมเมืองไปตามถนนที่ขนานกับแม่น้ำตลอด เอาอีกแล้ว มองหาขยะไม่เห็นสักชิ้นเดียว ท่านหญิงแก้ว (ม.จ. อปภัศราภา) ซึ่งมีพระนิสัยชอบสนุกและติดตลกอยู่แล้ว ทรงรับสั่งว่า “หมั่นไส้นัก ทำสะอาดดีไปเถอะ ถ้าฉันได้มารัสเซียอีก ฉันจะเอาเอาผักตบชวามาสัก 2-3 กอ แล้วคอยดูชีวานายจะสะอาดนำหมั่นไส้แบบนี้ไปอีกไหม ?” ทุกคนหัวเราะขึ้นพร้อมกัน แต่ในทันทีที่นึกขึ้นได้ว่า หน้าหนาวน้ำจะแข็งเป็นส่วนมาก ผักตบคงจะไม่สามารถรอดชีวิตอยู่ได้ ท่านแก้วจึงทรงรับสั่งต่อ “เออ จริงสินะ ลืมนึกไป”

กลับมอสโคว์

หลังจากเลนินกราดแล้ว เราไปเมืองอื่นอีกหรือเปล่า จำไม่ได้ จำได้แต่ว่าเราเดินทางกลับมอสโคว์โดยรถไฟ ดิฉันเป็นคนนอนตื่นสายจนเคยชินแล้ว และตอนนี้ต้องเผ่นขึ้นไปนอนเตียงชั้นบน เลยหลับสนิทไม่รู้ว่่าชั้นล่างเขาทำอะไรกัน แต่เสียงท่านแก้วดังขึ้นมาว่า “เฮ้ นอนอยู่ได้ รถไฟกำลังจะเข้ามอสโคว์ในอีกไม่กี่นาที ใคร ๆ เขาก็เตรียมตัวกันพร้อมแล้ว” เท่านั้นแหละดิฉันได้บันไดลงไปแล้วจริงอย่างท่านว่า พวกเขาเดินไปเดินมาเต็มไปหมด แต่ดิฉันเป็นคนโง่มาแต่ไหนแต่ไรแล้ว ล้างหน้า แปรงฟันประเดี๋ยวเดียวก็เสร็จทัน ข้าวของก็ไม่มีอะไรจะต้องจัด เพราะไม่ค่อยได้หยิบอะไรออกมาใช้

การที่เรากลับมามอสโคว์ก่อนจะเดินทางออกจากรัสเซียนั้น เขามีโปรแกรมจะให้เราได้ชมพิพิธภัณฑ์เครื่องทองซึ่งใหญ่โตมาก พวกที่ชอบเครื่องประดับต่าง ๆ ยากดูกันเหลือเกิน แต่ที่ไหนได้ ผิดหวัง เขาจัดวันผิด เพราะวันนั้นเป็นวันหยุดประจำสัปดาห์ของพิพิธภัณฑ์เครื่องทอง และเรา

ไม่มีเวลาอีกแล้ว เพราะทุกอย่างจัดไว้พร้อมสำหรับการเดินทางออกจากมอสโคว์ในวันรุ่งขึ้น ดิฉันไม่รู้สึกละอะไรเลย คิดว่าเราเที่ยวกันมาเหน็ดเหนื่อยพอสมควรแล้ว หยุดพักผ่อนเล่นสักวันหนึ่งก่อนเดินทางต่อไปก็ดีแล้ว แต่พวกที่ยังมีกำลังวังชาดีไม่ยอมหยุด แยกย้ายกันไปตามใจชอบ

ออกจากมอสโคว์

เราบินตรงจากมอสโคว์ไปเฮลซิงกิ (Helsinki) ประเทศฟินแลนด์ ตอนนั้นเป็นฤดูใบไม้ร่วงของเขา ใบไม้สีเหลือง สีทอง สีแดง ยังอยู่บนต้นอีกมาก แลดูเป็นสีเหลืองทองไปทั้งเมือง มีหน้าซำไม่ว่าจะเล่นรถไปตามถนนไหน มักจะมีคู หรือคลองเล็กๆ บ่อ บึง ที่มีน้ำใสสะอาดสะท้อนเงาของใบไม้บนต้น เขาว่าฟินแลนด์มีพื้นที่ส่วนที่เป็นดินและน้ำเท่าๆ กัน คูคูเล็กๆ เหล่านี้ พื้นล่างเป็นกรวดสีต่างๆ มองเห็นผ่านน้ำใสลงไปแล้วสดชื่น น่าดูจริงๆ

ที่เฮลซิงกินี้ เราไม่ได้ชมสถานที่สำคัญอะไร เพราะเวลาไม่พอ ได้แต่นั่งรถชมรอบเมือง และแวะจ่ายของที่ร้านสรรพสินค้าใหญ่ๆ บ้างเท่านั้น มีคุกเทศก์ของเราชื่อ Mme. Donner หม่อมเสมอชอบมีคุกเทศก์คนนี้มาก และชอบฟินแลนด์มากด้วย เลขขอแยกจากคณะเราอยู่ต่อ และจะไปสมทบกับเราที่โคเปนเฮเกน (Copenhagen) เองก่อนเรากลับเมืองไทย

หลังจากนั้นไม่นานนัก หม่อมเสมอได้เชิญ Mme. Donner มาเที่ยวเมืองไทย และยังได้ชวนดิฉันไปร่วมรับประทานอาหารด้วยครั้งหนึ่ง Mme. Donner ได้บอกดิฉันว่า ถ้าดิฉันชอบฟินแลนด์ก็จะขอแลกบ้านกับคนละเดือน เพราะเธอก็อยากอยู่เที่ยวให้ทั่วเมืองไทยเหมือนกัน ดิฉันสนใจ แต่ยังหาโอกาสเหมาะๆ ไม่ได้ พอดีต้องย้ายบ้านครั้งใหญ่ แพ้ addresses ของพวกต่างประเทศหายไปเลยขาดการติดต่อกัน

ออกจากฟินแลนด์

เราตรงไปสวีเดน จะพักอยู่เพียงคืนเดียว ทางสถานทูตไทยในสวีเดน ขอต้อนรับเลี้ยงอาหารเย็น ที่สวีเดนนี้ มีคนไทยแบบผู้ลี้ภัยการเมืองอยู่หลายคน และพวกเราบางคนก็คิดว่าไปเที่ยวกันเองจะสนุกกว่าไปสถานทูตเลยมีผู้รับเชิญไปสถานทูตเพียงประมาณครึ่งจำนวน พวกผู้หญิงไม่ชอบไปไหนเองให้ยุ่งยาก จึงไปสถานทูตกันครบทุกคน

เมื่อกินข้าวเสร็จแล้ว จำไม่ได้ว่าผู้ชายคนหนึ่งจะเป็นพวกเราเอง หรือพวกสถานทูตก็ไม่ทราบ ได้เอ่ยขึ้นว่าอยากจะไปชมในตึกลับในเมืองนี้บ้างไหม มีแห่งหนึ่งซึ่งมีชื่อเสียงที่สุด พวกเราเห็นว่ายังหวั่นกลัวอยู่ ยังไม่มีใครวิ่งนอน ก็เลยตอบรับกันอย่างง่าย ๆ แต่มีใครอีกคนหนึ่งพูดว่ากลับไปหานี้ได้ชื่อว่าไปพิสดาร จะไปดีหรือครับ พวกเราตะนงตนว่าเป็นนักท่องเที่ยวย้ายยอ คิดว่าที่ปารีส ไร่ยังเคยชมโพลีแบเจอร์ มูแลงรูจ ฯลฯ มาแล้ว มันจะมีอะไรไปกว่านั้นหนักหนาเจียวหรือ ข้อสำคัญ ฉากสวย เครื่องแต่งตัวสวย การแสดงแบบต่าง ๆ แปลก ๆ สวย ๆ ประกอบกับดนตรีที่ไพเราะ ถึงจะมีผู้หญิงเปลือยออก แต่ถ้าผู้หญิงสวยมันก็น่าดู ถ้าเราจะไปดูที่ว้าไปมากที่สุดคือเปลือยตลอด ก็ไม่น่าจะเป็นอะไร พวกผู้ชายนะแน่นอน ไปกันทุกคน

เมื่อเรายืนยันเช่นนั้น ทางสถานทูตก็ให้ไปเรียกแท็กซี่มา มีคนถามคุณหญิงท่านหนึ่งซึ่งอายุ 80 ปีแล้ว ว่าท่านจะไปด้วยหรือ ท่านว่า “อ้าว ! ก็ต้องไปด้วยกันซี เดียวตายไปยมบาลถาม จะตอบว่ายังไงล่ะ ?” ทุกคนหัวเราะ แต่คนขับแท็กซี่เอง พอเห็นเป็นผู้หญิงทั้งกลุ่ม ก็ชักกลัด ย้อนถามเจ้าหน้าที่สถานทูตว่าจะไปที่นี้จริงหรือ แล้วก็ทำท่าพิกล ซึ่งตอนนั้นเราไม่สนใจ เพิ่งมานึกได้ตอนกลับมาโรงแรมแล้วถึงคำพูดและท่าทางของพวกผู้ชายชาวเมืองนั้น เมื่อได้ทราบว่าเรากำลังจะไปกลับนี้ แต่พวกผู้ชายของเราเองคงไม่มีใครรู้

ในตลับ ที่ไม่นึกฝันว่าจะได้พบเห็น

สถานที่นี้ไม่ใหญ่โตอะไร เพียงแต่เป็นห้องโถงโล่งๆ ด้านสุดมีเวทีที่ไม่กว้างมากนัก ห้องโถงนี้แบ่งเป็นสองส่วน มีฝาโปร่งๆ กันครึ่งห้อง ทางด้านที่เราให้พวกเรา (ผู้หญิง) นั่งนั้นจัดเป็นโต๊ะเล็กๆ นั่งได้เพียง 2-3 คน โต๊ะเหล่านี้จัดเรียงเป็นระยะห่างๆ กันไปตามริมฝาทั้งสามด้าน ตรงกลางปล่อยให้เป็นที่ว่าง กว้างประมาณ 3 เมตร ดิฉันรู้สึกทางด้านผู้หญิงนั้นมีแต่พวกเราเท่านั้น ไม่เห็นมีผู้หญิงชาติอื่นเลย ส่วนทางด้านผู้ชายจัดเป็นม้านั่งยาวๆ ห่างๆ กัน ด้านหน้ามีสองแถว และเรียงต่อๆ ไปด้านหลังอีกประมาณ 4-5 แถว ด้านนี้มีพวกฝรั่งมาปะปนบ้าง แต่ที่นั่งก็ไม่เต็ม ยังว่างอีกหลายที่ คิดว่าถึงแม้มีแขกเต็มห้องก็จะจุได้ไม่กั๊บลบคน (ไม่ถึง 100 คน) เหตุฉะนั้นเองที่เราได้รับทราบมาก่อนแล้วว่า บัตรค่าชมการแสดงที่นี่แพงกว่าที่อื่นๆ มาก

ก่อนที่จะเริ่มการแสดงอีกหลายนาที่ ดิฉันเห็นขวดแชมเปญตั้งอยู่บนโต๊ะเล็กๆ ของเราโต๊ะละขวด คิดว่าไหนๆ เขาก็คิดเงินเราอยู่แล้ว จึงอยากจะชิมดู (จำไม่ได้ว่าใครเปิดให้) โอ้โฮ ! อร่อยมากจริงๆ คิดว่าอร่อยกว่าที่เคยกินมาแล้วทั้งหมด แต่ไม่กล้าดื่มมาก เกรงจะเมาแล้วจะเกิดอาเจียนขึ้นมาจะเป็นเรื่องยุ่ง ผู้หญิงพวกเราโต๊ะอื่นๆ รับรองได้ว่าไม่ได้แตะแชมเปญเลย

ฉากแรก (มี 3-4 ฉาก) ตัวฉากก็ไม่เห็นสวยอะไรนัก (หลังจากที่เราได้ดูจากปารีสมาแล้ว) การแสดงก็คือผู้หญิงรูปร่างดี ผิวค่อนข้างคล้ำ เปลือยอก ออกมาเต้นและร้องเพลงเข้าจังหวะดนตรี ก็พอดูได้ แต่ไม่ประทับใจนัก

ฉากที่สอง เป็นเรื่องตลก มีมึงกางอยู่บนพื้นเวที นัยว่าชายหญิงคู่หนึ่งเพิ่งแต่งงานกันเป็นคืนแรก เจ้าบ่าวคงจะเป็นไก่อ่อน ไม่รู้เรื่องอะไร จึงได้เตรียมตะเกียงดวงหนึ่งกับหนังสือตำราเล่มหนึ่งวางไว้นอกมุ้งใกล้ๆ ประเดี๋ยวเดียวตัวเจ้าบ่าวพลุดออกมาจากมุ้ง ลุกสี่ลูกกลนเปิดตำราอ่าน 2-3 นาที

ก็กลับเข้าไป แล้วอีกไม่นานก็ผลุดออกมาทำแบบเดียวกันอีก จำไม่ได้ว่า
จบอย่างไร แต่ก็เรียกว่าพอดูได้ น่าขันดี

ส่วนฉากต่อๆ ไปจนจบนั้นสุดที่จะบรรยาย ท่านเชื่อไหม ? มีแต่
ชายเปลือยทั้งสิ้น สองคนบ้าง หมูเล็กบ้าง หมูใหญ่บ้าง เดินเป็นวงกลมบ้าง
ดิฉันไม่ทราบว่ามีผู้หญิงอื่นๆ คิดอย่างไร แต่เข้าใจว่าจะคิดเช่นเดียวกับดิฉัน
คือ ตกใจ นั่งตัวแข็งทื่อ ไม่หันหน้าหันหลัง ไม่พูดกัน เสียงคนดูเจิบกริบ
รวมทั้งด้านฝ่ายชายด้วย

ตอนพักครั้งแรก เจ้าตัวพระเอกของคณะเดินลงมาโชว์ตัว ก้าวช้าๆ
ไปใกล้ๆ ข้างโต๊ะที่พวกเรานั่ง เดินไปจนรอบ ดิฉันแทบหยุดหายใจ
ไม่กล้ากระดุกกระดิกเลย กลัวเขาจะเข้ามาทักทาย นั่งภาวนาขอให้การแสดง
จบเสียเร็วๆ พอการแสดงจบก็รู้สึกเหมือนรอดตาย !

เราเดินออกจากไนต์คลับนั้นกันอย่างเจิบๆ ไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์
อะไรทั้งสิ้น ดิฉันมีความรู้สึกแปลกๆ อย่างบอกไม่ถูก คือคล้ายๆ ถูกทำโทษ
แล้วปล่อยออกมา ! ไม่มีใครถามเลยว่าค่าดูเท่าไร ค่าแท็กซี่เท่าไร และใคร
เป็นคนออกเงินไป ไม่ใช่จะเสียค่ายเงินแต่ไม่อยากจะพูดถึงมากกว่า หัวหน้า
ทัวร์ก็คงเข้าใจจึงไม่ทวงถามเลย ดิฉันไม่เคยเล่าเรื่องนี้ให้ใครฟังมาก่อน
เพราะกลัวจะถูกเขาสมน้ำหน้า แต่เห็นว่าอีกไม่นานก็จะตายแล้ว จึงเขียนเล่า
เอาไว้สอนคนหลังๆ

“นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่าอย่าทะนงตนว่าเก่งทุกอย่าง อาจจะไปโดนตี
เข้าแบบนี้”

อย่างไรก็ตาม เราเข้าสู่ชีวิตธรรมดาในเช้าวันรุ่งขึ้น โดยบินไป
โคเปนเฮเกน ที่นั่นไม่ได้ดูอะไรมาก นอกจากสถานพิพิธภัณฑของ
บรรพบุรุษเจ้าของเบียร์คาร์ลสเบิร์ก (Carlsberg) ซึ่งยกให้รัฐ อยากขอเล่า
ให้ฟังว่าต้นตระกูลเจ้าของเบียร์คาร์ลสเบิร์กเมื่อสามชั่วคนมาแล้ว ก่อนตาย
ได้ยกทรัพย์สินสมบัติทั้งหมดให้รัฐ แทนที่จะให้ลูกหลานของตน แต่พวก

ลูกหลานก็ได้ขยายกิจการจนยิ่งใหญ่ขึ้นกว่าเดิมและร่ำรวยขึ้นมาก แต่แล้วก็ดำเนินการตามแบบพ่อ คือยกสมบัติให้รัฐอีก และลูกหลานรุ่นต่อมาก็ทำแบบเดียวกันเป็นรุ่นที่สาม ฉะนั้นเมื่อแล่นรถไปทั่วเมืองโคเปนเฮเกนจะเห็นสถานที่ใหญ่โตชื่อ Carlsberg มากมาย ซึ่งเป็นสถานที่ราชการและพิพิธภัณฑ์ ซึ่งรัฐได้รับมอบจากตระกูลนี้

ดิฉันอยากให้นักการเมืองไทยหลายๆ คนที่คิดแต่จะโกงกิน เพื่อสะสมเงินทองไว้ให้ลูกหลาน ทั้งๆ ที่ก็ร่ำรวยมหาศาลอยู่แล้วนั้น ได้เดินทางไปดูเมืองโคเปนเฮเกนบ่อยๆ เพื่อจะได้เตือนสติ ได้ยังคิดบ้าง ไม่ต้องถึงกับยกทรัพย์สินให้รัฐหรอก แค่เพียงหยุดโกงรัฐโกงประชาชนก็จะเป็นที่พอใจของคนทั่วไปแล้ว

ได้รับเชิญไปประเทศจีน

ไม่นานนักหลังจากที่ท่านปรีดีและท่านผู้หญิงพูนสุขออกจากประเทศจีนมาอยู่ที่ซานกรุงปารีส (อองโตนี) ดิฉันก็ได้ไปกราบเยี่ยมท่านทุกปีตามที่เคยมา

วันหนึ่งได้พบท่านเอกอัครราชทูตจีนประจำกรุงปารีสมาเยี่ยมท่าน ดิฉันได้ขอร้องให้ท่านปรีดีช่วยเรียนท่านเอกอัครราชทูตว่าดิฉันอยากไปเมืองจีน แต่ขอไปเมื่อไทยและจีนมีสัมพันธไมตรีต่อกัน เพราะว่าสามีไปตายที่นั่น ท่านปรีดีคงจะได้อธิบายเล็กน้อยเรื่องสามีและดิฉัน ท่านเอกอัครราชทูตก็บอกว่าให้คุณวาทินี ลูกสาวคนสุดท้ายของท่านปรีดี ซึ่งเชี่ยวชาญภาษาจีน เขียนจดหมายบอกเรื่องนี้แก่ท่าน แล้วท่านจะนำเรื่องเสนอเอง (ขณะนั้น ไทยและจีนตัดสัมพันธไมตรีมาหลายปีแล้ว)

หลังจากนั้นไม่นานนัก ไทยกับจีนมีสัมพันธไมตรีกัน (สมัย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช) นายกรัฐมนตรีเพิ่งกลับจากไปเยือนประเทศจีนไม่นาน คุณวาทินีก็ได้รับจดหมายจากคณะจีน-ไทย ถามว่ายังอยากไปประเทศจีน อยู่หรือไม่ ถ้ายังอยากไปอยู่ เขาจะส่งบัตรเชิญมาสองใบ สำหรับคุณวาทินี และดิฉัน บังเอิญตอนนั้นคุณพูนสุขมาเยี่ยมญาติที่เมืองไทย คุณวาทินีได้โทรศัพท์มาปรึกษาคุณพูนสุขว่าอยากจะให้ดิฉันได้เยี่ยมอีกหลายแห่ง ในประเทศจีน ซึ่งคิดว่าทางการคงไม่จัดโปรแกรมให้ เช่นการไปเยี่ยมบ้านท่านทั้งสองที่อยู่ในปักกิ่ง กวางโจว และที่อื่น ๆ อีก ซึ่งคุณพูนสุขเองก็ยังไม่เคยไปหลายแห่ง และตั้งใจอยากจะไปเยี่ยมเพื่อนคนไทยที่ประเทศจีนด้วย คุณวาทินีจึงเขียนตอบไปว่าอยากให้เขาเชิญคุณพูนสุขไปด้วย โดยคุณพูนสุขกับดิฉันก็จะกลับไปปารีส

ท่านเอกอัครราชทูตจีนแสดงความกรุณาแก่ดิฉันมาก โดยได้เชิญท่านปรีดี คุณพูนสุข คุณวาทินี และดิฉัน ไปรับประทานอาหารที่บ้านของท่านเพื่อ

จะได้จัดเตรียมข้าวของเครื่องใช้ไปปรับความหนาวของประเทศจีน (จำได้ว่า นายกรัฐมนตรีไปเป็นไข้ที่นั่น) อันที่จริง คุณพูนสุขและคุณวณิก็รู้จักประเทศจีนดีแล้ว มีแต่ดินซึ่งยังไม่เคยไป แต่ว่าตัวดิฉันเองได้เตรียมตัว ของใช้และเสื้อผ้าไปยุโรปทุกปีอยู่แล้ว ก็เลยไม่ต้องตระเตรียมอะไรมากนัก

ในการเลี้ยงครั้งนั้น ท่านเอกอัครราชทูตได้จัดให้เป็นพิเศษ กระทั่งของหวาน ท่านก็ให้ทำเป็นรูปสัตว์ต่างๆ ขนาดเล็ก ๆ เช่น ม้า ม้าลาย เสือ ฯลฯ ซึ่งดิฉันเองกินไม่ลง กราบขออภัยท่านว่าอยากนำกลับบ้านไปอวดเพื่อน ๆ ท่านได้ยินเข้าก็พอใจ ให้ไปเอาตัวสัตว์ต่างๆ มาอีกมากมาย

พอถึงวันกำหนดไปโดยเครื่องบินไชน่าแอร์ไลน์ ซึ่งมีคนผิวขาว ไม่มากมายนัก แต่มีคนจีน (จากประเทศจีน) ทั้งลำ เป็นเครื่องบินแอร์บัส ซึ่งซื้อจากประเทศอังกฤษ มีที่นั่งจัดให้นั่งอย่างสบาย ดิฉันคิดว่าเขาคงทำไว้สำหรับเที่ยวบินระหว่างประเทศเท่านั้น ส่วนเส้นทางภายในประเทศคงจะไม่ได้ใช้แบบนี้ แต่รถกันข้าม เมื่อไปถึงที่นั่น จึงรู้ว่าอย่างน้อยสำหรับพวกเรา ต้องใช้เครื่องบินแบบเดียวกัน

ปักกิ่ง

เมื่อไปถึงสนามบินปักกิ่ง มีเจ้าหน้าที่ทางการมารับ 3-4 คน และเขาแจกโปรแกรมแก่เราคนละแผ่น ดิฉันเห็นว่าเขาจัดสำหรับเรา 3-4 คน อย่างเต็มที่ที่จะอยู่ 21 วัน ท่านปริดีสั่งให้เราเมาอยู่เมืองจีนสัก 14 วันก็พอ เพราะการอุตสาหกรรมใหม่ๆ เราไม่จำเป็นต้องไปดู เช่นการขุดน้ำมัน เป็นต้น คุณพูนสุขเห็นว่าท่าทางเขายินดีต้อนรับเราถึง 21 วัน จะปฏิเสธก็ยาก เป็นอันว่าเราต้องอยู่ 21 วัน นอกจากบางครั้งก็ไปเที่ยวครึ่งวัน จึงยินดีรับค่าเขา

เมื่อไปถึงโรงแรมปักกิ่งซึ่งเป็นโรงแรมที่ใหญ่โตมาก เราได้ทราบว่า

ทูตไทยคนใหม่ซึ่งจะมารับตำแหน่งประจำประเทศจีนพักอยู่ที่นั่นด้วย แต่เราไม่ได้พบกับเขา แต่ว่ามีนักศึกษาไทยสามคนได้แจ้งกับเจ้าหน้าที่ว่าอยากจะพบคุณพูนสุข คุณพูนสุขขอดูชื่อ ก็กลายเป็นทั้งสามคนที่เราเคยพบแล้วที่ปารีส คือนายวิรติ ศักดิ์จิรพาพงษ์ นายธีรยุทธ บุญมี และนายพินิจ จารุสมบัติ ก็เลยตอบว่ายินดีพบเขา ตอนนั้นประเทศไทยกับจีนได้ตัดสัมพันธไมตรีกันอยู่นาน เขาจึงไม่มีล่ามไทยให้กับเรา เราจึงต้องใช้ล่ามอังกฤษ คุณวิรติบอกกับดิฉันว่า “ดีเหมือนกันนะครับที่เราจะได้ฝึกภาษาอังกฤษสักที”

เช้าวันรุ่งขึ้น เขามาถามว่าเราอยากกินอาหารแบบไหน แบบข้าวต้มจีนหรือแบบที่เขากินกันทุกวัน คือพวกขนมจีบ ซาลาเปา คุณพูนสุขตอบว่าพวกเรากินอะไรก็ได้ทั้งนั้น ครั้นถึงเวลาอาหาร เขาเลยจัดมาทั้งสองอย่าง เราจึงบอกเขาว่าต่อไปขอเป็นข้าวต้มอย่างเดียว เขาเอาข้าวต้มมาให้ ใส่ขามแบบลายมังกรขามาใหญ่ เกือบจะเท่ากะละมังย้อมๆ ของเรา พอเราขอน้ำปลาสักถ้วยหนึ่ง แล้วเขาก็เอาน้ำปลามาให้หนึ่งชามถ้วยเดียวจิ้น เราก็เลยขอเก็บไว้สำหรับอาหารมื้ออื่น

เราเริ่มต้นโปรแกรมจากเช้าวันนั้นเลย ดิฉันได้ล่ามภาษาอังกฤษ ส่วนคุณพูนสุขและคุณวามิไม่ต้องใช้ล่ามอะไร หลังจากนั้นเราได้พบกับนักศึกษาสามคนนั้นอีก คุณวิรติ (หัวหน้ากรูป) บอกว่าพูดภาษาอังกฤษเสียเมื่อมือเลย ! ต่อไปจะขอเขาให้เปลี่ยนคนอื่นบ้างจะได้ไหม (คุณธีรยุทธ บุญมี และคุณพินิจ จารุสมบัติ) คุณพูนสุขตอบว่าคงไม่เป็นไร เพราะเขาไม่ถนัดอะไร

แน่นอน สิ่งต่างๆ ที่สำคัญในปักกิ่ง เขาพาเราไปดูเกือบทั่ว การไปของเราจัดเป็นสี่กรุ๊ป คุณพูนสุขและคุณวามินั่งรถคันที่หนึ่ง ดิฉันพร้อมกับล่ามนั่งรถคันที่สอง ต่อไปเป็นเจ้าหน้าที่จีนคันที่สาม และคันสุดท้ายคือคนไทยที่อยู่ในปักกิ่ง ซึ่งยังไม่เคยเห็นของพวกนี้ มาขออนุญาตไปด้วย เพราะ

ขณะนั้นประเทศจีนไม่ยอมให้คนต่างชาติเข้าหลายเมือง นอกจากผู้ที่ได้รับอนุญาตพิเศษเช่นคณะของเรา เขาจึงจัดให้เป็นคันที่สี่ ไปไหน ๆ ก็ไปทั้งสี่กรูปี

ใครว่าประเทศคอมมิวนิสต์ไม่ถือยศศักดิ์กัน ไม่จริงเลย เพราะดิฉันเกือบจะให้เป็น วังตามคุณพูนสุขไป (เพราะอยู่เมืองไทย เรานั่งรถด้วยกันเสมอ) รถยนต์ที่ใช้ผลิตในประเทศจีนทั้งหมด

เราไปดูกำแพงเมืองจีนเป็นแห่งแรก (ขอโทษที่อาจจะสับสนเรื่องสถานที่ต่าง ๆ เพราะดูมานานแล้ว) ดิฉันขึ้นไปบนกำแพงพร้อมกับพวกนักท่องเที่ยวนั้น ๆ แต่ว่าคุณพูนสุขคอยอยู่ข้างล่าง เพราะว่าข้างบนหนาวเกินไป

ต่อมาเขารู้ว่าดิฉันเป็นครู ก็คงจะอยากดูโรงเรียนต่าง ๆ เขาเลยจัดให้ตั้งแต่อนุบาลจนถึงมหาวิทยาลัย การไปเยี่ยมโรงเรียนครั้งนี้พวกเจ้าหน้าที่จีนเองก็ไม่เคยรู้จักชื่อโรงเรียนมาก่อน เขาพาเราวกเวียนไปหลายครั้ง ครั้งหนึ่งเรามองเห็นนักเรียนเข้าแถวยืนกันข้างถนน ก็ไม่รู้ว่าเขาทำอะไรกันที่แท้เขามากอยรับเรานั่นเอง เรื่องโรงเรียนก็ไม่มีอะไรจะน่าเล่า แต่ว่าของเขาคูหาเอาจริงจัง ไปถึงที่หอสมุดของมหาวิทยาลัย พวกเราดีใจมากที่เห็นหนังสือไทยหลายเล่ม เขาพาเราไปดูแผนกแพทย์ซึ่งตอนนั้นเมืองไทยกำลังสนใจ คือการฝังเข็ม

อีกอย่างหนึ่งที่เขาวัดแก่เราคือเชื่อนแห่งหนึ่ง ซึ่งเขาเล่าอย่างภาคภูมิใจว่า พวกผู้ชาย เด็กผู้ชาย หรือพวกที่มีรถจักรยาน จะไปพนทินก๊อนโด ๆ จากภูเขาซึ่งที่อยู่ไกลพอใช้ กลับมาทำเชื่อนนี้ด้วยตนเอง รัฐบาลเพียงแต่ให้ค่าเครื่องมือในการทำ เช่น จอบ เสียม และอื่น ๆ เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ชาวบ้านแถวนั้นจะรักเชื่อนนี้มาก เพราะเขาทำด้วยตัวเขาเอง ทางเราไม่ต้องจัดการดูแลเรื่องความสะอาด เพราะเขาถือว่าเชื่อนนี้เป็นของพวกเขานั่นเอง ทางจีนเขาบอกว่าคึกฤทธิก็ยังไม่ได้ดูเชื่อนนี้เลย อาจเป็นเพราะว่ามีเวลาไม่พอ

อีกอย่างหนึ่งที่เขาภูมิใจจะอวดเราก็คือทะเลสาบอันกว้างใหญ่ ประชาชนทำกันเอง โดยมีผู้นำ (เหมา เจ๋อ ตุง) เป็นผู้ริเริ่มทำด้วยตนเอง ทะเลสาบนี้คงจะต้องทำอยู่นานเพราะมันใหญ่โตมาก

มีอีกเรื่องหนึ่งซึ่งคนทั่วไปเมืองจินเคยเห็นแล้วกลับมาเล่า ก็คือบ้านใต้ดินสองชั้น ใช้หลบภัยสำหรับเวลาเข้าศึกมาโจมตี เขาบอกว่าเขาสร้างห้องใต้ดินนี้เพื่อให้ใคร ๆ รู้ว่าเขาไม่ได้คิดจะไปโจมตีใคร เป็นแต่เพียงคอยรับการโจมตีเท่านั้น บ้านนี้มีทางออกสองทาง ทางหนึ่งห่างไกลจากเมืองไปเป็นกิโล ส่วนอีกทางหนึ่งอยู่ใกล้ ห้องใต้ดินนี้มีห้องหนึ่งซึ่งใหญ่มากและมีออกซิเจนสำหรับคนหายใจ ก่อนที่จะออกไปตามทางเดินเมื่อมีการโจมตีทางอากาศ ในห้องใต้ดินนี้จะมีการซ่อมหลบภัยบ่อย ๆ และการที่ใคร ๆ ว่าบางทีประเทศจีนจะแผ่อำนาจไปทางอื่นนั้น ไม่เป็นความจริงเลย

อีกอย่างหนึ่งซึ่งใคร ๆ ก็รู้จักดีคือเป็ดปักกิ่ง ซึ่งเราได้รับเชิญให้ไปกิน แล้วจากคุณนิค (คุณนิคเป็นคนหนึ่งซึ่งชอบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ ยังเคยมาใช้โรงเรียนดิฉันเป็นที่เรียนของนักเรียน ซึ่งเข้าใจว่าจะชอบทางเดียวกัน ตอนหลังต้องออกจากประเทศเพราะรัฐบาล แล้วไปได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าหน้าที่ชั้นสูงคนหนึ่ง) คุณนิคสั่งเป็ดปักกิ่งสองตัว ซึ่งใหญ่มาก เรากินกันไม่ถึงครึ่งตัว นอกนั้นไปแจกจ่ายคนไทยที่อยู่ในเมืองจินด้วยกัน

ดิฉันถามถึงอ๋สนี พลจันทร (“นายผี”) ซึ่งเป็นญาติกับดิฉัน ขณะนั้นอยู่ในประเทศจีนเหมือนกัน แต่เจ้าหน้าที่บอกดิฉันว่า อ๋สนีไม่ได้อยู่ในเมืองจินแล้ว เขารับรองว่าถ้าอยู่ในประเทศจีนเมืองใดก็ตาม เขาจัดการให้มาพบเราได้

ในปักกิ่งนี้ เราได้ไปชมพระราชวังฤดูร้อนซึ่งน่าดูและใหญ่โต ได้เห็นพระราชวังหลวงของจีน (แทบจะใหญ่ที่สุดในโลก) ในพระราชวังมีห้องต่าง ๆ หลายพันห้อง ดิฉันได้เห็นคำว่า Power behind the Throne จริง ๆ

ก็ตอนนี้แหละ ก็เมื่อพระเจ้าแผ่นดินอายุน้อยเกินกว่าที่จะสั่งการอะไรได้เอง เขามีบัลลังก์เล็ก ๆ อยู่ข้างหน้า ข้างหลังมีม่านกันปิดให้ซุสไทเฮานั่งสั่งการอยู่ด้านหลัง

ในพระราชวังนี้ ใคร ๆ ก็ไม่รู้จักจบ ขณะที่เราไปดูลูกนั้นก็มักท่องเที่ยวอื่น ๆ ไปดูพร้อมกัน แต่พอถึงตอนที่ทุกคนต้องออกไปหาอาหารกิน แต่ว่าของเรามีพิเศษคือเขาจัดเตรียมอาหารไว้ในวังนั้น และพวกเราทั้งหมดก็กินกันที่นั่น

ในการเลี้ยงครั้งนี้ อาหารใส่จานเชิงทุกอย่าง ฉันทันตามเขาวาน่าเสียดายที่เอาของโบราณนี้มาใส่ แต่เขาบอกว่าจานแบบนี้ เขามีอยู่หลายแสนใบ เราได้ไปเยี่ยมที่เก็บอัฐิคุณกุหลาบ สายประดิษฐ์ ซึ่งไปเสียชีวิตอยู่ที่นั่น ทุกครั้งที่ไปเยี่ยมสถานที่ใด หัวหน้ากรุ๊ปจะต้องเป็นคนได้ตอบกับเจ้าหน้าที่ หัวหน้ากรุ๊ปดิฉันคือคุณพูนสุข นอกจากหลายครั้งที่คุณพูนสุขไม่ได้ไปด้วย เพราะท่านเคยเห็นสิ่งเหล่านั้นแล้ว และขอเวลาอยู่โรงแรมเพื่อไปเยี่ยมพรรคพวกทั้งจีนและไทยที่อยู่ที่นั่น ตอนนี้อดิฉันต้องเป็นหัวหน้ากรุ๊ปแทน ดิฉันถามล่ามภาษาอังกฤษของเราทำไมจึงพูดอังกฤษได้ชัดเจนอย่างนี้ เขาเล่าว่าเริ่มเรียนภาษาอังกฤษที่โรงเรียน แต่ว่าเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 มีสภาพสตรีอังกฤษคนหนึ่งซึ่งคงจะได้เคยทำประโยชน์อะไรที่จีนได้ขอรับรองรัฐบาลจีนให้แอบตัวเธอไว้ไม่ให้ไปถูกกักขังอย่างพวกเชลยธรรมดา และตัวเขาเองได้รับเลือกให้ไปรับใช้สภาพสตรีอังกฤษผู้นั้น กินอยู่ด้วยกันเสร็จสรรพตลอดระยะเวลาสงคราม เขาจึงใกล้ชิดกับคนอังกฤษจริง ๆ

เมื่อได้รับคำบอกเล่าเรื่องสถานที่นั้น ๆ ล่ามอังกฤษจะเล่าต่อให้เราฟังเป็นภาษาอังกฤษ เจ้าหน้าที่คงจะได้ตกลงกับสถานที่นั้น ๆ ว่าเมื่อพาไปดูแล้ว ก่อนจะกลับมักจะต้องรับประทานอาหารด้วยกัน หัวหน้ากรุ๊ปมีหน้าที่กล่าวขอบคุณเจ้าของสถานที่ ตอนนั้นดิฉันต้องพูดเป็นภาษาอังกฤษเกี่ยวกับความประทับใจสถานที่นั้น ๆ และล่ามแปลเป็นภาษาจีนให้เจ้าของสถานที่

ฟัง แต่ตอนขอบคุณ ดิฉันขอร้องว่าขอให้คุณวาทิตุคแทนคณะของเรา แล้วคุณวาทิตุคก็ทำด้วยคำขอบคุณเป็นภาษาจีน มีเจ้าหน้าที่บางคนมาล้อล่ำว่า คุณวาทิตุคภาษาจีนได้ดีกว่าล่ำเสียอีก

วันหนึ่งเขาพาเราไปดูแข่งฟุตบอล จะเป็นชาติไหนกับชาติไหนจำไม่ได้ คงจะเป็นการแข่งขันที่สำคัญ แต่เขาคงต้องการให้เราได้เห็น เหม่า เจ้อ ตุง ซึ่งนั่งเป็นประธานในการแข่งครั้งนี้ เราได้นั่งอัฒจันทร์ชั้นเดียวกับ เหม่า เจ้อ ตุง แต่ว่าห่างไปทางขวามากพอใช้

ในเมืองปักกิ่ง ขณะนั้นที่กำลังเพ่งเกือบจะทุกแห่งมีการเขียนคำ เต็ง เสี่ยว ผิง ไว้มากมาย แต่ว่าภายหลัง เต็ง เสี่ยว ผิง ได้ขึ้นมามีอำนาจอีกครั้งหนึ่ง

เห็นจะพอแล้วสำหรับปักกิ่ง ความจริงมีมากกว่านี้ แต่กลัวว่าจะมากไปเดี๋ยวคนอ่านจะเบื่อ และต่อไปก็จะออกไปตามชนบทและเมืองต่างๆ

เขาพาเราไปดูชนบทที่คนจีนชาวไร่ชาวนาสวนคอมมิวนิสต์อยู่กัน บ้านเป็นตึกแถวชั้นเดียวเหมือนกับตึกแถวของบ้านเรา หันหน้าเข้าหากัน ตรงกลางเป็นระเบียบใหญ่ มีลมซึ่งพัดเข้ามาตั้งแต่ต้นแถวไปตลอดจนถึงสุดท้าย ตึกเหล่านี้มีมากมาย สร้างไว้ใกล้ที่ทำไร่ทำสวนของเขา และรัฐบาลได้กำหนดเงินเดือนสำหรับชาวไร่ชาวนาสวนเหล่านี้ไว้ ส่วนเงินที่ได้เกินกว่าที่รัฐบาลกำหนด รัฐบาลก็ยกให้เป็นเงินพิเศษแก่ตัวเขาเอง (หน้าที่อื่นๆ รัฐบาลก็จะกำหนดงานให้ทำอย่างเดียวกันนี้ คือไม่มีใครมีทรัพย์สินที่เป็นของตัวเองเลย) แต่ว่าสำหรับคนงานแบบอื่นก็จะอยู่ห่างออกไปใกล้ที่ทำงานของตน

ชาวนาสวนคอมมิวนิสต์ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองเลย นอกจากที่รัฐบาลกำหนดให้

มีชนบทแห่งหนึ่งซึ่งไม่กว้างสักเท่าไร มีแก๊สออกมาจากพื้นดินเป็นเปลวไฟแบบตะเกียง น่าดูมาก และอาจจะสามารถใช้ปรุงอาหารได้

ในชนบทอีกแห่งหนึ่ง เราได้ไปชมพระราชวังโบราณซึ่งเอาดินกลบฝังไว้ เพิ่งขุดพบในศตวรรษนี้เอง ผู้ที่ทำการกลบดินจะต้องทำอย่างดีมาก และผู้ที่ขุดพบก็คงทำอย่างระมัดระวังมากเพราะพระราชวังโบราณนี้ยังคงสภาพสวยงามดี ไม่เสียหาย และเป็นเนื้อที่ไม่ใช่น้อย แม้แต่ตามที่ที่เข้าไปพระราชวังนี้ทั้งสองข้างเป็นรูปสัตว์ต่างๆ ขนาดเท่าตัวจริงยาวเหยียด เช่น เสือ หมี ม้า และอีกมากมาย ในพระราชวังนี้ รัฐบาลคอมมิวนิสต์ได้ทำรูปถลุงเงินไว้เกือบทุกแห่ง ว่าแต่ละแห่งนี้สิ้นเงินไปมากมายเท่าไร บางอันมีค่าเกือบจะเท่ากับชีวิตของคนคนหนึ่ง ทั้งนี้ก็เพื่อให้เห็นว่ากษัตริย์สมัยโบราณได้จ่ายเงินไปมากเท่าไร หลังจากนั้นเขาให้เราพักเจ็ดวัน

เชียงไฮ้

เมืองนี้เคยเรียกกันว่าเป็น “ปารีสตะวันออก” เพราะทันสมัยกว่าที่อื่นๆ สมัยเมื่ออังกฤษและฝรั่งเศสไปมีอำนาจในจีน ได้สร้างบ้านเป็นวังไว้หลายแห่ง เราไปพักบ้านที่พวกชาวอังกฤษเคยอยู่ บ้านมีลักษณะเป็นแบบโรงแรมสำหรับต้อนรับแขกผู้มีเกียรติเท่านั้น มีห้องทำผม ห้องซักแห้ง ครัวใหญ่ และอื่นๆ ดิฉันไม่กล้าส่งเสื้อผ้าไปซัก เพราะกลัวว่าตอนกลับไปจะไม่เสร็จ แต่เมื่อถึงเวลาจริง ๆ ของที่คุณวาทิส่งซักนั้นจัดห่อมาราวกับเสื้อผ้าที่ซื้อมาใหม่ ๆ ก่อนที่จะเข้าไปถึงห้องนอน ต้องผ่านห้องโถงใหญ่มาก และขณะนั้นอากาศค่อนข้างหนาว เครื่องฮีตเตอร์ปรับอากาศไม่พอ ตอนนอนเราต้องใส่เสื้อหลายชั้น ก่อนจะออกจากที่นี่ คุณพูนสุขอยากจะเลี้ยงขอบคุณเขา แต่ขอให้เขาเป็นคนจัดการให้ ซึ่งในที่สุดกลายเป็นเขาเลี้ยงเราอีก คุณพูนสุขสั่งอาหารอย่างหนึ่งคือต้มยำกุ้ง โดยคิดว่ากุ้งจะราคาแพงกว่าเห็ด แต่กลายเป็นว่าเห็ดราคาแพงกว่าทั้งหมด

จากเชียงไฮ้ คุณวาทิกับดิฉันบินไปจุงกิง แต่คุณพูนสุขขอไม่ไป และ

ขอกลับไปปักกิ่ง โดยนัดให้ไปพบกันที่เมืองเทียนสินตามเวลาที่กำหนดไว้ในโปรแกรม เมื่อไปถึงจุงกิงแล้ว (ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 จุงกิงถือเป็นเมืองหลวงของจีนแทนปักกิ่ง) จึงได้เห็นว่าจุงกิงอยู่ในที่ที่มีเขาล้อมรอบ และตอนนั้นเมืองจุงกิงกำลังรื้อถนนหลายแห่ง เราเองยังต้องไปถนนแคบๆ อาจเป็นเพราะเหตุนี้เองที่รัฐบาลจีนไม่ยอมให้คนต่างชาติเข้าเมือง เขาให้เราไปพักที่บ้านแห่งหนึ่งอยู่เยื้องกับบ้านที่เจียง ไค เช็ก เคยอยู่ บ้านหลังนี้เป็นแถวยาว บนหลังคาบ้านเขาจะเดินสายไฟไว้ และเมื่อคนต่างชาติมาอยู่คนในเมืองก็จะรู้ว่ามิเชกผู้มีเกียรติมาพัก แต่คิดกันก็ไม่ได้ไปดู Victory House ตัวจริง ๆ เลย เพราะมีคูน้ำ และถนนก็รื้อหมด ไม่คุ้มกับการไป แต่เจ้าหน้าที่ได้ชี้สถานที่นี้ให้ดูเท่านั้น (เมื่อไม่นานมานี้ คุณฉัตรทิพย์ นาถสุภาได้ไปดูสถานที่นี้ด้วยตนเอง และกลับมาเขียนเรื่องราวละเอียดสถานที่ต่างๆ รวมทั้ง Victory House ก่อนที่จำกัจะสิ้นชีวิตไว้ในหนังสือ)

พอรุ่งขึ้นฝนตกมาก เจ้าหน้าที่เห็นว่าจะเป็นอันตราย ก็ขอให้เราอยู่ต่ออีกวัน โดยไม่ได้จัดไว้ในโปรแกรม คืนวันนั้น เขาให้เราดูหนึ่งในสถานที่นั้นเอง ซึ่งเป็นห้องโถงใหญ่ คราวนี้เขาเปิดไฟชั้นบนหลังคา คนจะรู้ว่ามิเชกผู้มีเกียรติกำลังอยู่ในสถานที่นั้น และเป็นธรรมเนียมที่พวกชาวบ้านจะพากันมาดูหนึ่งที่ฉายอยู่ ขณะที่ดูหนึ่งนั้น เขาให้เรานั่งข้างหน้า ระหว่างคุณวาทกับดิฉันมีโต๊ะซึ่งตั้งของกินเล่น เช่น เม็ดกวยจี๋ ทอफी และอื่นๆ อีก

พอรุ่งขึ้นจะออกจากจุงกิงไปยังเทียนสิน ขณะนั้นเครื่องบินจะต้องผ่านสนามบินของอีกเมืองหนึ่ง (จำชื่อไม่ได้) เจ้าหน้าที่มาถามเราว่าเมื่อถึงสนามบินที่กำลังจะลงนี้ เป็นเวลาอาหารพอดี เราจะสั่งอะไร คุณวาทบอกว่า จะกินปลา และพอไปถึงจริงๆ ก็ได้กินตามที่สั่งไว้ ที่สนามบินนี้ นอกจากคณะเราแล้ว มีคนต่างชาตินั่งอยู่อีกโต๊ะหนึ่ง นอกจากนั้นก็ล้วนชาวจีนทั้งหมด ดิฉันยังไม่เคยกินปลาที่มีรสอร่อยเช่นนี้มาก่อนเลย เจ้าหน้าที่บอกว่าปลานี้จับมาสดๆ จากแม่น้ำแยงซีเกียง

ที่จู่ๆ เราได้ไปชมถิ่นที่เกิดของแพนด้า และพวกเราชอบอาหารใน
มณฑลนี้มาก เพราะมีรสเปรี้ยวเค็ม คล้ายอาหารไทย ผิดจากอาหารจีน
ธรรมดา

เทียนสิน

เมื่อไปถึงเทียนสินก็ได้พบคุณพูนสุขที่นั่น เขาเชิญเราไปกินอาหาร
ที่สถานที่แห่งหนึ่ง เมื่อพบกับหัวหน้าของที่นั่น และหัวหน้าที่นั่นได้บอกกับ
ดิฉันว่าได้ส่งคนครัวไปหาปลาทุกตลาดแล้ว แต่จำเป็นจริงๆ เพราะปลาไม่มี
วันนั้นเราจึงไม่ได้กินปลา

ตอนนั้นดิฉันเพิ่งจะเข้าใจว่าทำไมเขาถึงจำเพาะเจาะจงให้ดิฉันกินปลา
จึงถามคุณวาทิว่า คุณวาทิได้แข่งกับเจ้าหน้าที่ที่รับรองเราตั้งแต่แรกที่มาถึง
ประเทศจีนแล้ว และอาหารจากมือนั้นมาเขาจึงจัดให้เรากินปลาทุกมื้อเสมอ

ที่เมืองเทียนสินนี้เขาพาเราไปดูสถานที่ขุดน้ำมัน ซึ่งข้างบนมีตึกใหญ่
สำหรับเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมบ่อบ้างๆ หลายคน เจ้าหน้าที่เหล่านั้นดูเหมือน
ยังอายุไม่ถึง 20 ปี ดิฉันกลัวเหลือเกินว่า ถ้าเด็กพวกนี้กดปุ่มผิดจะเกิดอะไร
ขึ้น แต่เขายืนยันว่าเขาได้เลือกคนที่เหมาะสมแล้ว

เราบินกลับมาจู่จิง และเห็นจะพอแล้วสำหรับโปรแกรมนี้

จากที่เราได้ไปชมมาหลายเมือง เราได้รับของขวัญตั้งแต่ต้นกรู๊ป คือ
คุณพูนสุข คุณวาทิ และดิฉันด้วย ทั้งนี้เป็นความเอื้อเฟื้อของรัฐบาลจีน และ
เจ้าหน้าที่ที่จัดมาก็ได้ทำงานของเขาอย่างดีที่สุด โดยเฉพาะล่าม ซึ่งครั้งหนึ่ง
ต้องพาเราไปดูโรงงานทำไหมพรมซึ่งเขาไม่เคยไปมาก่อน เขาเล่าให้ฟังว่า
ก่อนนอนคืนนั้น เขาต้องไปเปิดพจนานุกรมหาคำต่างๆ จากภาษาจีนเป็น
ภาษาอังกฤษ เพื่อให้เราเข้าใจได้ชัดเจน

ตอนเดินทางกลับนี้ เราได้ผ่านกวางโจวซึ่งเป็นที่พักของท่านปรีดี

ครั้งที่ 2 อยู่บนแควแม่น้ำสองแห่งมาสบกัน เป็นทิวทัศน์ที่น่าดูมาก (ตอนแรก เขาให้ท่านปรีดีพักในปึกกิ่งอยู่ในถนนหนึ่งซึ่งอากาศหนาวมาก ขณะที่เราไป ถนนนั้นได้รื้อทิ้งไปแล้ว) ส่วนกวางโจวนั้นอากาศใกล้เคียงเมืองไทย

จากกวางโจวซึ่งชายแดนติดต่อกับฮ่องกง เจ้าหน้าที่ได้พาเราพร้อมกับ ล่ามมาส่งขึ้นรถไฟและจัดการให้เราเป็นพิเศษโดยส่งข้าวของของเราใส่ตู้พิเศษ

แต่พอมาถึงฮ่องกงแล้ว เกิดการโกลาหลใหญ่ ไม่มีใครทราบว่าของของเราอยู่ที่ไหน ต้องคอยอยู่ครู่ใหญ่ ๆ และหลังจากนั้นคุณวาทิและคุณ พูนศุขก็บินกลับไปปารีสเลยโดยสายการบินไชน่าแอร์ไลน์ ส่วนดิฉัน ทาง เจ้าหน้าที่ได้จัดให้อยู่โรงแรมซึ่งอยู่ตรงข้ามกับที่ทำงานของเจ้าหน้าที่ที่ฮ่องกง และได้จัดรถเบนซ์พิเศษสำหรับเดินทางไปไหนมาไหนในฮ่องกง แต่ดิฉัน ไม่ได้ใช้รถของเขาเลย

ก่อนออกเดินทาง เจ้าหน้าที่ได้บอกว่าดิฉันว่าเมื่อเขาพาเราไปไหนแล้ว เขาจะต้องส่งเราจนถึงบ้าน แต่ดิฉันมีตัวเครื่องบินแอร์สยาม (Air Siam) ซึ่งซื้อไว้ก่อนเดินทางไปเมืองจีน (ตัวนี้ไม่ได้ระบุวันเดินทางกลับ) ก่อนที่จะ ขึ้นเครื่องบินนี้ เกิดการโกลาหลว่าข้าวของของดิฉันเกินน้ำหนักที่ได้ให้ไว้ บังเอิญดิฉันรู้จักกับเจ้าของร้านอาหารไทยร้านหนึ่ง ซึ่งรู้จักดีกับผู้อำนวยการ ของสายการบินที่นั่น เขารับอาสาว่าจะพาไปหาผู้อำนวยการ เพื่อจะช่วยเหลือ ลดหย่อนได้ เมื่อไปถึงที่นั่น เขาแนะนำตัวดิฉันแก่ผู้อำนวยการ และบอกว่า การไปเมืองจีนครั้งนี้โดยได้รับคำเชิญจากรัฐบาลจีน ไม่ได้ไปส่วนตัว จึง อยากรขอความช่วยเหลือ (คุณพูนศุขกับคุณวาทิ ไม่มีปัญหาอะไร เพราะกลับ โดยเครื่องบินของจีนเอง) พอดิฉันเอนามบัตรให้ดู เขากลับบอกว่าอยาก พบดิฉันมานานแล้ว เพราะดิฉันได้เลี้ยงดูหลานของเขา (ลูก ๆ ของนายจิต สิงห์เสนี) มาเป็นเวลานาน อันที่จริงนั้น ดิฉันไม่ได้เลี้ยงดูอะไร นอกจากให้ เรียนฟรี เขาบอกว่าไม่ต้องห่วง เดี่ยวเขาจะจัดการดูแลเรื่องข้าวของที่น้ำหนัก เกินกำหนดนี้ให้

การท่องเที่ยวสหรัฐอเมริกา

มีอยู่ปีหนึ่งที่คณะทัวร์ซึ่งดิฉันได้ร่วมไปด้วยเสมอนั้น คิดจะไปอเมริกากัน ดิฉันไปกับเขาไม่ได้ เพราะต้องไปส่งลูกสาวเข้าเรียนในประเทศอังกฤษ ฉะนั้น ปีต่อมาจึงคิดจะไปอเมริกาบ้าง พยายามหาเพื่อนจะชวนไปด้วยกัน ก็หาไม่ได้ บังเอิญมีเพื่อนคนหนึ่งซึ่งมีกิจการร่วมกับบริษัท World Express จึงได้ไปปรึกษาเขา เขาช่วยแนะนำรายละเอียดให้ดังนี้ :-

1. ซื้อตั๋วเครื่องบินร่วมไปกับคณะ World Express ในราคาพิเศษ ซึ่งมีข้อแม้ว่าเมื่อลงที่ซานฟรานซิสโก (San Francisco) แล้วจะแยกไปไหนก็ได้ แต่จะต้องหยุดไม่ต่ำกว่าสี่แห่ง แล้วจากกลับจะต้องมาขึ้นเครื่องที่ซานฟรานซิสโกเพื่อกลับเมืองไทย ตัวนี้จัดให้มีกำหนดเวลาแน่นอน 21 วัน ถ้าไปแบบนี้จะได้ลดราคาเครื่องบินถึง 50 %

2. เขาจะจัดรายการตัวให้ด้วย ว่าภายใน 21 วันนี้ เขาจะปรึกษากับดิฉันว่า ควรจะแวะเมืองไหนบ้าง และควรจะอยู่ที่ไหนกี่วัน หรือถ้าอยากอยู่ที่ไหนนานเป็นพิเศษ ก็จะจัดให้ตามต้องการได้ จะท่องเที่ยวจากด้านฝั่งซานฟรานซิสโกไปรอบจนถึงทางฝั่งนิวยอร์ก (New York)

3. ตลอดทุกเมืองที่ไป จะจองโรงแรมชั้นหนึ่งให้ตามเวลาในตัว และทุกแห่งที่เครื่องบินขึ้น - ลงจะต้องมีรถของโรงแรมรับ - ส่ง

4. จัดอาหารทั้งเช้า - เย็น นอกจากบางวันไม่ต้องการอาหารเย็น เพราะมีการนัดหมายไว้กับเพื่อนฝูงทางโน้น อาหารกลางวันไม่จัด เพราะคงจะไปซื้อปิ้ง หรือไปเที่ยวกับคณะทัวร์ย่อย ซึ่งมีไว้ให้เลือกมากตามโรงแรมใหญ่ๆ แต่บางแห่งที่เขาเห็นว่าเราควรจะไปแน่ๆ ก็จะจัดทัวร์ย่อยไว้ให้เลย

เมื่อตกลงรายละเอียดกันแล้ว เขาขอเวลาคิดราคากลางกับทางอเมริกา ประมาณ 5 - 6 วัน แจ้งมาว่ารวมทั้งหมดจะเป็นเงินประมาณ 40,000 บาท (สมัยนั้นเงินไม่แพงเท่าเดี๋ยวนี้) ซึ่งแพงกว่าที่คณะทัวร์พวกดิฉันไปเมื่อปี

ที่แล้ว เพราะเขาจ่ายกันเพียงสองหมื่นกว่าเท่านั้น

ดิฉันมาคิดว่า ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าดิฉันต้องการแวะเที่ยว ไม่ต่ำกว่า 10 เมือง ซึ่งทัวร์ของเขาไม่มากเท่านี้ และการไปคนเดียวไม่มีพรรคพวกมาแชร์นั้น ก็จะต้องแพงกว่าเป็นธรรมดาอยู่เอง แต่ว่ามีอยู่บ้างเหมือนกันที่เขาควรจะทำให้ถูกกว่าที่จัดให้เรา เช่นรถที่มารับ - ส่งเราที่สนามบินนั้น เขาใช้ลีมูซีน (Limousine) ซึ่งตามปกติจะนั่งได้แปดคน แต่นี่เรานั่งเพียงสองคน ถ้านั่งรถแท็กซี่ธรรมดาจะถูกกว่ามาก แต่ก็อีกนั่นแหละ ความที่ดิฉันกลัวนิโกรขับรถ (ตามที่ได้รู้มา) ก็ยากับเขาครั้งแล้วครั้งเล่าว่าต้องใช้รถของโรงแรมเท่านั้น

ตกลงราคาและรายละเอียดกันเรียบร้อยแล้ว ดิฉันให้เขารีบเตรียมการ เพื่อให้พร้อมทันทีหลังโรงเรียนปิดภาคปลาย (เดือนเมษายน) ที่นี้เกิดมีเพื่อนคนหนึ่งรู้เรื่องเข้ามาขอร่วมไปด้วย ดิฉันต้องรีบแจ้งให้ World Express ทราบทันที เพื่อจัดทุกอย่างเพิ่มขึ้นเป็นสองที่ เขาก็รับปากจะจัดทำให้ทันเวลาได้ ดิฉันเห็นว่ามิเพื่อนไปด้วยนั้น มีอะไรจะได้ปรึกษากัน เสียแต่ว่าเพื่อนคนนี้คือคนที่ดิฉันเคยเล่าไว้ว่าชอบซื้อปิ้งอย่างเดียว ตอนไปทัวร์ยุโรปด้วยกัน เธอซื้อของเสียจนคนในคณะเอือมระอา และตัวหัวหน้าทัวร์ก็อ่อนใจมาขอให้ดิฉันช่วยห้ามปรามเธอ และก็แปลกที่ว่าใครๆ ห้ามเธอไม่ฟังเลย แต่เธอเกรงใจดิฉันคนเดียว ! - คราวนี้ดิฉันคิดว่าจะปล่อยให้เธอซื้อตามใจก็แล้วกัน ไม่ต้องเสียเวลาเสียแรงห้ามปรามเธอ

ขอเล่าแทรกตรงนี้สักหน่อยว่า ดิฉันไม่เคยรู้จักกับ World Express มาก่อนเลย ไม่ค่อยจะไว้วางใจ กลัวเขาจะทำเหลวไหล เพราะก่อนหน้านี้ไม่นานมีเรื่องว่าบริษัททัวร์แห่งหนึ่ง พนักงานท่องเที่ยวไปลอยแพทิ้งไว้ที่ยุโรป (หรืออเมริกา จำไม่ได้แน่) ทางสถานทูตต้องช่วยเหลือ เป็นที่เดือดร้อนมาก แต่เพื่อนดิฉันพวก World Express คนนี้เขายืนยันอยากให้ดิฉันลองใช้บริการของบริษัทนี้ดูบ้าง เพื่อชอบใจจะได้ใช้ต่อไปเรื่อย ๆ (เขารู้ว่าดิฉันไปต่างประเทศ

ทุกปี) เขาถึงกับไปรับรองกับทาง World Express ว่าฉันยังไม่ต้องจ่ายเงินทั้งหมด เอาไว้กลับมาแล้วค่อยจ่าย เขารับผิดชอบเอง แต่สำหรับเพื่อนของฉันที่มาขอไปด้วยนั้น ต้องจ่ายก่อนแบบธรรมดา ในใบ voucher ทุกใบของฉันเขาพิมพ์ไว้ว่า fully pre-paid ทั้งๆ ที่ยังไม่ได้จ่ายเลย

ตรงนี้ต้องอธิบายอีกว่าฉันกลัวเงินหาย ฝันว่าเงินหายบ่อยๆ ทีนี้ถ้าไปทำเงินหายที่ต่างประเทศจะอย่างไร จะได้ใครช่วยเหลือ โดยเฉพาะตอนแรก เมื่อจะไปคนเดียว จึงขอร้องทางบริษัททำใบ voucher สำหรับแทนเงินสดให้ทุกอย่าง เป็นเล่มหนาปึกทีเดียว ไปถึงที่ไหนก็ถือใบ voucher ให้เขาตามที่เขาพิมพ์ไว้ ค่ารถ ค่าโรงแรม ค่าอาหาร แม้แต่ค่าทิปบริการใบละ 1 ดอลลาร์ เขาก็ทำให้ต่างหาก เป็นอันว่าถ้าไปทำเงินหายหมด ก็จะไม่เดือดร้อนอะไรนัก พวกเพื่อนฝูงรู้เรื่องนี้ก็พากันขันว่าฉันทำแปลกมนุษย์!

เมื่อคอยอยู่นานจนใกล้วันเดินทางแล้ว เอกสารอะไรยังไม่ได้เลย ฉันกลุ่มใจมาก หัวหน้าทัวร์บอกว่า ถ้ายังไม่มาถึงก่อนวันเดินทาง จะให้ทางโน้นส่งตรงไปที่ฮ่องกง เราไปรับเอาที่นั่น ฉันไม่ยอม ไม่ตกลงด้วย ในที่สุดได้ความว่าเมื่อเขาส่งชื่อฉันไปครั้งแรก เขาเขียนถูก Balankura (พลางกูร) แต่เมื่อส่งอะไรตามไปไม่ทราบ เขาเขียนผิดว่า Balankula ทางโน้นเลยยังทำให้ไม่ได้ เรื่องนี้ถือเป็นบทเรียนได้ว่าการสะกดชื่อต่างๆ นั้นสำคัญมาก ต้องดูอย่างละเอียด มิฉะนั้นจะเกิดการเสียหายอย่างในเรื่องของฉันนี่

วันที่ออกเดินทาง ฉันให้เพื่อนที่จะไปด้วยมาที่บ้านฉันก่อนเวลา เพื่อเราจะได้ออกไปพร้อมกัน ฉันลองยกกระเป๋าใบใหญ่ของเธอทั้งสองใบ รู้สึกว่ามันเบาผิดปกติ ขอบเปิดดู เห็นมีของไม่ถึงครึ่งกระเป๋า เธอบอกว่าตั้งใจจะไปซื้อของใช้ใหม่เอาทางโน้น และแน่ละ เก็บที่ว่างเอาไว้ใส่ของอื่นๆ ที่ตั้งใจจะไปซื้อบ้างให้สบาย - เธอคิดต่างกับฉัน ฉันไม่หมายความว่าบอหน้าเลย ต้องเตรียมไปให้พร้อมทุกครั้ง เพราะว่าถ้าหาซื้อไม่ได้ตามที่ต้องการจะว่าอย่างไร

ออกเดินทาง

อย่างไรก็ตาม ทุกอย่างเรียบร้อย เราไปหยุดที่ห้องกงก่อน แล้วจึงต่อไปถึงโตเกียว ตอนนั้นคุณสุพงษ์ โสติทัต เป็นผู้จัดการธนาคารกรุงเทพ ที่นั่น ดิฉันรู้จักเธอมานานแล้ว เมื่อดิฉันไปฮ่องกงครั้งแรก เธอเป็นผู้จัดการธนาคารกรุงเทพที่ฮ่องกง แล้วจึงย้ายมาอยู่ญี่ปุ่น ดิฉันโทรเลขถึงเธอบอกว่า ดิฉันจะไปถึงโตเกียวโดยสายการบินนั้น เทียวบินนั้น วันที่เท่านั้น และเวลานั้น แต่สระเพราอีกแล้ว ไม่ได้บอกว่า AM หรือ PM !

เมื่อไปถึงสนามบินโตเกียวแล้ว เราจะให้ขึ้นรถบัสไปโรงแรม ก็อดคิดบอกว่าจะไปเอง แล้วนั่งรอคุณสุพงษ์ เชื่อว่าเธอจะต้องมารับแน่ ข้างฝ่ายคุณสุพงษ์ก็คิดเอาเองว่าเราคงไม่ไปถึงเวลา AM แน่ (จำชั่วโมงไม่ได้แล้ว) ต้องมา PM ก็เลยนั่งทำงานตามสบาย สักชั่วโมงกว่าๆ เกิดเฉลียวใจขึ้นมา โทร. ไปถามที่ออฟฟิศของสายการบินนั้น จึงรู้ว่าเรามาถึงแล้ว คุณสุพงษ์หวังดีไปจองโรงแรมไว้ให้ ทั้งๆ ที่เราไม่ได้ขอร้องมา เธอว่ากันเอาไว้ก่อน และโรงแรมนั้นคุ้นเคยกับธนาคารกรุงเทพมาก โทร. บอกเล็ก แทนที่ เราจะโกรธ เขากลับดีใจ เพราะมีแขกมารอคอยห้องว่างอยู่แล้ว

ความจริงดิฉัน โทร. ถึงคุณสุพงษ์ก็เพื่อจะได้พบปะพูดคุยกันเท่านั้น ถ้าไม่บอกไปเฉียวเธอรู้เข้าทีหลังจะต่อว่าเอา เราไม่อยากกวนเวลาทำงานของเธอ และตัวเราเองก็มีเวลาเพียงเล็กน้อย อยากจะเดินดูของเล็กๆ น้อยๆ ที่ใกล้ๆ โรงแรมมากกว่า เพราะรุ่งเช้าก็จะต้องบินต่อไปแล้ว อย่างไรก็ดี คุณสุพงษ์ก็พาไปเลี้ยงอาหารกลางวันจนได้ แล้วพามาส่งถึงโรงแรม

อยากเล่าเรื่องน่าขันอย่างหนึ่ง คือเย็นวันนั้นเพื่อนของดิฉันสั่งอาหารข้าวกับแกง ดิฉันบอกว่าเพิ่งออกมาจากเมืองไทยได้วันเดียว คิดถึงอาหารไทยแล้วหรือ คนญี่ปุ่นจะทำได้เรื่องอะไร เธอก็ไม่ฟัง สั่งจนได้ พอเขายกมาเสิร์ฟ ดิฉันอยากจะหัวเราะให้ดังลั่น ตัวแกงนั้นใสๆ ขุ่นๆ เหมือนน้ำล้างขามดี ๆ

นี่เอง มีแต่คราบมัน ๆ สีกะหรี่ลอยอยู่บาง ๆ จำไม่ได้ว่าเพื่อนกินหรือเปล่า ส่วนดิฉันนั้นสั่งอาหารฝรั่งคือสเต็กเนื้ออย่างธรรมดา ก็กินได้สบาย เพราะเนื้อของเขานุ่มดี

โอซาก้า

จากโตเกียว จำไม่ได้ว่าทำไมเราจึงไปโอซาก้าก่อนไปฮาวาย ที่จำได้ก็เพราะว่าเมื่อไปญี่ปุ่นครั้งแรกกับทัวร์ของคุณสมถวิลนั้น เรามาโอซาก้าในระยะเวลาที่เขามิการแสดงสินค้าใหญ่ประจำปี ผู้คนมาจากที่ต่างๆ มาขายและมาซื้อสินค้า ส่วนมากเป็นพ่อค้าใหญ่ๆ ผู้คนเต็มเมืองไปหมด คราวนี้ก็เช่นเดียวกัน เขาคงจะมีการแสดงสินค้าในเดือนเมษายน เราได้ไปอยู่ที่โรงแรมเล็กๆ คือ Station Hotel ทั้งสองครั้ง ครั้งแรกที่ทำได้ดี เพราะเช้าวันก่อนเครื่องบินจะออก ดิฉันออกไปเดินเล่นใกล้ๆ โรงแรม เห็นร้านขายของเบ็ดเตล็ดร้านหนึ่งเปิดบานเกล็ดแล้ว มองผ่านกระจกเข้าไป เห็นเสื้อไหมพรมตัวหนึ่งสวยมาก พื้นสีเทาและปักลวดลายสีดำเป็นแบบลายกนกไทย จึงเกาะประตูเรียกผู้หญิงที่กำลังกวาดพื้นให้เปิดประตู เขาชี้ให้ดูนาฬิกาบอกว่า 10 น. จึงจะเปิดได้ ดิฉันขึ้นนาฬิกาข้างที่ 9 น. บอกว่าเครื่องบินจะออกแล้ว โดยทางแขนทำท่าขยับปีก เขาเข้าใจ แต่คงกลัวความผิด หันมองเลิกลัगतงโน้นทางนี้ คงจะสงสารดิฉัน เลยเปิดประตูให้ แต่ทำมือทำไมไม่รีบเร็ว ดิฉันก็เร็วทันใจ กว่าเสื้อตัวนั้นได้ จ่ายเงินตามป้ายราคา แล้วรีบออกมาโดยไม่มีใครเห็น

พอกลับถึงโรงแรม เพื่อนๆ เห็นชอบใจกันใหญ่ วังออกไปจะขอซื้อบ้าง แต่คราวนี้เขาทำท่าไม่ยอมเด็ดขาดเลย

คราวหลังนี้ก็เช่นเดียวกัน ดิฉันพาเพื่อนคนที่ไปด้วยกันนี้ไปที่ร้านนี้อีก แต่ไปเวลาธรรมดา หลัง 10 น. แล้ว คราวนี้เห็นเขาขายขนมเป็นถุงและ

เป็นกล่อญ คินันเล้าให้เพือญฟัญว่าเคยทำทำเครื่องบิน และซื้อของได้สำเร็จ
เธอเลยบอกว้าเธออยาญจะซื้อคูกก็หรือบิสกิตที่มีรสเค็ม รสหวานไม้อา และ
ขอให้คินันทำทำให้คนขายทราบว้าเอารสเค็ม ๆ

ท่านลองคิคคู้ว้าใครบั้งจะสามารถทำทำเค็ม ๆ ได้ !

จากโอชาค้ำ เราคงจะบินตรงไปฮาวายเลย หรืออย่างไรจำไมได้แน่
ต้องขออภัยด้วย

ฮาวาย

ฮาวายเป็นหมู่เกาะ เมืองหลวงชื่อฮอโนลูลู (Honolulu) เราลงจาก
เครื่องบิน แล้วยังใจจึงได้ลงเรือไปขึ้นฝั่งที่ฮอโนลูลู จำไมได้อีกแล้ว แต่ที่จำได้

สวนกุหลาบที่ลอสแอนเจลิส

11 เมษายน 2515

แน่นอนก็มีหญิงสาวกลุ่มหนึ่ง สวมกระโปรงเป็นสาย ๆ ทำด้วยดอกไม้แห้ง กรูกันออกมาต้อนรับพวกเรา และสวมมาลัยดอกไม้สดให้เราทุกคน เสร็จแล้วก็เดินรាំทำเพลงให้เราดูสักครู่ ก่อนที่จะเชิญเราเข้าที่พัก

ที่สาววัยนี้ เขาพาคณะเราไปเที่ยวตามเกาะต่าง ๆ หลายแห่งซึ่งล้วนแต่ปลูกต้นไม้ดอกไม้หน้าคู่ ดินพันธุ์พืชเห็นดอกขบา (ชั้นเดียว) สีต่างๆ ที่ดอกใหญ่มาก บานเต็มที่แล้วเท่ากับจานขนาดกลางของเรา เมื่อไปถึงเกาะไหน เขาก็แสดงการต้อนรับ แสดงดนตรีและการเล่นต่างๆ มีอยู่เกาะหนึ่ง เขาสร้างรูปสัปดาห์ประจักษ์ของใหญ่โตมหึมาและสวยงาม วางนอนอยู่บนเสาเหล็กใหญ่ แบบเสาป้ายโฆษณาใหญ่ๆ ของเรา คงเพื่อจะแสดงว่าเมืองนี้เป็นเมืองที่มีสัปดาห์ประจักษ์ชื่อเสียง แต่ในปัจจุบันเข้าใจว่าจะเปลี่ยนไปแล้ว

ที่ฮอนโนลูลูได้พบคุณครูเย็นใจ ซึ่งเคยเป็นครูสอนวิทยาศาสตร์ที่โรงเรียนครุโณทยาน เธอไปเรียนอะไรเพิ่มเติมที่มหาวิทยาลัยฮอนโนลูลูก็ไม่ทราบ เธอพาเราไปเที่ยวพาร์คเมนต์ของเธอด้วย ซึ่งที่นั่นเราได้พบคนงานหญิงไทยที่ไปทำงานดูแลรักษาความสะอาดหลายคน

ดิฉันหาซื้อของที่ระลึกเล็กๆ น้อยๆ ที่ถูกใจไม่ได้เลย นอกจากพวกพวกกุญแจหรือเข็มกลัดซึ่งประดับด้วยลาวา ลาวาคือน้ำที่ละลายจากภูเขาไฟตอนระเบิด แล้วไหลลงมากระจัดกระจายแตกเป็นเม็ดใหญ่เม็ดเล็ก เป็นสีน้ำเงินดำๆ ขุ่นๆ มองดูเหมือนหินผสมกับโลหะ และบนผิวมีสีเขียวๆ แดงๆ นิดหน่อย แบบสีของปีกแมลงทับ แต่บางกว่ามาก

แยกจากคณะที่ซานฟรานซิสโก

จากฮอนโนลูลู เราตรงไปซานฟรานซิสโก ตอนนี้แหละที่ดิฉันกับเพื่อนแยกจากคณะทัวร์และเดินทางต่อไปกันตามลำพัง โดยใช้โปรแกรมที่ทาง World Express จัดให้ เราพักที่โรงแรมชื่อคล้ายๆ St. Francis หรือ

อะไรทำนองนี้ อยู่เชิงสะพานสูง ที่เมืองนี้เราไม่ได้ไปเที่ยวที่ไหน นอกจาก
เล่นรถไฟไปตามถนนริมฝั่งทะเล ได้เห็นปู ปลา หอย ฯลฯ ของทะเลสดๆ วาง
ขายอยู่เต็มไปหมด แต่ละเราเล่นรถดูเมืองด้วย ที่ซานฟรานซิสโกนี้ จิตรา
อาภาภิรมย์ นักเรียนเก่าครูโธมยาน มารับและพาไปชมสถานที่ต่างๆ ด้วย
แต่เราอยู่ซานฟรานซิสโกเพียงคืนเดียวก็เดินทางไปลอสแอนเจลิส (Los
Angeles)

ดิฉันได้เริ่มใช้สมุด voucher ฉีกออกจ่ายทีละแผ่น ค่าโรงแรม ค่า
อาหาร ค่ารถ ฯลฯ แม้แต่ค่าทิปบริกร เขาก็แยกทำให้ใบละ 1 ดอลลาร์

ถึงลอสแอนเจลิส

เมื่อไปถึงลอสแอนเจลิสได้วันเดียว รุ่งขึ้นคุณนวลเปล่ง (อดีตครู
โรงเรียนครูโธมยาน) กับสมรรัตน์ นักเรียนเก่าครูโธมยาน ก็มาหา แล้ว
ตั้งแต่วันนั้นจนกระทั่งวันออกจากลอสแอนเจลิส เวลากลางวันก็แทบไม่ได้
อยู่โรงแรมเลย ส่วนมากจะไปกับสองคนนี้ เขาบอกว่าดิฉันมีเวลาอยู่น้อย
ฉะนั้นจะต้องพาเที่ยวให้คุ้ม ออกจากโรงแรมหลังอาหารเช้า และกว่าจะกลับ
ถึงโรงแรมก็ค่ำมืด บางทีก็ดึกทีเดียว

วันแรกไปบ้านคุณนวลเปล่ง ไปพบสามีของเธอ แต่ไม่ได้คุยกันนาน
เพราะจะต้องรักษาเวลา เที่ยวมากจนจำไม่ได้ว่าที่ไหนบ้าง สมรรัตน์พาไป
เที่ยวสวนดอกไม้ ตอนนั้นดอกแดฟโฟดิลส์ (daffodils) บานแล้ว ที่จำได้ก็
เพราะสมรรัตน์เล่าว่าเมื่อมาอยู่แรกๆ พอเห็นดอกแดฟโฟดิลส์ เขาก็ท่องโคลง
Daffodils (ของ William Wordsworth) เขาๆ พวกเพื่อนนักเรียนแปลกใจที่
ท่องได้เช่นนั้น เก่งกว่าพวกเขาบางคนเสียอีก

วันหนึ่งเขา โทร. ไปจองโต๊ะอาหารเย็นไว้ที่ภัตตาคารจีนแห่งหนึ่ง
แล้วพาเราเที่ยวดูโน่นดูนี่ทั้งวัน หยุดแต่ช่วงตอนกินอาหารกลางวันแบบเบาๆ

เร็ว ๆ เท่านั้น เทียวไปจนบ่ามากแล้ว ยังเหลืออีกหลายแห่งที่เตรียมจะไป เกรงว่าจะหิว ก็เลยจอดรถกินของเบา ๆ (แบบ drive in) รongห้องเสียก่อน ในที่สุดเมื่อไปถึงภัตตาคารที่จองไว้ก็ตั้งสี่ทุ่มกว่า เจ้าของร้านถามว่าเรา หายไปไหนมา จนคนอื่น ๆ ที่มาจองไว้กินกันเสร็จหมด และกลับไปแล้ว เป็นส่วนมาก ดิฉันเหลือบเห็นป้ายชื่อภัตตาคารก็อดหัวเราะไม่ได้ เพราะมัน ออกจะเหมาะสมกับอาการของพวกเราในตอนนั้น คือชื่อ The Hungry Tiger จำได้ไม่มีวันลืมเลย

อีกวันหนึ่งต้องขอเวลาให้เพื่อนดิฉันซื้อปิ้งเสียครึ่งวัน เพราะเธอ กระจายมานานแล้ว วันนั้นเธอเลือกซื้อ night dress 5 - 6 ตัว pajamas 5 - 6 ชุด ส่งให้สมรรัตน์ทั้งไม้แขวน ขอให้ช่วยพาดแขนไว้ แล้วซื้อเสื้อ อยู่กับบ้านอีกไม่รู้กี่ตัว ขอให้พาดอีกแขนหนึ่ง แล้วยังซื้อของอื่น ๆ ถือเอง อีกพะรุงพะรัง ตอนเดินไปชำระเงิน ผู้คนมองดูกันเป็นแถว สมรรัตน์ต้อง ยกแขนไว้ตลอดเวลาเพราะเสื้อเหล่านั้นมันยาวจะระพันอยู่แล้ว ดิฉันบอกว่า ซื้อเสียให้พอ แล้วย่ามากวนเวลาซื้อทีหลังอีก

ตามโปรแกรมที่เขาจัดให้จากเมืองไทย ไม่รู้ว่าเล่าสลับวันกันหรือ เปล่า แต่ว่าวันหนึ่งจัดให้เราไปฮอลลีวู้ด (Hollywood) ไปกินข้าวร้านจีนที่ เบฟเวอร์ลีย์ฮิลล์ (Beverly Hills) ซึ่งเขาสั่งจองไว้เรียบร้อยแล้ว เขาว่าถ้า ไม่จองไว้จะไม่มีวันได้กินเลย เพราะดูเหมือนว่ามีพวกดาราดาราภาพยนตร์นิยม ไปกินกัน คุณฉวนแปลงกับสมรรัตน์ไปกับเราด้วย เขาติดป้ายชื่อดิฉันไว้ ข้างฝา พอเราไปถึงก็จึงปลดป้ายออก

เราไม่ต้องใช้เงินสดเท่าไรเลยในการกินอาหารที่นี่ เพราะลำพัง voucher ที่เขาออกให้เราสองคนสำหรับอาหารกลางวันและอาหารเย็น คนหนึ่งมีโต๊ะ 10.50 ดอลลาร์ รวมสองคนสองวันที่ 84 ดอลลาร์แล้ว (สมัยนั้นเงินยังถูกอยู่) กินอิ่มแล้ว อาหารยังเหลืออีก ทางร้านก็จัดใส่กล่องให้เราเอากลับบ้านโดย มิต้องขอร้อง ที่แรกดิฉันจะไม่เอา แต่คุณฉวนแปลงคะยั้นคะยอให้อามา

เพราะอาหารดี ๆ ทั้งนั้น น่าเสียดาย อนึ่ง เช้าวันรุ่งขึ้นดูเหมือนคนใดคนหนึ่ง จะติดธุระ จะมาหาเราได้ที่ในตอนบ่าย บางทีอาหารนั้นจะเป็นประโยชน์

แปลกมาก เช้าวันรุ่งขึ้น ผนตกหนักอย่างไม่มีลืมหูลืมตาเลย ฉันทันได้ คิดไว้กับเพื่อนว่าจะลองออกไปเที่ยวดูอะไร ๆ ใกล้เคียง ๆ โรงแรมเองบ้าง เป็น อันว่าไปไม่ได้ เลยใช้เวลาเขียนจดหมายถึงเมืองไทยได้หลายฉบับ ตอน กลางวันลองเปิดกล่องอาหาร 2-3 กล่องนั้นดู แน่ใจว่าต้องอร่อยกว่าอาหาร ในโรงแรมแน่ และนี่ก็แจกแตงตัวด้วย กินในห้องนอนนั่นแหละสบายดี อาหารเหล่านั้นก็เลยได้เป็นประโยชน์จริง ๆ

เขาจัดให้เราไปดิสนีย์แลนด์ด้วย ไปถึงก็ซื้อตัวเล่มเล็ก ๆ คนละเล่ม แล้วนั่งรถ นั่งเรือ แล้วฉีกตัวไปตามที่เขาเขียนไว้ทีละแผ่น ดูไปไม่ก็อย่าง ก็เบื่อแล้ว ใช่ว่ายังไม่ถึงครึ่งเล่ม ขึ้นมาเอาตัวที่เหลือแจกพวกเด็กยากจนที่มา คอยรับแจกอยู่ นัยว่ามีการแจกตัวแบบนี้ทุกวัน เราเดินดูอะไรเล็กน้อย ตอนกลางวันเลยทดลองกินอาหารเม็กซิกันเพื่อให้เป็นความรู้ ไม่ค่อยยาก แต่ก็พอกินได้ เพราะรสชาติและมีเผ็ดแบบอาหารไทยด้วย

จำไม่ได้ว่าเราไปดูการแสดงต่าง ๆ ของปลาโลมาที่ไหน ซึ่งน่าดูมาก คนเลี้ยงปลาทั้งหญิงและชายสามารถพูดคุยกับปลารู้เรื่องดี สั่งให้ทำอะไร ปลาก็จะทำเช่นนั้น มีการกระโดดลอดห่วงไฟด้วย น่าตื่นเต้นมาก

อยู่ลอสแอนเจลิสไม่เกิน 4-5 วัน เพราะมีรายการจะไปที่อื่นอีกหลาย เมือง ได้ไปดูเขื่อนรูสเวลต์ (Roosevelt) ซึ่งเป็นเขื่อนที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของโลก อยู่ริมเขตของลอสแอนเจลิสต่อกับแอริโซนา (Arizona) ที่ใกล้เคียง นั้น มีสะพานซึ่งไม่ยาวนัก ที่ริมเขื่อนด้านลอสแอนเจลิสมีนาฬิกาเรือนหนึ่งแขวนไว้ มองไปที่ปลายสะพานด้านแอริโซนาก็มีนาฬิกาแขวนไว้อีกเรือนหนึ่ง นาฬิกาสองเรือนนี้บอกเวลาห่างกันตั้งหนึ่งชั่วโมง ทั้ง ๆ ที่ตั้งอยู่ห่างกันไม่กี่สิบเมตร เพราะแต่ละเรือนบอกเวลาของรัฐนั้น ๆ แปลกดีเหมือนกัน

ไปแอริโซนา - ลาสเวกัส

แอริโซนาเป็นเขตทะเลทราย ของที่ระลึกต่างๆ จะทำเป็นรูปต้นกระบองเพชร ซึ่งเป็นต้นไม้ของทะเลทราย เราไปพักที่โรงแรมใหญ่โตมากที่ลาสเวกัสซึ่งมีคนสำคัญๆ ไปพักกันเสมอ เพราะมีคาสิโน ไฟฟ้าเปิดสว่างจ้าตลอดคืน เหมือนกลางวันดี ๆ นี่เอง โรงแรมแบบนี้มีอยู่ติดๆ กันหลายแห่ง ดิฉันลองออกจากห้องนอนไปเดินดูรอบๆ ซึ่งเป็นที่โล่งกว้างขวางมาก มีการพนันให้เล่นทุกแบบ และมีห้องต่างๆ แสดงการเต้นระบำทำเพลง และการโชว์ร้อยสีพันอย่าง ไปยืนดูได้โดยไม่ต้องเสียเงินเลย ดิฉันกับเพื่อนลองไปหยอด Slot machines ดู 2-3 ครั้ง ให้ขึ้นชื่อว่าได้มาเล่นการพนันที่ลาสเวกัสแล้ว ! เสียเงินไปนิดหน่อยเท่านั้น

ดิฉันเห็นช่างวาดรูปคนหนึ่ง กำลังนั่งวาดรูปคนจริง วาดได้รวดเร็วมาก และมองดูมีชีวิตจิตใจจริงๆ โดยเฉพาะสายตา ดิฉันอยากให้เขาวาดบ้าง ไปถามเขา เขาให้ดูว่าคนจองคิยาวไปถึงเข้า จึงหมดโอกาส เพราะตอนเช้าเราก็ตีออกเดินทางแล้ว เสียค่ายเหลือเกิน

ดูแกรนด์แคนยอน

เขาพาไปดูแกรนด์แคนยอน (Grand Canyon - หุบหิน) ก่อนหรือหลังมาพักที่โรงแรมนี้จำไม่ได้ เพียงจำได้ว่าเมื่อเครื่องบินเล็กลงจอดที่สนามบินเล็กๆ ในเขตแกรนด์แคนยอนแล้ว เห็นพวกผู้ชายใส่หมวกแบบคาวบอยเต็มไปหมด เขาให้เราทิ้งข้าวของไว้ที่สนามบิน เพื่อไปขึ้นเฮลิคอปเตอร์ ซึ่งจะพาไปดูทั่วบริเวณแกรนด์แคนยอน ดิฉันไม่ค่อยไว้ใจเลย มองหน้ามองหลัง เป็นห่วงกลัวว่าของจะหาย เจ้าหน้าที่รู้ใจเรา บอกว่าไม่ต้องห่วง รับรองของจะปลอดภัย จึงยอมขึ้นเฮลิคอปเตอร์ เขาบินไป

เดียว ๆ จนทั่ว แล้วจอดที่ที่แห่งหนึ่งกลางทุ่งนั้น เพื่อให้ดูบ่อแคบ ๆ ซึ่งลึก
ลงไปมากทีเดียว น่าเสียวไส้ ใครตกลงไปไม่มีหวังรอดแน่ หินใน
แกรนด์แคนยอนนี้มีสีต่างๆ และรูปร่างต่างๆ สวยงามน่าดู เมื่อกลับมาถึง
สนามบิน เห็นของยังอยู่ค่อยโล่งออกไป

ชิคาโก

จากแกรนด์แคนยอน เราแวะไปพักที่ฟิสิกส์หนึ่งคืน แต่ไม่มีอะไร
น่าเล่า แล้วจึงต่อไปชิคาโก (Chicago) เมืองนี้มีคนไทยมาก มาเรียนหรือ
ทำงานเป็นหมอนางพยาบาล เย็นวันหนึ่ง ลูกสาวของเพื่อนที่เมืองไทย
คนหนึ่งขับรถมารับ บอกว่าจะเลี้ยงอาหารจีน ดิฉันบอกว่าเป็นเด็กจะมา
เลี้ยงผู้ใหญ่ไม่ได้ ดิฉันจะเป็นคนเลี้ยงเอง เธอไม่ยอม บอกว่าเธอไม่ใช่เด็ก
แล้ว ดิฉันเคยเห็นเธอตั้งแต่เล็กก็ยังนึกว่าเธอเป็นเด็กอยู่นั่นเอง แต่เธอบอกว่า
ขณะนั้นเธอทำงานเป็นครูสอนพวกนางพยาบาลได้เงินเดือนเยอะแล้ว พอที่
จะเลี้ยงเราได้อย่างสบาย ! ดิฉันเชื่อว่าเธอพูดจริง เพราะครูที่เธอใช้ ยี่ห้อ
อะไรก็ไม่ทราบ แต่คันยาวเหยียด ครึ่ง ๆ รถตู้ทีเดียว และเมื่อเธอเล่นซ่า ๆ
ก่อนจะจอด มีหญิงสาวอเมริกันหลายคนโบกมือทักทายเธอ เธอบอกว่าพวกนั้น
เป็นศิษย์พยาบาลของเธอเอง ตอนกินอาหารเสร็จนั้นเป็นเวลาสัก 4-5 ทุ่ม
อากาศหนาวมากทั้ง ๆ ที่เป็นต้นเดือนพฤษภาคมแล้ว เธอพาเราชมเมือง
แล้วไปจอดที่ริมทะเลสาบ มีรถอื่นๆ มาจอดกินลมแบบเราหลายคันเหมือนกัน
ที่ Shore Drive นี่

ที่ชิคาโกนี้ มีเรื่องแปลกที่อยากเล่าให้ฟังคือในร้านอาหารจีนมากกว่า
หนึ่งแห่ง มีรายการอาหารเป็นภาษาไทย ทั้งนี้ก็เพราะมีคนไทยไปกินเป็นประจำ
กันมากนั่นเอง

บัฟฟาโล

จากชิคาโก เรามุ่งตรงไปเมืองบัฟฟาโลเพื่อที่จะข้ามฝั่งไปดูน้ำตกไนแอการา (Niagara) จากทางฝั่งแคนาดา เพราะถ้าดูจากด้านอเมริกาจะไม่เห็นสวยนัก เมื่อเราไปถึงสะพานข้าม เจ้าหน้าที่เฝ้าสะพานบอกว่าเพิ่งมีกฎหมายออกมาเมื่อ 2-3 วันนี่เองว่า คนที่จะข้ามฟากไปฝั่งแคนาดาจะต้องมีใบอนุญาตจากทางการ มิฉะนั้นจะกลับเข้ามาไม่ได้

ดิฉันเอาหลักฐานให้เขาดูว่าเราออกจากเมืองไทยมาก่อนที่กฎหมายของเขาจะออก ให้ดูโปรแกรมการเดินทางของเราทั้งหมด พร้อมกับใบจองโรงแรมที่ทางปลายสะพานด้านแคนาดาหนึ่งคืน และให้ดูหลักฐานว่าหลังจากนั้นเราจะไปนิวยอร์ก วอชิงตัน ฯลฯ เขาเข้าไปปรึกษากันสักครู่ คงจะส่งสารเราและรู้ว่าเราพูดจริง จึงบอกว่าจะทำใบอนุญาตให้ข้ามสะพานกลับมาได้ในวันรุ่งขึ้น ดิฉันเกรงว่าวันรุ่งขึ้นอาจจะมีการสับเปลี่ยนเจ้าหน้าที่ แล้วจะเกิดการขลุกขลักขึ้นอีก แต่เขารับรองว่าวันรุ่งขึ้นเขาก็ยังคงอยู่ที่นั่น ไม่ต้องวิตก เรื่องจึงเรียบร้อยไป

เราข้ามสะพาน แล้วก็ตรงไปยังโรงแรมที่จองไว้ ซึ่งอยู่ใกล้ๆ นั่นเองเป็นรูปหอคอยสูง ชั้นบน (ดาดฟ้า) มีที่กินอาหารบนพื้นที่หมุนไปได้อบๆ จากที่ตรงนี้เราจะเห็นน้ำตกได้อย่างชัดเจน เห็นได้ว่าใหญ่โตและสวยมากจริงๆ ตามคำเล่าลือ ตัวกินอาหารนั้นมีใบจองมาจากเมืองไทยแล้ว ฉะนั้นทุกอย่างจึงเป็นไปโดยเรียบร้อย

นิวยอร์ก

รุ่งขึ้นกลับไปฝั่งอเมริกา อยู่โรงแรมเดิม และวันต่อไปก็บินตรงไปนิวยอร์ก ที่เมืองนี้เดิมทีเขาจะจองโรงแรมย่าน Fifth Avenue ให้เรา แต่

เพื่อนคนหนึ่งทีกรุงเทพฯ ซึ่งเคยมาเที่ยวแล้ว พอรู้ว่าเพื่อนที่จะมากับดิฉันนั้น ชอบช้อปปิ้งมาก จึงบอกว่ให้ไปอยู่โรงแรมแถบ Eighth Avenue ซึ่งอยู่ติดกับร้านสรรพสินค้าที่ใหญ่โตมากจะสะดวกกว่า (ลืมชื่อโรงแรมไปแล้ว) เพราะว่าเดินไปได้สบาย จะไปวันละกี่หนก็ย้งได้ ตกลงเราก็กทำตามเขาบอก คือให้เขาจัดโรงแรมใน Eighth Ave. นั้น

ทีนี้เมื่อมาถึงโรงแรมนี้ กลายเป็นว่เขากำลังทำการปรับปรุงใหญ่โต คือตอนนั้นบรรดาโรงแรมทีเดิมมีห้องพักใหญ่ ๆ นั้นเห็นว่ไม่จำเป็น จึงพากันซอยห้องเดิมเจียดให้เล็กลง เพื่อจะได้จำนวนห้องมากขึ้น ทีนี้ก็เช่นเดียวกัน เขาจัดให้เราไปอยู่ทางปีกทีปรับปรุงแล้ว แต่ย้งไม่ทันเสร็จดี คือย้งไม่ได้ติดฮีตเตอร์ ดิฉันไม่ยอม ขอพบผู้จัดการให้เปลี่ยนห้องให้เรา เล่าความจริงให้ฟังถึงเรื่องทีเราุดสำหรัเปลี่ยนจาก Fifth Ave. มาอยู่ทีนี้ ถ้าไม่เปลี่ยนห้อง เราจะย้ายออก แล้วจะบอกเรื่องนี้แก่บริษัทจัดทัวร์ไม่ให้ส่งคนมาทีนี้อีกต่อไป ผู้จัดการขอโทษโดยดี และจัดการให้เราได้ห้องตามทีเราต้องการ

เอาละ ทีนี้เพื่อนของดิฉันย้มน้อยย้มใหญ่ทีจะได้ช้อปปิ้งให้สมใจอยาก ดิฉันไปเป็นเพื่อนเธอเฉพาะครั้งแรกเท่านั้น ครั้งต่อไปให้ไปเอง คือต่างคนต่างไป จะได้ไม่เสียเวลามัวคอยกันอยู่ น้ดกลับมาพบกันตอนอาหารกลางวัน ทีโรงแรม ตัวดิฉันเองนั้นต้องการซื้อเสื้อ jumper สีต่าง ๆ ตามวัน เพื่อเอาไว้ใส่สำหรับไปทัวร์ต่างประเทศทุก ๆ ปี ของทีมีอยู่เดิมไม่พอใช้

ดิฉันเลือกซื้อได้เพียง 3-4 ตัว ทีมีสีและลวดลายตามทีต้องการ ลองแบะดูทีหลังคอ ทีแท้ Made in Korea ทั้งนั้น แต่กีข้างปะไร ถูกใจแล้วก็แล้วกัน ดิฉันเคยเจ็ด คือครั้งหนึ่งไปเห็นหมวกใบหนึ่งสวยถูกใจทีปารีส แต่บอกว่า Made in England พอติดกับทีเรากำลังจะไปอังกฤษอยู่แล้ว คิดว่ไปซื้อทีอังกฤษคงจะมีให้เลือกมากกว่า และอาจจะราคาถูกกว่าด้วย ทีไหนได้ไปถึงอังกฤษเที่ยวหาหมวกแบบนี้ันตั้งหลายแห่งก็ไม่มีเลย ตั้งแต่นั้นก็เลยจำไว้ว่ถ้าพบของถูกใจทีไหนก็ให้ซื้อทันที ไม่ต้องไปหมายน้ำบ่อหน้า

ส่วนเพื่อนดิฉันนั้นได้ใจ เสียเวลาซื้อของตั้งมากแล้วยังไม่พอ ไปซื้อวิกผมมาอันหนึ่ง แล้วเข้าห้องสระผม (ที่ร้าน) เพื่อให้เขาใส่วิกให้ด้วย แต่ดิฉันไม่เผื่อครีมน์ เอาเวลาที่รอเธอนั่งเขียนจดหมายถึงเมืองไทยได้หลายฉบับ

พบเพื่อนต่างชาติ

ดิฉันเคยเล่าเรื่อง Dr. Chakravarty (จักรพรรดิ) เพื่อนชาวอินเดียของจำกั๊ด ซึ่งเป็นคนสนิทของตะกอร์ (Rabindranath Tagore) กวีเอกของอินเดีย ไว้ในเรื่องชีวิตในประเทศอังกฤษแล้ว ขณะนั้นเขาอยู่ในนิวยอร์ก เขารู้ว่าดิฉันมาก็มาหาที่โรงแรม จะพาไปรับประทานอาหารข้างนอกแต่ดิฉันบอกเขาว่ามี voucher สำหรับค่าอาหารของโรงแรมอยู่แล้ว เราสองคนกินไม่เคยหมดเลย ให้ดิฉันเลี้ยงเขาดีกว่า เขาจึงยอม ดิฉันดีใจมากที่ได้พบเขา และถ้าวิญญูณของจำกั๊ดได้ล่วงรู้ก็จะต้องพลอยดีใจไปด้วย เพราะเขารักจำกั๊ดมาก ตอนเมื่อจำกั๊ดตาย หลังสงครามเลิกไม่นานนัก เขาได้รับเชิญให้มาปาฐกถาที่สมาคมชาวอินเดียในเมืองไทย ทั้งเขาและภริยาชาวเดนมาร์กยังได้ไปเยี่ยมดิฉันที่โรงเรียนครูโทยานด้วย

ที่นิวยอร์ก เราได้ไปดูสถานที่สำคัญๆ ตามที่เขาจัดโปรแกรมให้เช่นที่ Empire State Building ซึ่งตอนนั้นเป็นตึกสูงที่สุดในโลก (แต่เดี๋ยวนี้ไม่ใช่แล้ว) วันที่เราไปนั้น จากชั้นยอดมองออกไปไม่เห็นอะไรเลย เพราะหมอกจัดเหลือเกิน ที่นิวยอร์กนี้ไม่ได้พบคนไทยเลย และเราอยู่ไม่กินสัปดาห์ ก็เดินทางผ่านไปแวะที่ฟิลาเดลเฟีย (Philadelphia) หนึ่งคืน ก่อนจะต่อไปยังวอชิงตันดีซี (Washington D.C.) เมืองหลวงของสหรัฐอเมริกา

หน้าทำการไปรษณีย์กรุงวอชิงตัน สหรัฐอเมริกา
24 เมษายน 2515

วอชิงตันดีซี

ที่นีนอกจากได้ไปดูสถานที่สำคัญๆ ตามที่เขาจัดโปรแกรมให้แล้ว
เรายังได้พบคนที่รู้จักและไปดูที่อื่นๆ นอกจากนั้นไปอีก

ยังมีชาวอินเดียอีกคนหนึ่งซึ่งเป็นเพื่อนกับ Dr. Chakravarty ชื่อ Dr. Amrit Baruah มีภริยาเป็นชาวอเมริกัน เขาเคยมาเมืองไทย และดิฉันได้รับรองพาเขาไปดูสถานที่สำคัญต่างๆ ในกรุงเทพฯ เขารู้ว่าดิฉันมาวอชิงตันก็มารับเราไปกินอาหารกลางวันที่พักของเขา นัยว่าจะแสดงฝีมือปรุงอาหารอินเดียของเรา แต่มีเรื่องที่น่าขันเกิดขึ้น คือตัวเขาเข้าครัวไปปรุงแกงกะหรี่เนื้อวัวเองก่อน โดยให้ภริยานั่งคุยกับเรา สักครู่ก็เดินออกมาบอกว่าปรุงเรียบร้อยแล้ว เพียงแต่ตั้งไฟอีกหน่อยให้เนื้อนุ่มและเข้ากับน้ำแกงเท่านั้น ให้ภริยาเข้าไปดูแทนได้แล้ว และตัวเขาก็นั่งคุยกับเรา สักครู่ใหญ่ๆ เขาร้องบอกภริยาว่าให้เอา eggplant (มะเขือ) ที่อยู่ในซามวางไว้ใกล้ๆ นั้นใส่ลงไป ในแกงได้แล้ว ภริยาถามว่าจะให้ใส่เท่าไร เขาว่าใส่ให้หมดมันเลย

สักประเดี๋ยวเขาวัวแกงจะได้ที่แล้ว ก็เดินเข้าไปดู แล้วเราก็ได้ยินเสียงเขาหัวเราะลั่น เพราะภริยาของเขาเอาไข่ (egg) ในซามที่วางไว้ใกล้ๆ นั้น ใส่ลงไป ในแกง แทนที่จะเอามะเขือใส่ เพราะเธอคงได้ยินแค่คำว่า egg ไม่ได้ยินคำว่า plant (หรืออาจจะไม่รู้จึกคำ eggplant เลยก็เป็นได้) เป็นอันว่าเขาอดแสดงฝีมืออาหารอินเดีย และเราก็กินอาหารแบบฝรั่งเศสธรรมดา ซึ่งเขาก็มีอยู่แล้ว ดิฉันไม่รู้ว่าเขาจะจัดการอย่างไรต่อไปกับแกงไข่นั้น !

ไปเยี่ยมสถานทูตไทย

วันหนึ่ง ดิฉันขอให้ทางโรงแรมช่วยเรียกแท็กซี่ให้พาเราไปสถานทูตไทย เพราะจะไปเยี่ยมคุณสุนทร หงส์ลดารมภ์ ซึ่งเป็นเอกอัครราชทูตอยู่ที่นั่น ดิฉันรู้จักคุณสุนทรดี เพราะลูกๆ ของเธออยู่โรงเรียนดิฉันทุกคน ขับแท็กซี่เป็นนิโกร แต่ดิฉันไม่กลัวเพราะทางโรงแรมจัดให้ นอกจากนั้น เขายังโทรศัพท์ไปรายงานทางโรงแรมตลอดเวลาว่าเราไปถึงไหนแล้ว

เมื่อรถผ่านสถานทูตตรินิแดด (Trinidad) ซึ่งอยู่ก่อนถึงสถานทูตไทย

ไม่ไกลนัก คนขับรถชี้ให้ดู บอกว่าที่มีคนไปรุ่มล้อมกันเต็มอยู่นั้น เพราะทางตริเน็คเคกำลังเกิดการจลาจล ชาวตริเน็คเคทั้งหลายเลยพากันไปรอฟังข่าวที่หน้า ดิฉันตกใจมาก บอกเขาว่าดิฉันมีเพื่อนสนิทคนหนึ่งเป็นชาวตริเน็คเค และเขาชอบทางการเมืองมากด้วย เขาจะอยู่ในขณะจลาจลนั้นหรือเปล่าก็ไม่รู้ เขาถามชื่อ ดิฉันบอกว่าชื่อ Dr. Eric Williams เขาร้องอย่างประหลาดใจ บอกว่านั่นคือนายกรัฐมนตรีของเขา ดิฉันบอกว่า Eric เพื่อนดิฉันนั้น ภริยาเขาเป็น... ยังไม่ทันพูดจบ คนขับรถต่อให้ว่า musician เท่านั้นแหละ ดิฉันดีใจเป็นที่สุด เพราะ Elsie (ภริยาของ Eric) เรียนจบที่ London Academy of Music และทางผู้ปกครอง (Mr. Cardew) อนุญาตให้ดิฉันเรียนเปียโนกับเขา เนื่องจากในหลักสูตรอนุบาลมีดนตรีด้วย คนขับรถบอกว่าขณะนั้น Elsie อยู่ในเมืองนี้ และให้เบอร์โทรศัพท์แก่ดิฉัน เขาเล่าว่าทำงานที่สถานทูตตริเน็คเค แต่วันนั้นเป็นวันอาทิตย์ วันหยุด ก็เลยมาขับรถแท็กซี่หาไลฟ์

ได้พบเพื่อนคนไทย

เมื่อไปถึงสถานทูตไทย ได้พบคุณบุญถิ่น อัตถากร และคุณสนั่น สุมิตร ซึ่งดิฉันรู้จักทั้งสองคน ดิฉันเล่าเรื่อง Elsie ให้เขาฟัง เขาวาน่าจะเชิญมาสถานทูตไทยให้รู้จักกับคุณสุนทรบ้าง แต่ดิฉันไม่ยอมรับบวณ คุณสุนทรให้รถของสถานทูตพาคุณบุญถิ่น คุณสนั่น กับเราทั้งสองคนไปเที่ยวดูสถานที่สำคัญซึ่งเรายังไม่ได้ดู เช่นที่ฝังศพของประธานาธิบดีเคนเนดีและอื่น ๆ

ได้พบ Elsie Williams

เมื่อกลับถึงโรงแรม ดิฉันยังไม่ทันจะได้นั่งเลย Elsie ก็โทรศัพท์มาหา บอกว่าเช้าวันรุ่งขึ้นจะมารับเราไปกินอาหารกลางวันที่บ้านเขา แล้วก็มาตามนั้น เรากินไปคุยไปด้วยความดีใจที่ได้พบกันโดยมิได้คาดฝัน สักครู่ใหญ่ ๆ Elsie นึกขึ้นมาได้ มองดูนาฬิกาแล้วตกใจ บอกว่าระยะนั้นเขาเปลี่ยนเวลาเป็น Summer Time แล้ว เราต้องหมุนนาฬิกาให้เร็วขึ้นหนึ่งชั่วโมง เขาต้องรีบพาเรากลับโรงแรมเพื่อให้ทันกับคณะทัวร์ที่เขาจัดไว้ให้ ตอนนี้อยากจะขอเตือนคนที่ไปยุโรปและอเมริกาในเดือนเดือนเมษายน - พฤษภาคม ให้ระวังเรื่อง Summer Time ไว้ มิฉะนั้นอาจเกิดการเสียหายขึ้นได้

หลังจากนั้นดิฉันก็ไม่ได้ว่าง และดูเหมือนอีกวันเดียวก็ออกจากวอชิงตันไปฟลอริดา (Florida) โดยจะเลาะไปตามเมืองชายทะเลกลับไปยังซานฟรานซิสโก จุดที่เราจะต้องขึ้นเครื่องกลับเมืองไทย

ขอเล่าแทรกตรงนี้อีกสักนิด คือเราได้ไปดูอนุสาวรีย์เทพีเสรีภาพด้วย ตั้งอยู่บนริมฝั่งปากอ่าวใกล้เกาะแมนฮัตตัน แต่จำไม่ได้ว่าไปดูตอนอยู่เมืองไหน - ตอนนั้นดิฉันยังเดินคล่อง จึงได้ขึ้นไปชมถึงยอด ไม่ยอมแพ้ใครเลย

ฟลอริดา - ไมอามี

เราบินออกจากวอชิงตันตรงไปไมอามี (Miami) รัฐฟลอริดา (Florida) โรงแรมอยู่ริมทะเล ชายทะเลเมืองนี้เต็มไปด้วยโรงแรมเรียงกันเป็นแถว ยืดยาว เขาว่าในฤดูร้อน ที่เมืองต่างๆ กลางประเทศร้อนมาก ผู้คนจะมาอยู่ที่นี้เต็มไปหมด อากาศที่นี้ตามปกติเหมือนเมืองไทยตลอดปี

ที่โรงแรมมีโปรแกรมทัวร์มาให้เลือกหลายแบบ มีอยู่ทัวร์หนึ่งซึ่งดู ผู้คนจะเชียร์กันมาก ออกแต่เช้าไปทั้งวัน และกลับเอาตอนค่ำเลย ราคาแพง

มาก ดูเหมือนเกือบ 100 ดอลลาร์ เราไม่รู้จะเลือกทัวร์ไหนดี ก็เลยตามคนส่วนมากไป เพราะเห็นว่าต่อไปก็จะมีทางใช้เงินแล้ว

รถบัสใหญ่มาก ไปด้วยกันสองคัน คนเต็มรถ เล่นไปตามถนนท่ามกลางป่าละเมาะ ถนนนี้เข้าใจว่าเล่นเลียนขนานไปตามฝั่งทะเล แต่ไม่ใกล้ทะเลนัก เพราะมองไปไม่เห็นฝั่ง ต้นไม้ที่อยู่ข้างทางนั้นแปลกกว่าต้นไม้ที่อื่น ซึ่งพวกฝรั่งไม่เคยเห็นจึงสนใจและต้นเต้นกัน แต่สำหรับดิฉันแล้ว “อกจะแตกตาย” เพราะว่าตลอดทางนั้นเหมือนข้างทางรถไฟระหว่างกรุงเทพฯ กับแม่กลอง สมุทรสงคราม ซึ่งเป็นที่ที่ดิฉันเกิดอย่างไม่คิดฝันเลย รถจะหยุดเป็นระยะ และมีकुเทศก์จะลงมาซื้อและอธิบายถึงต้นไม้ต่าง ๆ เช่น ต้นจาก ที่มีใบเหมือนใบมะพร้าว แต่เป็นกอเดี่ยวติดดิน ลูกเป็นทะลายเหมือนมะพร้าว แต่ละลูกเล็กกว่าลูกตาล และเนื้อข้างในคล้ายเนื้อลูกตาล ต้นโกงกาง ซึ่งมีรากสูงขึ้นมาเหนือดินตั้งเมตรและเกาะเกาะกึ่งก้าง เขาบอกว่าทางการกำลังคิดจะเอาไม้โกงกางนี้ไปทำเป็นถ่าน ดิฉันต้องหัวเราะ และบอกเขาว่า เมืองไทยเราใช้ถ่านโกงกางมาหลายร้อยปีแล้ว เพราะเนื้อไม้แน่นละเอียด เราใช้กับเตารีดแบบโบราณ เดี่ยวนี้มีเตารีดไฟฟ้า เตารีดแบบเดิมนี้อันนี้หายไปแล้ว เขาย้ำกับดิฉันว่าต้นโกงกางนี้ชื่อว่า mangrove ไม่ใช่ mango นะ อย่าเข้าใจผิด ! ต้นเหงือกปลาหมอ ที่กิ่งและใบเป็นหนามคล้ายต้นกระบองเพชร ต้นเป็นกอติดดิน คนไทยโบราณ (หรือแม้แต่ปัจจุบันนี้) นิยมเอาไปทำเป็นยารักษาโรค ต้นปรง ซึ่งเป็นกอใบคล้ายใบเฟิร์นแต่ใหญ่กว่า ยอดใบอ่อนสีแดงๆ เขาเอาไปชุบไข่ทอดกินกับน้ำพริก (นี่ดิฉันกำลังเล่าเองนะคะ ไม่ใช่มีकुเทศก์อธิบาย คนในกรุงเทพฯ อาจจะไม่เคยเห็นต้นไม้เหล่านี้ แต่คนต่างจังหวัดที่มีชายทะเล เชื่อว่าต้องรู้จักทั้งนั้น)

ยังไม่หมดคะ เท่าที่จำได้มีต้นไม้ใหญ่แบบมะม่วง แต่ไม่ใหญ่เท่า และลูกของมันกลมขนาดลูกมะขวิด ชื่อต้นตะบูน สถานีรถไฟเล็กๆ ใกล้ตัวเมืองสมุทรสงครามเคยมีชื่อว่าสถานีบางตะบูน เดี่ยวนี้จะเลิกไปแล้วหรือยังก็

ไม่ทราบ แล้วก็มีคันฝอยทอง ซึ่งเด็กๆ ชอบเก็บมาเล่นขายของ เพราะแลดูเหมือนฝอยทองจริงๆ โดยมากมักจะเลือกคลุมกอไม้อื่น ๆ

ดิฉันคุยกับมัคคุเทศก์เรื่องคันไม้เหล่านี้ เขาบอกว่าตั้งแต่เขาพานักท่องเที่ยวมาที่นี่ตั้ง 10 ปีแล้ว เพิ่งพบคนที่รู้จักคันไม้เหล่านี้เป็นคนแรก คือดิฉันนั่นเอง

แต่ว่านอกจากคันไม้ที่เขาว่าแปลกตามที่กล่าวมาแล้วนั้น ยังมีสิ่งที่น่าดูว่า ก็คือสัตว์ ต้องขออธิบายก่อนว่าถนนวนัยกสูงขึ้น แต่สองข้างเป็นที่ต่ำ มีน้ำท่วมอยู่ตลอดเวลา แต่น้ำไม่สูงนัก จะเรียกว่าเฉอะแฉะก็เห็นจะได้ เขาทำสะพานไม้กว้างประมาณเมตรครึ่ง ทอดจากถนนวนกลงไปในคองกอไม้ ยาวประมาณ 5 เมตร รถหยุดให้คนพลัดกันเดินลงไปดู แนนอน เมื่อมีน้ำที่ไหนก็ยอมมีปลาที่นั่น ปลาตัวเล็กตัวน้อยนั้นไม่ใช่ของแปลก แต่มีปลาตีน (หรือบางคนเรียกว่าปลาตาเหลือก) ซึ่งขนาดธรรมดาจะยาวราว 1 ฟุต ปลาชนิดนี้ไม่อยู่ในน้ำลึก จะอยู่ตามเลน และบุดู ซึ่งข้างบนเป็นรูปเหมือนภูเขาไฟ ปูแสม ปูเปี้ยว ก็มีอยู่บ้าง แต่ที่เขาตั้งใจจะให้ดูจริงๆ คือตัวเงินตัวทอง (ซึ่งเรียกธรรมดาว่าหอย) สัตว์ชนิดนี้ก็ชอบอยู่ตามที่น้ำเฉอะแฉะเหมือนกัน

พอมีคนเห็นเหย้าเข้าคนหนึ่งก็ร้องอะอะ เฮ โละแย่งกันดู แต่เขาบอกว่าสะพานไม้แบบนี้ยังมีอีกเป็นระยะๆ หลายแห่ง (ไกลกันพอสมควร) ใครยังไม่เห็นที่แห่งนี้ก็ไปดูข้างหน้าได้แน่นอน

สิ่งที่เขาวาน่าอัศจรรย์นั้นยังมีอีกอย่างหนึ่ง คือถนนวนจะเล่นผ่านที่ราบเรียบกว้างมาก และยาวไปตามถนนวนทางด้านไกลทะเล เขาชี้ให้ดูและอธิบายว่าเวลาฝนตกหนักเพียงชั่วครึ่งชั่วโมงเท่านั้น ที่นั่นจะกลายเป็นทะเลสาบหมีมาไปเลย เรื่องนี้ดิฉันก็บอกเขาว่าดิฉันเชื่อ เพราะพื้นดินราบเรียบ แม้แต่มีน้ำกลบอยู่สูงสักเพียงครึ่งฟุต (มองไม่เห็นดินเลย) ก็จะแลดูเป็นทะเลสาบไปได้ ถ้าจำไม่ผิดดูเหมือนชื่อบึง Everglades เมืองไทยมีที่ราบเรียบแบบนี้หลายแห่ง แต่เมืองของพวกเขาฝรั่งเหล่านั้น ภูมิประเทศล้วน

การไปเที่ยวต่างประเทศครั้งสุดท้าย ยุโรปตะวันออก

มีอยู่ปีหนึ่งที่ดิฉันอยากจะร่วมคณะทัวร์ไปเที่ยวยุโรปตะวันออก (ดูเหมือนจะหกประเทศ) แต่กำหนดที่เขาจะออกเดินทางนั้นช้ามาก ดิฉันไม่อยากจะรอให้เสียเวลา จึงไปเจรจากับเขาว่าดิฉันจะขอไปอังกฤษ - ฝรั่งเศส ก่อน แล้วจะไปร่วมคณะกับเขาที่เวียนนาตามเวลากำหนด เพราะเราจะออกจากเวียนนาเพื่อเข้าเขตยุโรปตะวันออก ดิฉันชำระเงินเขาก่อนครบทุกอย่าง นอกจากค่าเครื่องบินซึ่งจ่ายเพียงจากกลับเที่ยวเดียว เพราะเขาไปดิฉันจะไปเอง ดิฉันจำเป็นต้องเอาพาสปอร์ตติดตัวไปด้วย เขาจะเอาไปทำวีซ่าให้เข้ายุโรปตะวันออกหกประเทศนั้น ทำไม่ทัน ก็เลยตกลงกันว่าดิฉันจะไปทำวีซ่าเข้าประเทศเหล่านั้นเองที่อังกฤษ

ดิฉันมีเพื่อนคนหนึ่งซึ่งทำงานอยู่กับสายการบินสวิสแอร์ (Swiss Air) เขาบอกดิฉันว่ามีวิธีที่จะซื้อตั๋วแบบพิเศษ ซึ่งจะได้ราคาถูกมาก คือตั๋วจะซื้อจากฮ่องกงทั้งๆ ที่ตัวเราจะขึ้นที่กรุงเทพฯ และจะต้องซื้อตั๋วแบบไป - กลับยุโรป ซึ่งราคาถูกกว่าตั๋วไปเที่ยวเดียว โดยดิฉันจะจ่ายเงินเพียงครึ่งเดียวเท่านั้น และจากกลับให้เอาตั๋วที่ไม่ได้ใช้มาคืน ดิฉันยังไม่เข้าใจอยู่จนกระทั่งบัดนี้ว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้นได้ แต่ไม่อยากจะซักไซ้เขา เราซื้อตั๋วราคาถูกได้ก็แล้วกัน อนึ่ง ดิฉันตั้งใจที่จะได้ขึ้นเครื่องบินสวิสแอร์ เพราะไม่เคยใช้สายการบินนี้มาก่อน ทั้งๆ ที่ขึ้นสายอื่นมาไม่ต่ำกว่า 10 สายแล้ว

ดิฉันไปลอนดอนก่อน และถามเจ้าหน้าที่สวิสแอร์เรื่องการไปขอทำวีซ่า ที่บริษัทนี้บริการดีเหลือเกิน เขาอาสาไปทำให้เองถึงสองประเทศ แต่ไม่สำเร็จ เพราะทั้งสองประเทศนั้นแจ้งว่าระเบียบของเขจะต้องขอหลักฐานการจองโรงแรมในประเทศเขาเสียก่อน แต่หลักฐานของดิฉันอยู่กับหัวหน้าทัวร์ทางเมืองไทย เขาบอกด้วยว่าไม่ต้องไปที่สถานทูตอื่นอีกหรอก

คณะทัวร์ยุโรปตะวันออก

เพราะจะเหมือนกันทั้งนั้น ดิฉันตกใจเพราะเสียเวลาไปเปล่าสองวันแล้ว
เกรงจะไม่ทันการ เลยตัดสินใจไปปารีส ค้างที่นั่นเพียงคืนเดียวก็บินต่อไป
เวียนนา ไปเล่าเหตุการณ์ให้เขาฟังที่สถานทูต ขอให้ทางสถานทูตไทยที่
เวียนนาช่วยรับรองเท่าที่จะทำได้

มีเจ้าหน้าที่คนหนึ่งเป็นแหม่มทำงานในสถานทูต เป็นคนน่ารักมาก
คงเห็นว่าดิฉันอยู่ในฐานะลำบากและสงสาร จึงวิ่งเต้นให้ทางการทำเรื่องเสร็จ
ภายในวันเดียว แล้วรับอาสาจะไปติดต่อขอวีซ่าให้เองทั้งหกสถานทูต ซึ่งจะ
ต้องใช้เวลาหกวัน โดยที่ตัวดิฉันไม่ต้องไปเองเลย แต่ดิฉันก็ต้องหมั่นไป
สถานทูตไทย เพื่อจะมีเรื่องขัดข้องอะไรบ้าง

ดิฉันไม่ได้จองโรงแรมในเวียนนาไว้ แต่เจ้าหน้าที่ที่สถานบินกรุณาจัดหาให้ จึงไปได้โรงแรมแห่งหนึ่งซึ่งเป็นชั้นดี แต่อยู่นอกเมืองไปหน่อย ที่เวียนนานี้ข้าวของแพงกว่าในลอนดอนมาก ลองเปรียบเทียบที่พักในลอนดอน ซึ่งดิฉันเคยพักเป็นประจำ 7 วันจะเท่ากับที่พักในเวียนนาเพียงคืนเดียว ดิฉันเคยมาเวียนนา 3-4 ครั้งแล้ว เพราะทัวร์มายุโรปมักจะแวะที่นี้แทบทุกคณะ แต่ว่าจะพักอยู่เพียงสองคืนเท่านั้น และก็ไม่เคยให้ลงเดินดูเมืองเลย ได้แต่นั่งรถผ่านไปรอบๆ ตัวเมืองจริงๆ ก็ไม่ใหญ่โตอะไร ไม่ว่าเราจะไปทางไหนก็จะผ่านอนุสาวรีย์ของโยฮัน สเตราส์ (Johann Strauss Jr.) กำลังสีไวโอลิน ทุกที

คราวนี้ดิฉันคิดว่ามีเวลาว่างมาก อยู่เปล่าๆ ถึง 6 วัน อยากจะใช้เวลาเที่ยวดูเมืองให้รู้แจ้งเห็นจริงบ้าง จึงไปคุยกับพวกสถานทูต ถามเขาว่าทางทิศไหนมีอะไรน่าดูบ้าง ตั้งใจจะไปให้ครบสี่ทิศเลย พอรู้แล้วก็เริ่มต้นเดินตั้งแต่เช้า เดินบ้างหยุดดูตามห้างร้านและสถานที่ต่างๆ บ้าง เดินไปจนถึงเวลาเที่ยง ก็หาอาหารกินตามร้านเล็กๆ โดยมากก็จะกินไส้กรอก เพราะไส้กรอกเวียนนามีชื่อเสียง และกินแล้วไม่เคยผิดหวัง เสร็จแล้วก็เดินกลับแต่มาตามถนนอีกฝั่งหนึ่ง เมื่อไปเล่าให้พวกสถานทูตฟังว่าได้เดินไปถึงไหนมาบ้าง เขาแปลกใจบอกว่าไม่น่าเชื่อเลยว่าผู้หญิงอย่างดิฉันจะเดินได้ไกลเช่นนั้น ตอนนั้นดิฉันอายุ 60 กว่าแล้ว

ขณะนั้นเอกอัครราชทูตไทยที่ประจำเวียนนาคือ คุณเดช ตะละกัญ เมื่อท่านได้ทราบว่ามีผู้หญิงไทยคนหนึ่งมาพักอยู่ที่โรงแรมนอกเมือง และจะอยู่ถึง 7 วัน ท่านจึงให้เจ้าหน้าที่สถานทูตเชิญดิฉันไปรับประทานอาหารเย็นกับท่าน โดยส่งรถมารับถึงโรงแรม ดิฉันบอกท่านว่าดิฉันเคยเห็นท่านไปสอนภาษาฝรั่งเศสคุณแป้ว (สุดา) ลูกสาวท่านปรีดี ที่บ้านสีลมหลายครั้ง เพราะดิฉันอยู่ที่บ้านนั้น และดิฉันมาปารีสทุกปี มาอยู่กับท่านปรีดีที่บ้าน Antony ตอนโรงเรียนปิดเทอมปลาย พอรู้เท่านั้น คุณเดชทำดีใจมาก และ

พูดกับดิฉันอย่างเป็นกันเองทันที แล้วเราก็อุ้มกันถึงใครต่อใครหลายคนซึ่งทั้งท่านและดิฉันรู้จัก ถามข่าวถึงท่านปรีดี ท่านผู้หญิง ลูกๆ และคนโน้น คนนี้เลยสนุกใหญ่ ท่านบอกว่าวันรุ่งขึ้นขอเชิญไปอีก อยากคุยต่อ ยังไม่จบ !

แล้วหลังจากนั้นอีกหนึ่งวัน คนขับรถลาไปไหนก็ไม่ทราบ ท่านอุตส่าห์ขับรถมาเอง บอกว่าวันนั้นพรรคพวกจับปลาในแม่น้ำดานูบ (Danube) แล้วเอามาให้ท่านสดๆ อยากให้ดิฉันไปลองชิม ดิฉันเกรงใจท่านเหลือเกิน เป็นอันว่าแทนที่ดิฉันจะอยู่โดดเดี่ยวหงอยเหงา กลายเป็นไม่ว่างเลย เข้าๆ ไปเดิน กว่าจะกลับก็บ่าย แวะไปถามข่าวที่สถานทูตบ้าง และตอนค่ำก็ได้ไปกินอาหารฟรีกับคุณเดชและภริยา วันหนึ่งพอกินอาหารเสร็จ ท่านชวนไปที่ลานกลางเมือง ซึ่งเป็นที่กว้างมาก เขาไม่ให้รถเข้าไปเพื่อให้ผู้คนได้ไปเดินเล่นและซื้อของกินของใช้เล็กๆ น้อยๆ เป็นที่เพลิดเพลิน เห็นมีรถเข็นคันหนึ่งขายไส้กรอกควันจิ้น ทำทางจะร้อนโอ้ คุณเดชชวนไปยืนกินทั้งๆ ที่เราเพิ่งกินอาหารอิ่มกันไปหยกๆ แต่ทุกคนก็กินได้ เพราะมันทั้งร้อนทั้งอร่อย ภริยาของท่านก็ทำทางเป็นนักกินเหมือนกัน

วิชาของดิฉันเสร็จครบพอดีกับวันที่คณะทัวร์จากเมืองไทยมาถึงพอดี ดิฉันย้ายจากโรงแรมเดิมมาอยู่กับคณะ แล้วรุ่งขึ้นเราก็ตออกเดินทางกันเลย

จำได้ว่าเราเข้าเขตประเทศเชโกสโลวาเกียก่อน เพราะมีเรื่องวุ่นวาย เขาบังคับให้เราทุกคนแลกเงินตามจำนวนที่มีกำหนดไว้ว่าจะใช้ที่นั่น อย่างน้อยวันหนึ่ง (แลกมากไม่ห้าม) เราก็แสดงหลักฐานให้เขาดูว่าเราเคยอยู่เพียงวันเดียวเท่านั้น ให้อุบัติของโรงแรมและอื่นๆ เขาทำคล้ายๆ กับว่ากลัวเราจะไม่มีเงิน จะไปอดอยากตกกระกำลำบากให้เป็นที่เดือดร้อนแก่เขา หรืออะไรทำนองนี้

ขณะนั้นทุกประเทศในยุโรปตะวันออกกำลังมีงานฉลองอิสรภาพ (ครบ 30 ปี) พร้อมกันหมด และงานจะมีถึง 7 วัน ฉะนั้นไม่ว่าเราจะไปประเทศไหน ก็จะได้เห็นเขาทำพิธีแบบเดียวกัน อนึ่งทุกประเทศก่อนจะ

อนุญาตให้เข้า ก็ต้องทำแบบเดียวกับประเทศเชโกสโลวาเกียที่เราได้ประสบมาแล้ว

ประเทศที่สองคือโปแลนด์ ที่ประเทศนี้มีพิเศษไปอีก คือทุกคนจะต้องไปดูภาพยนตร์ที่เขาจัดไว้เกี่ยวกับสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งฮิตเลอร์ได้เกณฑ์มาชาวยิวไปหลายล้านคน และฮิตเลอร์ประกาศด้วยว่าจะลบเมืองวอร์ซอ (Warsaw เมืองหลวงของโปแลนด์) ออกจากแผนที่โลกเลย ! ฉะนั้นเมืองวอร์ซอที่เราไปชมอยู่นี้จึงถูกทำลายพินาศแหลกลาญ แต่เขาก็ได้สร้างเมืองขึ้นใหม่ให้เหมือนกับเมืองเดิม และดีกว่าด้วยซ้ำ เขาให้ไปดูกำแพงที่ทำเป็นอนุสาวรีย์ของพวกยิวที่ถูกฆ่า เมื่อตอนสงครามสงบแล้ว ผู้นำของเยอรมนีต้องมาทำพิธีขอมาและขออโหสิกรรม ณ ที่นั่นด้วย

ต่อไปนี้จะไปประเทศไหนก่อน - หลังจำไม่ได้ เพราะไม่ค่อยจะมีสิ่งประทับใจมากนัก แต่จะขอเล่าเรื่องฮังการี ซึ่งเมืองหลวงชื่อบูดาเปสต์ (Budapest) ที่นี่มีดีกรีรัฐสภา (เดิม) สวยงามมาก สร้างแบบกอทิก มียอดหลังคาเป็นยอดแหลมๆ ใหญ่น้อยเรียงรายอยู่เต็ม ดิฉันไปยืนชมบนสะพานใกล้ๆ นั้น แบบชมรัฐสภาของประเทศอังกฤษ เห็นว่าเป็นที่ 2 รองจากอังกฤษแน่นอนทีเดียว

แต่ที่บนสะพานนี้ ตอนที่ดิฉันไปยืนอยู่ (คนเดียว) นั้น ดูออกจะเปลี่ยว ไม่ค่อยมีคนเดินข้ามไปมา มีผู้ชายคนหนึ่งเดินเข้ามาหาดิฉัน แล้วพูดภาษาอังกฤษจะขอแลกเงิน เขาเป็นคอลลาร้ออเมริกัน ดิฉันทำเป็นหน้าตาเหลวหลา แสดงให้เขาเห็นว่าไม่รู้เรื่อง เขาเปลี่ยนพูดฝรั่งเศส แล้วก็เยอรมัน ดิฉันยังคงทำท่าไม่รู้เรื่องอยู่ดี เขาอาจจะนึกว่าดิฉันเป็นใบ้ก็ได้ ! เขายอมแพ้เดินกลับไปเลย โอ้โฮ ! ตลอดเวลานั้นดิฉันใจสั่น กลัวแทบตาย ดิฉันเคยได้ประสบการณ์แบบเดียวกันนี้ครั้งหนึ่งเมื่อไปเที่ยวประเทศพม่า ตอนที่เขาเปิดประเทศใหม่ๆ หลังจากที่ถูกปิดไม่ให้ชนต่างชาติเข้าเสียหลายปี และได้เขียนเอาไว้แล้ว หลังจากวันนั้น ดิฉันผู้ซึ่งชอบไปเดินเล่นคนเดียวเป็นประจำ

ก็ต้องหยุดนิสัณนี้เสียตลอดเวลาที่อยู่ในประเทศยุโรปตะวันออกเหล่านั้น

ที่ประเทศยูโกสลาเวีย (Yugoslavia) ซึ่งเมืองหลวงชื่อเบลเกรด (Belgrade) นั้น เขาได้สร้างเมืองใหม่ขึ้นอีกทางฝั่งแม่น้ำตรงข้าม และปรับปรุงถนนหนทางมากมาย ดิฉันขึ้นชมกับถนนที่ชัน 2-3 ชั้นของเขา ซึ่งดูก็ไม่ค่อยเห็นมีรถมากนัก (ตอนนั้นเมืองไทยเรายังไม่มีทางด่วนแบบปัจจุบันนี้) ดิฉันว่าเขาเตรียมสร้างล่วงหน้า เมื่อมีการจราจรหนาแน่นจะได้ไม่มีปัญหามากนัก ผิดกับเมืองเราที่สร้างเมื่อเกิดปัญหาแล้ว

มีอยู่ประเทศหนึ่ง จะเป็นโรมาเนียหรือบูลแกเรียไม่แน่ใจ พลเมืองใจดี เมื่อเราไปดูการทำพิธีฉลองของเขา เขาพูดกันว่ามีคนต่างชาตินา หลีกให้เขาหน่อย แล้วก็พากันหลีกทางให้เราเข้าไปใกล้ประธานผู้ซึ่งกำลังทำพิธีนั้น เขาบอกเราด้วยว่าเข้าไปให้ใกล้ๆ แล้วคืนวันนั้นจะได้เห็นตัวเราในโทรทัศน์ แต่เสียดยจริง ๆ ว่าเรากำลังจะออกเดินทางในเย็นวันนั้นเสียแล้ว

ภูมิประเทศของประเทศกลุ่มนี้ดูเหมือนกันหมด ไม่ค่อยมีอะไรแตกต่างกัน ไปไหนก็เห็นต้น Horse Chestnut ใหญ่มากๆ แผ่กิ่งก้านสาขาให้ร่มเงา และดูครีมีดี ใบอ่อนสีเขียวแก่ของมันสลับกับดอกสีขาวสะพรั่งนั้นสวยสะดุดตาพอใช้ แต่ข้าวของต่างๆ ราคาแพงมาก ซื้ออะไรไม่ลงเลย และก็ไม่เห็นมีสินค้าอะไรจะน่าซื้อด้วย ที่เห็นว่ามันน้อยก็เสื้อ blouse ปักลวดลายสีต่างๆ ที่หน้าอก ซึ่งดิฉันเองก็มีอยู่ 2-3 ตัวแล้ว (มีคนซื้อมาฝาก) ก็เลยไม่ซื้อ ไปตั้งหกประเทศซื้อได้ผ้าปูโต๊ะลูกไม้สีขาวผืนเดียวจากเบลเกรด

มีอยู่อย่างหนึ่งซึ่งคนทั่วไปจะไม่รู้สึก แต่ตัวดิฉันเองนั้นอีกอ้อจะตายเสียให้ได้ คือตอนอาหารเช้า เขาเสิร์ฟอาหารแบบอังกฤษตามธรรมดา มีแยมส้ม (marmalade) ด้วย แต่ของเขาไม่ใช่สีเหลือง กลายเป็นสีเขียวแท้ๆ มองดูแล้วเหมือนกับว่าทำจากมะเขือเทศดิบๆ กินไม่ลงเลย ลองออกไปหาซื้อตามร้านต่างๆ ก็มีแต่แบบนี้ มีหน้าซำ ยังมีแต่ขวดใหญ่เมื่อเรอทั้งนั้น แปลกที่ว่าเหมือนกันหมดทุกประเทศ คิดว่าอย่างนั้น เพราะได้ลองหา

2-3 ประเทศแรกแล้ว ไม่ได้ความ ก็ไม่คิดหาอีกต่อไป จำต้องกินแฮมธรรมดา ซึ่งก็ไม่อร่อยอีกนะแหละ ฉะนั้นขอเรียนเตือนคนที่จะไปประเทศเหล่านี้ ถ้ากินแฮมส้มเป็นประจำแล้ว ควรพกขวดเล็กๆ ติดตัวไปด้วย จะได้ไม่กลุ้ม !

โดยทั่วไปไม่มีสิ่งประทับใจมาก ๆ ก็เลยลืมไปหมด ไม่รู้จะเล่าอะไร แต่ดิฉันก็พอใจแล้วว่า ตนเองได้ไปประเทศคอมมิวนิสต์มาดูเหมือนจะเกือบครบแล้ว คือทั้งรัสเซีย จีน และยุโรปตะวันออกหกประเทศนี้

หลังจากนั้น ดิฉันไม่ได้ไปเที่ยวที่ไหนอีก นอกจากไปเยี่ยมลูกสาวที่อังกฤษประมาณ 7 วัน และไปอยู่ปารีสเกือบเดือน ทุกๆ ปี แต่พอท่านปรีดีถึงแก่อสัญกรรมในปี 2526 แล้ว ก็บังเอิญดิฉันเกิดมีโรคเลือดไปเลี้ยงสมองไม่สะดวกขึ้นมาทันที หมอห้ามเดินทางไกลเด็ดขาด ก็เลยไม่ได้ออกจากเมืองไทยอีกเลย ตั้งแต่นั้นมานับถึงเดี๋ยวนี้ (2551) ก็ได้ 25 ปีแล้ว และไม่เคยคิดจะไปไหนอีกในชีวิตนี้ ❀

ดัชนีค้นชื่อบุคคล

B

Baruah, Amrit, Dr. 238

C

Cardew, A.E. (ผู้ดูแลนักเรียนไทย) 130, 239
Chakravarty, Dr. 236, 238

D

Donner, Mme. 206

W

Williams, Elsie 239, 240, 243
Williams, Eric 239

ก

เกรียงเดช พलगูร, พล.ต. 141, 143
เกษตร สนิทวงศ์, ม.ล. 85
เกื้อ ศาลิคุปต์ 147, 148
โกเมท เครือตราชู, พล.ร.ท. 85
กรรมิการ์ (ลูกหลานก้านนจุล คุ้มวงศ์) 67
กระจำศรี (หงสเวส) รักตะกนิษฐ, คุ้มหญิง 34, 35, 40
กษาน จาติกวณิช 85
กัณหา เกียงศิริ (ก. สุรางคนางค์) 12, 14, 15, 17, 18
กัมปนาท พलगูร, ศ.นพ. 25
กัลย์ อิศรเสนา ณ อยุธยา 85
ก้าน รัตนสาขา 58, 59
กำชัย วาณิชอุปถัมภ์กุล 80, 81
กิตติ หวังหลี่ 85
กิตติปภา เจริญสง 82
กุหลาบ สายประดิษฐ์ 73, 216

ค

คลุ้ม วัชรโรบล 86
กีกฤทธิ ปราโมช, ม.ร.ว. 211, 214
คุณากร (หัวหน้าทัวร์) 139

ง

งามจิตต์ บุรฉัตร, หม่อม 157, 159, 167

จ

จรัส ณ มหาไชย 47
จรัญ กมลาศน์ ณ อยุธยา 13, 18
จรัญ ผดุงวิทย์เสริม, คุ้มหญิง 147
จรัญพันธ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา 138
จันทรกานตมณี, พระองค์เจ้า (องค์ห้า) 182, 184
จาพิกรณ์ เศรษฐบุตร 112
จำเริญ วัฒนาพยากร 82
จำกัศ พलगูร 74, 89, 91, 94, 158, 236, 243
จ้านง สุ่มสวัสดิ์ 85
จิตรสาร ชุมสาย, ม.ล. 35, 38, 39
จิตรา อาภาภิรมย์ 229
จินดา โพธิ์ศิริวัฒน์ 130
จิรายุ นพวงศ์, ม.ล. 86
จิรี วรวรรณ, ม.ร.ว. 85
จิรวาสส์ (พิบูลสงคราม) ปันยารชุน 165
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ 40
เจริญ ธรรมพานิช 85
เจริญใจ กิตติกุล 13, 14, 18, 47, 48, 68, 69, 78
เจียง ไค เซ็ก 219

ฉ

ฉลบขลัย์ (มหานีรานนท์) พलगูร 13, 18, 78, 80, 86, 113

ฉัตรทลพ นาดสุภา	219
แฉลลั บูลรณนันท	157, 159
แฉลลั (พลจันทร) มหานรานนท	
(คูลแม่/นาย)	59, 60, 61
เลลลลล ประจาวลลลล	40
เลลลลลว ทอลลลลล	86

ข

ขลล รลลลล (นางวรลลลลลลลล)	73
ขลลล ทอลลล	85
ขลลลลลลลลลลลลล, พล.ล.	123, 124
ขลลลลลลลลลลลล	40
ขลลลลลลลลลลลล	112
ขลลลลลลลลลลลล, ม.ล.	124
ขลลลลลลลลลล	221
ขลลลลลลลลลลลล (ลลล)	73
ขลลลลลลลลลลลลลลลลลลล	86, 87
ขลลลลลลลลลลลลลลลลลล	74
ขลลลลลลลลลลลลลลลลลล	73

ข

ขลลลลลลลลล	216
------------	-----

ค

คลลลลลลลลลลลลล	113
คลลลลลลลลลลลลลลลลลล	13, 18
คลลลลลลลลลลลล	246, 247
คลลลลลลลลลลลล	86

ค

คลลลลลลลลล, ม.ล.	124
คลลลลลลลลลลลลลลลลลล (Rabindranath Tagore)	236
คลลลลลลลลลลลลลลลลลล (มหานรานนท)	
ลลลลลลลลลลลลลลลลลล (ลลล)	54
คลลลลลลลลลลลล	217
คลลลลลลลลลลลล	85

ค

คลลลล, คูลลลลล (คูลลลลลลลลล)	16, 17
------------------------------	--------

ท

ทลลลลลลลลลลลล	112
ทลลลลลลลลลลลล	48, 56
ทลลลลลลลลลลลลล, พล.ล.ล.	85
ทลลลลลลลลลลลล	85
ทอลลลลลลลลลลลลลลลลลล	13, 18, 47, 78,
	80, 133, 139
ทอลลลลลลลลลลลลลลลลลล, ม.ล.	51

ท

ทลลลลลลลลลลลลลลลลลล	112
ทลลลลลลลลลลลลลลลลลล	25
ทลลลลลลลลลลลลลลลลลล	123
ทลลลลลลลลลลลลลลลลลล	213

น

นลลลลลลลลลลลลลลลลลล	112
นลลลลลลลลลลลลลลลลลล (คูลลลลลลลลลลลลลลลลลล)	229, 230
นลลลลลลลลลลลลลลลลลล	13, 18
นลลลลลลลลลลลลลลลลลล (คณลลลลลลลลลลลลลลลลลล)	215
นลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลล	13,
	15, 17, 18
นลลลลลลลลลลลลลลลลลล	13, 18

บ

บลลลลลลลลลลลลล	85
บลลลลลลลลลลลลล	40
บลลลลลลลลลลลลล	85
บลลลลลลลลลลลลลลลลลล	85
บลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลล	124
บลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลล	37, 40, 42
บลลลลลลลลลลลลลลลลลลล	85, 239

บุญรอด บิณฑสันต์	40
บุญอาบ บุญยานนท์	47, 108, 111,
	118, 132, 136, 137, 141,
	142, 144, 145, 148, 150
บุปผา จุฬารัตน	21, 26
เบญจา แสงมะลิ, คุณหญิง	13, 17, 18
เบญจจาภา (จักรพันธ์) ไกรฤกษ์, ม.ร.ว.	41

ป

ป. พิบูลสงคราม, จอมพล	63
ประเสริฐ เรื่องสกุล	84, 85
ประเสริฐ ปทุมานนท์	86
ประคิน ชุมสาย	35
ประจิดร ชศสุนทร	86
ประณิธิ ภูมิภาคะนันท์	13, 18, 47, 78
ประพจน์ วัชรภัย	86
ประพฤทธิ ฌ นคร	85
ประพัทธ์ กวานนท์	86
ประภาสศรี จรัสชวนะเพท	84
ประยูร วิญญรัตน์	84, 86, 87
ประสงค์ เตมียาจล	86
ประสงค์ พิบูลสงคราม	86
ประสิทธิ์ มกรากร	112
ปรีดี พนมยงค์	116, 117, 123, 211,
	212, 213, 246, 250
ปานตา (มาลากุล) วสันตสิงห์, ม.ล.	36
ปาล พนมยงค์	117
ปิ่น มาลากุล, ม.ล.	34, 35, 37
เปรมบุรฉัตร, พระองค์เจ้า	157, 159

ผ

ผิน ชุณหะวัณ, จอมพล	123
เผ่าเทพ อุปการณิดิเกษตร	112

พ

พงษ์แมน เจริญส่ง	78, 82
พร ศรีจามร	85, 87
พรรณเพ็ญแข (เพ็ญพัฒน์) กฤดากร, ม.จ.	182, 193
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	41, 43,
	44, 53
พัฒนพงษ์ รินทกุล	85
พิไลยเลขา ศิษฐกุล, ม.จ.	182
พินิจ จารุสมบัติ	213
พิมล กลกิจ	85
พิศ อวลบุญ	86
พิศดารพิริยฤทธิ์,	
ขุน (พิศดาร จุลเสวก)	85
พิสุทธิ์ นิยมมานเหมินท์	86
พูนสุข (ณ ป้อมเพชร) พนมยงค์,	
ท่านผู้หญิง	114, 116, 117, 123,
	124, 125, 126, 136, 211, 212,
	214, 216, 218, 219, 220, 221
พุลสุข เหล็กพูล	41
เพ็ญจิต ติศวนนท์	56
เพ็ญแข (ณ ป้อมเพชร)	
สุนทร - วิจารย์	126
ไพโรจน์ คุ้มไพโรจน์	86
ไพโรจน์ สุวรรณกร	172
ไพบูลย์ อังคะวัด	112

ภ

ภาวส บุญนาค	43, 44
-------------	--------

ม

มณี ระงับภัย	47, 108, 141, 142, 144
มณี วัชรภัย	84
มณี (บุญนาค) สิริวรสาร, คุณหญิง	85
มนตรี สุพานิช	86
มาลัย ชูพินิจ	73

มาลี โพธิ์ศิริวัฒน์	130
มาลี อติแพทย	13, 18
มีสุข (มหานีรานนท์) เอี่ยมสะอาด, พ.ท.	84

ย

ยล สมานนท์	86
ยศ บุญนาค	83, 85, 86
ยอด เลิศฤทธิ์	188
ย้งพันธ์ มุนิกานนท์	40
ยุทธ โพธารามิก, นพ.	43
เย็นใจ (ครูโรงเรียนครูโชนทยาน)	228
เยื่อน ศรีไกรวิน, คุณครู	45
โยฮัน สเตราส์ (Johann Strauss Jr.)	246

ร

รจิต บุรี	85
ระวี อารบุดร	47
รัตน์ ศรีไกรวิน	45
ราศี (อศวนนท์) รัตนไชย	47, 108,
	111, 113, 118, 135, 141, 144, 145,
	148, 150, 157, 159, 160, 161, 165
รุ่งธรรม ลัดพลี, นพ.	25
รุษยากร อากาทร, ม.จ.	86
เรืองยศ พิบูลสงคราม	84

ล

ลักษณะ วงศาโรจน์	13, 18, 47, 48,
	49, 68, 69, 78, 81, 108, 112, 139
ลัม คุณวิศาล	86
เลขา อากรณ์ศิริ	13, 18
เลนิน (V.I. Lenin)	202
เลิศ จุฬารัตน	21, 26, 28, 56, 58, 63, 64

ว

วงศ์ทิพย์สุดา เทวกุล,	
ม.จ. (ท่านอาจารย์อื่น)	15
วรกิจบรรหาร, นาย (พงษ์ รังควร)	73
วรรณ นารักษ์	78, 80
วัฒนา อิศรภักดี	83, 84, 85, 86
วัลลภ นิวาสนันท์	86
วาณี พนมยงค์	211, 217, 218, 219, 221
วิทย์ ศิวะศรียานนท์	85, 86
วิลรัตน์ กรัวยิเชียร, พญ.	177, 179
วิรัตน์ ศักดิ์จิรพาพงษ์	213
วิวรรณ ณ ป้อมเพชร	86

ศ

ศรีสุกข์ เปาโรหิตย์	85
ศรีสุข เจริญสุข	13, 18
ศศิธรพัฒน์วดี รัชนี้,	
ม.จ. (ท่านหญิงหนู)	12, 13, 18
ศุภสวัสดิ์วงศ์สันติ สวัสดิวัตน์,	
ม.จ. (ท่านชื่น)	186

ส

สกล رسانนท์, น.อ.	86
สกุณดลา (นิวาสนันท์)	
โทธิประสาท	13, 18
สงวน (เศรษฐบุตร) ช่วยจุลจิตร	13, 18
สด ฐรมะโรหิต	73
สนั่น สุมิตร	85, 239
สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ	41,
	42
สมจิตร สิงหนตร	85
สมถวิล สังขทรัพย์	108, 109, 110,
	112, 226
สมภพ จันทระประภา	40, 44, 45, 46
สมมาทย์ สุขยางค์	86
สมรัตน์ (นักเรียนเก่าครูโชนทยาน)	229, 230

สมสุข โปษยานนท์	85
สมหมาย ศรีแหลมสิงห์	13, 18
สมาน มั่นตาภรณ์	85
สมานสมุทรกรรม, ขุน (ขุนขี้หนู มหานีรานนท์) (คุณพ่อ)	59, 60, 61
สมิทธ มะกรสาร	86
สวัสดิ์ บุญปลูกย์	85
สวัสดิ์ ศรีสุข, พล.อ.จ.	85
สวัสดิ์ อัสวณนท์	157, 158
สว่าง สามโกเศศ	85
สอาด อัสวณนท์	157, 159
สังขิต ดิศกุล, ม.ร.ว.	85
สารณี, คุณครู (แม่บ้าน)	16, 17
สำนวน อมาตยกุล, คุณครู	16, 17, 18, 20
สิริ วรรณาวิน	13, 18
สิตลา เรื่องศิริ	43, 44
สืบ บุญยรัตพันธุ์	193
บุปผา (กุยฮูร) นิมมานเหมินท์, ม.ล. (“ดอกไม้สด”)	167
สุชาติจันทร์ ประวิตร, ม.ร.ว.	42
สุดจิตต์ คุริยประณีต, คุณครู	44
สุดา พนมยงค์	125, 136, 246
สุทธิสวัสดิ์ วิสุทธิ, ม.ร.ว.	112
สุธีรา เกษมศรี ณ อุรุทยา	13, 15, 18
สุนทร สิงหะ	86, 87, 88
สุนทร หงส์คารมภ์	86, 238
สุพงษ์ โสตถิทัต	108, 225
สุพัตตา ศรีเพ็ญ	13, 18
สุรพล วิรุฬกรักษ์	42
สุวินิต กิตติการ, ม.จ.	85
เสนาะ ต้นบุญขึ้น	85
เสนาะ นิลกำแหง	85
เสมอ (สิงหเสนี) สวัสดิวัตน์ ณ อุรุทยา	186, 206

ห

เหมา เจ๋อ ตุง	215, 217
โหวง (หัวหน้าทัวร์)	115, 116, 117

อ

อดิษฐ์ โพธารามิก	43, 44, 45
อภัย จันทวิมล	85
อรรถ วิสูตรโยธาภิบาล	41
อรอวล (วันดีสิงห์) อิสรางกูร ณ อุรุทยา	138
อรัญ นรารักษ์	78, 80
อร่าม บุรณศิริ	86
อรุณ สรเทศน์	85
อักษราพร จุฬารัตน	21, 26, 27
อัชฌา จักรพันธ์, ม.จ.	85
อัปภัศราภา (คิสกุล) เทวกุล, ม.จ. (ท่านหญิงแก้ว)	182, 205
อัมพิกา มีกังวาน	13, 18
อัศนี พลจันทร (“นายผี”)	215
อาบอุไร สุคันธนาถ	47
อารมณ พงศ์พจน์	72
อาวีกาญจน์ (ลูกหลานก้านจูล คุ่มวงศ์)	67
อุบล สุรทินนท์	13, 18
อุบล หุระนันท์, คุณหญิง	41
อุไร เฟ่งสภา	47, 112
เอ๋ (ธิดาคุณเจริญพันธ์ อิสรางกูรฯ)	138
โอภาส อรุณินท์	57
โอมาร์คัยยัม (Omar - Khayyam)	7

ฮ

ฮิตเลอร์ (A. Hitler)	248
----------------------	-----

